

THE MIRACULOUS LIFE OF AN EARLY OTTOMAN SAINT:
THE HAGIOGRAPHY OF EMÎR SULTAN

GÜLSER YAMAN

BOĞAZİÇİ UNIVERSITY

2021

THE MIRACULOUS LIFE OF AN EARLY OTTOMAN SAINT:
THE HAGIOGRAPHY OF EMÎR SULTAN

Thesis submitted to the
Institute for Graduate Studies in Social Sciences
in particular fulfillment of the requirements for the degree of

Master of Arts
in
Turkish Language and Literature

by
Gülser Yaman

Boğaziçi University

2021

EMÎR SULTAN MENAKİPNAMEŚİ:
BİR ERKEN DÖNEM VELİSİNİN KERAMETLERİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans Tezi

Gölser Yaman

Boğaziçi Üniversitesi

2021

DECLARATION OF ORIGINALITY

I, Gülser Yaman, certify that

- I am the sole author of this thesis and that I have fully acknowledged and documented in my thesis all sources of ideas and words, including digital resources, which have been produced or published by another person or institution;
- this thesis contains no material that has been submitted or accepted for a degree or diploma in any other educational institution;
- this is a true copy of the thesis approved by my advisor and thesis committee at Boğaziçi University, including final revisions required by them.

Signature

Date

ABSTRACT

The Miraculous Life of an Early Ottoman Saint:

The Hagiography of Emîr Sultan

The subject of this thesis is *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*, which was translated from Arabic by Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım. He wrote Emîr Sultan's hagiography in Arabic in 1543 (H. 950) and then translated it into Turkish. The manuscript has been recorded in AESRY 1060, İstanbul Millet Library. The aim of this thesis is to offer an accurate transliterated version of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. It also aims to find out the relationship between six Emîr Sultan's hagiographies through a comprehensive comparison. Accordingly, this study consists of six chapters. In the first chapter, a short historical background about the hagiography genre and brief information about Emîr Sultan's life are given. In the second chapter, after giving information about the life of the author based on old and contemporary sources, a detailed examination of the work in terms of content, language, and style has been made. In the third chapter, the relationship among Emîr Sultan hagiographies is questioned by using comparative examination over five Emîr Sultan's hagiographies and *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. In the fifth chapter, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* is introduced, and the methods of textual analysis and transcription system which are used in the last chapter are also described. The transcribed text of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* is given in the final chapter. Lastly, a facsimile of the manuscript copy is provided at the end of the text.

(See Appendix A for an extended abstract.)

ÖZET

Emîr Sultan Menakıbnamesi: Bir Erken Dönem Osmanlı Velisinin Kerametleri

Bu çalışma Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıbnamelerin üçüncüsü olan 1543 (H. 950) senesinde Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım tarafından yazılan *Vesîle-i Metâlib* adlı Arapça eserin yine aynı yazar tarafından yapılmış Türkçe tercümesi *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* adlı eseri konu edinmektedir. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’in tek nüshası İstanbul Millet Kütüphanesi AESRY 1060 numarada kayıtlıdır. Bu çalışmanın temel amacı *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’in çeviriyazılı metnini sunmak ve Emîr Sultan hakkında yazılmış diğer menakıbnameler ile kapsamlı bir karşılaştırma yoluyla Emîr Sultan menakıbnamelerinin birbirinden etkilenme ve birbirini etkileme yönünden nasıl bir bağlantı içinde olduklarını tespit etmeye çalışmaktır. Bu doğrultuda, çalışmanın ilk bölümde öncelikle menakıpname türü ve tarihsel gelişimi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca, bu bölümde Emîr Sultan’ın hayatı, kişiliği, tarikatı ile ilgili elde edilen bilgiler aktarılmış ve Emîr Sultan için yazılan diğer menakıbnameler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’in yazarı, içeriği, dil ve üslup özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, Emîr Sultan hakkında yazılmış beş menakıpname ve *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* karşılaştırmalı olarak incelenerek Emîr Sultan menakıbnameleri arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Beşinci bölümde ise yazma nüsha tanıtılmış ve bu amaçla incelenen nüshanın imla özellikleri belirtilip metin tespitinde izlenen yöntemler ve kullanılan transkripsiyon alfabesi verilmiştir. Altıncı ve son bölümde *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’in çeviriyazılı metni ortaya konmuştur.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1: GİRİŞ.....	1
1.1 Menakıpname türü ve tarihsel gelişimi	1
1.2 Emîr Sultan'ın hayatı ve Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnameler.....	4
BÖLÜM 2: ZEYN'EL-‘ÂBİDÎN VE ESERİ <i>TERCEME-İ VESÎLE-İ METÂLİB</i>	16
2.1 Zeyn'el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım.....	16
2.2 Eserin içeriği.....	20
2.3 Eserin üslup ve dil özellikleri	22
BÖLÜM 3: EMÎR SULTAN MENAKIPNAMELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ.....	34
3.1 İncelemeye dâhil edilen menakıpnameler hakkında bilgi	35
3.2 Emîr Sultan menakıpnamelerinin <i>Terceme-i Vesîle-i Metâlib</i> ekseninde karşılaştırılması	41
3.3 Menakıpname metinlerini içerik yönünden karşılaştıran genel tablo	102
BÖLÜM 4: SONUÇ.....	103
BÖLÜM 5: YAZMA NÜSHASININ ÖZELLİKLERİ	108
5.1 Nüsha tanıtımı	108
5.2 İmla özellikleri	110
5.3 Metin tespitinde izlenen yöntem	113
5.4 Trankripsiyon alfabesi.....	116
BÖLÜM 6: ÇEVİRİYAZILI METİN.....	117
EK A: UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT).....	148
EK B: YAZMA NÜSHANIN TIPKIBASIMI.....	152

EK C: EMÎR SULTAN'DAN SONRA DERGÂHINA POSTNİŞİN OLAN HALİFELERİ	179
EK D: EMÎR SULTAN MENAKIPNAMELERİNİ İÇERDİKLERİ MENKİBELER BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRAN TABLO	181
KAYNAKÇA.....	183

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. İkinci Menkıbeyi İçerik Bakımından Karşılaştıran Tablo	53
Tablo 2. Üçüncü Menkıbeyi Anlatıcı ve Mekân Bakımından Karşılaştıran Tablo.....	58
Tablo 3. Dördüncü Menkıbede Cümle Düzeyinde Sözcük Değişimlerini Gösteren Tablo	61
Tablo 4. Beşinci Menkıbeyi Şahıs Kadrosu Bakımından Karşılaştıran Tablo.....	67
Tablo 5. Yedinci Menkıbede Cümle Düzeyinde Sözcük Değişimlerini Gösteren Tablo	70
Tablo 6. Onuncu Menkıbeyi İçerik Bakımından Karşılaştıran Tablo.....	76
Tablo 7. Timuroğlu Hikayesinde Kahramanın Diğer Menakıbnamelerde Geçen İsimleri	81
Tablo 8. On Altıncı Menkıbeyi İçerik Bakımından Karşılaştıran Tablo	89
Tablo 9. On Sekizinci Menkıbeyi Mekân ve Zaman Bakımından Karşılaştıran Tablo ...	93

KISALTMALAR

AESRY	Ali Emirî Şeriyye
<i>a.g.e</i>	adı geçen eser
a.g.m	adı geçen makale
bkz.	bakınız
Ar.	Arapça
H.	hicri
<i>HM</i>	<i>Menâkıb-ı Emîr Sultan</i> (Hüsameddin Bursavî)
M.	miladi
Men.	menkıbe
<i>MD</i>	<i>Divan-ı Müdâmî</i> (Kefeli Mustafa Müdâmî)
<i>NM</i>	<i>Menâkıb-ı Emîr Sultan</i> (Nimetullah Efendi)
s.	sayfa
salt.	saltanat
<i>ŞM</i>	<i>Menâkıb-ı Emîr Sultan</i> (Şevkî Efendi)
vb.	ve benzeri
<i>VMT</i>	<i>Terceme-i Vesîle-i Metâlib</i> (Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım)
v.	varak
<i>YM</i>	<i>Menâkıb-ı Emîr Sultan (Menâkıb-ı Cevâhir)</i> (Yahyâ Bin Bahşî)

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Bursa'nın Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde rolü ve tesiri büyük olan Emîr Sultan için yazılmış bir menakıpname ele alınmıştır. Emîr Sultan hakkında yazılmış pek çok menakıpname bulunmaktadır. Bizim bu çalışmada incelediğimiz eser Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnamelerin -telif tarihi sırasına göre- üçüncüsü olan Zeyn'el- 'Âbidîn el-Hâc Kâsım tarafından 1543 (H. 950) senesinde telif edilen Arapça Emîr Sultan menakıpnamesinin Türkçe tercümesidir. Eserin *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* adıyla kayıtlı tek nüshası Millet Kütüphanesi AESRY 1060 numarada bulunmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'in çeviriyazılı metnini ortaya koymak ve Emîr Sultan menakıpnameleri külliyyatına bir çalışma daha eklemektir. Bununla birlikte, bu çalışma söz konusu Emîr Sultan menakıpnameleri külliyyatında bir ihtiyacı gidermeyi hedeflemektedir. Şimdiye kadar Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnamelerin çoğu çeşitli tez çalışmaları sayesinde kendi bağlamlarında incelenip günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Ancak bu çalışmalarda Emîr Sultan menakıpnamelerinin birbiri ile olan ilişkisi pek fazla sorgulanmamış, Emîr Sultan menakıpnamelerini karşılaştırmalı olarak inceleyen bir çalışma yapılmamıştır. Biz bu çalışmada bir eksiği gidermeye ve Emîr Sultan menakıpnamelerinin birbirinden etkilenme ve birbirini etkileme açısından nasıl bir bağlantı içinde olduklarını tespit etmeye çalıştık. Bu nedenle, çalışmamız Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpname türündeki eserlerin benzerlik ve farklılık yönünden karşılaştırıldığı, Emîr Sultan menakıpnameleri arasındaki ilişkilerin mahiyetinin sorunsallaştırıldığı bir çalışma olmayı hedeflemektedir. Bu vesile ile Emîr Sultan'ı bilenlere onu bir kez daha

hatırlatmış olmayı, bilmeyenlere ise bir nebze olsun onun hakkında bilgi verebilmiş olmayı ümit ediyoruz.

Bu tez çalışmasının oluşmasında benimle birlikte emek vermiş pek çok kişi var. Ancak, teşekkür etmem gereken kişilerin başında şüphesiz bu çalışmanın teşekkül etmesinde yoğun çaba ve vakit harcayan, bilgisi ile her daim bana kendimi emin ellerde hissettiren sevgili danışman Hocam Doç. Dr. Zeynep Sabuncu yer alıyor. Bu süreçte göstermiş olduğu sabır ve titizlik için kendisine şükranlarımı sunuyorum. Lisans döneminde kendisinden aldığım TKL 409 (Prose in Old Turkish Literature) dersinde Osmanlı nesri konusunda verdiği ufuk açıcı bilgiler bende nesir üzerine çalışma isteği uyandırdı ve bana nesir yolunu açtı. Tüm bunlar nedeniyle kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Beni akademik hayata teşvik eden ve yüksek lisans tez konumu belirlememde yardımcı olan sevgili Hocam Dr. Zeynep Oktay Uslu'ya teşekkür ediyorum. Tez sürecinde desteğini esirgemediği ve son olarak tez savunma jürimde de yer almayı kabul ettiği için kendisine ayrıca teşekkür ederim. Üç yıl boyunca akademik danışmanlığımı üstlenen değerli Hocam Doç. Dr. Tülay Gençtürk Demircioğlu'na teşekkürlerimi iletiyorum. Tez savunma jürimde bulunma nezaketini göstererek beni onurlandıran değerli Hocam Doç. Dr. Arzu Atik'e çok teşekkür ediyorum.

Tez dönemi herkes için yorucu ve yıpratıcı, ancak bir o kadar da akademik araştırma ve üretimin verdiği hazla keyifli geçen bir süreçtir. Maalesef tez sürecimde, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de etkisini yoğun bir şekilde hissettiren COVID-19 salgınının yarattığı birtakım zorluklarla da mücadele etmek zorunda kaldım. Bu süreçte, salgın ve kapanmalar nedeniyle ihtiyacım olan kaynaklara erişim sıkıntısı yaşamam, kütüphane ve üniversite ortamından uzak kalmam beni bir hayli zorladı. Tez sürecim boyunca yaşadığım tüm zorluklarla mücadele etmemde bana her zaman mücadele ruhu

aşıl原因 ve her daim destek ve sevgilerini hissettiğim annem Neriman Yaman’a, babam Yaşar Yaman’a, kardeşlerime kısacası YAMAN ailesine teşekkür ederim. Aynı akademik yollardan geçmiş olan sevgili ablam Dr. Aylin Yaman Kocadağlı ve eşi Doç. Dr. Ozan Kocadağlı’ya ise beni motive edici, akademik olarak yol gösterici desteklerinden dolayı ayrıca teşekkür ederim.

Eserin tek yazma nüshasının bulunduğu İstanbul Millet Yazma Eser Kütüphanesi yetkililerine eserin dijital kopyasını benimle paylaştıkları için teşekkür ediyorum. Kütüphanede bulunduğum vakitler içerisinde, bir arşiv dersinde bana el yazması eserin orijinal halini de bizzat görme fırsatı veren değerli kütüphane çalışanlarına ayrıca teşekkürlerimi iletirim. Bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim değerli arkadaşlarım Seçil Alten, Eyüp Tugay Bahar ve Salih Emrah Zorbacı’ya da çok teşekkür ediyorum. Tezin basılı halini Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne ulaştıran sevgili Kaan Balkan’a ise ayrıca teşekkür ediyorum.

Tez çalışmam TÜBİTAK BİDEB 2210/A Genel Yurtiçi Yüksek Lisans Burs Programı 2019/1 tarafından desteklenmiştir. Bu nedenle TÜBİTAK’a sağladığı destekten ötürü çok teşekkür ediyorum. Ayrıca yüksek lisans sürecimde Erasmus programı ile Lieden Üniversitesi’ne gitmeme hibe desteği sağlayan AB Erasmus+ Programına teşekkür ediyorum.

Son olarak, bana kattığı tüm değerler için Üniversite’me ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün değerli Hocaları’na çok teşekkür ediyorum.

Gülser Yaman

1 Haziran 2021, İstanbul

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Menakıpname türü ve tarihsel gelişimi

Sözlükte “övünülecek güzel iş, davranış” anlamlarına gelen menkıbe/menkabe kelimesinin çoğulu olan “menakıb” terimi, ilk defa 9. yüzyıldan itibaren yazılan hadis kitaplarında Hz. Peygamber’in ashabının faziletlerini anlatmak için kullanılmıştır (Ocak, 1992; Şahin, 2004). Din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kimselerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâyeler olarak tanımlanan menkıbelerden oluşan eserlerin ortak adına ise menakıpname denilmiştir (*TDK Türkçe Sözlük*, 2011). Tasavvuf tarihinde menkıbe, sufilerin hayatı çerçevesinde oluşmuş ve sufi tarafından gösterilen kerametleri nakleden küçük hikâyeler manasında kullanılmıştır (Ocak, 1992, s.27). Menkıbelerin esasını oluşturan kerametler olağanüstü hâller olduğundan halk kerametlere büyük ilgi göstermiştir. Keramet sahibi veliyi Allah’a en yakın kişi olarak görmüş, onun ilahi bir güce sahip olduğuna inanmışlardır (Uludağ, 2002).

9. yüzyıldan itibaren İslam edebiyatında ilk müstakil menakıpnameler ortaya çıkmaya başlamıştır. Başlangıçta sadece tarikat şeyhlerinin kerametlerini anlatan bu eserlerin çerçevesi genişletilerek tarikat içindeki önemli kişilerin ve şeyhin halifelerinin de bu eserlerde anlatıldığı görülür. 11. yüzyıldan itibaren tasavvufta tarikatlaşmayla birlikte menakıp kitaplarının sayısı artmış ve 13. yüzyılda İslam dünyasında kuvvetli bir menakıpname edebiyatı teşekkül etmiştir (Ocak, 1992; Pala, 2014; Şahin, 2004).

İslam dünyasında oldukça yaygın olan menakıpname geleneği Türkler arasında da oldukça yaygındır. 11. yüzyıl sonunda, Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han’ın hayatını anlatan *Tezkire-i Satuk Buğra Han* içerisindeki menkıbelerin

tam bir evliya menkıbesi özelliği göstermesinden dolayı bu eser ilk Türk menakıpnamesi kabul edilir (Şahin, 2004). Ahmet Yaşar Ocak(1992), 11. yüzyıl sonunda yazılmış bu eseri ilk menakıpname ürünü saymakla birlikte Türklerde veli kültürünün oluşmasının kökenini ve Türk menakıpname edebiyatının kaynağını Türklerin İslamiyeti kabul etmeden önceki Şamanist ve Budist inançlarında aranması gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda, eski Türk şamanlarının ve Budist azizlerin gösterdikleri olağanüstülüklerin Türk veli imajına çok benzer olduğunu vurgulamaktadır¹(s.10-1). Ayrıca, Türklerin hem Anadolu öncesi hem de Anadolu'ya yerleştikten sonra ürettikleri evliya menakıpnameleri incelendiği zaman Türk destan geleneğini büyük ölçüde yansıttıklarını ifade etmektedir (s.42-3).

Türklerin Anadolu'ya gelmesi ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin fiilen kurulması 1071 Malazgirt zaferinden sonra 11. yüzyıl sonlarına denk gelmektedir. Devletin Anadolu topraklarında siyasi ve sosyal olarak gelişmesini takip eden süreçte özellikle 13. yüzyılın başlarında Anadolu'da kültür hayatı canlılık kazanmış, Türk edebiyatının Anadolu'da ilk ürünleri verilmeye başlanmıştır (Ocak, 1992; Kut 1994). Bu ürünler içerisinde menakıpname türünde eserler de yer almaktadır. Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi boyunca Anadolu'nun pek çok yerinde açılan muhtelif tekkelerde şeyhler için menakıpnameler kaleme alınmıştır. Osmanlı Devleti zamanında da Anadolu'da faaliyette bulunan tarikatların sayısının artmasıyla birlikte menakıpnamelerin sayısı da artmıştır. Osmanlı Devleti'nde tarikatların en yoğun faaliyet gösterdiği 16. yüzyıl menakıpname edebiyatının en fazla eser ürettiği dönem olmuştur (Ocak, 1992, s.51-9). İmparatorluğun siyasi, iktisadi, içtimai buhranlı yılları olan 17 ve 18. yüzyıllarda da menakıpname sayısında artış yaşanmış ancak

¹ Şamanlar ve Bektaşî evliyalarının benzer yönleri için bkz. Ocak, A. Y. (1983). *Bektaşî menâkıbnâmelerinde İslâm öncesi inanç motifleri*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

sonrasında 19. yüzyılda kayda değer örnekler ortaya çıkmamıştır.(Ocak, 1992; Şahin, 2004).

Türk tarihçilerinin gerçeklerle bağı kopuk diyerek eleştirdiği ve bir kenara ittiği menakıpnameler, ilk defa Fuat Köprülü tarafından tarihi kaynak olarak faydalanılması gereken önemli eserler olarak öne çıkarılmıştır (Ocak, 1992, s.65). Menakıpnameleri oldukça zengin birer kültür tarihi kaynağı olarak gören Ocak, menakıpnamelerden tarihi olaylara ve şahsiyetlere ışık tutmaları, Türk din tarihine ve halkın İslamlaşmasına dair önemli bilgiler sunmaları ve siyasi, iktisadi ve kültürel hayata dair ipuçları barındırmaları nedeniyle daha fazla yararlanılması gerektiğini vurgulamaktadır (Ocak, 1992, s.65-9).

Bu tezin konusu olan eser de Osmanlı kültürü ve tarihinde derin izler bırakmış, gerçek adı Şemseddin Muhammed olan 14 ve 15. yüzyıllar arasında Bursa’da yaşamış Buhara doğumlu Emîr Sultan hakkında yazılmış bir menakıpnamedir. Emîr Sultan hakkında yazılmış pek çok menakıpname bulunmaktadır. Bu çalışmada incelenen eser Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnamelerin üçüncüsü olan 16. yüzyılda Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım tarafından telif edilen *Vesîle-i Metâlib*² adlı Arapça Emîr Sultan menakıpnamesinin yine aynı yazar tarafından yapılan Türkçe tercümesidir. Bu tercüme eserin bilinen tek nüshası Millet Kütüphanesi (İstanbul) Ali Emîrî Koleksiyonunda AESRY 1060 numarada *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* adıyla kayıtlıdır. Çalışmamıza konu olan *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’in, Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım tarafından telif edilen *Vesîle-i Metâlib* adlı Arapça Emîr Sultan menakıpnamesinin Türkçe tercümesi

² Bu eseri değişik şekilde isimlendirenler vardır; “Vasıla-i Matalib”, “Vesiletü’l-Metâlib”, “Vasilat al-matâlib fi cavâhir al-manâkib”. Ancak biz bu çalışmanın konusu olan *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’de yazıldığı şekiliyle *Vesîle-i Metâlib* olarak yazmayı uygun bulduk. Eserden ilk kez bahsedilen tez çalışmasında eser *Vasıla-i Matalib* adıyla geçmektedir. Bkz. Baba, M. O. (1991). *Menâkıb-ı Emîr Sultân metin-inceleme-gramer-indeks* (Basılmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

olduğu, müellifin eserin Türkçe tercümesinde kullandığı şu ifadelerden

anlaşılmaktadır:

Ve daği bu haķır ol Sultān’uñ āsitān-ı şerīfine varup yüz sürüp şeyhimüñ mübārek dīdār-ı şerīfi ile nice müddet muğtenem olup ve ba‘dehu ziyāret bir menākıb-ı şerīflerin getürmüş idik. Lākin ‘Arabī olmağın her kişi okuyup istifāde idemezdi. Öyle olsa bu haķır Türkiyye naķl itmek kaşd itdi fehm āsān olmak için.” (2a-2b).

Müellif Arapça yazdığı eseri şahsen Arapça’dan Türkçeye *nakl* ettiğini

belirtmektedir. Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım’ın Arapça eserin varlığını işaret

etmesinin yanı sıra, başta Hüsammeddin Bursavî olmak üzere Emîr Sultan’ın

menakıbını yazmış pek çok menakıpname yazarı Zeyn’el-‘Âbidîn’in Arapça bir eser

kaleme aldığını ve bunu Türkçeye tercüme ettiğini doğrular. Ancak biz yaptığımız

araştırmalarda Arapça kaynak esere ulaşamadık, eserin bugün kayıp olduğunu

düşünmekteyiz.³ Emîr Sultan menakıpnemeleri üzerine çalışmış olan Abdullah Uğur

da Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım’ın Arapça eserini bulamadığını ifade etmektedir

(Uğur, 2013, s.40).

1.2 Emîr Sultan’ın hayatı ve Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnemeler

Emîr Sultan’ın asıl adı Seyyid Şemseddin Muhammed b. Alî el-Hüseynî el-

Buharî’dir. 1368 (H. 769/770) senesinde Buhara’da çömlekçilik yaparak geçimini

³ Arapça eser şu kaynaklarda taranmış ancak herhangi bir sonuca ulaşamamıştır:

Karay, F. E. (1951). *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Arapça yazmalar kataloğu*. İstanbul: İÜ Yayınları; Karay, F. E. (1962). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça yazmalar kataloğu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi; Dağlı, Y., & et al. (2001). *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi yazmalar kataloğu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları; Kut, G., Toska, Z., Büyükkarcı, F., Gençtürk, T., & Atik, A. (2014). *İstanbul Araştırmaları Enstitüsü yazmaları kataloğu*. 3 c. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü; Cunbur, M. & et al. (1999). *Türk Dil Kurumu Kütüphanesi yazma eserler kataloğu*. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları; Gazic, L. (2009). *Catalogue of the Arabic, Turkish, Persian & Bosnian manuscripts in the Institute for Oriental Studies Sarajevo*. London: Al-Furqan Islamic Heritage Foundation.; İSAM Kütüphanesi Türkiye kütüphaneleri veritabanı. <http://ktp.isam.org.tr/>; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı veritabanı. <http://www.yazmalar.gov.tr/>.

sağlayan bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Babası Seyyid Ali, “Emîr Küllâl”⁴ lakabı ile bilinen Buhara’nın tanınmış mutasavvıflarından biridir.⁵

Tarihi kaynaklar ve menakıpnameler Emîr Sultan’ın Hz. Peygamber soyundan geldiğini tekrarlamaktadır.⁶ Baldırzâde’nin *Vefayatnâme*’sinde ve Mehmet Şemseddin’nin *Yâdigâr-ı Şemsî*’sinde Emîr Sultan’ın ecdadı için şöyle bir şecereye yer verilmektedir:

Seyyid Muhammed b. Seyyid Ali b. Seyyid Muhammed b. Seyyid Hüseyin b. Seyyid Ali b. Seyyid Muhammed b. Muhammed el-Mehdi b. Hasan el-Askeri b. Ali en-Nakî b. Muhammed et-Takî b. Ali Rıza b. Musa el-Kâzım b. Ca’fer es-Sadık b. Muhammed el-Bakır b. Ali b. Zeyne’l-Abidîn b. Hüseyin. (Algül, 1982, s.215)

Emîr Sultan’ın müritlerinden olan ve Emîr Sultan’ın ilk menakıpnamelerinden birini yazan Müdâmî, Emîr Sultan hakkında şöyle bir şecereye yer vermektedir:

Bahr-ı ensâb-ı Mîr Sultân Aleyhi rahmetullâhi ve’l-ğufrân ve ‘alâ cemî’-i ehli’l-îmân A’lam enne’liyyen rağiyallâhü tebâreke ve te’âlâ ‘anhü mâte maqtûlen ve ibnühü’l hasan rağiyallâhü tebâreke ve te’âlâ ‘anhü mâte mesmûmen ve ahühü’l hüseynü rağiyallâhü tebâreke ve te’âlâ ‘anhü mâte şehîden şümme ibnühü Zeynü’l-‘Âbidîne revvahallâhü te’âlâ rûhahü mâte mesmûmen şümme ibnühü Muhammedü’l-bâkır ‘aleyhi rahmetullahi’l-kâdir şümme ibnühü Ca’ferü’s-Şâdık ‘aleyhi rahmetullâhi’l-hâlik mâte mesmûmen şümme ibnühü mûsâ’l-kâzımu kâddesallahü te’âlâ sırrahü şümme ibnühü ‘Aliyyü’r-Rızâ ‘aleyhi rahmetullâhi ve’r-rızâ şümme ibnühü Muhammedü’l-cevâdü’t-tekiyyü berredallahü tebâreke ve te’âlâ mezce’ahü şümme ibnühü ‘aliyyü’t-tekiyyü elhâdî ‘aleyhirrahmetü minallâhi’l-hâdî şümme ibnühü’l-hasanü’l-askeriyyü zâ’afellâhü tebâreke ve te’âlâ ecrehasenâtihi şümme ibnühü Muhammedün latîfahallâhü tebâreke ve te’âlâ bihî şümme ibnühü’s-seyyidü ‘aliyyün tayyeballahü tebâreke ve te’âlâ şerâhü ve ce’ale’l-cennete meşvâhü şümme ibnühü’s-seyyidü Muhammedün ce’alellâhü tebâreke ve te’âlâ kabrehü nûran ve karînehü hevâran şümme ibnühü’s-seyyid Hüseynü âtâhüllâhü tebâreke ve te’âlâ şevâben cezîlen ve ‘atâ’en cemîlen şümme ibnühü’s-seyyid Muhammed râdallahü tebâreke ve te’âlâ rahmetehü şümme

⁴ Hz. Peygamber soyundan gelmesi sebebi ile isminin başında “Seyyid” unvanı bulunur. “Küllâl” ise çömlekçi demektir.

⁵ Emîr Sultan hakkında detaylı bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: Çoruh, Ş. (Tarihsiz) *Emîr Sultan*. Tercüman; Mehmed Şemseddin. (1997). *Bursa dergâhları yâdigâr-ı şemsî I-II*. Kara, M., & Atlansoy, K. (Haz.). Bursa: Uludağ Yayınları; Algül, H. (1982). *Bursa’da medfun Osmanlı sultanları ve Emîr Sultan*. İstanbul: Marifet Yayınları; Baysun, C. (1949) Emîr Sultan’ın hayatı ve şahsiyeti. *İst. Üni. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1/1, 77-94; Algül, H., & Azamat, N. “Emîr Sultan”. TDV İslam Ansiklopedisi. c. XI. Ankara, 1995.

⁶ *Yâdigâr-ı Şemsî*’de Osmanlı Devleti’nin ilk şeyhülislamı ve Bursa’nın ünlü kadısı Molla Fenârî’nin (d.1350- ö.1431), Emîr Sultan’ın Hz. Peygamber soyundan geldiğine şahitlik ettiği bir mektubu Yıldırım Bayezid’e gönderdi anlatılmaktadır (Haz. Kara ve Atlansoy, 1997, s.37).

ibnühü's-seyyidü 'aliyyün raḍiyallāhü tebāreke ve te'ālā 'anhü ve erzāhü
şümme ibnühü's-seyyidü Muḥammedü'l buḥāriyyü medfünü fī bursa el-
meşhūru beyne'n-nāsi bi Emīr Sulṭan. (Kol, 2007, s.198)

Tez çalışmamıza konu olan *Terceme-i Vesīle-i Metālib*'de ise Emīr Sultan'ın şeceresi
şu şekilde verilmektedir:

Sulṭan Seyyid Muḥammed el-Buḥārī Ḥazretleri Seyyid 'Alī oğludur. Ol daḥi
Seyyid Muḥammed oğludur. Ol daḥi Seyyid Ḥüseyn oğludur. Ol daḥi Seyyid
Muḥammed oğludur. Ol daḥi Seyyid 'Alī oğludur. Ol daḥi Seyyid Muḥammed
oğludur. Ol daḥi Seyyid Hasan el-'Askerī oğludur. Ol daḥi 'Alī en-Naḳī
oğludur. Ol daḥi Seyyid Muḥammed el-Cevād et-Taḳī oğludur. Ol daḥi Seyyid
'Alī er- Rızā oğludur. Ol daḥi Seyyid Mūsā el-Kāzım oğludur. Ol daḥi Seyyid
Ca'fer es-Şādıḳ oğludur. Ol daḥi Seyyid Zeyn'el-'Ābidīn oğludur. Ol daḥi
Seyyid İmām Ḥüseyn oğludur. Ol daḥi Ḥazreti Fāṭıma'dan İmām 'Alī'nuñ
oğludur. (2b-3a)

Seyyid Şemseddin Muhammed, annesini erken yaşta kaybetmiştir. Onun
bakımı ve eğitimiyle babası Seyyid Ali ilgilenmiştir. Babası ona annesizliğini
aratmayacak derecede sevgiyle muamele etmiş, oğlunu sevgiyle ve güzel öğütlerle
büyütmüştür. Sohbetlerinde kendisine yer vermiş, zahirî ilimlerle meşgul olan
müderrislerden ders aldırarak oğlunu hem bātını hem zahirî ilimlerde eğitmiştir
(Çoruh; Algül 1982). Seyyid Şemseddin Muhammed, on yedi-on sekiz yaşlarına
geldiğinde babası vefat etmiştir. Babasının ölümünden sonra gördüğü ve kendisine
Medine'ye gitmesi, Hz. Peygamber'i ziyaret etmesinin işaret edildiği rüyanın da
etkisi ile Buhara'dan hac için kalkan kervana katılmıştır. Merv, Nişabur, İsfahan,
Bağdat, Hire ve Basra çölleri üzerinden zorlu bir yolculuk sonrasında Mekke-Medine
bölgeline ulaşmıştır. Bu yolculuk sırasında on dokuz-yirmi yaşlarında (1387/1388)
olduğu ve yalnız olmadığı, Buharalı dostlarının da ona eşlik ettiği bilinmektedir
(Algül ve Azamat, 1995; Çoruh). Mekke'ye vardıklarında henüz hac başlamamıştır,
bu nedenle Kâbe'yi tavaf ettikten sonra Medine'ye geçmiştir. Medine'de
menakıpname kitaplarının hepsinde benzer şekillerde yer bulan “Hz. Muhammed'in
mezarından selam gelmesi” olayı burada gerçekleşmiştir. Seyyid Şemseddin

Muhammed, Hz. Peygamber'in mezarına yakın bir oda bulmak istemiş ancak kendine uygun bir yer bulamayıp en sonunda kimsenin bulunmadığı bir odaya girip yerleşmiştir. Ancak, seyyidlik iddiasında olan başka Medineliler, Seyyid makamını işgal ettiği gerekçesi ile onu oradan çıkarmaya çalışmışlardır. Bunun üzerine Şemseddin Muhammed gerçek velinin kim olduğunu tespit etmek üzere onlara Hz. Muhammed'in mezarına gidip selam vermeyi teklif etmiştir. Şemseddin Muhammed'in selamına karşılık Hz. Muhammed'in mezarından “Ve ‘aleyke’ s-selām yā veledī ve yā eşref evlādı ve yā Muḥammed’el-Buḥārī” (7a) şeklinde bir cevap gelmiş, oradakilerin hepsi bu sesi işitmiştir. Böylece Şemseddin Muhammed Medine’de meşhur olmuştur (Çoruh; Algül 1982). Birkaç yıl Medine’de kalan Şemseddin Muhammed, hac günlerinde bir başka rüya görmüş ve bu kez Hz. Muhammed’den Anadolu’ya (Diyâr-ı Rûm) gitmesi için emir almıştır. Rivayetlere göre, Hz. Muhammed'in önüne kattığı üç kandil⁷ rehberliğinde Anadolu’ya gitmek üzere yola çıkmıştır.⁸ Manevi işaret ve kandillerin rehberliğinde Irak-Bağdat üzerinden Anadolu’ya geçen Seyyid Şemseddin Muhammed'in Karaman, Hamid-ili, Kütahya ve İnégöl üzerinden Bursa’ya vardığı ve Pınarbaşı veya Gökdere olarak bilinen mevkide bir mağaraya(savmaaya) yerleştiği rivayet edilmektedir (Algül 1982; Algül ve Azamat, 1995; Çoruh). Şemseddin Muhammed kısa zamanda ilmi, irfanı, fazileti ile halkın ve devrin önde gelen âlim ve şeyhlerin dikkatini çekip saygısını kazanmıştır. Bursa ve çevresinde “Emîr Seyyid” ve daha ziyade “Emîr Sultan” adıyla anılmaya başlanmıştır (Algül 1982; Algül ve Azamat, 1995; Baysun 1949).

⁷ *Terceme-i Vesile-i Metâlib*’de “bir kandil” şeklinde geçmektedir. “kuddâmında ve emâmında bir kândîl zâhir olur” (7b).

⁸ Emîr Sultan’ın bu yolculuk boyunca yalnız olmadığı bilinmektedir. Muhtemelen Buhara’dan itibaren hac vazifesinde yanında olanlar ile sonraki yıllarda tanıdığı Buharalı ve Medineli bazı kimseler Anadolu’ya giden bu kafilenin içerisinde bulunmaktadır (Algül, 1982, s.227-8).

Emîr Sultan, Bursa'ya geldiğinde yirmi bir yaşındaydı(1389). Bu tarihten üç-dört yıl sonra yaklaşık 1393 senesinde Yıldırım Bayezid'in kızı Hundi Sultan ile evliliği gerçekleşmiştir (Çoruh, s.93, 123). Emîr Sultan'ın Hundi Sultan ile olan evliliği kaynaklarda ve menakıpnamelerde farklı şekillerde anlatılmaktadır. İlk padişahın izni ile kıyılan nikâhtır ki bu durum Âşık Çelebi tezkiresinde şöyle nakledilmektedir:

Vilâyet-i Rum'da Sultan Yıldırım zamanına dek ta'ife -i sadata nakib ü nazır olmaz imiş. Emîr Efendi-i merhum ile fakirün ceddi Seyyid Natta' Rum'a geldüklerinde Emîr Efendi-i merhum iltiması ile Sultan Yıldırım Seyyid Natta' ı nazır eylemiş. Kendü kızın Emîr Efendi'ye ve veziri Halil Paşa kızın Seyyid Natta'a virüb. (Haz. Kılıç, 2018, s.160)

Burada padişah kızını Emîr Sultan'a kendi rızası ile vermiştir. Mecdî ve Belîğ de Âşık Çelebi'nin verdiği bilgileri teyit eder şekilde, padişahın sevip hürmet ettiği Emîr Sultan ile kızını kendi rızasıyla evlendirdiğini söylemektedirler (Algül ve Azamat, 1995, s.147). İkincisi, padişah Yıldırım Beyazid'in haberi ve izni olmaksızın gerçekleşen evliliktir.⁹ Bu durum menakıpnamelerde üç farklı şekilde anlatılmaktadır. İlk ikisinde Hundi Sultan'ın gördüğü bir rüya üzerine Emîr Sultan ile nikâhları kıyılmaktadır. Bunlardan ilkinde Hundi Sultan, rüyasında güneşin gelip koynuna girdiğini görmüş ve bu rüyasını yorumlatıp Emîr Sultan'a dayesini göndermesi neticesinde nikâhları kıyılmıştır. Diğerinde ise Hundi Sultan, rüyasında Hz. Muhammed'i görmüş ve Hz. Muhammed'in ona Emîr Sultan'a varmasını söylemesiyle evlilikleri gerçekleşmiştir. Rüya motifinin olmadığı üçüncü ve son varyantta ise Hundi Sultan'ın padişah Yıldırım Beyazid'in haberi ve izni olmaksızın gece yarısı Emîr Sultan'a kaçması sonucunda evlilikleri gerçekleşmiştir. Emîr Sultan'ın Hundi Sultan ile olan evliliği konusunda bu farklı görüşlerin en

⁹ *Yâdigâr-ı Şemsî* de evliliğin padişahın izni olmadan gerçekleştiği anlatılmaktadır. Padişahın, Emîr Sultan ile kızını öldürmek üzere kırk asker gönderdiği, gönderilen bu kırk askerin Emîr Sultan'ın kerameti ile kadid oldukları ve Bursa'da "Kadidler" mahallesi denilen yerde gömülü oldukları nakledilmektedir (Haz. Kara ve Atlansoy, 1997, s.37).

“gerçekçisi” padişahın izni ve denetimi altında gerçekleşen evliliğdir(Algöl ve Azamat, 1995). Emîr Sultan ile Hundi Sultan’ın bu evlilikten Emîr Ali Çelebi adında bir erkek ve isimleri kaynaklarda geçmeyen iki kız çocuğunun olduğı bilinmektedir (Çoruh, s.144).

Emîr Sultan’ın, Yıldırım Bayezid(1389-1403), Çelebi Mehmed(1413-1421) ve II. Murat(1421-1451) dönemlerinde yaşadığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti’nin gelişmesinde Emîr Sultan’ın hizmetleri yadsınamayacak derecededir. Onun dergâhı hem devlete asker yetiştiren bir ocak hem de devletin, halkın menfaatleri ve merkezi otoritenin sağlanması yönünde hizmet veren bir kurumdur (Algöl 1982; Algöl ve Azamat, 1995; Çoruh). Seyyidlik makamını elinde bulunduran ve aynı zamanda padişahın damadı olan Emîr Sultan¹⁰, yaşadığı dönemde ve ölümünden sonra Osmanlı padişahları tarafından sevgi ve hürmetle muamele görmüştür.¹¹ Sefere çıkan padişahlara kılıç taktığı, orduya hayır dua ettiğı bilgisi kaynaklarda ve tüm menakıpname kitaplarında mevcuttur (Çoruh; Algöl 1982). Padişahlara kılıç kuşatma geleneğı Emîr Sultan ile başlamıştır. Tarihçi Hammer’e göre bu gelenek Emîr Sultan’ın Yıldırım Bayezid’e kılıç kuşatmasıyla, Atâ Bey’e göre ise II. Murad’a kılıç kuşatmasıyla başlamıştır (Algöl ve Azamat, 1995, s.147).

Emîr Sultan, Timur ve Yıldırım Beyazid arasında yaşanan Ankara Savaşı(28 Temmuz 1402)’nın yakın tanığıdır. İki Türk ve İslam ordusunun savaşmasını istemeyen Emîr Sultan, Yıldırım Bayezid’i bu savaştan vazgeçirmeye uğraştı ise de

¹⁰ Ancak sahip olduğı unvanlar Emîr Sultan için hiçbir zaman övünülecek bir durum olmamıştır. O, ne soyu ile övünen ne de padişah damadı olarak ön plana çıkan biridir. Her zaman kibir ve gösterişten uzak mütevazı bir yaşam sürmüştür. Bunun en güzel örneğı Bursa’da baba mesleğı çömlekçilik ile geçimini sağlaması ve Hundi Sultan ile küçük bir savmaada yaşamasıdır. Bkz. Çoruh, *a.g.e.*

¹¹ Osmanlı padişahlarının Emîr Sultan’ın vefatından sonra da ona saygı göstermeyi sürdürdükleri bilinmektedir. Öyle ki padişahlar Bursa’ya geldiklerinde onun türbesini mutlaka ziyaret etmişlerdir. II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim’in Emîr Sultan’ın sandukasının örtüsü altına girip uzun süre dua ettikleri bilinmektedir. Ayrıca, Yavuz Sultan Selim’in Mısır Seferi’ne çıkarken hocası Kemal Paşazâde ile beraber gelerek Emîr Sultan’ın kabirini ziyaret ettiğı ve Kanunî Sultan Süleyman’ın Bursa’ya gelerek onun mezarını ziyaret ettiğı bilinmektedir (Algöl ve Azamat, 1995, s.147; Çoruh, s.266-7).

muvaffak olamamıştır (Çoruh, s.179). Timur'un ordusu Bursa'yı işgal ettikten sonra Emîr Sultan'ın Molla Fenârî ile birlikte esir alınıp Kütahya'ya Timur'un huzuruna götürüldüğü bilinmektedir. Kaynaklarda Timur'un onlara hürmette kusur etmediği hatta Emîr Sultan'ı kendi ülkesine götürmek istediği nakledilmektedir. Kısa süre sonra serbest bırakılan Emîr Sultan ve Molla Fenârî, Bursa'ya geri dönmüşlerdir (Algül ve Azamat, 1995; Çoruh). Emîr Sultan, II. Murad'ın amcası Mustafa Çelebi'ye karşı sürdürdüğü mücadelede II. Murad'ın yanında yer almış, 1422 İstanbul Muhasarası'na II. Murad ile birlikte katılmıştır (Algül ve Azamat, 199; Çoruh).

Emîr Sultan ve Bursa denilince akla gelecek bir başka husus da Emîr Sultan'ın sağlığında başlayıp onun vefatından sonra da 19. yüzyıl sonlarına kadar devam eden “Erguvan Bayramı”dır. “Erguvan Cemiyeti”, “Erguvan Faslı” olarak da anılan bu bayram için Anadolu'nun pek çok bölgesinden Bursa'ya gelen dervişlerin Emîr Sultan dergâhında toplandığı ve topluca zikrettiği bilinmektedir (Algül, 1982; Algül, 2007). Mehmet Şemseddin'in *Yâdigâr-ı Şemşî*'sinde¹², Baldırzâde'nin *Vefeyatnâme*'sinde, Evliya Çelebi'nin *Seyahâtname*'sinde, Senâî'nin *Menâkıb-ı Emîr Sultan*'ında ve Tanpınar'ın *Beş Şehir*'inde¹³ anlatılmakta olan bu bayramın adını, o mevsimde Bursa'da açmakta olan Erguvan çiçeğinden aldığı bilinmekte ve bu bayramın Bursalılarca bolluk, bereket, barış, huzur, dostluk ve dayanışma/birlik sağlayacağına inanılmaktaydı (Algül, 1982; Algül, 2007).

¹² *Yâdigâr-ı Şemşî*'de Erguvan Bayramı şöyle anlatılmaktadır: “Bir cemm-i gâfir senede bir def'a ziyâret-i 'aliyyeleriyle müşeref olmağı zamân-ı 'âlîlerinden beri 'âdet itdiklerinde ekşerisi Hâzret-i Emîr'in hulefâ vü bendegânından mürekkeb olmak üzere gelirler câmi'-i şerîfde şabâhlara kadar zıkr ü tevhiid iderek nâ'il-i feyz-i ma'nevî olurlardı.” (Haz. Kara ve Atlansoy, 1997, s.40).

¹³ Tanpınar Erguvan Bayramı'nın barındırdığı güzelliklerden şöyle bahsetmektedir: “Her sene bahar mevsiminde bu türbede büyük bir halk kütlesi toplanır, Erguvan Bayramı yaparlarmış... Ben Emîr Sultan'ın en çok bu rolünü çok seviyorum, çünkü bizim iklimde gülden sonra bayramı yapılacak çiçek varsa o da Erguvandır; o, şehirlerimizin ufkunda her bahar bir Diyonizos rüyası gibi sarhoş ve renkli doğar. Dünyanın tekrar değiştiğini, tabiatın ağır uykusundan uyandığını haber vermek ister gibi zengin, cümbüşlü israfiyle her tarafı donatır, bahar şarkısını söyler.” (Tanpınar, 2005, s.134).

Emîr Sultan'ın vefat tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte en kuvvetli ihtimal, 833 (1429) senesinde Bursa'da bir veba salgınında vefat ettiğidir.¹⁴ Cenazesine pek çok kişi katılmış ve cenaze namazını Hacı Bayrâm-ı Velî kıldırmıştır (Algül ve Azamat, 1995; Çoruh).

Emîr Sultan'ın mensubu olduğu tarikat konusunda kaynaklarda verilen bilgiler çeşitli olmakla birlikte, bu konudaki bilgileri şöyle özetlemek mümkündür. Kaynaklarda onun Halvetîye¹⁵, Nurbahşîye¹⁶ ve Kübrevîye tarikatlarından birine mensup olduğunu savunan görüşler yer almaktadır. Bunlar içerisinde ağırlık kazanan görüş ise Kübrevîye tarikatıdır. Algül ve Azamat'ın(1995) aktardığına göre:

Atâî, *Zeyl-i Şekâik*'te, Emîr Sultan'ın silsilesini Seyyid Ali, Hâce İshak Huttalânî'den (ö. 826/1423), Ali el-Hemedânî (ö. 786/1384), Muhammed Mazdekânî, Alâüddevle-i Simnânî (ö. 736/1336), Nûreddin İsferâyînî, Ahmed Zâkir-i Curfânî, Ali Lala şeklinde devam ettirerek Necmeddîn-i Kübrâ'ya (ö. 618/1221) ulaştırmaktadır ve dolayısıyla Emîr Sultan'ın Kübrevîye tarikatına mensup olduğunu söylemek mümkündür. (s.147)

¹⁴ Bursalı Ahmed Paşa'ya ait olduğu söylenen "İntikâl-i Emîr Sultân'a / Oldu târîh intikâl-i Emîr " beyitindeki "intikal-i Emîr" terkibi 833 (1429) yılını işaret etmekte ancak Emîr Sultan'ın vefatından oldukça sonra yazıldığı için kesin bilgi göstermemektedir (Algül ve Azamat, 1995, s.147).

¹⁵ *Yâdigâr-ı Şemsî*'de, Emîr Sultan'ın Halvetî olduğu söylenmektedir. Mehmed Şemseddin, *a.g.e.*, s.36. Bu görüşe karşı çıkılan bir çalışmada şöyle denilmektedir:

Nimetullah Efendi'nin telifi olan Menâkıb-ı Emîr Sultân adlı eserde halvet konusunun işlendiği kısmın kenarına Emîr Sultan tarikinde halveti erbaîn olmadığına dair bir not düşülmüş ve Emîr Sultan'ın üçüncü halifesi Lütfullah Efendi ile Halvetîler arasındaki çekişmelere yer verilmiştir. Bu bakımdan Emîr Sultan'ın tarikinde halveti erbaîn olmadığı açıktır. Ayrıca Halvetîlik'in Anadolu'ya gelmesi ve yerleşmesi Emîr Sultan'ın vefâtından sonra olmuştur. Büyük ihtimalle Anadolu'ya yeni gelen ve tutunmaya çalışan halvetî tarikatı çok etkili bir isim olan Emîr Sultan'ı kendilerindenmiş gibi göstererek güçlenmeye çalışmışlardır. Bu bakımdan Emîr Sultan'ın halvetî olmadığı açıktır (Uğur, 2013, s.26).

¹⁶ Emîr Sultan'ı Nurbahşîye tarikatına mensup gösterenler için Algül ve Azamat(1995) şöyle bir yorum yapmaktadır:

Bazı kaynaklarda Halvetiyye'nin bazılarında Nakşibendiyye'nin Nurbahşîye koluna mensup olarak gösterilse de Nakşibendiyye'nin Nurbahşîye adlı bir kolu bulunmadığından son bilgi yanlıştır. Halvetiyye'nin ise silsilesi Kübrevîye'ye ulaşan Nurbahşîye adlı bir şubesi vardır. Ancak bu şubenin kendisine nispet edildiği Seyyid Muhammed Nurbahş'ın Emîr Sultan'ın vefatından yaklaşık otuz beş yıl sonra (869/1465) vefat ettiği bilindiğine göre ona bağlanmış olması uzak bir ihtimaldir (s.146).

Osmânzâde Hüseyin Vassâf Efendi de Emîr Sultan'ın Nurbahşî olduğunu söylemekle birlikte Hz. Ali'ye kadar ulaşan bir tarikat silsilesi daha vermektedir. Bkz. Osmânzâde Hüseyin Vassâf Efendi. (2006). *Sefîne-i evliyâ*. c.1. Akkuş, M., & Yılmaz, A. (Haz.). İstanbul: Kitabevi.

Cavid Baysun(1949) da Emîr Sultan'ın Kübrevi olduğunu düşünenlerdendir (s.79). Yine başka bir çalışmaya göre “Kübreviyye tarikatının Anadolu özellikle de Bursa'da bilinen ilk temsilcisi Buharalı Emîr Sultan'dır” (Tek, 2007, s.81). Bunlarla birlikte, Emîr Sultan'ın halifelerinden Hasan Efendi *Müzîlû 'ş-şükûk*'ta, Lufüllah Efendi ise *Cenâhu 's-sâlikîn*'de bizzat kendisinden işitmiş olduklarını söyleyerek Emîr Sultan'ın tarikat silsilesini on iki imam vasıtasıyla Hz. Ali'ye ulaştırırmaktadırlar (Algül ve Azamat, 1995, s.147-8). Tez çalışmamıza konu olan *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* müellifi Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım da benzer bir tutumla Emîr Sultan'ın tarikat silsilesini Hz. Ali'ye ulaştırmakta ve silsileyi şu şekilde nakletmektedir:

Ve eger şeyh silsilesin murâd idersen. Anı dahi beyân idelim. Hazret-i Emîr Sultân'ın şeyhi Seyyid 'İsâ'dur. Anuñ şeyhi Seyyid 'Alî'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid Muhammed'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid Hüseyin'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid Muhammed-i Kâim'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid Hasan el-'Askerî'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid 'Alî en-Nakî'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid Muhammed et-Taķî'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid 'Alî er-Rızâ'dur. Ve anuñ şeyhi Seyyid Mûsâ el-Kâzım'dır. Ve anuñ şeyhi Seyyid Ca'fer es-Şâdîk'dur. Ve anuñ şeyhi Seyyid Muhammed el-Bâķır'dur. Ve anuñ şeyhi Seyyid Zeyn'el-Âbidîn'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid İmâm Hüseyin'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid İmâm Hasan'dür. Ve anuñ şeyhi Seyyid İmâm 'Alî kerem'allâhu vechehudur. (3a)

Dergâhını Bursa'da kuran Emîr Sultan'ın halifeleri onun sağlığında Balıkesir, Edremit, Edincik, Gelibolu, Tuzla, Karaman sınırlarına, Aydın ve Saruhan sancaklarına kadar yayılmışlardır (Tek, 2007, s.81). Celvetî şeyhi Selâmi Ali Efendi ile birlikte tarikat Celvetîlere bırakılmış, yaklaşık bir yüzyıl Celvetî şeyhlerince yönetilen dergâh, Tayyip Efendi'nin ölümü ile Nakşibendîye tarikatına mensup olan Ahmet Efendi'ye geçmiştir. 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar da dergâh Nakşibendî şeyhleri tarafında yönetilmiştir (Tek, 2007, s.81). Emîr Sultan'ın vefatından sonra dergâhta postnişin olarak hizmet veren yirmi üç şahsın isimleri, halifelik süreleri ve vefat tarihleri EK C'de gösterilmiştir (bkz. s.179).

Osmanlı Devleti'nin sosyal ve siyasi hayatı üzerinde önemli etkileri bulunan ve halkın, devlet adamı/yöneticilerin sevgisini kazanmış Emîr Sultan hakkında çeşitli müelliflerce pek çok menakıpname kaleme alınmıştır. Ancak konuyla ilgi tez çalışmalarında ya da kaynak kitaplarda Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnamelerin sayısı konusunda birlik sağlanamamıştır. *Yâdigâr-ı Şemsî*'de Emîr Sultan hakkında halifeleri ve onu sevenler tarafından yedi-sekiz menakıpname yazıldığı bilgisi verilmektedir (Haz. Kara ve Atlansoy, 1997, s.38-9). Baysun 1949 tarihli makalesinde halk muhayyilesinin ürünü olan ancak tarihi gerçekler ile az çok ilişkili olan bu eserlerin tarihi kaynaklarla da karşılaştırılarak Emîr Sultan'ın hakkında somut bilgiler sunacaklarını belirtmekte ve tarihi sıra vermeden mühim olduğunu düşündüğü Emîr Sultan menakıpnamelerini sıralamaktadır(s.90-1). Emîr Sultan menakıpnameleri hakkında yazılmış tezlere bakılacak olursa Mustafa Okan Baba(1981), 16. yy'da hakkında en çok menakıpname yazılan kişi olduğunu belirttiği Emîr Sultan hakkında yazılan menakıpnamelerin sayısını yedi olarak gösterip telif sıralarını şöyle vermektedir:

1. *Menakıb-ı Cevahir*- Yahya bin Bahşî - H. 932 / M. 1525-6
2. *Câmiü'l -Menakıb*- Derviş Müdâmî - H. 947 / M. 1540-1
3. *Vasıla-ı Metalib*- Zeynel Abidin bin Hacı Kasım- H. 950 / M. 1543-4
4. *Menakıb-ı Emîr Sultan*- Şevkî- H. 960 /M. 1552-3
5. *Menakıb-ı Emîr Sultan* - Nimetullah -H. 970 / M. 1562-3
6. *Tarih-i Emîr Sultan*- Hüsâmî- istinsah ve telif tarihleri belli değil
7. *Menakıb-ı Emîr Sultan*- Senâyî- H. 1289'da İstanbul'da basılmıştır.(Baba, 1981, s.52)

Yine başka bir tez yazarı Hatice Liman (2007), Emîr Sultan hakkında derlenen menakıpnamelerin sayısını on olarak göstermekte ve herhangi bir tarihi sıra vermeden menakıpnamelerin isimlerini şöyle sıralamaktadır:

* *Müzîlî ş-şükûk* -Hasan Efendi (Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Ktp., Ulucami böl., no:1701)

**Cenâhu's-sâlikîn*-Lütfullah Efendi (Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Ktp., Genel Kitaplık, no:4826)

**Divân-ı Müdâmî der-Vasf-ı Emîr Sultan* - Müdâmî (İ.Ü. Ktp., TY, no:5220)

**Menâkıb-ı Emîr Sultan (Vesîletü'l- Metâlib)* - Zeyn'el-âbidîn b. Hacı Kasım (Millet Ktp., Ali Emîrî böl., no:1060).

**Menâkıb-ı Emîr Sultan* - Nimetullah Efendi (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi böl., no:4564, Millet Ktp., no:1112, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, no:3625,)

**Menâkıb-ı Emîr Sultan* - Mehmed Şevki Efendi (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi böl., no:3691, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar böl., no:3143/13, Süleymaniye Ktp., H.Hüsnu Paşa böl., no:831, Millet Ktp., no: 831)

* *Menâkıb-ı Emîr Sultan* - Senâyî Çelebi (Süleymaniye Ktp., Düğümlü Baba böl., no:568, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, no:4644). Bu eser 1289'da İstanbul'da neşrolunmuştur.

**Menâkıb-ı Emîr Sultan* - Hüsameddin Celîl el-Bursevî (Süleymaniye Ktp., Hüsrev Paşa böl., no:185, Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, no:457)

* *Menâkıb-ı Emîr Sultan* - İsmail Hakki Bursevî (Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa böl., no:265).

**Menâkıb-ı Cevâhir*-Yahya Bin Bahşi. (Liman, 2007, s.307-8)

Bir diğer tez yazarı Nurettin Karaman (2009), Hatice Liman'ın verdiği sıralamayı değiştirmeden kullanmayı tercih etmektedir (s.13-4). Emîr Sultan hakkında yapılmış son tez çalışmasında Abdullah Uğur(2013) ise sekiz menakıpnameden bahsetmekte ve bunları şöyle sıralamaktadır:

1. *Menâkıb-ı Emîr Sultan (Menâkıbü'l- Cevahir)*- Yahyâ bin Bahşî - H. 932/ M. 1525-6
2. *Menâkıb-ı Emîr Sultan* - Kefeli Müdâmî- H. 947/ M. 1540-1
3. *Vesîletü'l- Metâlib*- Zeynelâbidin Bin Hacı Kasım - H. 950/ M. 1543-4 (Arapça yazılıp Türkçeye çevrilmiştir.)
4. *Menâkıb-ı Emîr Sultan (Keşif-nâme)*- Senâyî- H. 970'te (M. 1562-3) istinsah edilmiştir
5. *Menâkıb-ı Emîr Sultan* - Bursalı Şevkî- H. 960 /M. 1552-3
6. *Menâkıb-ı Emîr Sultan* - Nimetullah Efendi-H.970 /1562-3
7. *Menâkıb-ı Emîr Sultan* - Hüsameddin Bursevî - H. 1129 / M. 1716-7 tarihinde istinsah edilmiştir
8. *Tercime-i Hâl-i Emîr Sultan* -Baldırzâde - H. 1037 / M. 1627-8'de Bursa'da basılmıştır. (Uğur, 2013, s. 33)

Uğur(2013), Hatice Liman'ın Emîr Sultan menakıpnamelerine dâhil ettiği Emîr

Sultan'ın halifelerinden olan Hasan Efendi'nin *Müzîlü's-Şükûk* adlı eserini ve

Lütfullah Efendi'nin *Cenâhu's-Sâlikîn* adlı eserini tam anlamı ile menakıpname türü içerisine dâhil olamayacaklarını belirtip bu eserleri sıralama dışında tutmuştur.

Ayrıca, Hatice Liman'ın tezinde İsmail Hakkı Bursevî'ye ait olduğunu söylediği Emîr Sultan menakıpnamesinin Hüsâmeddin Bursevî'nin menakıpnamesinin bir başka nüshası olduğunu belirtip bu eseri de sıralamaya dâhil etmemiştir (s. 34).

Görüldüğü gibi Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnamelerin sayısı muhtelif eserlerde ve çalışmalarda farklı sayılarla ifade edilmektedir. Biz tez çalışmamızın menakıpnaları karşılaştırmalı inceleme bölümünde Uğur'un(2013) tezindeki sayı ve sıraya benzer bir yol takip etmeyi uygun buluyoruz.

BÖLÜM 2

ZEYN'EL-‘ÂBİDÎN VE ESERİ *TERCEME-İ VESİLE-İ METÂLİB*

2.1 Zeyn'el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım

Terceme-i Vesîle-i Metâlib'in müellifi -aynı zamanda mütercimi- eserin sebep-i telifinde geçen ismi ile İbrâhîm oğlu Zeyn'el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım'dır. Eser, H. 950/M. 1543'te Arapça olarak kaleme alınan Emîr Sultan menakıpnamesinin (*Vesîle-i Metâlib*) Türkçeye tercümesidir. Yazar, eserini bizzat kendisinin Türkçeye çevirdiğini söylemektedir. Yazarın *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de geçen:

Ve daği bu haķîr ol Sultân'ıñ âsitân-ı şerîfine varup yüz sürüp şeyhimüñ mübârek dîdâr-ı şerîfi ile nice müddet muğtenem olup ve ba‘dehu ziyâret bir menâkıb-ı şerîflerin getürmüş idik. Lâkin ‘Arabî olmağın her kişi okuyup istifâde idemezdi. Öyle olsa bu haķîr Türkiyye naķl itmek kaşd itdi fehm âsân olmaķ içün. (2a-2b)

sözlerinden eserin daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla bizzat kendisinin eseri Arapça'dan Türkçeye çevirdiği anlaşılmaktadır.

Tezkirelerde ve incelediğimiz yazma nüshada Zeyn'el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşamamıştır. Dolayısıyla, yazarın başka eserlerinin olup olmadığı, nasıl bir üslubunun ve edebi zevkinin olduğu, döneminde edebi dünyasına kimlerin şekil verdiği ya da kimlerin ondan etkilendiğine dair bilgiler mevcut değildir. Yazara dair bilgilerin verildiği kaynaklarda ise yazarın ismi değişik şekillerde yer almaktadır. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'te ismi İbrâhîm oğlu Zeyn'el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım şeklinde yer alan müellif, *Yâdigâr-ı Şemsî*'de “Zeyn'el-‘Âbidîn Çelebi” (Haz. Kara ve Atlansoy, 1997, s.38), *Keşfü'z-Zûnun*'da “İbrahim b. Zeyni'd-din el- Hâcc Kasım el-Halebi” (Çev. Balcı, 2007, s.1470) olarak zikredilmektedir. Ayrıca, menakıpname yazarlarından Hüsameddin Bursevî'nin

menakıpnamesinde yazar “İbrâhîm Çelebi” olarak anılmaktadır (Karaman, 2009, s.324).

Keşfü’z-Zünun (Çev. Balcı, 2007)’da Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım ve yazdığı Emîr Sultan menakıpnamesinden bahseden Kâtib Çelebi, yazar hakkında oldukça sınırlı da olsa bazı bilgiler vermektedir. Kâtib Çelebi’nin naklettiği bilgiler şöyledir: “Menâkıbü Emîr Sultân biBurûsa Yazan İbrahim b. Zeyni’d-din el- Hâcc Kasım El-Halebi’dir, hanefîdir, ... yılında ölmüştür, bu eserin baş tarafı şöyledir: “Hamd, dostlarını sevmeye beni başarılı kılan Allah’a mahsustur...” (Çev. Balcı, 2007, s.1470). Ancak, Kâtib Çelebi hem yazarın ismini “Zeyni’d-din el- Hâcc Kasım” şeklinde farklı olarak zikretmekte(Uğur, 2013, s.40) hem de eserin başında bulunduğunu söylediği ibare eserin Türkçe tercümesinde yer almamaktadır. Bununla birlikte, Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım’ın Hanefî mezhebinden olduğu anlaşılmaktadır. Emîr Sultan’a yazılmış menakıpnamelerden biri olan Hüsameddin Bursevî’nin menakıpnamesinde ise Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım’dan “İbrâhîm Çelebi” diye bahsedilip “Vesîletü’l- Metâlib” adlı Arapça bir eserinin ve tercümesinin olduğu söylenmekte ancak eser ve yazarı hakkında daha fazla bilgi verilmemektedir (Karaman, 2009, s.324).

Yazar hakkında en gerçekçi bilgilere *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’den ulaşılmaktadır. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’de bulunan telif tarihinden (H. 950/M. 1543) Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım’ın, 15. yüzyılın sonu ile 16. yüzyılın ortasında yaşadığı düşünülebilir. Ayrıca yazarın eseri kaleme aldığı sene I. Süleyman (Kânûnî Sultan Süleyman- salt.1520-1566)’nın saltanat yıllarına denk gelmektedir.

Emîr Sultan menakıpnamelerinin her biri Emîr Sultan’ı ve mensubu olduğu tarikatı -Kübreviye- halka anlatmak ve sevdirmek amacıyla yazılmıştır. Bu yüzden menakıpnamelerin dili genel itibarıyla “halkın konuştuğu Türkçe”dir denilebilir.

Zeyn'el-‘Âbidîn'in eserini önce Arapça yazmış olması yazarın üst düzey bir okuyucu kitlesine hitap ettiğini düşündürmektedir. Aynı zamanda, yazarın iyi bir medrese eğitimi almış, Arapça'ya vâkıf bir kişi olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Yazarın sonrasında eserini bizzat Türkçeye çevirmesi ise asıl hedefinin geniş halk kitlelerine ulaşmak ve eserinin halk tarafından anlaşılıp okunmasını sağlamak olduğu düşünülebilir. Öyle ki yazar kullandığı dilin halk tarafından anlaşılamayabileceğini düşünerek zaman zaman Arapça kelime ve ifadelerin Türkçe anlamını ifadenin hemen ardından “yani” diyerek yapmaktadır. Örnek vermek gerekirse, 9b sayfasında “Hemân Sulţân Hâzretleri istikbâl idüp *ya ‘nî* karşı gelüp buyurdılar” şeklinde bir kullanım yer almaktadır. Yazar, burada hedeflediği okura (*implied reader*) açıklama yapıyor gibi durmaktadır. Okurun “istikbal” kelimesini anlamayacağını düşünüp “yani” deyip bu kelimenin açıklamasını yapma ihtiyacı duyuyor. Yine başka bir örnekte “Fi’l-hâl bir münādî nidâ idüp er-raḥîl er-raḥîl! *ya ‘nî* göçdür göçüñ diyüp nidâ eyledi” (13a) Arapça kullanımın ardından açıklama yapmaktadır. Metnin Arapça unsurlardan ayetleri açıklarken de benzer bir tutumla okuyucu için anlatımını anlaşılır kılmaya çabalamaktadır. “*‘Kul lâ es’elukum ‘aleyhi ecran ille’l-meveddete fi’l-kurbâ*” el-âyetü ya ‘nî yâ Muhammed ümmetiñe eyit ki: “Ben size tebellüg-i risâlet itmek için sizden ecr taleb itmez. Belki evlâdıma maḥabbet ve meveddet idesiz.” (4a) örneğinde de görülebileceği gibi yazar ayetin açıklamasını kendisi yapmaktadır.

Yazarın Arap dili ve belagatine hâkim, hadis ve Kur'an bilgisi başta olmak üzere dinî ilimlere dair bilgisinin oldukça iyi olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, eserde yazar tarafında şöyle bir kullanım dikkat çekmektedir:

Ammâ yārân-ı vefâ ve ḥullân-ı şefâdan me‘mûl ve mercûdur ki ‘ayn-ı rızâ ile nazar idüp vâkı‘ olan sehiv [ü] ḥatâsın ‘afv eyleye setr idüp içinde vâkı‘ olan kelimātuñ eyüsin taḥsîn [ideler] ve ḥatâsın taḥbîḥ itmeyeler. Bu deñlü söyleyübildüm dilimden ki yazdum geldiği kadar elimden hemân. (2b)

Bu cümleler geleneksel bir tevazu ifadesi olarak kabul edilebilir ancak diğer yandan eserin genelindeki ifade bozukluklarını(bu durum imla özellikleri kısmında genişçe anlatıldı) dikkate alacak olursak bu satırlar müellifin aczini ifade edişi olarak da yorumlanabilir.

Terceme-i Vesîle-i Metâlib'den Zeyn'el-‘Âbidîn'in Emîr Sultan'a derin bir sevgi ve hürmet beslediği anlaşılmaktadır. Her menkıbenin sonunda merhum Emîr Sultan'a güzel dualarda bulunan yazar, onun sevgisi ile kabaran bir heyecan ile zaman zaman hikâyeleri anlatmayı kesip araya Emîr Sultan için yazdığı bir şiiri ya da ona sevgisini anlatan bir sözü sıkıştırmaktadır. Örnek vermek gerekirse, yazar aşağıdaki şiiri Emîr Sultan'a ithafen söylemektedir. Mensur kısımdan sonra gelen bu dizeler Zeyn'el-‘Âbidîn'in, Emîr Sultan'a duyduğu hayranlık ve sevginin iyi bir göstergesidir:

Severiz cân ile Sultân Emîri
Çün oldur düşmüşlerün destgîri...
Benüm her kim ki âlim sevse bayık
Beni seven olur Mevlâya lââyık ...
Daği her kimse kim sevmeye âlim
Beni sevmez budurur dâ'im maķâlim
Beni kim sevmezse anı sevmez Allâh'ım...
Gelün âl sevelim cân [ü] dilden
Degül sevmek bunları şöyle dilden ...
Diyâr-ı Rûm'adur rahmet-i Buḥârî
Bursa'da yatan Seyyid Buḥârî
Mübârek ravzasın eyleñ ziyâret
Kıomaz âyine-i dilde ğubârı. (4a-4b)

Yazarın Emîr Sultan'a sevgisini gösteren bir başka örnekte, yazar anlatıyı kesip Emîr Sultan'ı övmektedir: “Sultân Ḥazretleri'nün evşâf-ı şerîfün işidüp ‘âşık olmışdı. Hemân bu mı ‘âşık oldı nice yüzbiñ ve bunuñ gibi ‘âşıqları var idi. İnnâ semi'nâ bi-evşâfî ke-ḥameltü bihâ ve ḳarrenâ mâ semi'nâ ve evḫaynâ ve ḳable radeytüküm nilnâ maḥabbeteküm ve'l-üzünü mu'şiru ḳable'l-'ayni aḫyānen.” (18a). Bu iki örnekte

görüldüğü gibi yazar Emîr Sultan'na derin bir sevgi ve hürmet beslemekte ve zaman zaman anlatı akışını dahi keserek araya onun için övgü sözleri sıkıştırmaktadır.

2.2 Eserin içeriği

Terceme-i Vesîle-i Metâlib menakıpname türü içerisinde yer almaktadır. 16. yüzyılda kaleme alınan eserde 14 ve 15. yüzyıllar arasında Bursa'da yaşamış Kübreviyye tarikatının Anadolu'da bilinen ilk temsilcisi kabul edilen Buharalı Emîr Sultan (Tek, 2007, s.81) hakkında 17 menkıbe yer almaktadır. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'deki menkıbe sayısı da sebebi telif bölümünde 17 olarak belirtilmiştir:

Ve daği şāhib-menākıb-ı muhibbū'l-fukarā ve's-süleḫā İbrāhīm oğlu Zeyn'el-
'Ābidîn el-Ḥāc Kāsım Ḥanefiyyū'l-mezheb olan ḫelebî eydür. ... Emîr Sultān
dimekle meşhūr velāyeti ve kerāmeti güneşden rūşen olan 'azîzi vesîle tutup
ve hem menākıb ismin daği *Vesîle-i Metâlib* kodum. ... Ve hem menākıbı
daği on yidi menkıbeye müstemil kıldum. Egerçi kim Sultān Ḥazretleri'nüñ
velāyeti ve kerāmeti lâ-yuḫşā ve lâ-yü'addür. Lākin Sultān Ḥazretleri'nüñ
ecdādı Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Ḥazretleri'nden kendüye
gelince on yidi kimesnedür. Biz daği on yidi kimesne eṣrāf-ı ekrem
hürmetine ümîzdür ki bir nice murād ḫāşıl ola. (4b-5a)

Yazar, soy kütüğünde Hz. Muhammed'den itibaren Emîr Sultan'a gelene kadar 17 kişi bulunduğunu belirterek eserini 17 menkıbeden oluşturduğunu ifade etmektedir. Ancak metinde böyle değildir. Zira metnin numaralandırılmış bölüm başlıklarında menkıbe sayısı 19'da son bulmaktadır. Eserde yer alan son menkıbe “El-Menkıbetü't- Tāsi 'Aşer” (20b-21b) başlıklı 19'uncu “Tuzla Medresesi Müderrisi Yahya Ḥalīfe” menkıbesidir. Bu tutarsızlık müellif ya da müstensih'in bölüm başlıklarını yazarken birinci ve altıncı menkıbeleri atlamasından kaynaklanmaktadır. Birinci ve altıncı menkıbeler çıkarıldığında iki menkıbe eksilerek sayı Zeyn'el- 'Ābidîn'in dediği gibi 17 menkıbeye düşmekte, menkıbe sayısındaki tutarsızlık ortadan kalkmaktadır. Menkıbe sayısı 17 olmakla birlikte, bazı bölüm başlıklarının tek bir hikâyeyi ihtiva etmeyip araya başka hikâyelerin karıştığı da görülmektedir.

Terceme-i Vesile-i Metâlib'in bölüm başlıkları ve bölümlerin içerdiği keramet motifleri bu tez çalışmasında tespit edilen haliyle şu şekilde sıralanabilir:

- Faslı Evvel (3b-5a)
- El-Menkıbetü's-Şāniye - Emîr Sultan'ın Buhara'da çocukken gösterdiği keramet (5a-6a)
- El-Menkıbetü's-Şālîşe - Emîr Sultan'ın Medine'de Hz. Muhammed'in kabrini ziyaret etmesi ve kabirden ona selam gelmesi (6a-8a)
- El-Menkıbetü'r-Rābi'a - Bursa'da âlimlerin Emîr Sultan'ı imtihan etmesi ve nutka kadir olamayıp lal olmaları (8a-8b)
- El-Menkıbetü'l-Hāmîse - Emîr Sultan'ın Hundi Sultan ile olan izdivacı ve gelişen olaylar (8b-11b)
- El-Menkıbetü's-Sābi'a - Emîr Sultan'ın Sultan Murat'ın asi atını uysallaştırması (11b-12a)
- El-Menkıbetü's-Şāmine - Emîr Sultan'ın Bursa'yı Timur işgalinden kurtarması (12a-13b)
- El-Menkıbetü't-Tāsi'a - Şeyh Sinan küçükken hâsıl olan olay (13b-15a)
- El-Menkıbetü'l-Āşir - Sarı Yusuf'un Emîr Sultan'nın meclisinde uyuya kalması (15a-15b)
- El-Menkıbetü'l-Hādiyyete 'Aşerete - Emîr Sultan'ın Timuroğlu'nu gazaya göndermesi, ikinci kez gidince esir olması (15b-16b)
- El-Menkıbetü's-Şāniyete 'Aşerete - Emîr Sultan'ın asası ile yerden su çıkarması (16b-17a)
- El-Menkıbetü's-Şālîşe 'Aşerete - Emîr Sultan'ın asayuyunu altın yapması (17a-17b)
- El-Menkıbetü'r-Rābi'a 'Aşerete - Emîr Sultan'ın kendisine gelen bir kişinin kalbinden geçeni bilmesi ve bu kişinin Emîr Sultan'a biyat etmesi (17b-18a)

- El-Menkıbetü'l-Hāmise 'Aşere - Emîr Sultan'ın ve bir kişinin konuşması (18a-18b)
- El-Menkıbetü's-Sādise 'Aşere - Emîr Sultan'ın kendisine gelen iki kişinin kalplerinden geçeni bilmesi (18b-19a)
- El-Menkıbetü's-Sābi'a 'Aşere - Emîr Sultan'ın kendisini dinlemeye gelen müritlerine nasihati ve isimsiz bir şeyhin Emîr Sultan'a bir aziz vasıtasıyla selam göndermesi (19a-20a)
- El-Menkıbetü's-Şāmine 'Aşere - Emîr Sultan'ın kaleden düşmek üzere olan askere yardım etmesi (20a-20b)
- El-Menkıbetü't-Tāsi'a 'Aşere - Tuzla Medresesi Müderrisi Yahya Halife'nin Emîr Sultan'ın kendisinden biat alması (20b-21b)¹⁷

2.3 Eserin üslup ve dil özellikleri

2.3.1 Üslup özellikleri

Emîr Sultan'ın menkıbevi hayatını konu alan *Terceme-i Vesile-i Metâlib* mensur şekilde yazılmış bir menakıpnamedir. Mensur eserler yazılış amaçları, hitap ettikleri okuyucu kitlesi, Arapça-Farsça kelimelerin kullanımı ve oranı, seciye başvurulup vurulmaması, seci kullanılmakta ise ne sıklıkla kullanıldığı şeklinde çeşitli ölçütler ile gruplandırılmaya çalışılmaktadır. Nesir, Eski edebiyat çalışmalarında nazma göre ihmal edilmiş bir alan olmakla birlikte pek çok araştırmacı ve edebiyat tarihçisi Osmanlı nesrinin tasnifi üzerinde çalışmış, çeşitli tasnif denemeleri yapmışlardır.¹⁸ 1964'te yayımlanan ve uzun yıllar kabul gören Fahir İz'in *Eski Türk Edebiyatında*

¹⁷ Abdullah Uğur, Emîr Sultan hakkında yazılmış tüm menakıpnamelere dair bilgi verdiği tez çalışmasında *Terceme-i Vesile-i Metâlib* eserinin ihtiva ettiği menkıbe sayısını on beş olarak belirtir ve *Terceme-i Vesile-i Metâlib*'deki "El- Menkıbetü'l Hāmise 'Aşer" ve "El-Menkıbetü's-Sādise 'Aşer" başlıklı menkıbeleri atlar. (Bkz.Uğur, 2013, s.41-2).

¹⁸ Osmanlı nesri tasnif denemeleri için bkz: Aksoyak, İ. H. (2010). Eski Türk edebiyatında nesir üzerine bazı belirlemeler. Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S. & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Nesrin inşası:Düzyazıda dil, üslup ve türler* içinde (s. 56-71). İstanbul: Turkuaz.

Nesir kitabının önsözünde yer alan Osmanlı nesri tasnifi bunlardan biridir. Söz konusu tasnif, Cumhuriyet döneminde bilimselliğe dayanmayan ideolojik bir örtünün altında kalmış Osmanlı nesrinin bir nebze ideolojiden uzaklaşıp bilimsel denilebilecek bir bakış açısıyla ele alınmış bir şeklidir. Kelime ve söz dizimi temelli bu tasnifte Osmanlı nesri sade, orta ve süslü olarak üçe ayrılmaktadır (Karateke, 2010, s.51). Fahir İz, burada sade nesrin tanımını yaparken, sade nesrin halkın konuştuğu dili esas aldığını ve temelini halk dilinin oluşturduğunu söylemektedir. (İz, 1996, s.5). Osmanlı nesri üzerine çalışıp farklı bir tasnif modeli sunan Fatih Köksal (2012) ise Osmanlı nesrini sade, orta, süslü ve ağdalı olarak dörde ayırmaktadır. Köksal *Klasik Dönem Osmanlı Nesri* kitabında, sade nesri(üslub-ı sade) hedef kitlesi geniş halk yığınları olan, Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların az olduğu, çok sade bir dilde, sanat kaygısı güdülmeden yazılan ve secinin hiç bulunmadığı veya nadiren görüldüğü mensur eserler şeklinde tanımlayıp bu tarza “halk nesri” de denildiğini belirtmektedir (Köksal, 2012, s.16-7). İz ve Köksal’ın özellikle sade nesir tanımını vermemizdeki sebep söz dizimi ve kelime tahlilleri yapıldığında *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* metninin, kesin bir yargı çıkarmak mümkün olamamakla birlikte, sade nesir üslubuna yakın olduğunu söyleyebilecek olmamızdandır. Her iki tanımda da sade nesrin ölçütü “halk” ve “halkın dili” olarak görülmektedir. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*, konuşma dilinin hâkim olduğu bir metindir. Genel itibarıyla menakıpname türü eserlerde biçimsel olarak son derece kısa ve sade bir anlatım tarzı dikkat çeker (Ocak, 1992, s.33). *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’de de buna uyulduğu görülmektedir. Uzun cümlelere yer verilmeyen eserde oldukça kısa ve yalın bir anlatım şekli görülmektedir. En fazla üç kelimedenden oluşan Farsça tamlamaların sayısı ise çok azdır (Örnek: hayr-ı tarîk-i necât (8b)).

Terceme-i Vesîle-i Metâlib'in yazılış amacı ve türü dolayısıyla sade nesir üslubuna yakın olduğu söylenebilir. Dinî-tasavvufî edebiyat çerçevesinde gelişen ve halk kitlelerine yönelik olan menakıpname türü söz konusu olduğunda eserlerin öğretici(didaktik) yönü ağır basmaktadır (Pala, 2014, s.303). Emîr Sultan menakıpnameleri bağlamında düşünüldüğünde her biri Emîr Sultan'ı ve mensubu olduğu tarikatı halka anlatmak amacıyla yazılan menakıpname metinlerinin geniş halk kitlelerine aktarmak istediği bir mesaj vardır. Bu mesajı iletme mutlak suretle halkın konuştuğu dile yaklaşmaktan geçmektedir. Bu durumu, Osmanlı nesir tasnifinde sadece metinden yola çıkılmasını eleştiren ve yazarın amacına dikkat çeken Hakan Karateke şöyle ifade etmektedir:

Yazarın neden ve ne gibi bir seçimle bu işe giriştiği ve edebi bir aracı olarak nesrin buna ne şekilde “alet olduğunu” tahmin ve tespit etmeye girişmeliyiz. Kelime seçimini öncelikle hedef okur (*audience*) ve türün (*genre*) belirlediğini unutmamalıyız. ... Avama yönelik didaktik bir metnin normal şartlarda yüksek Osmanlıca ile yazılması iletişim sorunları doğuracaktır. (Karatake, 2010, s.52)

Dolayısıyla, nesir dilinin/tarzının ortaya çıkmasında yazarın niyeti ve vermek istediği mesaj metnin türü ile birlikte belirleyici bir nitelik kazanmaktadır. Öte yandan, bir eserin baştan sona aynı dil ve üslup özellikleri ile yazılmış olmayabileceği ve içinde birden fazla nesir tarzı barındırabileceği de unutulmamalıdır (Aksoyak, 2010, s.62)

Terceme-i Vesîle-i Metâlib'de de özellikle Arapça kısımların olduğu ve şiirselliğin ön plana çıktığı yerlerde metnin sade nesir üslubunun ötesine geçtiği görülmektedir.

Terceme-i Vesîle-i Metâlib, mensur bir eser olmakla birlikte metinde manzum bölümler de yer almaktadır. Özellikle eserin baş ve son kısmında yoğun bir şiirsellik dikkat çekmektedir. 12 beyitlik bir manzume ile başlayan eserde son bölümlerinde iki şiir parçasına daha yer verilmektedir. Öte yandan, bazen mensur anlatının manzum parçalar ile kesildiği de görülmektedir. Mensur kısımların arasında bulunan söz konusu manzum parçalar metni tekdüze anlatımdan çıkarmayı ve böylece

anlatılan olayın okurdaki etkisini arttırmayı hedeflemektedir. Örnek vermek gerekirse, metnin “Faslı Evvel” başlıklı 3b-4b sayfaları arasında yer alan şiir parçalarının anlatım akışına şiirsellik kazandırdığı ve metni tekdüzelikten kurtarıp ve okuyucuda etki bıraktığı görülmektedir.

Terceme-i Vesîle-i Metâlib’in anlatımında müthiş bir tahkiye özelliği görülmektedir. Emîr Sultan’ın menkıbevi hikâyelerinin anlatıldığı eserde olay anlatımı/öyküleme metnin geneline hâkimdir. Hatta zaman zaman bir hikâye başka bir hikâye ile bölünmektedir. “Çerçeve hikâye tekniği”(*frame story*) ya da “hikâye içinde hikâye” (*frame in the frame*) denilen “bu yöntemde bir konuya girilerek geniş bir çerçeve açılır [ve] heyecanın doruk noktaya ulaştığı bir yerde anlatım kesilerek konu içinde yeni konulara girilir. Son konu çözümlenerek arkasından bir öncekine geçilir; derken esas ana konu da çözümlenerek çerçeve tamamlanmış olur.” (Kavruk, 2010, s.179). Metinde bu tekniğe örnek vermek gerekirse, Emîr Sultan’ın Hundi Sultan ile olan evliliğinin anlatıldığı menkıbede Emîr Sultan ve Hundi Sultan’ın kendilerini öldürmeye gelen Süleyman vezire karşı mücadelesi anlatılırken ana olayın anlatımı iki kez kesilerek araya iki farklı hikâye girer(İlki “kadidler hikâyesi” ikincisi “Sarı Yusuf hikâyesi”). Bu iki hikâyenin tamamlanmasının ardından esas hikâye tamamlanarak çerçeve hikâye tamamlanmış olur. (bkz. 8b-11b). Ayrıca, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’de anlatılan hikâyeler tarihsel olarak belli bir sıra içerisinde verilmektedir. İlk menkıbe Emîr Sultan’ın çocukluğunda meydana eden bir hikâyeyi anlatmaktadır. Daha sonra sırasıyla Emîr Sultan’ın gençlik yıllarına karşılık gelen olaylar(Peygamber’in kabrini ziyaret etmesi, kandil eşliğinde Anadolu’ya gelmesi, Bursa’da Gökdere’ye yerleşmesi vb.); Bursa’da gerçekleşen olaylar(Âlimlerin onu imtihana gelmesi, Hundi Sultan ile evliliği, Sultan Murat’ın atını uysallaştırması, dostlarının ondan nasihat almaya gelmesi vb.); ve Emîr

Sultan'ın vefatından sonra gerçekleşen olaylar(Tuzla Müderrisi Yahya Halife'nin Emîr Sultan'ın mezarına gitmesi ve ondan biat alması) anlatılmaktadır.

Terceme-i Vesîle-i Metâlib'de bazen cümleler arasında kopukluklar dikkat çekmekte ya da diğer menakıpname metinleri ile karşılaştırıldığında bazı detayların atlandığı gözlemlenmektedir. Özetleme tekniğine yakın bir tarzda hikâyelerin detaylandırılmadan anlatıldığı görülmektedir. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'i diğer menakıpnamelere ayırıcı bir özellik olan bu durum metnin okuyucu tarafından anlaşılabilmesi ve hikâye akışının takip edilmesi açısından sorun teşkil eden bir durumdur. Örnek vermek gerekirse, Emîr Sultan'ın müridi Timuroğlu'nu gazaya göndermesinin anlatıldığı menkıbede, karşılaştırmaya dâhil edilen diğer menakıpname metinleri Emîr Sultan'ın “Sadece bir defaya iznim vardır, ikinci defa gitme!” şeklindeki sözüne yer verir ve Timuroğlu'nun esir düşmesini Emîr Sultan'ın sözünü dinlememesine bağlarlar. Ancak, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de aynı olayın anlatıldığı menkıbede Emîr Sultan'ın bu sözüne yer verilmemektedir. Timuroğlu'nun esir düştükten sonra “Bir def'a icâzet virmiş idi. Ben şimdi izinsiz geldüm.”(16b) sözünden Emîr Sultan'ın bir kez izin verdiği anlaşılmaktadır fakat bu durum metinde Emîr Sultan'ın ağzından verilmemektedir. Metinde kopukluk olarak tabir ettiğimiz söz konusu anlamsal aksaklıklar cümle tekrarlarından da kaynaklanabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, “El-Menkıbetü'l-Hâmise ‘Aşer” başlıklı menkıbede iki kez aynı cümlelerin tekrarlandığı görülmektedir. İlki “Velî eyitdi: “Yok Sultân'um görmedüm.” didi.”(18b) cümlesidir. Tekrar eden diğer cümle “Mübârek elin öpüp eyitdi: “Sultân ne hōş ben seni göremedüm.”(18b) cümlesidir. Metin içinde iki defa tekrarlanan bu cümleler, metinde anlamsal olarak bir karmaşaya yol açmaktadır.¹⁹

¹⁹ Metinde bu tarz cümle tekrarları görülmekle birlikte bunların gereksiz olup olmadığı hakkında yorum yapılamaz. Bu tarz kullanımların dil özelliği olarak görülmesi gerekir. Bu nedenle, çeviri yazılı metinde bu tarz kullanımlar düzeltilmemiş olduğu gibi bırakılmıştır.

“El-Menkıbetü’t-Tâsi’a” başlıklı menkıbede de benzer şekilde “Ben daği kesüp”(14a) cümlesi tekrar etmekte ve tekrar nedeniyle anlam sekteye uğramaktadır.

Metinde anlamsal kopukluk ve anlam karmaşalarının yanında kısa ve öz bir anlatım tarzı hâkimdir. Tabir uygunsa, eserde “sıkıştırılmış” bir anlatım dikkat çekmektedir. Menakıpnameler söz konusu olduğunda menakıpname yazarlarının genel itibarıyla kısa ve öz bir anlatım tarzını benimsediği belirtilmişti. Türün özelliğini yansıtan bu durumla *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’de de karşılaşılmaktadır. Zeyn’el-Âbidîn’in anlatmak istediklerini detaylarına fazla inmeden, “kısaca” anlattığı görülmektedir. Yazar bu konuda büyük oranda bağlama(rabıt) edatlarından faydalanmaktadır. Metinde kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan pek çok rabıt sözcüğü bulunmaktadır. “eger”, “egerçi”, “zîra”, “çün”, “meğer”, “illâ”, “ki” ve “kim” bağlama edatları metinde sıkça kullanılmakta ve bu kullanımlar anlatısal akışa katkı sunmaktadır. Metinde bu tarz kullanımlara şu örnekler verilebilir:

“...muqayyed olmañ. *Eger* muqayyed olasız bil ki size daği bir zarar yetişe didiler.” (11a-11b)

“Ve hem menākıbı daği on yidi menkıbeye müstemil kıldum. *Egerçi* kim Sultān Hāzretleri’nüñ velāyeti ve kerāmeti lâ-yuhşā ve lâ-yü’addür.” (5a)

“Senüñ qademüñ mübārek imiş. *Zîrā* bu kadar ğanīmet bir ğayrı zamānda görmedik.” (16a)

“...muḥkem te’kīdler itdi. *Çün* yine şabāḥ oldı Hündī Sultān yine ḥicāb idüp..” (9a)

“Bu maḳāma kimesne lâyıḳ olamaz. *İllā* ḥasebde ve nesebde eşref ü eşher olasız.” (6b)

“Sultān Hāzretleri buyurdı ki “Siziñ bende şübheñüz olup soñra geçeyim.” (7a)

“...bir müşkil yerden mes’ele su’āl ideler. Vaktā *ki* gelüp ḥuzūr-ı şerīfine duḥūl idüp ḳu’ūd itdiler.” (8a)

“Şol kimesne *kim* ḳitālimüz taleb itdi nedāmet buldı.” (12b)

“Sen bir yaramaz iş için gitmezsün *kim* Sultân Hâzretleri saña incine.” (16a)

Söz konusu örnekler arttırılabilmekle birlikte bazen tek bir menkıbede bile olay anlatılırken aynı bağlama edatının pek çok kez kullanıldığı görülebilmektedir. Buna en iyi örnek, Emîr Sultan’ın Hundi Sultan ile olan evliliğinin anlatıldığı menkıbedir. Bu menkıbe Emîr Sultan menkıbeleri içinde en uzun menkıbelerden birisidir. Yazar, olayın anlatımını kısaltırken aynı zamanda akışta kopukluk meydana getirmemek için pek çok yerde “meger” bağlama edatını kullanmaktadır. Aynı menkıbeden alınan üç örnek aşağıda verilmiştir:

“Pâdişâh Yıldırım Hân Bâyezîd idi. İttifâk sefere gitmiş idi. *Meger* pâdişâhuñ şâliha bir kıızı var idi. İsmine Hündî Sultân dirler idi.”(8b)

“Bu cânibden Süleymân Vezîr şehre geldi. Halk bunu temâşâyâ çıktılar. *Meger* Sultân Hâzretleri’nüñ bir şüfisi var idi. Sarı Yûsuf demekle ma’rûf idi.”(10b)

“Süleymân Beg Bursa şehrinde atından yıkıldı. *Meger* Sarı Yûsuf’uñ çapası gelüp bunuñ böğrüne doğunmuş.”(11a)

Metinde konuşma dilinin hâkim olduğu ve sade bir anlatım gözetildiği görülmekle birlikte, yer yer bir cümleden daha uzun Arapça kısımların geçtiği görülmektedir. Bu durumun, metnin orijinal dili olan Arapçanın metnin Türkçe tercümesine etki etmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Metinde geçen uzun Arapça kısımlar anlamlarıyla birlikte şunlardır:

“İnnâ semi’nâ bi-evşâfi ke-hameltü bihâ ve qarrenâ mâ semi’nâ ve evhaynâ ve qable radeytüküm nilnâ maḥabbeteküm ve’l-üzünü mu’şiru qable’l-ayni aḥyānen”(18a)

(“Biz öyle vasıflar işittik ki onları yüklendik; duyduklarımızla ve bize vahyedilenlerle mutlu olduk, sizler kaybolmadan sevginize nail olduk. Kulaklar bazen gözlerden önce hisseder.”)

“Kāle’n-nebiyyü şalla’llāhu te’ālā aleyhi ve sellem: “el-Mü’minîne lā-yemûtüne bel yunkālüne min-dārin ilā-dārin.” Şadaqa Resûlü’llāh ve şadaqa Ḥabîbu’llāh”(21b)

(“Nebi (Hz. Muhammed) –Allah’ın salat ve selamı onun üzerine olsun- şöyle buyurdu: “Müminler ölmezler; bilakis bir evden diğerine göç ettirilirlir.” Allah’ın resulü doğru söyledi, Allah’ın habibi doğru söyledi.”)

Metinde yeri geldikçe iktibasa başvurulduğu görülmektedir. Metinde yer alan ayetler şunlardır:

“*Ḳul lā es’elüküm ‘aleyhi ecran ille’l-meveddete fi’l-ḳurbā*”(4a). Şûrâ suresi 23’üncü ayetten alınan bu söz “Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum.” anlamındadır.

“*Lā-yahfā ‘aleyhi şey*”(6b). Âl-i İmrân sûresi beşinci ayetten alınan söz “Allah’a hiçbir şey gizli kalmaz.” anlamındadır.

Metinde yer alan hadisler aşağıdaki gibidir.

“*Mā-lā yudrak küllühu lā yutraku küllühu*”(2b). “Bir şey bütünüyle elde edilmezse; tamâmen de terk edilmez.”

“*Men ferra bi-dīnihi mine’l-arḍi ile’l-arḍi istevcebe riḍvāna’llāhi’l-ekber*”(6a). “Kim dini için bir yerden diğer yere hicret ederse Allah’ın en büyük cennetini kendisine vacip kılar.”

“*el-Mü’minīne lā-yemūtüne bel yunḳālüne min-dārin ilā-dārin*”(21b). “Müminler ölmezler; bilakis bir evden diğerine göç ettirilirler.”

Metinde Arapça kısımlar, ayet ve hadislerden başka Arapça yazılan ve istisnasız her menkıbeden sonra tekrarlanan “Ce‘ale’llāhu’l-cennetu meşvāhu”/“جعل الله الجنة مثواه” yani “Allah, cenneti ona mesken eylesin.” şeklinde bir dua cümlesi bulunmaktadır. Emîr Sultan için söylenen bu dua cümlesi aynı zamanda yeni bir menkıbeye geçiş için kullanılan bir ifadedir. Bir menkıbenin sona erdiğini ve yeni bir menkıbeye geçildiğini haber veren bu dua cümlesi her menkıbenin sonunda tekrar etmektedir. Bunun dışında metinde pek çok salavat cümlesi ve Peygamber’e dualara yer verilmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

“Celle celāluhū ve ‘amme nevāluhū” (“Allah’ın şanı çok yücedir ve ihsanları herkese ulaşmıştır.”)

“Şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemdir. Bi-raḥmetike yā erḥame’r-rāḥimīn.”
 (“Allah’ın salat ve salâmı onun üzerine olsun!”)

“Şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ve ‘alā-ālihī ve şahbihī ecma‘īn.”
 (“Allah’ın selâmı Peygamber’inin, onun ailesinin ve sahabilerinin hepsinin üzerine olsun.”)

Eserde ayrıca Arapça harf-i cerlerin(edatlar) kullanımı oldukça fazladır. bi’z-zarūrī بالضرورى(4b), fi’l-hāl في الحال(5b) ilā māşā’llāh الي ماشاء الله(6b), ke’ennehu كانه(8a), bi’z-zāt بالزات(10a), ba‘de’z-zamān بعدالزمان (14b), fī-sebīli’llāh في سبيل الله(16a), ‘inde’l-mulākāt عند الملاقات(18a) vb. bu kullanımlara örnek verilebilir.

Son olarak, metnin genelinde devrik cümle kullanımı dikkate değer bir orana sahiptir. Edebi metinlerde devrik cümle kullanımı belli bir kaideye bağlanması zor olmakla birlikte oldukça fazla karşılaşılan bir durumdur. Bu tarz kullanımlara şunlar örnek verilebilir: “bu ḥaḳīr Türkīye naḳl itmek ḳaşd itdi fehmi āsān olmaḳ içün.”(2b), “Bu deñlü söyleyübildüm dilimden ki yazdum geldiği kadar elimden hemān.”(2b), “Emr-i Ḥaḳ Te‘ālā saña bir yol feth idince diyüp bir ḳūl ta’yīn eyledi ḥidmet içün.”(16b) vb. bu kullanımlara örnek verilebilir.

2.3.2. Dil özellikleri

Terceme-i Vesīle-i Metālib, 16. yüzyıl Osmanlı Türkçesi imla özelliklerini göstermekle birlikte Eski Anadolu Türkçesi(13-15. yüzyıl) imla özelliklerini de barındırmaktadır. Eserde, Eski Anadolu Türkçesi özelliği gösteren isim, sıfat, zarf, zamir, edat, yön ekleri, gerundiumlar ve bazı sigalara şunlar örnek verilebilir: yoḥsa 9a-17a, aḥşām 15a, ḳulağuz 7b, ḳanḳı 12b, bu deñlü 2b, imdi 4a-7b-9a, kimesne (كيمسنة, çok fazla yerde geçmektedir), egerçi 5a, zīrā 16a, içre 8a, şimden girü 9b-11a, şimdiye dek 12a, bu günden girü 14b, uş 5b, yuḳaru 10a, taşra 14b, almadın 9b, pişmedin 14b, giriser 4a, olısar 4a, idesiz 4a, viresin 14a, ṭurayuz 11a, ḥalīfesiz 21a, olasız 9b, vb.

Eserde eklerin yazımında tutarsızlıklar görülmektedir. Bu durum ek ve kelimelerin yazımında çeşitlilik arz eden Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerinin metne yansması olarak telakki edilebilmekle birlikte müstensihin bilgisizliğinden de kaynaklanan tutarsızlıklarla metin boyunca karşılaşılabilmektedir. Metne has bazı kullanımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Tekil 1. şahıs iyelik eki her zaman م ile gösterilir ve ekin okunuşunda olan kaynaştırma ünlüleri yazılmaz. Ancak metinde يم şeklinde kaynaştırma ünlüsünün de yazıldığı örnekler çok sık yer almaktadır: ‘ıyālim عيالىم 5a, dilimden دليمن 4a, elimden اليمن 4a, şerîfîm شريفيم 9a, hālîme حاليمة 15a, vb.
- Çokluk 1. şahıs iyelik eki her zaman من ile gösterilir ve ekin okunuşunda olan kaynaştırma ünlüleri yazılmaz. Ancak metinde yer yer يمز şeklinde yazımlara rastlanmaktadır: ceddîmüz ve mümeyyizîmüz جديموز مميزيموز 7b, kuşûrimuz قلیجيموز 12b, yüzîmüz يوزيموز 12a, ‘askerîmüz عسكريموز 12b kılıcîmuz قلیجيموز 12b, vb.
- Çokluk 2. şahıs iyelik eki her zaman كز ile yazılır ve ekin yardımcı sesleri yazılmaz. Ancak metinde يکز şeklinde kullanımlara rastlanmaktadır: murādîñuz مراديکز 15b, vb.
- Tekil 3. şahıs iyelik eki her zaman ى ile gösterilir ancak metinde buna aykırı kullanımlarla karşılamak mümkündür: böğrüne بوكرونة 11a vb.
- İstek bildiren çokluk 1. şahıs eki -lım, -lim’dir ve لم şeklinde gösterilir. Ancak metinde kimi zaman buna aykırı olarak ekin ünlüsünün de yazıldığı görülmektedir: geçelim كچهليم 6b, idelim ايدهليم 13a vb.
- –In/-nIn (نك/ك) ilgi ekinin okunuşunda bulunan “y” yazılmaz ancak metinde buna aykırı kullanımlar dikkat çekmektedir: siziñ سيزين 7a, vb.

- Şahıs zamiri siz سز şeklinde yazılır ve aradaki kaynaştırma ünlüsü yazılmaz ancak metinde buna aykırı kullanımlar görülmektedir: siziñ سيزين 7a, sizlere سيزلره 8a, siz سيز 8a, vb.
- Akuzatif (-i) ekinin (ء) hemze ile gösterilmesi. Örnek: چاپهء deni'yi 3b, قلعهء kal'eyi 20a, اجزاء eczā'yı 17b, نسنهء nesneyi 15b-17b, vb.

Metinde müstensihden kaynaklanan imla hatalarının fazlalığı dikkat çekmektedir. El yazması metinde hatalı yazılan çok sayıda kelime bulunmaktadır. Öncelikle müstensihin ح ve خ harflerini birbirine karıştırdığı görülmektedir. Buna örnek olarak ḥayret/ḥayret (metinde), ḥiṣār/ḥiṣār (metinde), ṣarīḥ/ ṣarīḥ (metinde), rūḥānī/ ruḥānī (metinde), rihlet/riḥlet (metinde) vb. örnek verilebilir. Bununla birlikte, müstensihin imlasını yanlış bildiği pek çok kelime vardır. Örneğin, müstensih “yaradan” (يارادان) kelimesini يارادن (v. 3b) şeklinde yazmaktadır. Başka bir örnek “yaatan” kelimesidir. Müstensih nun (ن) ile yazılması gereken kelimeyi yatañ ياتك şeklinde kef (ك) ile yazmaktadır.

Müstensih özellikle hemze (ء) ile biten kelimelerle tamlama kurarken hemzeyi nasıl yazacağını dosdoğru bilmemektedir. Farsça tamlamalarda birinci kelime hemze ile biterse, sondaki hemze yazılmayıp izafet kesresini göstermek için kelime sonuna sadece ye (ى) konulur. Metinden alınan şu örneklerle bakacak olursak; senā-yı bī-ḥadd ثنائى بيحد (2a), sū-yı ḳaṣd سويى قصد (10b), ulemā-yı 'āmilīn علمائى عاملين (19b), fuḳahā-yı kāmīlīn فقهائى كاملين (19b), ridā-yı ṣerīf ردايى شريف (20b) gibi örnekler müstensih'in hemze (ء) ile biten kelimelerden sonra tamlamayı nasıl kuracağını tam olarak bilmediğini göstermektedir. Hemze (ء) ile biten kelimelerden sonra sadece ye (ى) koyması gerekirken hem hemzeleri göstermiş hem de arka arkaya iki defa ye (ى) koymuş, tamlamayı duyduğu/okunduğu şekilde yazmıştır. ibtidā-yı kelām ابتدائى كلام (1b) örneğinde ise ā'dan sonra gelen hemzeyi

göstermemektedir. Ancak yine kelime sonuna iki kez ye (ى) koymakta ve kelimeyi duyduğu gibi yazmaktadır. Sonu uzun a (ā) ve hemze (ء) ile biten sözcüklerden kurulan tamlamaların yazımına ait başka bir kullanımda ise, müstensih eski metinlerde karşılaşılan kullanıma benzer şekilde sonu eliften sonra hemze ile biten kelimelerde izafet ye'si (-i) yerine sadece hemze (ء) yazmaktadır. Örnek: 'ulemā-yı 'āmilīn علماء عاملين (13b), esnā-yı tazarru' اسناء تضرع (20a).

Metinde yazımı karıştırılan kelimeler ve hemze ile biten kelimelerle kurulan tamlamalarda yapılan yanlışlıklar ve görülen tutarsızlıklar müstensih'in imla konusunda pek bilgili olmadığını, duyduğu/okuduğu şekilde yazdığını göstermektedir. Ayrıca tüm bu hata ve tutarsızlıklar müstensih'in halk diliyle yazan, medrese eğitimi görmemiş bir şahıs olduğunu düşündürmektedir.

BÖLÜM 3

EMİR SULTAN MENAKIPNAMELERİNİN

KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Daha önce de belirttiğimiz gibi tez çalışmamız *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'in çeviriyazılı metnini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte bir diğer amacımız da Emîr Sultan hakkında yazılan diğer menakıpnameler üzerinden bir karşılaştırmaya giderek Emîr Sultan menakıpnamelerinin birbirinden etkilenme ve birbirini etkileme yönünden nasıl bir bağlantı içinde olduklarını tespit etmeye ve yorumlamaya çalışmaktır. Emîr Sultan üzerine yazılmış menakıpnamelerin çoğu günümüze kadar çalışma konusu yapılmış ancak bu metinlerin birbiri ile olan ilişkisi pek fazla sorgulanmamıştır. Abdullah Uğur tezinde çok dar bir örneklem kümesi içinden seçtiği ya da vurgulamak istediği birkaç menkıbeyi karşılaştırmalı bir analizle sunmuştur (Uğur, 2013, s.48-55). Ancak, bu kadar küçük ölçekli bir karşılaştırma ve incelemenin Emîr Sultan menakıpnameleri külliyyatı için yetersiz kalacağı açıktır. Bizim bu çalışmada hedefimiz ise daha önce üzerinde tez çalışması yapılmış Emîr Sultan'a dair beş menakıpname ve *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* metnini, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de yer alan 17 menkıbe üzerinden karşılaştırmak, Emîr Sultan menakıpnameleri arasındaki metinlerarasılık bağını irdelemektir. Daha önce Emîr Sultan menakıpnamelerini karşılaştırmalı olarak inceleyen bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla, çalışmamız Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpname türündeki eserlerin benzerlik ve farklılık yönünden karşılaştırıldığı, Emîr Sultan menakıpnameleri arasındaki ilişkilerin mahiyetinin sorunsallaştırılacağı bir çalışma olmayı hedeflemektedir.

16. yüzyılda hakkında en fazla menakıpname yazılan Emîr Sultan'ın menakıpnamesini yazan menakıpname yazarları, onun çok fazla kerameti olduğunu naklederler. Emîr Sultan hakkında anlatılan menkıbelerin fazlalığı tez çalışmamızda bizi konu çerçevemizi daraltmaya yöneltmiştir. Emîr Sultan hakkında nakledilmiş bütün menkıbeleri ele alan bir inceleme bu yüksek lisans tezinin sınırlarını aşacağı için çalışmamız *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de aktarılan 17 menkıbe ile sınırlandırıldı. Ayrıca, Emîr Sultan menakıpnamelerini mukayeseli olarak ele aldığımız inceleme bölümümde Emîr Sultan hakkında yazılmış tüm menakıpnameleri değil "sadece" üzerinde tez çalışması yapılmış beş Emîr Sultan menakıpnamesinden faydalanılması tercih edildi. Bu beş menakıpname Yahya bin Bahşî, Müdâmî, Şevkî, Nimetullah ve Hüsameddin Bursevî'nin Emîr Sultan hakkında kaleme aldıkları menakıpnamelerdir. Aşağıda karşılaştırmada yararlanılan bu menakıpnamelerle ilgili kısa bilgiler verilmektedir.²⁰

3.1 İncelemeye dâhil edilen menakıpnameler hakkında bilgi

3.1.1. Yahya bin Bahşî - *Menâkıb-ı Emîr Sultân* (*Menâkıb-ı Cevâhir*)

Emîr Sultan hakkında yazılmış ilk Türkçe menakıpname olan *Menâkıb-ı Cevâhir* bu özelliği nedeniyle Emîr Sultan menakıpnameleri külliyyatı içinde önemli bir yere sahiptir (Liman, 2008). Eserin müellifi Yahyâ bin Bahşî'dir. Bu isim *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de on dokuzuncu menkıbede Tuzla Medresesi Müderrisi Yahya

²⁰ Tez çalışmamızda faydalandığımız Emîr Sultan hakkında yazılmış diğer beş menakıpname üzerine yapılmış tez çalışmalarına dair detaylı bilgi için bkz.: Baba, M. O. (1991). *Menâkıb-ı Emîr Sultân (metin-inceleme-gramer-indeks)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul; Karaman, N. (2009) *Menâkıb-ı Emîr Sultân (Hüsameddin Bursevî) inceleme ve metin* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir; Kol, N. (2007). *Kefeli Mustafa Müdâmî divanı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul; Liman, H. (2008). *Yahyâ Bin Bahşî'nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) adlı eseri: inceleme-metin* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa; Uğur, A. (2013). *Emîr Sultân menâkıbnâmeleri ve Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultan adlı eseri (inceleme-metin)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Halife olarak yer almaktadır. Eser, H.932/M.1525-1526 senesinde telif edilmiştir.

Hüsameddin Bursevî, *Menakıb-ı Emîr Sultan* adlı eserinde yer alan “Cümleye malûm ola ki Emîr Sultân Hazretleri’nün evvelâ menâkıb-ı şerîflerin yazan Gönen’de merhûm Şeyh Yahyâ Efendi olub ki anlar dahi menâkıb-nâme-i şeriflerin tokuz yüz otuz iki târîhinde ki seccâde-i hâssa şeyh olan Ahmed Çelebi Efendi Hazretleri zamân-ı şerîfidir” (Karaman, 2009, s.324) sözleri ile *Menâkıb-ı Cevâhir* hakkında verilen bilgileri doğrulamaktadır. Eserin çeşitli kütüphanelerde pek çok nüshası mevcuttur. Bu nüshalar ve eser hakkında detaylı bilgi için Liman’ın tezine bakılabilir (Liman, 2008). Eser 121 varaktan oluşmaktadır. Yahya bin Bahşi menkıbelere numara koymamıştır. Bunun yerine her menkıbe “menâkıb” başlığı altında birbirinden ayrılmakta ve arka arkaya sıralanmaktadır. Eser, mensur olup *Nazm* ya da *Beyt* başlığı altında şiir parçalarına da eserde zaman zaman yer verilmektedir. Eserde Emîr Sultan’ın ecdat ve şeyh silsilesine yer verilmez. Eser içinde Emîr Sultan’dan “Hazreti Mahdum”, Hundi Sultan’dan ise “Hatun Ana” şeklinde bahsedilmektedir. Eser, hem Emîr Sultan hem de onun halifelerinden Hacı İsa Dede, Abdi Hoca, Ece Baba ve Hacı Mustafa Dede’nin menkıbelerini ihtiva etmektedir. (Liman, 2008)

Terceme-i Vesîle-i Metâlib’de geçen beş menkıbe burada da görülmektedir. Ortak menkıbeler EK D’de gösterilmiştir. Tez metninin devamında bu eser “YM” kısaltması ile gösterilecektir.

3.1.2. Kefeli Mustafa Müdâmî - *Divân-ı Müdâmî*

Müdâmî Divânı, Kefeli Müdâmî tarafından şeyhi Şeyh Süleyman’ın isteği üzerine H.947/ M.1540-1541 senesinde kaleme alınmıştır (Kol, 2007, s.12). Eser, klasik divan tertibinden farklı olarak iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde Emîr Sultan’a ait dört menkıbe mesnevi nazım biçiminde anlatılırken; ikinci bölümünde

çoğunluğu gazellerden oluşan manzumeler sıralanmaktadır. Eser, genel itibarıyla Emîr Sultan’a övgü mahiyetindedir (Kol, 2007). Eser, Emîr Sultan hakkında yazılan ikinci menakıpname olması ve Emîr Sultan menakıpnameleri içinde tümüyle manzum olarak kaleme alınması açısından önemlidir. *Menakıb-ı Emîr Sultan*’da Hüsameddin Bursevî bu eserin yazılış tarihinden ve menakıpnameler arasındaki sırasından şu ifadelerle bahsetmektedir: “Anlardan (“anlardan” demekle kastettiği ilk Emîr Sultan menakıpnamesinin yazarı Yahyâ bin Bahşî’dir) sonra tokuz yüz kırk yedi târîhinde Lütfullah Sâni Efendi Hazretleri zaman-ı şeriflerinde Müdâmî’nin menakıbı cem’olunup” (Karaman, 2009, s.324). Emîr Sultan hakkında yazılmış diğer menakıpnameler manzum kısımlar da içeren mensur metinlerdir -buna *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* de dâhildir-. Buna karşılık, *Müdâmî Divânı* bütünüyle manzum olarak yazılmıştır. 781 beyitten oluşan eser, hezec bahrının mefâ’îlün/ mefâ’îlün/ fe’ülün kalıbı ile yazılmıştır (Kol, 2007, s.27). *Divân*’ın ilk bölümünü oluşturan menakıpname Emîr Sultan hakkında dört menkıbeyi ihtiva etmektedir. Bu dört menkıbe *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’de de karşımıza çıkan olaylardır. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile ortak menkıbeler EK D’de gösterilmiştir. Bu tez çalışmasında karşılaştırmaya dâhil edeceğimiz Emîr Sultan menakıpnameleri arasında Emîr Sultan’ın Hundi Sultan ile olan evliliğini anlatmayan tek menakıpname *Müdâmî Divânı*’dır. Ancak, *Müdâmî* eserine diğer menakıpnamelerde karşımıza çıkacak olan Molla Fenârî’nin Sultan Bayezid’e yazdığı mektubun bir örneğini koymuştur. Bu yüzden, Molla Fenârî’nin mektubuna²¹ yer veren ilk menakıpname olması açısından önemlidir. Ayrıca, *Müdâmî* eserinde Emîr Sultan’ın şeceresine²² ilk defa yer veren

²¹ Molla Fenârî’nin mektubu için bkz. Kol, a.g.e., 241-5.

²² *Müdâmî*’nin vermiş olduğu Emîr Sultan şeceresi için bkz. a.g.e., 170-1.

menakıpname yazarıdır. Eserin dört nüshası mevcuttur.²³ Tez metninin devamında bu eser “MD” kısaltması ile gösterilecektir.

3.1.3. Zeyn’el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım-*Terceme-i Vesîle-i Metâlib*²⁴ (Tez metninin devamında VMT kısaltması ile gösterilecektir.)

3.1.4. Şevkî Efendi-*Menâkıb-ı Emîr Sultân*

Eser, Emîr Sultan hakkında yazılmış dördüncü menakıpnamedir. Bursalı Şevkî tarafından kaleme alınmıştır. Eserin telif tarihi kaynaklarda ve nüshalarda farklılık göstermektedir.²⁵ Ancak, eser üzerine tez çalışması bulunan Mustafa Okan Baba, eserin telif tarihinin Kanuni Sultan Süleyman’ın İran Seferi’ne çıktığı yıl olan H.960 /M.1552-1553 senesi olduğunu düşünmektedir (Baba, 1991). Şehzade Bayezid adına yazılmış olan eser Kanuni Sultan Süleyman’a sunulmuştur (Baba, 1991). *Menâkıb-ı Emîr Sultan*, bir tevhit, bir naat, bir münacat, bir sebep-i telif, 18 menkıbe ve bir vasf-ı hal içeren 61 varaklık bir eserdir.²⁶ Şevkî, eserin sebep-i telifinde Emîr Sultan’ın kerametlerinin sonsuz olduğunu belirtip bunların içinden tevatüren nakl edilmiş ve en sahih olduğuna inandığı 18 menkıbeyi seçip diğerlerinden ayırdığını söylemiştir (Baba, 1991, s.18). Söz konusu 18 menkıbenin 13’ü *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*’de de geçen menkıbelerdir. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile ortak menkıbeler EK D’de gösterilmiştir. Eserin C nüshasındaki telif tarihi *Vesîle-i Metâlib* ile aynıdır; yani H. 950 senesini göstermektedir. Mustafa Okan Baba, bu tarihin hata olduğunu belirtip, Şevkî’nin *Vesîle-i Metâlib*’den etkilendiği ve bunun neticesinde eserine H.

²³ Nüshalar hakkında detaylı bilgi için bkz. *a.g.e.*, 17.

²⁴ Tez çalışmamıza konu olan bu eser hakkında yukardaki sayfalarda gerekli bilgi verildi, diğer bölümlerde de ek bilgiler vermeye devam edilecektir.

²⁵ Eserin telif tarihi *Güldeste*’de H. 950; *Osmanlı Müellifleri*’nde H. 962; eserin A nüshasında H. 960 ve eserin C nüshasında H.950 olarak verilmektedir (Baba, *a.g.e.*, s.22-23).

²⁶ Eserin nüshaları hakkında detaylı bilgi için bkz: *a.g.e.*, 29.

950 tarihini yazmış olabileceğini söyleyip Şevkî'nin eserini ancak H. 950'den sonra yazmış olabileceğini belirtmektedir (Baba, 1991, s.22-3). Telif tarihindeki bu benzerliğin yanında Şevkî'nin *Vesîle-i Metâlib*'i beğendiği, etkilendiği ve kendi eserinde bu eserden büyük ölçüde faydalandığı görülmektedir. Söz konusu etkilenmenin en belirgin örneklerinden biri de Şevkî'nin *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'deki baş ve son kısımları “aynen” alıp kendi metninde kullanmasıdır. Bunun dışında, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de geçen 13 menkıbenin Şevkî'nin eserinde bazı değişikliklerle yer aldığını, bazı olayların değiştirildiğini, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de olmayan bazı olayların da Şevkî'nin eserine eklemelendiğini görmek mümkündür. Ayrıca, Şevkî *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de olduğu gibi bölüm başlıklarını numaralandırmıştır. Ancak, bu numaraların sıralanmasında iki eser arasında farklılıklar vardır. İki eser karşılaştırıldığında, ortak olan olayların numaralarının farklı olduğu görülmektedir. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* dışında Şevkî'nin, Yahya bin Bahşî ve Müdâmî menakıbnamelerinden de yararlandığı görülmektedir. Bu iki eserde geçen bazı olaylar Şevkî'nin eserinde de bulunmaktadır ve yazarın bu eserleri biliyor olduğunu düşündürmektedir. Tez metninin devamında bu eser “ŞM” kısaltması ile gösterilecektir.

3.1.5. Nimetullah Efendi-Menâkıb-ı Emîr Sultân

Eser, tam adı Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Genel 497 numarası ile kayıtlı yazmada Nimetullah bin Abdülkâdir el-Rûmî el-Yenişehirî olarak zikredilen Nimetullah Efendi tarafından yazılmıştır (Uğur, 2013). Eser hakkındaki tez çalışmasında, H.970/ M.1564-1565 tarihinde telif edildiği söylenmektedir (Uğur, 2013). Beş bölüm ve iki kısımdan oluşan eserin ikinci kısmında Emîr Sultan ile ondan sonra dergâhına postnişin olan ilk dokuz halifesi hakkında bilgiler verilmekte

ve ilk Emîr Sultan menakıpnamesinin yazarı Yahyâ bin Bahşî hakkında bir bölüm yer almaktadır. 98 varaktan oluşan Nimetullah menakıpnamesini diğer menakıpnamelerden ayıran en önemli özellik Nimetullah Efendi'nin menkıbelere ayrı ayrı başlıklar vermemesidir. Eser, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de de geçen altı menkıbeyi ve Emîr Sultan'ın tarikat silsilesini gösteren şecereyi içermektedir. Ortak olan bu altı menkıbe EK D'de gösterilmiştir. Eserin beş nüshası mevcuttur.²⁷ Tez metninin devamında bu eser “NM” kısaltması ile anılacaktır.

3.1.6. Hüsâmeddin Bursevî-Menâkıb-Emîr Sultân

Eser, Hüsâmedddin Bursevî tarafından H.1033/M.1623-1624'de telif edilmiştir. Hüsâmeddin Bursevî'nin *Menâkıb-ı Emîr Sultân*'ı, Emîr Sultan hakkında yazılan son menakıpnamelerden olması sebebiyle önemlidir. (Karaman, 2009). Bu menakıpname aynı zamanda Emîr Sultan'ın fiziksel ve karakteristik özelliklerinden bahsetmek amacıyla farklı başlıklara ayrılan tek menakıpnamedir. 161 varaktan oluşan bu uzun eserde, müellif kendisinden önce yazılan menakıpnamelerden yararlanarak Emîr Sultan menkıbelerini derlemiştir, dolayısıyla yeni bir eser kaleme almayıp var olan menkıbeleri bir araya getirmiştir (Karaman, 2009). Hüsameddin Bursevî'nin *Menâkıb-ı Emîr Sultân*'ı, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile en fazla benzeşen menakıpnamelerden biridir. Eserde, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile 16 menkıbe ortaklığı tespit edilmiştir ve Hüsameddin Bursevî'nin çoğu yerde Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım'ın cümlelerini aynen, hiçbir kelimeyi değiştirmeden, çıkarımlar veya eklemeler yapmadan tekrar ettiği gözlemlenmiştir. Eserin *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile ortak menkıbeleri EK D'de gösterilmiştir. Eserin iki adet nüshası vardır.²⁸ Tez metninin devamında bu eser “HM” kısaltması ile anılacaktır.

²⁷ Nüshalar hakkında detaylı bilgi için bkz. Uğur, *a.g.e.*, 59-61.

²⁸ Nüshalar hakkında detaylı bilgi için bkz. Karaman, *a.g.e.*, 105-106.

3.2 Emîr Sultan menakıpnamelerinin *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ekseninde karşılaştırılması

Karşılaştırma boyunca *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile birebir aynı cümleler ve ifadelerin olduğu yerler alt çizgi “___” ile gösterilmiştir. *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile farklılıkları vurgulanmak istenen cümle ve ifadeler kesik çizgi “_ _ _” ile gösterilmiştir. Karşılaştırma bölümünde karşılaştırmaya dâhil edilen menakıpnamelerden yapılan alıntılar ve atıf yapılan sayfa numaraları Emîr Sultan menakıpnameleri üzerine yapılmış beş tez metnine aittir. Tez metinlerinden yapılan alıntılar üzerinde düzeltme yapılmadan olduğu gibi gösterilmiştir.

3.2.1. Sebeb-i Teliflerin Karşılaştırılması

Sebeb-i teliflerde yazarın eseri için kullandığı eylem belirten sözcükler eserin niteliğini belirleme konusunda araştırmacıları daha gerçek sonuçlara götüren önemli ipuçlarıdır. Ayrıca, yazarın eserinde ne tür bir yazım faaliyeti yürüttüğünü anlamamız için de sebeb-i telifler mühim unsurlardır. Bu yüzden menakıpnamelerin birbirinden etkilenme ve birbirini etkileme durumlarını anlamamız için en başta sebeb-i telif kısımlarını etraflıca analiz etmek gerektiği düşünülmektedir.²⁹ Bunun için çalışmamıza konu olan *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ve çalışmamızın karşılaştırma bölümü gereğince çalışmamıza dâhil ettiğimiz beş menakıpnamenin sebeb-i telif kısımlarına telif tarihleri sırasınca bakmak gerekir. İlk olarak, YM yazarı Yahya bin Bahşî şöyle bir sebeb-i telif sunmaktadır:

²⁹ Çalışmada bu fikrin oluşmasında, Zehra Toska’nın mesnevi karşılaştırmalarında kullanılması gerektiğini düşündüğü sebeb-i telif karşılaştırmalarına dair düşünceleri ve Zeynep Sabuncu’nun eski edebiyat ürünü iki eser arasındaki karşılaştırmalı çalışması etkili olmuştur. Bkz. Toska, Z. (2000). İleriye yönelik araştırmalarla ilgili olarak eski Türk edebiyatı sahasında yazılmış olan tercüme metinleri değerlendirmelerde izlenecek yöntem/ler ne olmalıdır? *Journal of Turkish Studies* 24, 291-306; Sabuncu, Z. (2005). Âlî’nin Mihr ü Mâh’ı ile Feyzî’nin Şem ü Pervâne’si arasındaki benzerlikler: intihal mi gelenek mi? *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 13, 129-166.

“Çün ol deryâdan bir kıatre ve güneşden bir zerre zühûra getürüb bir kitâb idem kim minba‘d bize hâcet olmayub işbu kitâbumuzdan her zamânda intifâ‘ idinüb ya‘nî âhere mürtebi‘ olmayub anuñ rûh-ı şerîfinden istimdâd ideler.” (Liman, 2008, s.89).

“Yahyâ dilinden zühûra getürdi. Tâ kim meşğûl olan kimesneler mezkûr evliyâların menâkıbı lezzetiyle mütelezziz olub ve gönülleri münevver olalar.” (Liman, 2008, s.122).

Görüldüğü gibi Yahya bin Bahşî eseri yazma sebebini belirttiği kısımlarda faydalandığı herhangi bir eserden bahsetmemektedir. Eserine tamamen özgün bir kimlik addeden yazar, eser oluşturma sürecini *zuhura getirmek, kitap etmek* gibi ifadelerle tanımlamaktadır. Eserin hatime kısmında ise *te’lif* kelimesinin kullanıldığı görülmektedir.

“Tokuz yüz otuz iki’de bu bâbı
Ki te’lîf eyledüm işbu kitâbı” (Liman, 2008, s.130).

MD’de eserin sebep-i telif kısmı uzun ve ayrıntılı (toplam 168 Beyit /268-435. beyitler) bilgiler içerdiği için bu kısmı özetlemek yararlı olacaktır. Müdâmî, eserini kendisine irşad ettiğini önceki beyitlerde zikrettiği Süleyman Efendi’nin isteği üzerine yazdığını söylemektedir:

Baňa bir gün didi ol şeyh-i dānā
Menâkıb nazm it iy merd-i tūvānā (425)

Kılanlar cān kulağıyla anı gūş
Olalar vālih ü sermest ü medhūş (428)

Beyān it halka kim sultān-ı sādāt
Muhammed āli ol kān-ı sa‘ādāt (429)

Kabūl idüp sözün dil oldı rāğīb
Ki nazm ola cihān içre menâkıb (435) (Kol, 2007, s.167-9)

Eseri yazmaktaki amacını ise Ehl-i Beyt sevgisi ve şefaate isteğine bağlayan yazar, yazdığı eser için cennetle mükafatlandırılmayı arzulamaktadır:

Ğaraž nazm itmeden ‘arz-ı meveddet
Muhammed āline ya‘nî maḥabbet (719)

Ümīzüm bu irüp Ḥakdan ‘ināyet
Kıla bu mücrime ceddi şefā‘at (722)

Emîr Sultân'a kim kılsa maḥabbet
Müyesser kıl İlāhî aña cennet (727) (Kol, 2007, s.205-6)

Görüldüğü gibi Müdâmî, eserini *telif* bir eser olarak sunmakta ve kendinden önceki bir yazardan alıntı yaptığı konusunda herhangi bir ipucu vermemektedir. Ayrıca, şair telif etmek manasında *naẓm etmek*, *naẓm olmak* ifadelerini kullanmayı tercih etmektedir.

Çalışmamıza konu olan Emîr Sultan menakıpnamesi *VMT*'de ise sebep-i telif kısmında yazar öncelikle eserini ilk olarak Arapça yazdığını belirtip herkesin anlaması ve kolayca okuyup, istifade etmesi için Türkçeye çevirdiğini belirtmektedir:

Sultân'ıñ âsītân-ı şerîfine varub yüz sürüb şeyḥimüñ mübârek dîdâr-ı şerîfi ile nice müddet muḡtenem olub ve ba'dehu ziyâret bir menâkıb-ı şerîflerin getürmüş idik. Lâkin 'Arabî olmağın her kişi okuyup istifâde idemezdi öyle olsa bu ḥaḳîr Türkiyye naḳl itmek ḳaşd itdi fehm âsân olmaḳ içün. (2a-2b)

Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım, eserini yazarken kendinden önce yazılmış Emîr Sultan menakıpnamelerinden yararlandığı hakkında okuyucuya bir bilgi vermiyor. Eserde daha önce yazılmış Emîr Sultan menakıpnamelerinden yararlanıldığı yönünde bir bilgi yoktur. “Menâkıb-ı şerîflerin getürmüş idik” ifadesini kullanmayı tercih eden yazarın “menakıpname getirmek” ile kastının telif bir eser ortaya koymak olduğu anlaşılmaktadır. Yazar, Arapça eserini Türkçeye tercüme ettiğini belirtirken “*Türkiye naḳl itmek*” ifadesini kullanmaktadır. Ayrıca, sebep-i telifin ilerleyen kısımlarında yazar eserini yazma amacını şöyle açıklamaktadır:

Vaḳtâ kim aḥvâl-i sülûk kitâblarına müṭâla'a eyledüm. Ve 'âlemüñ fenâsına ve beḳâsına naẓar idüp eyitdüm: “Ehlu'llâh menkıbelerinden bir menâkıb zıkrı ideyim ki Seyyidü'l-Mürselîn Ḥabîbü'r-Rabbü'l-'Âlemîn Ḥazret-i Resûlü'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem ḥuẓûrunda baña şefî' ola” diyü tettebbu' idüp Burusa şehrinde medfûn olan Seyyid Muḥammed el-Buḥârî Ḥazretleri Emîr Sultân demekle meşhûr vilâyeti ve kerâmeti güneşden rûşen olan 'azîzi vesîle tutup ve hem menâkıb ismin daḥi *Vesîle-i Meṭâlib* ḳodum. ... Ve hem menâkıbı daḥi on yidi menkıbeye müştamil kıldum. Egerçi kim Sultân Ḥazretleri'nüñ vilâyeti ve kerâmeti lâ-yuḥşâ ve lâ-yü'addür. Lâkin Sultân Ḥazretleri'nüñ ecdâdı Resûlü'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem Ḥazretleri'nden kendüye gelince on yidi kimesnedür. (4b-5a)

VMT'nin yukarda verilen sebep-i telifinden iki durum anlaşılmaktadır. Birincisi yazar Ehl-i Beyt'ten bir kimsenin menakıbını anlatarak Hz. Muhammed'den şefaât beklemekte ve Emîr Sultan'ı kendine vesile bilip “isteklerine ulaşmada bir vesile” olarak gördüğü eserine “Vesîle-i Meţâlib” ismini koyduğunu söylemektedir. İkincisi, yazar Hz. Muhammed ile Emîr Sultan arasında 17 nesil olduğu için eserini de 17 menkıbeden oluşturduğunu söylemektedir. Ayrıca, burada kullanılan *tetebbu* kelimesi etraflıca inceleyip araştırma anlamına gelen Arapça bir sözcüktür. Agâh Sırrı Levent(1973), *nazire* kavramını açıklarken bu kelimeyi, şair ve mütercimlerin eser oluşturma sürecinde bir eseri inceleyip ona nazire ya da cevap yazması anlamında kullanmaktadır (s.79). Yazarın burada *tetebbu* etmek ile kastı daha önce yazılmış Emîr Sultan menakıbnamelerini incelemek mi yoksa Emîr Sultan'ın hikâyelerini halktan dinlemek-araştırmak-derlemek mi olduğu açık bir şekilde anlaşılmamaktadır. Neyi *tetebbu* ettiği açık olmasa da günün sonunda yazarın eserini yeniden yazım sürecine benzer bir tutumla oluşturduğu anlaşılmaktadır.

ŞM'de Şevkî'nin eserini var olan menkıbelerin arasından seçerek oluşturduğu görülmektedir. Yazar, eserinin sebep-i telifinde *telif* ve *tasnif* kavramlarını eş değer şekilde kullandığını gösteren ifadeler kullanmayı tercih etmektedir. Bu durum Şevkî'nin *mü'ellif* mi yoksa *muşannif* mi olduğu sorusunu ortaya çıkmaktadır. Bilindiği gibi Şevkî'nin de içinde bulunduğu eski edebiyat geleneğinde şair ve yazarlar için geleneği yeniden yazmak oldukça yaygın bir metin üretme biçimidir. Şevkî'nin eserini tanımlama biçimini yansıtan cümlelerine bakacak olursak:

“Bir risâle te'lif ve menâkıb-ı ehl-i vilâyetden bir kitâb taşnîf eyleseñ ümîddür ki bu dâr-ı dünyâ ve makâm-ı ğabrâ karar tutdukça halk-ı âlem ve efrâd-ı benî âdem kırâ'at idüp fâyide-mend olalar. ... hayır du'âdan ferâmûş itmeyeler.” (Baba, 1991, s.7).

“Seyyid-i Muḥammed-i Buḥārî 'aleyhi'r-raḥmeti'l-Bārî Ḥazreti'nün menâkıbını cem' etmek kaşd eyledüm.” (Baba, 1991, s.7).

Yani, yazar *risale telif etmek, kitab tasnif etmek, menakıb cem ' etmek* eylemlerini aynı anlama gelecek şekilde kullanmıştır. Burada, Cemal Demircioğlu'nun Osmanlı edebiyatında tercüme pratiklerini incelerken değindi "Translation as Tasnif" (Tasnif olarak tercüme) kavramına benzer bir uygulama gözlemlenmektedir. (Demircioğlu, 2005, s.119) Şevkî'nin metin üretme pratiğini tanımlarken kullandığı bu sözcükler, bir yeniden yazım ya da yeniden düzenleme faaliyeti olarak düşünülebilir. Bunun dışında, hemen her eski edebiyat yazar ve şairi gibi Şevkî'nin amacı da insanların okuyup eserinden faydalanması ve kendisine güzel dua ve dileklerde bulunmasıdır. Yine başka bir parçada bu sefer daha belirgin bir şekilde Şevkî'nin *tasnif etmek* kavramını açıkladığını ve bu terim ile ne kastettiğini açıkladığı görülmektedir. Yazar, Emîr Sultan'ın kerametlerinin Arap ve Türk lisanlarında oluşturulmuş eserlerde düzensiz ve karışık olduğunu görüp sonsuz menkıbeleri arasından "eşşahından" on sekiz menkıbeyi seçmiş, diğer menkıbelerden ayırmıştır.

Hazret-i Emîr Sultan'ın envā'-ı vilāyetine ve esnāf-ı kerāmetine mütē'allik lisān-ı 'Arabî'de ve zebān-ı Türkî'de risāle-i şettā buldum ve envā'-ı menākıbını lā'yu'ad ve lā-yuḥṣā gördüm velākin ol menākıbuñ içinden tevātüre yetişmiş gāyetde eşşahından on sekizini ihtiyar itdüm ve anuñ içinden ol menākıbuñ eşşahından bu miḳdarını ifrāz eyleyüb çıkardum. (Baba, 1991, s.18)

Burada, Şevkî'nin metne müdahale ederken hangi kavramları kullandığı önemlidir. *İhtiyar etmek, ifraz etmek* ve *çıkarmak* kelimelerini kullanan yazar görülüyor ki yeni bir metin üretmek için öncelikle var olan gereksiz-fazlalık ya da uydurma, sahte olduğunu düşündüğü menkıbeleri tabiri caizse "mantık süzgeci"nden geçirmiş ve bunları atma yoluna gitmiştir.

NM'de metnin 3b-4a sayfalarında yazar önemli bir noktaya değinmektedir. Menakıpnameler sözlü kültürde olgunlaşan, yayılan hikâyelerin yazıya geçirilmiş hâlidir. Yani, menkıbeler sözlü kültürde oluşmuş, kolektif ürünler diyebileceğimiz,

oluşumunun en başında sözlü kültürün ürünleridir. Nimetullah Efendi bu konuda şu cümleleri kullanmaktadır:

menākıbını ahāliden tecessüs ve tefahhüs idüb anlaruñ umûruna ve menākıbına vakıf u ‘âlim olup işirlerine iktifâ’ eyleyüp ... evşafını ve menākıbını şu ‘ürumuz kadar ya’ni bilüb añlayub ve işitdigimiz kadar bu za’f ve ‘acz ile mehmâ emken yazub beyân eylemek hâtır-ı pür-melâlimizde hutûr ider idi. ... Zîrâ etrâfa u aktâra her zamânda nazar eyledigimizde ol ulularımızuñ menākıbını bilürlerden biz kadar bilür kimesne kalmayup cümlesi dâr-ı beķāya intikâl eyleyüp. (Uğur, 2013, s.67-8)

Ayrıca, yazar Emîr Sultan’ın menkıbevi hayatını bilen kişiler teker teker vefat ettiği için onun hikâyesini gelecek nesillere taşıyacak bir vasıta olarak gördüğü yazılı kültürü kullanmaktan oldukça memnundur ve sözlü kültürü kalıcı hale getirmek amacıyla yazılı bir ürün olan menakıpnameden yararlandığını belirtmektedir. Diğer menakıpname yazarlarında karşılaştığımız telif ve seçkiden oluşan eser üretme diyebileceğimiz *tasnif* olgularının benzer bir şekilde NM’de de eş değer anlamda kullanıldığı görülmektedir. Burada, Nimetullah Efendi Arapça’dan *tercüme* konusunda fikirlerini de eleştirmen edası ile açıklamaktadır. Her milletin kendi dilinde okuyup anlamasının daha kolay olduğuna inanan yazar Arapça ve Acem dilinden Türkçeye *udul* (döndürmek) ve *nukul* (aktarmak) yoluyla halkın azizlerin vasıf ve menkıbelerini öğrenmesini dilemektedir. Hangi kelimeleri kullandığına bakacak olursak, *tercüme* ya da *çeviri* kelimelerinin yerine ‘*udül*, *nukûl*, i’râz (*döndürme*), ve *teba’üd* (ayrılma) kelimelerini; te’lif kelimesinin yerine de hem *te’lif* kelimesinin kendisinin hem de onun eş anlamlısı olarak gördüğü *taşnîf* kelimesinin kullandığı görülmektedir.

“Terākīb-i ‘Arabiyye ve teşānîf-i ‘Acemiyye’den ‘*udül* ve *nukûl* idüp lisân-ı türkî ve zebân-ı mülkî ile yazmaga bâ’iş... te’lif ve taşnîf her tâifenüñ kendü lisânı üzre olıcaķ fehm u idrāk rüşen ve âsân olur.” (Uğur, 2013, s.68-9). “Terākīb-i ‘Arabiyye’nüñ istihracına kalîlün mine’l-eķall kimesne kadir olur. Lisân-i Türkî ile olıcaķ her şaķşa kırrâat ve fehm ya’ni okuyub ve añlaması âsân ve rüşen oldugı ecilden lisan-ı ‘Arabî’den i’râz ve teba’üd olundı.” (Uğur, 2013, s.69).

HM'de Hüsameddin Bursevî'nin eserinde sebep-i telif mahiyetindeki cümlelere bakacak olursak, yazar giriş kısmında Emîr Sultan için “bir menâkıbnâme-i cedîde cem‘ olunması”na niyet edip okuyan ve dinleyenlerin kendilerine pay çıkarmasını istemektedir (Karaman, 2009, s.115). Amacını bu şekilde belirten yazar, eserini hangi yöntemle oluşturduğunu ise Emîr Sultan’a yazılmış menakıpname müellif ve musanniflerini tanıtırken daha iyi açıklamaktadır. Metinde 150a-150b sayfalarında yer alan ve “Emîr Sultan Hazretleri’nin Menakıb-ı Şerifelerin Yazan Kibar-ı Müellifin ve Musannifin Beyan-ı Alileridir” başlığı altında yer alan kısım şöyledir:

Emîr Sultân Hazretleri’nin evvelâ menâkıb-ı şerîfelerin yazan Gönen’de merhûm Şeyh Yahyâ Efendi olup ki anlar dahi menâkıb-nâme-i şerîflerin tokuz yüz otuz iki târîhinde ... idüp anlardan sonra tokuz yüz kırk yedi târîhinde Lutfullah Sâni Efendi Hazretleri Müdami’nin menâkıbı cem‘ olunub: dahi İbrâhîm Çelebi’nin *Vesîletü’l-Metâlib* ki hem Arabî hem tercümesi vardır. Dahi menâkıb-ı Senâyî ki Türkî olup hem manzûm ve hem mensûrdur. Dahi Şevkî’nin menâkıbı ki ol dahi eyle olup: dahi Nimetullah Efendi’nin menakıbı ki ol cem‘ân mensur olup dahi ne kadar yazılmış varise bu cümle bundan sonra olup dahi bu cümlelerin ekseri Alaşehir’de medfûn olan Şeyhü’l-evliyâ Şeyh Sinân Efendi Hazretleri’nin ve ba‘zı evlâd-ı kirâmlarının işâret-i aliyyeleri ile cem‘ olunma olup ve kitâb-ı şerîf dahi giru anlar tarafından iltimâs ile olmuştur. (Karaman, 2009, s.322-3)

Hüsameddin Bursevî menakıbnameler silsilesini göstermiş olup kendine gelene kadar Emîr Sultan’a yazılmış menakıpnameleri sıralamıştır. Hüsameddin Bursevî, benzerlerine göre daha önemli gördüğü *YM*, *MD*, *VM*, *Senayî*, *ŞM*, ve *NM* şeklinde altı menakıpnameyi sıralamış ve bu altı menakıpnameden sonra da yazılmış menakıpnamelerin olduğunu söylemiştir. Ayrıca, bu altı eserdeki menkıbelerin çoğunun Şeyh Sinan Hazretleri’nin ve bazı evliyaların rivayetlerinden toplandığını hatta kendi eserinin de bu mahiyette yani *toplama*, *derç etme* işlemi ile oluşturulduğunu söylemektedir. O halde, bu menkıbeler ve geneli itibarıyla bu menakıpnameler arasında köken açısından bir bağ olduğu öne sürülebilir. Emîr Sultan menakıpnameleri arasında adeta kalıtımsal diye nitelendirebileceğimiz bir

benzerlik söz konusudur. Emîr Sultan menakıpnamelerinin birbirine benzeme durumunu açıklayan en iyi benzetmelerden birisi Clifford Enders'in *Ebeveny-Çocuk* benzetmesi olabilir (Sabuncu, 2005, s.134). İşledikleri konu itibarıyla köken olarak ortaklıklar barındıran bu her biri ayrı eser niteliğine sahip metinlerin birbirinden farklılaştığı ya da birbirine en fazla benzediği durumlar nerelerdir ya da bu metinler arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi ne derece mümkündür soruları cevaplanması güç sorulardır.

Hüsameddin Bursevî, *cem* ' etmek ve *cem* ' olunmak deyimlerini kullanırken *telif* ya da *tasnif* kelimelerini hiç kullanmamıştır. Yazarın başka kaynaklardan (bu kaynaklar diğer menakıpname metinleri olabileceği gibi tarih kitapları veya vefatnameler de olabilir) topladığı bilgileri yeniden yazdığı görülmektedir. Buradan, yazarın *cem* ' etmekten kastının *telif etmek* olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, yazar var olan bilgileri toplayarak bir eser meydana getirmekte ancak bu *cem* ' etme işlemine herhangi bir sınırlama ölçütü getirmemekte ve mevcut hikâyelere ekleme- çıkarma- tasnif etme gibi işlemler uygulamaktadır. Diğer taraftan, Hüsameddin Bursevî hikâyeleri *tasnif etmek* yerine tabiri caizse Emîr Sultan hakkında "bulduğu her bilgiyi yazmış" gibi görünmektedir. Nazım-nesir karışık 161 varak tutan bu kadar hacimli bir eser ortaya çıkarmasında şüphesiz kaynaklar ya da menkıbeler içinde eleme işlemi yapılmamasının payı büyüktür (Karaman, 2009).

Sebeb-i teliflerin incelenmesi ve açılmanması sonrasında görülebileceği üzere, menakıpname yazarları eser üretme süreçlerini farklı şekillerde tanımlamakta ve bu üretim pratiğini taklitten uzak, orijinal bir eser üretmeye yakın bir pratik olarak görmektedirler. Ancak, gerçek menakıpname yazarlarının iddia ettiği gibi midir? Menakıpname yazarları bir diğerinin eserinden etkilenmemiş mi ya da metnini oluşturma sürecinde ne ölçüde özgün kalabilmiştir? Karşılaştırma boyunca

menakıpname yazarlarının birbirinden etkilenme ve birini etkilemeleri irdelenecek ve bu sorulara yanıt aranmaya çalışılacaktır.

3.3.1. Menkıbelerin Karşılaştırılması

Bu bölümde *VMT*'de yer alan menkıbeler diğer menakıpname metinlerinde nasıl yer almaktadır ortaya konmaya ve menakıpname metinleri arasındaki ilişkiler sorgulanmaya çalışılacaktır. Karşılaştırmanın odak noktası *VMT*'dir ve menkıbelerin karşılaştırılma sırasında *VMT*'de geçen menkıbe sıralaması esas alınacaktır.

3.3.1.1 El-Menkıbetü's- Şāniye - Emîr Sultan'ın Buhara'da çocukken gösterdiği keramet (5a-6a)

Bu menkıbede Emîr Sultan'ın çocukluğunda gösterdiği bir keramet anlatılmaktadır. Emîr Sultan beş yaşında çocuktur. Babası dönemin önde gelen şahsiyetlerinden biridir. Küçük Emîr Sultan, bir gün babasının yanında oynuyorken bir kişi gelip babasına çektiği sıkıntıyı anlatır. Mahsulü ile ailesini geçindirdiği bahçesi harap olmuş, içinde yetişen ağaç ve meyveler kurumuştur. Bu kişi ağlayıp dert yanarken küçük Emîr Sultan, bu adamın haline acır. Adam ve babası sohbet halinde iken o, gizlice bu adamın bahçesine gider ve iki rekât namaz kılıp bahçenin tekrar yeşermesi için dua eder. Küçük Emîr Sultan dua eder etmez bahçe önceki halinden daha güzel olur. Bu hâli görenler gidip bahçe sahibine haber verirler. Acılı adam gelip bahçesinin son halini görüp sevinç ve hayret içinde kalır. O anda ışıklar içinde Emîr Sultan'ı karşısında görür. Emîr Sultan, adama bu hali anlatır ve adam tam onun elini öpecekken tekrar kaybolur. Adam mutlulukla dönüp olayı Buhara halkına anlatır, bahçenin viran halde olduğunu bilen halk şaşırır. Herkes küçük bir çocuğun böylesine büyük bir ermişlik göstermesine hayret ederler. Aralarından bazıları onun

görünüşte küçük ama gerçekte büyük olduğunu hatta *kutbü'l-aktâb* olduğunu söylerler.

Karşılaştırmaya dâhil edilen menakıpnameler içerisinde bu menkıbeye ilk kez yer veren *MD*'dir. *MD*'de bu menkıbe şecereden sonra gelmektedir. Zeyn'el-Âbidîn, Şevkî, Nimetullah ve Hüsameddin Bursevî bu menkıbeye yer veren diğer menakıpname yazarlarıdır. *MD*'de olay aşağıdaki gibi anlatılmaktadır:

Dağı beş yaşına girmişdi ol hân
Muhammed âli ya'ni Mîr Sultân (448)

Gelüp bir zillet ehli açdı güftâr
Didi hâlüm benüm gayetde düşvâr (449)

Bu ben üftâde bâğçe itmişidüm
Cemî'-i mālumı harc itmişidüm (451)

Ne deñlü var ise içinde eşcâr
Kurıdı hâliya virmedi eşmâr (452)

Çü şeh irdi turup sultân-ı sādât
Hidāyet nûrı ol kân-ı sa'ādāt (455)

Varup bâğçeyi seyr itdi ser-â-ser
Du'â kıldı ve şuladı o server (456)

Dilerüm senden iy bār-i Te'ālā
Bu eşcârı kılasın cümle hādā (463)

Kabûl idüp du'āsın Hâk Te'ālā
Dıraht emvâtın itdi cümle ihya (468)

'Aceb düş mi görinen ya hayālüm
Yahud dīvānem' oldum neyki hâlüm (475)

Olur bir güşeden bir nûr rahşân
İçinden zâhir olur Mîr Sultân (477)

Kılup ol şahşı işbu sırdan āgāh
Olur ğāyib yine ol demde ol māl (478)

Ki beş yaşında bu deñlü kerāmet
İde izhâr o sultân-ı siyādet (486). (Kol, 2007, s.171-6)

ŞM'de bu olay şecereden sonra gelen ilk sıradaki menkıbedir. *ŞM*'de 7b'de şiir şeklinde başlayıp mensur hâlde devam eden bu menkıbe şöyle anlatılmaktadır:

Rāvîler şöyle rivâyet .. idüp eydürler kim .. Emîr Sultân henüz biş yaşına girmiş-idi. .. Pîr-i mezkûr ..Envâ'ı tâze nihâl dikmiş-idüm. Anuñ hizmetinde niçe yıllar 'ömür harc itmiş-idüm. Vâkı-yla ... çemen-i sebze-i rûh-bahşından bir nesne hüveydâ olmadı. Ehlüme ve 'ayâluma kesb-i kütuma iktidâr olmaduğı ecilden qalbüme bi'z-zarûrî pür inkisâr geldi. Ba'dema ... nısfül leyli olacak...ol pîrûñ busitânına varup Halîk-ı bûkalemûna ruh-ı nâzigini vâlâ ve Râzık-ı bî-çün'e dest-i niyâzını â'lâ kıldı.

... 'Arzı hâcât idüp eyitdi: Beyt

İlâhî 'âlemün püşt ü penâhı

Ki sesin pâdişâhlar pâdişâhı ...

Neşr: Böyle diyüp tazarru' eyledi. Haq celle ve 'alâ murâdını kabûl du'âsını maqbûl eyledi. ... Bağçanuñ zemîni ser-â-ser hurrem çemeni ahdar olup ve gün-a-gün ezhâr ve ağşân-ı eşcâr-ı pür-varak sebz ü semâr oldı. ... Kimse tuymadın şabâh olmadın mesken-i me'lûfına gelip qarâr itdi. .. Bağça şâhibi olan pîrûñ qalbine ilhâm-ı Rabbânî vâkı' olup...bi'z-zarûrî kalkup pir bağçasına vardı. ... Eyitdi. Beyt:

Didi düşüm midür Yâ Rabbi bu hâl

Veyâ tuşum mı durur işbu ahvâl

...Pîr du'âsını temâm .. idicek hemân-den Emîr Sultân gün gibi zâhir .. olup görindi.

.. ahvâlî bi't-tamâm ol pîre i'lâm itdi. ... pîrûñ gözlerinden gaybet itti. ... Bu kışsayı

Buhâra halkı işidüp te'accüb itdiler. Zirâ zamân-ı miyve degüldi.

Neşr: ol vilâyâtunñ halkı bu kerâmâta vâkıf olup ... isti'câb itdiler. Amma 'ulemâ-i 'âmilîn ve meşâyih-i kâmilîn bu maqûle ahvâlün şudûrını ve bu nev'-ile emrûñ zuhûrî 'alî haseb ve sahlîh neseb olan zât-ı şerife olmaz 'aceb diyü ... Emîr Sultân'ın mübârek ellerin öpüp.. dualar eylediler. (Baba, 1991, s.26-44)

NM'de bu menkıbe aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır:

yeđi yaşında ma'sûm iken bir gün ebî 'azîz ve peder-i lezîzleri ki ol 'asruñ mürşid-i ekmel ve mürebbî-i efdalı idi anuñ huzûr-ı şerîfinde 'âlem-i işmetde olub oynar iken vâlid-i 'azîzlerine bir kimesne gelüb.. "Yâ seyyidî ve yâ şeyhi ... bir bahçecigüm var idi kim ehl ve 'iyâlimi anuñ gâllesi ve mahsulî ile besleyüb gıdalandırur idüm. Hikmet-i ilahî âfet-i Rabbânî yetişüb... eşcârı ve nebâtât dağı kuruyub harap ve 'ayn-ı tûrâb olub helâk oldı. Evlâd-ı şıgarım ve evzâc-ı kibârım ac ve ci'ân muhtâcîn ve hâmmân qalub mest u meskûr u dîvâne oldum. Hâlimiz nice ola yâ seyyidî? Bu derdüñ dermân ve bu marazuñ 'ilacı ne ola?"... 'ârif olub bunlar muşâhabet üzere olub ... sultân Hazretleri hafiyeten bu kimesnenün bahçesine gelüb ... ağaçları tâze yapraklanub 'ale'l-fevr yemişler virüb evvelkiden dağı pek ma'mûr olmuş..."yâ İlâhî bu ne 'aceb haletdür?" diyü hayretde... ba'z kimesneler haber virüb didiler ki: "şeyh Hazretlerinin oğlancığı gelüb bahcenün içinde iki rek'at namâz kılub ... Ma'sûmlığı halinde emşâl-i hazâ nice kerâmât ve havârık 'adet izhâr idüb. (Uğur, 2013, s.131-2)

HM'de bu menkıbe VMT ile harfi harfine aynı diyebileceğimiz bir anlatımla

verilmektedir. VMT'de bu menkıbe bağlamında cümleler arasında bazı boşluklar

bulunmaktadır. Şayet HM'de aynı menkıbeden Hüsameddin Bursevî'nin eklediğı

parçalar çıkarılırsa metnin VMT ile büyük ölçüde benzerlik gösterdiği görülür. Bu

benzerlik hikâyenin özellikle giriş kısmında açık bir şekilde görülmektedir:

Râvî ol yüzü hâkî-safâ-engîz ider ... Bir gün ol iki cihân fâhrının oğlı ve enbiyânın vârisi ve evliyânın ser-tâcı Emîr Sultân Hazretleri dahi ol zamanda beş yaşında idiler. Masumken peder-i azîzleri ol zamânın mürşid-i ekmeli ve mürebbî-i efdalı idi. Pederi Seyyid Ali birle seyr iderken karşularında bîr pîr-i nûrânî vardı... Yâ

şeyh, bir bağçeye mâlik idim... Envâ'-i dürlü taze nihâl dikmişdim. ... Ehlimi ve ıyâlimi anın mahsûliyle besleyüb gıdalandırır idim... Hikmet-i ilâhî âfât-ı Rabbânî yetişüb içinde revân olan suları soğulub... harab ve ayn-ı türâb oldu. Evlâd-ı sığârım ve ezvâc-ı kibârım aç ve çıblak ve muhtâcîn kaldılar. Benüm halüm ne olur, bu derde dermân ve maraza ilac olur mı?... Nısf'l-leyl olıcak... İki rekat namaz kılub ve duâ idüb... Hemân fi'l-hâl ağaçları ter ü tâze oldu; ve yine evvel olan sular cerâyan ve revân idüb akdı; ve ale'l fevr ağaçları yemiş virdi ve çiçekleri evvelkinden ziyâde oldu... Sübhânellah, bu gördigüm benim bağçem midir, yohsa vâkıamda gördigüm edgâs-ı ahlâm mıdır? Buraya basdı mı Hızır'ın ayağı ve Rıdvân'ın oldu mı turağı? ... şems-i münîr karşudan zâhir olub görindi. Ahvâli bi't-tamâm pîre i'lâm itdi. ... Vilâyetin halkı bu kerâmâta va kıf olub... bunun aslına nazar idicek çok değildir lâkin taaccüb hemân bunun masumlığı hâlinde bu kadar kerâmât itmek... Zâhirde sağîr-i masumdur lâkin hâkikatde gâyet uludur. (Karaman, 2009, s.123)

Yukarıda dört menakıpnameden alıntılanan Emîr Sultan'ın Buhara'da yaşlı adamın kuruyan bahçesini yeşertmesi olayı bu dört menakıpnamede *VMT* ile ortaklıklar ve farklılıklar barındırmaktadır. Kimliği belirsiz anlatıcılar tarafından rivayet edilen bu menkıbede ana karakterler Emîr Sultan, Emîr Sultan'ın babası ve bahçe sahibidir. *VMT*'de “bahçe sahibi” ya da “bir kimesne” olarak adlandırılan bu kişi diğer menakıpnamedelerde “bir zillet ehli”, “pir” ve “bir pir-i nurani” şeklinde de anılmaktadır. *VMT*'nin anlatımında bu olay Emîr Sultan beş yaşında iken gerçekleşmektedir. Bu bakımdan *MD*, *ŞM* ve *HM* *VMT* ile benzer bir söyleme sahiptir; *NM*'de ise bu olay sırasında Emîr Sultan yedi yaşında gösterildiğinden *NM* bu dört menakıpnameden ayrılmaktadır. *VMT*'de Emîr Sultan'ın “babası ve bahçe sahibi sohbet halinde” iken Emîr Sultan bahçe sahibinin bahçesine gizlice gitmektedir. Bu durum, *NM*'de aynı şekilde gerçekleşmektedir. Ancak *MD*, *ŞM* ve *HM*'de bu olay Emîr Sultan ve babası bahçe sahibinden ayrılıp “gece yarısı” olunca vuku bulmaktadır. Yani, *VMT* ile *NM* arasında zaman bakımından benzerlik vardır. Ancak, *NM*'nin *VMT*'den farklı olarak Emîr Sultan'ı yedi yaşında göstermesi de *NM* ve *VMT*'nin zaman bakımından tam bir uyum sağlamadığını da gösteriyor.

VMT'de bahçe sahibinden yaşanan olayı duyan halktan bazı kişiler hayretle şöyle bir yorum yapmaktadır: “bunuñ ma'sûmlığı hâline bu kadar kerâmet itmek ... Zâhirde sağîr-i ma'sûmdur. Lâkin hâkikatde gâyet uludur” didiler. Ne ulu belki

rūḥānī dā'irenūñ ḳuṭbū'l- aḳṭābı idi.” (6a). Menkıbenin geçtiği beş menakıpnamenin hepsinde halkın keramet karşısında şaşkınlığı farklı şekillerde dile getirilmiştir; ancak *NM* ve *HM*'in bu şaşkınlığı verme konusunda *VMT*'de geçen bu cümleye çok benzer -hatta *HM*'de birebir aynı- kullanımlar içerdiği görülmektedir. Ayrıca, alıntılarda altı çizili kısımlardan da görülebileceği üzere *VMT* ile birebir kelime ve cümle benzerliği barındıran da yine *NM* ve *HM*'dir. Özellikle *HM*'de *VMT* ile birebir cümle benzerlikleri çok fazladır. Bu menkıbe bağlamında, *VMT*'den dil ve kelime benzerliği açısından en farklı olan menakıpname ise *MD*'dir. Kullanılan kelimeler bağlamında metinlerde benzerlik ve farklılıkların daha açık şekilde görülmesi için şöyle bir tablo çıkartılabilir (bkz. Tablo 1):

Tablo 1. İkinci Menkıbeyi İçerik Bakımından Karşılaştıran Tablo³⁰

<i>MD</i>	<i>VMT</i>	<i>ŞM</i>	<i>NM</i>	<i>HM</i>
Bir zillet ehli	Bir kimesne, Bağçe şāḥibi	Pîr, Bağça şāḥibi	Bir kimesne	Bir pîr-i nûrânî
Beş yaş	Beş yaş	Beş yaş	Yedi yaş	Beş yaş
Şeb	Muşāḥabat üzre iken	Nısfü'l-leyl	Muşāḥabet üzere olub	Nısfü'l-leyl
Anlatıcı belli değil	Anlatıcı belli değil	Rāvîler	Anlatıcı belli değil	Râvî ol yüzü hâkî-safâ-engîz

3.3.1.2. El-Menkıbetü's-Şālişe - Emîr Sultan'ın Medine'de Hz. Muhammed'in

kabrini ziyaret etmesi ve kabirden ona selam gelmesi (6a-8a)

Emîr Sultan, bülüğ çağını atlatıp yetişkinliğe girdiği zaman önce Mekke'ye sonra

Medine'ye göç eder. Emîr Sultan'ın Medine'de peygamber makamında oturduğunu

gören halk onu makamından çıkarmak isterler. Çıkmayınca da peygamber soyundan

³⁰ Tablolar oluşturulurken başlık sıralaması tabloya dâhil edilen menakıpnamelerin telif tarihleri dikkate yapılmıştır.

geldiğini ispatlamasını isterler. Emîr Sultan, “Hz. Muhammed’in kabrine gidip selam verelim, o kimin selamını alırsa gerçek Emîr odur.” der. Böylece, Emîr Sultan ve Medine eşrafı Hz. Muhammed’in mezarına giderler. Eşraftan bazıları “Önce siz geçin.” derler ancak Emîr Sultan “Siz evvel geçin.” deyip onlardan sonra geçer. Eşraf tek tek selam verip geçip gider. Ancak hiçbirinin selamına karşılık gelmez. Emîr Sultan geçip selam verdiğindeyse mezardan selamına karşılık “Ve ‘aleyke’s-selâm yâ veledî ve yâ eşref evlâdı ve yâ Muḥammed el- Buḥārî” (7a) sesi yükselir. Bunu duyuyanlar Emîr Sultan’ın ayaklarına kapanıp özür diler. İlk olay bu şekilde sonuçlanır. Ancak menkıbe burada bitmeyip devam etmektedir. Emîr Sultan, Medine’de bir müddet daha bulunur. Bu sırada, Hz. Muhammed’i rüyasında görür ve Hz. Muhammed “Rum diyarına var, ümmetimi ihya et.” diye buyurur. Emîr Sultan, bu emre uyarak yola çıkar. Yolda bir kandil görünür ve Hz. Muhammed “Bu kandil nerede karar kılıp durursa sen de orada yerleş.” der. Kandil gelip Bursa’da durur ve Emîr Sultan Gökdere denilen bir mekânda, servi ağacının yanındaki bir mağaraya yerleşir.³¹

Adı geçen menkıbe karşılaştırma menakıbnamelerinin hepsinde bulunmaktadır. *YM*’de Emîr Sultan’ a hac vazifesinde eşlik eden azizlerin Zakir Ali Hoca, Nebi Hoca ve Ece Baba olduğu anlaşılmaktadır. *YM*’de Medine halkının Emîr Sultan’ı Hz. Muhammed’in makamını işgal ettiğine dair suçlaması olayı yer almamaktadır. Peygamberin mezarından selam gelmesi olayını rivayet eden ise Şeyh Sinan’dır. *YM*’de olay Şeyh Sinan’ın ağzından şöyle anlatılmaktadır:

Medîne’ye gelmişdük şerrefehâ’llâhu. Ve andan Ḥazreti Emîr ... didi kim, “Es-selâmü ‘aleyke yâ ceddî yâ seyyidi’l-enbiyâi” diyücek, Ḥazreti Rasûl şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem Ravza-i Münevvere’sinden, “‘Aleyke’s-selâm yâ eşref-i evlâdî.” didüğünü kendü kulağumla işitdüm. ... Ve andan râvî ‘azîzler didi kim ol vakta kim

³¹*Tercüme-i Vesîle-i Metâlib*’de sadece Emîr Sultan’dan bahsedilmiştir. Ancak, Emîr Sultan’ın Mekke, Medine ve Rum’a (Anadolu’ya) yaptığı yolculuklarda yalnız olmadığı bilinmektedir. Emîr Sultan’ın hayatı bölümünde bu hususa değinilmiştir. (Algül, 1982, s.227-8)

Ḥazreti Maḥdūm'ıñ nevvıra'llāhu merḳadehu Burusa'ya gelip Bınarbaşı'nda üç servi ağacı katında bir şavma'a vardır. Anda mesākin olıcak. (Liman, 2008, s.41-2)

MD'de bu menkıbe aşağıdaki gibi anlatılmaktadır:

Emîr Sultānuma olur işāret
Muḥammed ravzasın kılmak ziyāret (514)

Medīnede olan sādāt-ı server
Ḳamusı ittifaḳ anda gelürler (527)

Ḳamu dir ki gedā kılmaz ikāmet
Burada oturur ehl-i siyādet (531)

Olur işbu makāma bilki enseb
Neseb içre resüle olan aḳrab (537)

(Emîr Sultan:)
Varalum biz sizüñle bilesine
Muḥammed Muştafa'nuñ ravzasına (540)

Sözine bunlaruñ virmez cevābı
Mübārek ravzadan kılmaz ḥiṭābı (551)

'Ayān it ceddüm iseñ yā Muḥammed
Beyān it neslün isem yā Muḥammed (561)

Selamın aluban virür cevābı
Eyā oğlum diyü kıılır ḥiṭābı (570)

Neyiçün geldi ol Rūma dir-iseñ
Diyeyim cān-ile ger diñler-iseñ (581)

Varup Rūma benüm sen ümmetüme
Olup mürşid delīl ol sünnetüme (586)

Gelüben Bursada itdi ḳarārı
Muḥammed ālinüñ ol iftiḥarı (599). (Kol, 2007, s.179-187)

ŞM'de bu menkıbe *VMT*'ye benzer bir girişle başlamaktadır. Emîr Sultan “Cenab-ı muḳaddes ve ravza-i Resūlu'l-lāh ve türāb-ı muṭahhar-ı türbe-i Ḥabību'l-lāhı ziyāret eyleñ”(Şevkî, 13b) diye kendisine buyrulunca Medine'ye gelir. *ŞM*'de kimliksiz bir anlatıcı tarafından anlatılan bu menkıbe aşağıdaki gibi verilmektedir:

Şöyle rivāyet oldı. ... Meger ol menzil dārü's-siyāde-miş. ... bir gedā-şüret ve dervīş hey'et bir kimse gendülerinüñ maḥfillerinüñ şadrına geçüp bî-bāk ḳarār eylemiş. ... bu menzil ki sen cülūs eylemişsin gedā makāmı degüldür sādāt menzolidür.. şıḥḥat-i neseb ve 'ulüvv-i ḥasebi zāhir olan eṣrāfuñdur. ... Emîr Sultan .. eyitti bizde dahı siyadet vardır, didi eyitdiler: Şāhid-i ḳavî ve tezkiye-i zekî gerekdür. ... Emîr Sultan bunlara eyitdi kim: biz bu yirde garibüz bizi bilür kimsemüz yokdur... Gelün

sizleruñle ceddümüñ Hâzreti Muḥammed Muṣṭafa s.a.v Ravzâ-i muṭahharasına ve türbe-i münevveresine varalum selam virelüm. ... Beyt:

Didiler cümleten semaen ve tā'at

Senüñ kavluña eylerüz itā'at

... bunlaruñ hiç birisine cevap gelmedi. Aḥır bunlaruñ cümlesinden sonra Emîr Sultân ... selâm virdi eyitdi: Es-selâmü 'aleyk yâ Seyyidi'l enâm didi. Heman dem ravza-i münevvereden âvâz-ı laṭif birle 'aleyke's-selâm yâ veledi yâ Seyyid Muḥammed Buḥārî diyü ... cevap virdi. ... anda ḥâzır olan Kabâ'il-i şettâ cümleten bu kelâmı işitdiler.... Hâzreti Emîr Sultân'ın ayağına düşdiler. ... Ma'zûr tutuñ bilemedük küstâḥ-âne hareket ettük. (Baba, 1991, s.48-56)

VMT'de Hz. Muhammed'in mezarına gelip selam verme hadisesi halkın Emîr

Sultan'dan özür dilemesi ile bitmekteydi. ŞM'de Emîr Sultan ve halk arasındaki

diyalog devam etmekte ve Emîr Sultan'ın atasının da aynı durumla/muammeleyle

karşılaştığı Emîr Sultan'ın ağzından aktarılmaktadır. Bu olay VMT'de yer almadığı

için olay aynen alıntılanmaktadır:

Emîr Sultan eyitdi: ... Hattâ ceddüm Seyyid Muḥammed bin Seyyid Hüseyñ bunda gelmişler kimse i'tibâr ve iltifât itmemişler anlar dahı ravzâ-ı şerîfe ve türbe-i münîfe gelüp 'alâ mele'i'n-nâs Es-selâmü 'aleyke yâ cedd-i Habibu'l-lâh dediler. Hemân-dem âvâz-ı hûb ve sâdâ-yı mergûb birle 'aleyke's-selâm yâ veledî diyü cevâb virüp ba'de-mâ dedem Seyyid Muḥammed bin Seyyid Hüseyñ eydür: Yâ ceddî yâ Resûlu'l-lâh mübârek elüñi sun büse ideyin yüzüme gözime süreyin dir. Hemân-lahza ravza-ı şerîfinden gül yaprağına beñzer bir el zâhir olup anda olanlar hep görürler. (Baba, 1991, s.57)

Bu menkıbenin ŞM'de devam eden kısmında Emîr Sultan'ın Bursa'da karar ettiği

mekânın isminin farklı olduğu görülmektedir. Râviler onun geldiği ilk mekânı “bınar

başı meşhedleri serviler yanında La'la Pâşâ'nun türbesidür” (Şevkî, 16a-16b)

şeklinde aktarmaktadırlar.

NM'de diğer menakıpname metinlerine göre daha ağdalı, Arapça kelime ve tamlamalarla ağırlaştırılmış bir anlatım dikkat çekmektedir. NMde ayrıca VMT'de geçen “*Men ferra bi-dîniḥ mine 'l-arḍi ile 'l-arḍi istevcebe rıdvâna 'llâhi 'l-ekber*”

hadisi tekrarlanmaktadır. NM'de bu menkıbe şu şekilde anlatılmaktadır:

imtihân ve imtiyâz şerbetin içelüm. ... her kimüñ zâhiren selâmun alurlarsa ol şahih emîrdür.. sultân Hâzretlerine “siz evvel geçün.” diyü teklîf eylediklerinde sultân Hâzretleri ... “Bende şübheñüz var. Ben soñra geçerün. Siz evvel gecün.” ... aşlâ birisinüñ selam alınmamuş ba'de sultân Hâzretleri ki “esselâmu 'aleyküm yâ ceddî” diyü geçdikde türbe içinden şadâ gelür ki “ve 'aleyküm esselâm Buḥâra'dan gelen Emîr... Var diyâr-ı Rûm'da sünnetlerimi icrâ ve ümmetlerimi ihyâ eyle.” diyü emr oldukda semi'nâ ve ata'nâ 'ale'r-re's ve'l-'ayn” diyü ol diyârdan rücu' ve şâri'a

şürü' idüb sefere teveccüh eyledikte kuddāmında ve emāmında bir kandil zāhir olur... “Bu kandil her ne yerde karar idüb sâkin olursa siz de anda tavattın idüb karar ve mekân idesiz diyü kandil önce delil ve kılavuz olub, (Uğur, 2013, s.133)³²

“kandil karar idüb anlar dahi mezkûr Burûsa’da Gökdere başında bir mağarada mekân dutub karar idüb nice zamân â’yunı nâsdan muhtefti olub ya’nî anları hîc kimesne bilmeyüb ol mağarada ‘ibādât ve tã’ât üzre olub halkdan gizlû anda olurlar idi” (Uğur, 2013, s.134).

Son olarak, *HM*’de bu menkıbe aşağıdaki gibi geçmektedir ve hikâyeyi Şeyh

Sinan rivayet etmektedir:

Emîr Sultân Hazretleri ilm-i zâhiri kemâle yetiştirib âlim olmuşdı ve ilm-i dinde fakih idi ve ilm-i edebde gâyet müeddeb idi ve ahlâk-ı hasende hulk-ı azîm sâhib idi. Vaktâ ki âlem-i masumiyetlerin itmâm idüb gelüb racüliyyete kadem basub, racül-i kerim olub... Men ferra bi-dînihi mine’l-ardı ile’l-ardı istevcebe rıdvâna’llâhi’l-ekber hadîs-i mefhûmiyla âmil olub, Kâbetullah’a şerrafehe’l-lâhü varub mücâvir olub... Emîr Sultân Hazretleri’ni dahi tenzîl itdiklerinde, meger ki ol hâne-i şerife-i hâliye Medîne-i Münevvere’de sâkin olmuş oniki sâdât-i izâm ve evlâd-i kirâmin mecma’lari olub ... içinde hâricden bî-izin âdemîler konmuşlar. Hay! Niçün terk-i edeb itdünüz? Buna niye bî-izin nâzil oldunuz? ... sâbikûn olan emîrler yâhu ayitdılar: Evvelen beyyine taleb ideriz. Bize ya beyyine yâhud alâmetin ahz ideriz didiler. ... Gelinüz imdi, ceddimiz olan Habîbullah fi’l-âlem Hazretleri’nin asitâne-i saâdet-meâb ve merkad-i nisâblarına varub imtihân ve tecrübe olunub bir bir selâm virub geçelüm. ... ceddimiz Hazreti Sultânü’l-Enbiyâ ve Reîsü’l- Asfiyâ her kimin zâhiren ve bâtinen selâmın alursa ol sahîh-i Emîrdir. Cedd-i Rasûlullah (s.a.v.) Hazretleri kapusunun esîridir ve makbûlidir diyü buyurdılar. Sâbikûn olan on iki Emîrler ve cemm-i gafîr kalkub iki cihân Sultânı olan Rasûlullah (s.a.v.) Hazretleri’nin türbe-i şerîfelerine ve merkad-i muattarlarına varub dahi mukaddemâ her biri ... evvel geçün diyü teklîf eylediler... bende sübhenüz vardır. Ben sonra geçeyin; siz evvel geçün diyü buyurdılar. Varub ravza-i mutahharada cümlesi selâm virdiklerinde aslâ birine cevâb ve hitâb gelmeyüb dahi nevbet ba’dehû ... Emîr Sultân Hazretleri[ne] ... es-selâmü aleyke yâ ceddî, yâ seyyidü’l-enbiyâ didiklerinde, râvî Şeyh Sinân Hazretleri kasem yâd idüb buyurır ki vallâhi ben ol cem’de bile hâzır idim ve çok kimseler dahi hâzır idiler. Hazreti Rasûlullah (s.a.v.) savt-i a’lâ ile ve aleyke’s-selâm yâ eşref evlâdî yâ Seyyid Muhammedü’l-Buhârî didigin zahir kendim işitdim. ... Sultânım sizin kadrinüz bilmedik; mazûr buyurun diyüb... mu’terif olup Emîr Sultan Hazretleri’ni bağrılarına basıp müaneka itdiler. (Karaman, 2009, s.116)

HM’nin devam eden bölümünde Emîr Sultan’ın Bursa’ya gelirken uğradığı yerler³³

ve bu yerlerde zuhur eden olaylar anlatılmaktadır. Emîr Sultan’ın son mekânı

“Gökdere’de bir savmaa” olarak belirtilmektedir (Karaman, 2009, s.139).

³² *NM*’de metnin 59b sayfasında araya *VMT*’de olmayan bir hikâye girer. Bu hikâyede bir ejderha tarafında yutulan padişahzade/melikzadenin Emîr Sultan’ın yardımıyla kurtulması anlatılmaktadır. (Uğur, 2013, s. 134).

³³ Bu yerler Şam, Karaman, Hamid İli, Kütahya ve İnégöl’dür. Karaman *a.g.e.*, s.132-8.

Verilen alıntılarda görülen farklılık ve benzerlikler dikkate alınır, karşılaştırma menakıpnamelerinin hepsinde bulunan bu menkıbeyi en uzun anlatan ve *VMT* ile birebir benzerliklerin en fazla olduğu menakıpnamenin *HM* olduğu söylenebilir. Menkıbenin anlatıcısı *YM* ve *HM*'de Şeyh Sinan olarak belirtilmişken diğer menakıpnamelerde 3. tekil kişi anlatıcı kullanılmaktadır. *VMT*'de de geçen yukarıda alıntılanan hadis *NM* ve *HM*'de de geçmektedir. Tüm bunlar dikkate alındığında, *VMT* ile en fazla benzerlik içeren yine *NM* ve *HM*'dir. En az benzerlik barındıran menakıpname ise yine *MD*'dir. Bu menkıbe için anlatıcı ve mekân bilgisine dair şöyle bir tablo oluşturulabilir (bkz. Tablo 2):

Tablo 2. Üçüncü Menkıbeyi Anlatıcı ve Mekân Bakımından Karşılaştıran Tablo

<i>YM</i>	<i>MD</i>	<i>VMT</i>	<i>ŞM</i>	<i>NM</i>	<i>HM</i>
Şeyh Sinan	Anlatıcı belirsiz	Anlatıcı belirsiz	Anlatıcı belirsiz	Anlatıcı belirsiz	Şeyh Sinan
Bınarbaşı'nda üç servi ağacı katında bir savma	Bursa	Gökdere başında bir servi ağacı kurbında bir mağara	Bınarbaşı meşhedleri serviler yanında La'la Pâşâ'nun türbesi	Bursa'da Gökdere başında bir mağara	Gökdere'de bir savma

3.3.1.3. El-Menkıbetü'r-Râbi'a- Bursa'da âlimlerin Emîr Sultan'ı imtihan etmesi ve nutka kadir olamayıp lal olmaları (8a-8b)

Emîr Sultan, Bursa'ya gelip yerleştikten sonra Emîr Sultan'ın bulunduğu mekândaki “nûr-ı sâî” görenler gelip şehrin önde gelenlerine anlatırlar. Birkaç âlim toplanıp Emîr Sultan'ın bilgisini sorgulamak, zor sorular sorup onu sıkıştırmak için huzuruna gelirler. Ancak hiçbirisi tek bir söz söylemeyip susarlar. O vakit Emîr Sultan “Monlâ Efendiler bir kimesnenüñ mu'allimi Allâh ola ve dersşânesi cennet ola. Ol ma'küle

kimesneyi siz nice tecrîbe ve imtîhân itmek sizlere gâyet ile ‘aybdur.”(8a) der ve âlimler özür dileyip elini öperler. Metinde geçen bu cümlemin olayın anlatıldığı her menakıpnamede farklı şekillerde tekrarlandığını görülmektedir. Metinde Emîr Sultan’ı imtihana gelen âlimlerin isimleri verilmemektedir. Bu menkıbe *YM*, *MD*, *VMT*, *ŞM* ve *HM*’de yer almaktadır. *YM*’de Emîr Sultan’ı imtihana gelen âlimlerin ismi verilerek şöyle anlatılmaktadır:

Andan mezkûr ‘azîzler³⁴ ... rivâyet idüp didiler ... mevâlî-i ‘izâmdan Mevlânâ Fenârî ve Manlâ Yegân ve ‘Alî Rûmî bunlar emşâli niçe ‘alimler müşkil yirler ve mesâil-i garîbeler cem’ eyleyüb ‘ale’l-ittifâk imtîhân kaşdına cem’ olub meclis-i ‘âliyesine vuşûl bulub teka‘‘üd idicek, mezkûr ‘ulemânûñ tākātleri tāk olub, lisânleri harekete kâdir olmayıcağ, Hâzreti Emîr... didi kim “Bir kimsenûñ medresesi ‘arş olub, hocası Rabbü’l-‘Âlemîn ola. ‘Acabâ ol kimsenûñ cihet-i ‘ilmiyyesinde müdrîk olmaduğı yir kaldı mı? Ola eyle olsa ol aşıl kimesne ile mübâheşe ve mu‘âraza olunması ‘ayb ola babam.” diyücek hâzirûn ‘ulemâ kalğub dest-i büsiyle müşerref olub revâne oldılar. (Liman, 2008, s.56)

MD’de bu menkıbe Emîr Sultan’ı imtihana giden âlimlerin ismi verilmeden aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Ne deñlü var-ise Bursa’da fâzıl
Faķîh ü ‘âlim ü nihrîr ü kâmil (624)

İdelüm her birimüz bir su’âli
Bilelüm nicedür ‘ilm ü kemâli (627)

Ki olmaz hîç birisi nuţka kâdir
Kelâm içreyiken her biri mâhir (631)

Ola medresesi ‘arş-ı mu‘allâ
Dağı ta‘lîm iden Allâh u Mevlâ (639)

İdüp ol kimseye sizler mülākāt
Bu vech-ile aña kılmağ su’âlât (640)

Size lâyıķ mıdur eyleñ ‘ayânı
Revâ mıdur bize kılun beyanı (641). (Kol, 2009, s.190-6)

ŞM’de bu olay belirsiz râvilerce nakledilmekte ve Emîr Sultan’ı imtihan etmeye gelen âlimlerin ismi verilmemektedir. Diğer menakıpnamedelerde de

³⁴ *YM*’nin 2b sayfasında Hüsameddin Bursevî anlattığı hikâyeleri Zakir Ali Hoca, Nebi Hoca ve Ece Baba’dan duyduğunu belirtmektedir. Burada, “mezkur azizler” ile kastedilenler bu kişilerdir. Liman, *a.g.e.*, s. 40.

tekrarlanan VMT’deki cümlelerin ŞM’de “Şol kimsenüñ kim medresesi ‘arş-ı â‘lâ ve añâ ‘ilmi ta‘lîm iden Rabb u Mevlâ ola sizler anuñ gibi kimseye imtiḥānen bu ma‘ḳûle şübehât ‘arz itmek lâyıḳ mıdur?” (Baba, 1991, s.66-7) şeklinde tekrarlandığı görülmektedir. Anlam aynı kalmak şartıyla farklı sözcükler seçilerek aynı kalıp tekrar oluşturulmuştur.

HM’de Emîr Sultan’ı imtihana giden âlimlerin isimleri verilerek aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Fâzıl ibni Fenârî Hazretleri Monla Yegan ve Ali Rûmî; bunların emsâli ulemâ-yı râsihîn ve fuzâlâ-yı kâmilîn müttefekun aleyh olup ayıtdılar ... ‘İlm-i bâtınıyyede mamûr, hemçûn âf-tâb pür-nûrdır ammâ acaba ilm-i zâhiriyyede ki kelimât-ı cemiiyyet-i terkîbde... her biri bir mesele-i müşkile ve bir suâl-i sâile hâzır idüb bi-tarîki’l-imtiḥân huzûr-ı mevîfûri’l-hubûrlarına vardılar; ... mütekâid olub hiç birinin söz söylemege hicâb-ı velâyetden kudretleri olmadı. ... Tâkatleri tâk olub lisânları harekete iktidârları yokdır. Her biri âlim-dânâ iken tıfl-ı ebced-hân gibi dem-beste olub, zebân u dehânları peyveste olmış ... (Emîr Sultan) Bunların hâtırlarında olan mesâil-i mübhemi ale’l infirâd tafsîl üzere kendüler iz‘ân itdürüb i‘lâm eyledi. ... Ey ulemâ-i dîn-i pâk, şol kimesnenin ki muallimi Hazreti Rabbu’l-ulâ yanî dü-kevni peydâ iden mevlâ ola, medresesi arş ola, acaba ol kimesnenin cihet-i ilmiyyesinde müdrik olmadığı yer kaldı mı? Ol sizler anın gibiye imtiḥân-i suâl itmek ayıb degil midir? (Karaman, 2009, s.145-6)

Sonuç olarak, bu menkıbenin geçtiği beş menakıpnamede “Bir kimesnenüñ mu‘allimi Allâh ola ve dersḥānesi cennet ola. Ol ma‘ḳûle kimesneyi siz nice tecribe ve imtiḥân itmek sizlere gāyet ile ‘aybdur.”(8a) cümlesinin değişik şekillerde tekrar edildiği görülmektedir. Bu menkıbede menakıpnamlar arasında birebir benzerliklerin oldukça az olduğu görülmekte ve aynı olayın farklı kelimelerle anlatıldığı gözlemlenmektedir. Anlam bakımından benzerlik hâkim iken sözcük düzeyinde benzerliklerin azaldığı görülmektedir. VMT’deki söz dizimi ve kelimelerin değiştirilerek aynı anlamın tekrar edildiği cümlelerin diğer menakıpnamelerde nasıl yer aldığını alıntılarla göstermekle birlikte durumu görselleştiren şöyle bir tablo verilebilir (bkz. Tablo 3):

Tablo 3. Dördüncü Menkıbede Cümle Düzeyinde Sözcük Değişimlerini Gösteren Tablo

<i>VMT</i>	<i>YM</i>	<i>MD</i>	<i>ŞM</i>	<i>HM</i>
Muallim	Hoca	Talim iden	‘İlmi ona talim eden	Muallim
Allāh	Rabbü’l-alemīn	Allāh u Mevla	Rabb u Mevla	Hazreti Rabbul ula yani dü-kevnî peydâ iden Mevlâ
Dershâne	Medrese	Medrese	Medrese	Medrese
Cennet	‘Arş	‘Arş-ı mualla	‘Arş-ı ala	‘Arş
‘Aybdur	‘Aybdur	Layık mıdur/ Revâ mıdur?	Layık mıdur?	Ayıp değil midir?

3.3.1.4. El-Menkıbetü’l-Hāmise - Emîr Sultan’ın Hundi Sultan ile olan izdivacı ve gelişen olaylar (8b-11b)

Emîr Sultan Bursa’ya gelip yerleştiğinde İstanbul Hristiyanların elindeydi ve başkent Bursa’ydı. Padişah Yıldırım Bayezid gazaya gitmişti. Padişahın Bursa’da güzel ahlaklı Hundi Sultan adında bir kızı vardı. Bir gece Hundi Sultan’ın rüyasına Hz. Muhammed girer ve onu oğlu Muhammed Buharî’ye verdiğini ve sabah olunca bu emrini yerine getirmesini ister. Hundi Sultan uykusundan uyanınca kasrının içinin nur ile dolduğunu görüp şükreder. Ancak sabah olunca utanıp bu haberi kimseye söyleyemez. Gün boyu yemez içmez, aklı gördüğü rüyadadır. Akşam olunca namaza durur. Gece yarısı abdest tazeleyip yatar. Düşünde yine Hz. Muhammed’i görür. Ona bir gece önceki emrini tekrarlayıp hicap etmemesini, ertelemeyip bir an önce Muhammed Buharî ile nikâhlanabilmesi için gerekeni yapmasını ister. Fakat sabah olunca Hundi Sultan yine utanıp rüyasını kimseye açamaz. Kendisinden önce Muhammed Buharî’nin bu sırra vakıf olmasını ister ve bir adamını “Var Emîr

Sultân’a amma bir kelimât idüp söyleme. Hemân gör ne buyırdılar ise anı hıfz idüb gelüb haber viresin.”(9a) deyip Emîr Sultan’a gönderir. Emîr Sultan bu adamı karşılayıp “Biz bunda pâdişâh kıızı almağa gelmedük idi. Lâkin ‘arş-ı â’lâda melâike nikâh etdiler. Biz daği kabûl itdik.” (9b) der ve ulak bu haberi ulaştırınca Hundi Sultan hemen nikâhın gerçekleştirilmesini ister. Padişah’tan habersiz olacağı için kimse nikâhı kıymaya cüret edemez. Emîr Sultan’ı seven âlimlerden Molla Ali gelip nikâhı kıyar. Evlilik haberi seferdeki padişaha ulaşınca padişah yanındaki müsfid kişilerin de dolduruşuyla hiddetlenir ve veziri Süleyman Bey’i Hundi Sultan ve Emîr Sultan’ı öldürmek üzere görevlendirir. Süleyman Bey yanına kırk çavuş alarak yola çıkar. Süleyman Vezir’in kırk askerle üzerlerine geldiğini duyan Hundi Sultan korkuyla titreyerek eşinden yardım ister. Emîr Sultan onu sakinleştirip kendisinin talim yayını alıp onunla gelen askerler üzerine bir ok atmasını ister. Hundi Sultan yapamam deyince onu cesaretlendirip oku atmasını sağlar. Hundi Sultan’ın attığı ok, kırk yeşil tüylü ok haline gelip kırk çavuşa isabet eder ve hepsinin ölümüne sebep olur. Adamlarının helak olduğu haberi Süleyman Vezir’e ulaşınca bunu umursamaz ve bizzat kendim müdahale edeyim deyip Yıldırım Altı’na gelir. Metinde hikâyenin bu kısmına “kadidler hikâyesi”nin sıkıştırıldığını görülmektedir. Bu hikâye şöyledir; Süleyman Bey’in şehre geldiğini haber alan halk merakla sokağa çıkar. Bunlar arasında yaşlı bir kadının iki oğlu da vardır. Kadın Emîr Sultan’a gelip, “Oğullarımın size kastı yoktur sadece sizi görmeye çıkmışlardı, onlara kıymayın” diye yalvarır. Emîr Sultan “Onlar bizi görmeye çıkmışlar ancak Allah onlara öyle bir hâl versin ki tüm halk onları seyretsın.” deyince iki oğlan da kadid olurlar. Araya giren bu hikâyeden sonra Süleyman Bey şehre girer. Emîr Sultan’ın Edremit’te Sarı Yusuf adlı bir müridi vardır. Süleyman Bey’in Emîr Sultan’ı öldürmek üzere geldiğini öğrenip ona gazaplanır. Bostan çapaladığı çapayı savurup atar. Çapa Edremit’ten

ulaşıp Bursa’da Emîr Sultan’ı öldürmeye gelen vezirin böğrüne saplanır. Süleyman Bey yere yıkılır ve hemen bir adamını gönderip af diler, hayatının bağışlanmasını ister. Emîr Sultan “Tüm Rum erenlerini engelledim ama Erdemit’te Sarı Yusuf’u engelleyemedim, yapacak bir şey yok.” der ve Süleyman Bey hemen vefat eder. Süleyman Bey’in ve adamlarının öldüğü haberi kendisine ulaşınca padişah korkudan dehşete düşer. Yanındaki adamlarının da telkini ile tövbe edip amacından vazgeçer ve hikâye burada son bulur. Emîr Sultan’ın Hundi Sultan ile evliliğinin ve ardından gelişen olayların anlatıldığı bu menkıbe Emîr Sultan hakkındaki menkıbelerin en uzunudur. Söz konusu menkıbe *MD* hariç karşılaştırmaya dâhil edilen diğer tüm menakıpnamerde yer almaktadır.³⁵ İncelenen menakıpname metinlerinde bu menkıbenin üç farklı şekliyle karşılaşılmaktadır.

Bu menkıbe ilk olarak *YM*’de yer almaktadır. *YM* boyunca “Hundi Sultan” ismi geçmez. Yahya bin Bahşî, Hundi Sultan’a hep “Hatun Ana” demeyi tercih eder. *YM*’de hikâye kısaca şu şekilde anlatılmaktadır: Hatun Ana, Emîr Sultan Bursa’ya gelmeden önce bir rüya görür. Rüyasında güneş gelip koynuna girmektedir. Rüyasını yorumlatır ve kendisine keramet sahibi bir kişiye zevce olacağı söylenir. Emîr Sultan Bursa’ya geldiğinde Hatun Ana evleneceği kşinin Emîr Sultan olduğunu anlayıp Emîr Sultan’a kendisini nikâhlanmasını söylemesi için dayesini gönderir. Ancak isteğine ilk sefer karşılık alamaz. İkinci ve üçüncü defa elçi gönderince Emîr Sultan sonunda kabul eder ve nikâhlarını ‘Ali Rumi kıyar. Padişah, kızının kendisinden habersiz evlenmesiyle çılgına döner ve Süleyman Bey’i kırk askerle birlikte ikisi de öldürmek üzere gönderir. Kırk asker Hatun Ana’nın attığı ok ile telef olurlar.

³⁵ *MD*’de Emîr Sultan’ın Hundi Sultan ile olan evliliği yer almaz. Ancak Müdâmî, Molla Fenari’nin Yıldırım Beyazıt’ın öfkesini yatıştırmak ve olanları açıklamak için gönderdiği mektuba eserinde yer vermektedir. Molla Fenari’nin mektubu için bkz. Kol, *a.g.e.*, 241-5.

Süleyman Bey ise Sarı Yusuf'un attığı kazma ile ölür. *VMT*'de araya giren “kadidler hikâyesi” *YM*'de yer almamaktadır.

Bu menkıbe *ŞM*'de *VMT* ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Hz. Muhammed, Hundi Sultan'ın rüyasına girer ve kendisini Seyyid Muhammed Buharî'ye verdiğini, sabah olunca emrini yerine getirip kendisini Emîr Sultan'a nikâhlatmasını söyler. Hundi Sultan utancından bu haberi kimseye söyleyemez. İkinci defa aynı rüyayı görür ve bir adamını Emîr Sultan'a gönderir. Emîr Sultan nikâhı kabul eder ve nikâhları kıyılır(burada nikâhı kıyan kişinin ismi belli değildir). İzni alınmayan padişah hiddetlenir ve Süleyman Vezir'i yanında 40 askerle Hundi Sultan ve Emîr Sultan'ı öldürmek üzere gönderir. 40 asker Hundi Sultan'ın attığı ok ile telef olur, Süleyman Vezir ise isimsiz bir velinin attığı çapa ile vurulup ölür. *VMT*'de araya giren “kadidler hikâyesi” *ŞM*'de yer almamaktadır.

NM'de bu menkıbe diğer menakıpname metinlerine kıyasla oldukça farklı anlatılmıştır. *NM*'de olaylar Hundi Sultan'ın rüyası ile başlamamaktadır ve Süleyman Vezir ile Sarı Yusuf karakterleri bu menakıpnamede bulunmamaktadır. *NM*'de bu menkıbe kısaca şöyle anlatılmaktadır: Hundi Sultan bir gece vakti saray duvarlarını aşip Emîr Sultan'a kendisi gider ve ona kendisiyle evlenmesi konusunda ısrar eder. Önce bu isteği reddeden Emîr Sultan, Hundi Sultan'ın ısrarına dayanamayıp sonunda onunla evlenmeyi kabul eder. Sabah olunca nikâhları kıyılır(burada da nikâhı kıyan kişinin ismi zikredilmemektedir). Kızının bir gece vakti kaçıp tanımadığı hakir biriyle evlendiği haberini alan padişah ikisini de öldürmek üzere yedi askerini gönderir. Burada “kadidler hikâyesi” araya girer. Emîr Sultan'ın kerameti ile hem yaşlı kadının iki oğlu hem de gelen çavuşlar kadid olurlar.

HM'de söz konusu menkıbe *YM* ve *VMT*'den yararlanılarak anlatılmaktadır.

Bunun en belirgin örneği *HM*'de Emîr Sultan ve Hundi Sultan'ın nikâhlanma

olayının iki farklı şekilde anlatılmasıdır. *HM*'de metnin giriş bölümü şöyledir:

Hazreti Yıldırım Hân ol tarîhde vilâyet-i Rûm ili fethi gazâsında olub ba'dehû gelüb şehri Edirne'de sâkin olmuş idi. ... Burûsa şehrinde bir sâliha ve âbide, mestûre, adına Hundî Sultân Hazretleri dirler idi bir kerimesi var idi. Tâat ve ibâdât ehli idi. Gicelerde yatmayup teheccüd namazı kılardı. ... Hemân bir gice ol iki cihân fahri Muhammed Mustafâ s.a.v. Hazretleri'ni düşünce gördi. ... Hazreti Muhammed Mustafâ (s.a.v.) Hazretleri bu sâlihânın hâtırını tesellî eyleyüb didi kim ağlama cânım; ben sizi ol Buhâra'dan gelen oğlum Muhammedü'l-Buhârî Hazretleri'ne virdim. Sabâh olıcak bu emri benden kabûl eyleyüb hilâf itmeyesin. Olmaya ki hicâb idüb bir gayri amel idesin diyüb gâib oldu, çün Hundî Sultân uyandı. Sâkine olduğu kasrın içi nûr-i sâti' birle tolmış. ... sabâh olıcak bu sırrı kimseye diledi. Hicâb eyledi. ... Nisfu'l-leyl olinca andan yine abdest tazeleyüb yine yatdı. Hemân Resûlullah (s.a.v.) Hazretleri'ni yine gördi. Yâ Seyyide, niçün böyle idersin, yohsa benim oğluma varmakda ar mı idersin? İmdi, benim ümmetimden olub rûz-i mahşerde sefâatim almak dilersen sabâh olıcak bir an ve bir saat tehir itmeyüb benim şer-i şerîfim üzere oğlum Muhammedü'l-Buhârî Hazretleri'ne kendüni nikâh itdiresin diyüb muhkem tekîdler itdi; çün sabâh oldu Hundî Sultân yine hicâb idüb ayıtdı: İlâhî: cemî gizlû işler sana âsikâredir. Yâ Rabbi, bu benim gördüğüm senün Habîbi Ekrem'in ve hem Rasûlin (s.a.v.)'dir. Şübhem yokdur. Ben karâvasın hicâb iderim. İmdi, Yâ Rabbi, dilerim ki o habîbin ve rasûlin (s.a.v.) oğlu olan Seyyid Muhammedü'l-Buhârî Hazretleri bu hususda olan hicâbi evvel ol feth eylesün diyüb ağladı. (Karaman, 2009, s.148-9)

HM metninin yukarıda alıntılanan kısmı *VMT* ile birebir cümle benzerlikleri

içermektedir. *HM* metninin devam eden kısmında ise nikâhlanma hadisesi bu sefer

*YM*³⁶ de geçen şekli ile tekrar anlatılmaktadır.³⁷ Kısacası, *HM* yazarı Hüsammedin

Bursevî, Emîr Sultan'ın evliliğini *YM* ve *VMT*'den çoğu zaman birebir alıntılar

yaparak anlatmaktadır. *HM*'de devam eden kısımlarda da *VMT* ile benzerlikler

³⁶ *YM*'de bu menkıbe Hatun Ana'nın güneşi koynuna girmiş halde gördüğü rüya ile başlamaktaydı. *YM*'de bu hikâye şöyle anlatılmaktadır:

Emîr Sultân'ın nevvâ'illâhu merkaduhu daği Rûm'a gelmedin Hâtûn Ana Burusa'da mütemekkin olmuşdu. Meger bir gice vâkı'asında âfitâb ya'nî güneş gelüp koynuna girdi. Andan bu vâkı'asını ta'bîr itdürüb didiler kim... şâhibü'l-kerâmât ve vilâyet kimesneyi zevclenseñ gerekdür." dediler. Vâktâki Sultânü's-sâdât Emîr Sultân hazretleri nevvâ'illâhu merkaduhu Burusa'da mütemekkin olub muqarrer olucağ Hâtûn Ana te'akkül ve tefekkür kılub didi kim "Hemân ol benüm gördüğüm âfitâb-ı sa'âdât iş bu serverdür." diyüb, dâyesini gönderüb "Bizi câriyeliğe kabûl kılsunlar." diyücek, bu taraftan cevâb şadır olmadı. Andan tekrâr yine gönderüb cevâb olmayacak. Andan üçüncü def'a gönderdükdü... Hazreti Emîr buyurdi kim, "Allah te'âlâ 'arş altında melâiklere nikâh itdürdi min ba'd kabûl eyledük." diyücek... Ol ecilden kimesne nikâh idemedi. Mevâliden 'Alî Rûmî dirlerdi. ... gelüp ol nikâh eyledi. (Liman, 2008, s.44)

³⁷ Bkz. Karaman, a.g.e., s.149-150.

bulunmaktadır. Süleyman Bey'in Emîr Sultan ve Hundi Sultan'ı öldürmek için Bursa'ya gelmesi, Hundi Sultan'ın gelen askerlere ok atıp hepsini telef etmesi, Süleyman Bey'in Sarı Yusuf'un attığı "kazma" ile ölmesi ve kadidler hikâyesinin anlatılması bu benzerliklere örnek verilebilir.

Tekrar etmek gerekirse, incelenen menakıpnamelerde Emîr Sultan'ın Hundi Sultan ile evliliğinin anlatıldığı menkıbenin üç farklı varyantı ile karşılaşmak mümkündür. Birinci grupta, Hundi Sultan rüyasında güneşin gelip koynuna girdiğini görür ve bu rüyayı yorumlatarak sonuçta Emîr Sultan ile evlenir ve padişahın gazabı ile karşılaşır. İkinci grupta, Hz. Muhammed'in Hundi Sultan'ın rüyasına girip onu Emîr Sultan'a verdiğini söylemesi üzerine Emîr Sultan ile Hundi Sultan'ın nikâhları gerçekleştirilir ve padişahın gazabı ile karşılaşır. Üçüncü grupta ise Hundi Sultan'ın gece yarısı saray duvarlarını aşip Emîr Sultan'a gitmesi ve kendini Emîr Sultan'a nikâhlattırması, sonrasında padişahın gazabı ile karşılaşmaları anlatılmaktadır. *YM* birinci gruba; *VMT* ve *ŞM* ikinci gruba; *NM* üçüncü gruba dâhil edilebilir. *HM* ise olayı hem *YM* hem de *VMT*'de geçen şekliyle iki kez anlatmasından dolayı hem birinci hem de ikinci grubun özelliklerini göstermektedir. Bu üç varyantın hiçbirinde padişahın haberi ve izni yoktur, bu yüzden padişah, Emîr Sultan ve Hundi Sultan'ı öldürmeleri için asker gönderir. Bu menkıbede diğer menkıbelere kıyasla şahıs kadrosu oldukça geniştir. Aşağıda Tablo 4'te menakıpnamelerde geçtiği şekli ile şahıs kadrosu verilmiştir. Bu tablodan da *HM*'nin *YM* ve *VMT*'deki özelliklerin birleşimi olan karma bir metin olduğunu görmek mümkündür.

Tablo 4. Beşinci Menkıbeyi Şahıs Kadrosu Bakımından Karşılaştıran Tablo

<i>YM</i>	<i>VMT</i>	<i>ŞM</i>	<i>NM</i>	<i>HM</i>
Hazreti Mahdum	Emîr Sultan	Emîr Sultan	Emîr Sultan	Emîr Sultan/Hazreti Mahdum
Hatun Ana	Hundi Sultan	Hundi Sultan/Sultan Hatun	Hundi Hatun	Hundi Sultan/Hatun Ana
Ali Rumî	Molla Ali	Padişah	Padişah	Padişah
Padişah	Padişah	Süleyman Paşa	Süleyman Vezir	Süleyman Vezir
40 asker/Kul	40 asker	40 nefer	7 divan çavuşu	7 divan çavuşu
Sarı Yusuf/Sarı Sinan	Bir acuze hatun ve onun iki oğlu	Emîr Sultan'ın dervişlerinden bir kimse	Acayızden bir karıcık ve onun iki oğlu	Biraz sipah
	Sarı Yusuf		Sarı Yusuf	Tâcû'd-dîn Dede
				Saru Sinân Dede /Sarı Yusuf

3.3.1.5. El-Menkıbetü's-Sâbi'a - Emîr Sultan'ın Sultan Murat'ın asi atını

uysallaştırması (11b-12a)

VMT'de Emîr Sultan'ın Hundi Sultan ile evliliğinin anlatıldığı beşinci menkıbeden hemen sonra yedinci menkıbeye atlandığı görülmektedir. Bu menkıbe Emîr Sultan'ın Sultan Murad'ın asi atını uysallaştırması üzerinedir. Karşılaştırılan menakıpnameler arasında bu olayın en yüzeysel anlatıldığı eser *VMT*'dir. Olay kimliği ve sayısı belirsiz kişi(ler)ce nakledilmektedir. Sultan Murad Han'ın yanına kimseyi yaklaştırmayan ve kimsenin onu zapt edemediği kötü huylu bir atı vardır. Bir gün Sultan Murat atı eniştesi Emîr Sultan'a hibe etmiş ve ona göndermiş. At geldiği vakit Emîr Sultan -yanındaki bir adama muhtemelen seyise-: "Var ol ata benden selâm eyle. Ve eyit ki şimdiye dek şâhibüñ Allâhu te'âlâ'ya 'âşî idi. Sen dañi anüñ fi'line göre cezâsın iderdiñ. Şimdiki şâhibüñ Allâhu te'âlâ Hazretleri'ne muñi' oldu." (11b-

12a) der. Adam bunu ata ilettikten sonra at uysallaşır ve nereye götürülse giden bir çocuk kadar itaatkâr olur.

Bu menkıbenin olduğu metinler *YM*, *VMT*, *ŞM* ve *HM*'dir. Bu menakıpnamelerden bazılarında at uzun uzun tasvir edilirken bazılarında atın uslandıktan sonraki hâli ve sonrasında vuku bulan olaylar daha detaylı anlatılmaktadır. *VMT*'de atın herhangi bir fiziksel özelliği belirtilmemiş, atın uslandıktan sonraki hâli ve ardından gelişen olaylardan bahsedilmemiştir. *YM*'de bu menkıbe Ece Baba'nın rivayetiyle şöyle anlatılmaktadır:

Ece Baba tekrâr rivâyet idüb didiler kim “Sultân Murâd’uñ otuz biñ akçeye alınmış bir atı vardı. Her kim ol ata hıdmet itse dişiyle tutub, ayağı altına alub öldürürdi. Andan Sultân Murâd merhûm dimiş kim “Bu atı varuñ enişteme iledüñ kim, ol bunuñla nizâm ider.” diyü göndermiş. ... ben mezkûr(Ece Baba) atı alub tîmâr itmeğe meşgûl olub didüm ki “İş bu ata ben hıdmet idiserem ‘aceb baña dañı zararı yetişe mi?” diyü kalbûme keder vâki’oldı. Sultânü’s-sâdât Hazretleri didi kim “Babam varuñ ol ata eyidüñ kim “Senüñ şimdiki şahibüñ Allah te’âlâ’nuñ emrine muñi’ olub ve fermânına mahkûm olmışdur. Sen dañı şahibüñe tâbi’ olub Hâk te’âlâ’nuñ emrine itâ’at idüb sıfat-ı zemîmeñi terk ider misin?” diyüñ. ... ol at üç kere başını egüb yine kaldırdı. ... “babam ol ‘âdet-i kabîhasını terk eyledi. Min ba’d hazer itmeyüb tîmâr idüñ. ... Ben her dem hıdmete emr olunduğumda buyururdu. Ol ata binüb varurdum. ... Meger kim bir ehl-i bid’at veya bir ıskı uğrayaydı, anuñ üzerine deprenürdi. Helâklîğine kasd iderdi. ... ammâ bir ehl-i sünnet gelüb geçse aña başın egüb tevâzü’ iderdi. (Liman, 2008, s.52-3)

ŞM'de aynı olay kimliği belirsiz “sika kimseler”ce şu şekilde anlatılmıştır;

Sika kimselerden rîvâyet olunur kim Sultân Murâd bin Muhammed Hanuñ otuz biñ akçeye alınmış bir yaramaz atı var-ıdı. Gâyet latîf bir at-ıdı. ... Segirtse nazardan tîz ve yürise bād-ı sabâyı geçerdı. ... Yanına her kim ki varsa helâk iderdi. ... Sultân Murâd’uñ bu ata ziyâde ta’allukı olmağın gidermesine kıyamazdı. Gördi ki binmesi dañı kâbil degül. ... Ben bu atıñ sahibini buldum. Andan gayrı kimse ol atıñ hakkında gelemes ve andan gayrı kimseye dañı ol at muñi’ ve münkâd olmaz. Varuñ ol atı esbâb-ıla iniştem Emîr Sultân’a bağışladum iledüñ anlaruñ olsun. Peş hemân-dem ol ata hizmet iden dört biş se’yis biñ dürlü belâ-y-ıla ... Emîr Sultân’un der-i devletine getürdiler. Dervişlere eyitdiler: Sultân Murâd bu atı Emîr Sultân’a hediye gönderdi. ... Emîr Sultân kabul itdük diyüb ol atı getüren seyisler yanında bir dervîşe eyitdi: Var ol ata bizden selâm eyle ve eyit kim senüñ evvelki şahibüñ Hâk Te’âlâ Hazretleri’nüñ emrine igen muñi’ degüldür. Sen dañı aña işyân iderdüñ. Amma şimdiki şahibüñ Hâk Te’âlânuñ emrine muñi’ ve münkâddur. Zinhâr sen dañı aña ‘işyân eyleme di didi. ... Çünkim ol at Emîr Sultân saña selâm itdi. ... üç kerre başını ol at saldı. Güyâ ki ‘aleykümü’s-selam dir gibi. ... Hatta şöyle rivâyet olunur ki ... derviş dañı ol at-ıla bâzâra varurdu. Ol atı bâzâruñ bir başında bağlayup kor giderdi. At yirinde tutur. ... Hatta bir müteşerri’ kim gelse aña hüm ü tevâzü’ iderdi. ... bir mühtedi’ kimse gelse aña hüm ü hücum iderdi. ... Beyt. (Baba, 1991, s.90-103)

HM'de bu hikâyenin bir kısmı “Râvî-i hoş-rivâyet ve nâkil-i hûb-hikâyet” ve bir kısmı da Ece Baba tarafından şu şekilde anlatılmaktadır:

Râvî-i hoş-rivâyet ve nâkil-i hûb-hikâyet rivâyetidir: Sultân Murâd bin Sultân Mehmed Hân ... bir yavuz atı vardı ... ol atı otuz bin akçeye almış idi. Her vecihle görklüydi. Baş, boynı ve kulakları ve miyânesi ve ayakları baytâr-nâme mûcibince olub hiçbir aybı yoğdı; ammâ adam bindirmez olmuşdı. ... Nice adamlar helâk itmiş. ... Sultân Murâd gazaba gelüb ayıtdı: Bu atın sâhibini buldım. Varın eniştem Emîr Sultân Hazretleri'ne hediye eyledik. Ol bunun zabtın itdirir; çün kim Emîr Sultân Hazretleri'nin bâb-ı saâdet-meâbına bin acz-i belâyla beş on seyis iledüb ... Ece Baba Hazretleri ider: ... ben dahi gönlimde didim ki bu ata ben tımâr itsem gerekir. Kati müşkil oldu ki bu at beni helâk ider didigimde Emîr Sultân Hazretleri ayıtdı: Varın ol ata benden selâm idin. Evvelki sâhibin Allâh korkusun bilmezdi. Sen ana isyân iderdin. Senin şimdi ki sâhibin Allâhü Teâlâ Hazretleri'nin Emîrlerine mutî' ve münkâddir. Sen dahi ana mutî' ve münkad olub eski huylarını terk ider misin?, di. Ece Baba Hazretleri ider: Ben dahi varub ol ata bu haberi söyledigimde; râvî rivâyet ider: ... mezkûr at hizmete itâat idüb başın üç kere yere koyub güyâ aleyke's-selâm dir gibi oldu. ... (Emîr Sultan) Babam, korkma. Ol atcağz min ba'd âdet-i kabîhasın terk eylemişdir buyıracak; ben dahi bî-pâk her gün ol atcağza tımâr idüb... cuma günlerinde Emîr Sultân Hazretleri ol atcağza binüb cuma namâzına giderler idi ve ben dahi her günde binüb pazara varırdım. ... yanından bir ışık veyâ ehl-i bid'at geçeydi ki anı ısırub depmek isterdi. ... ol atcağza kaçan bir ehl-i sünnet kimesne görse başın yere koyub tevâzu' ider idi. (Karaman, 2009, s.202-3)

Yukarıda verilen doğrudan alıntılar *VMT* ekseninde karşılaştırıldığında *YM* ve *VMT*'nin kendilerinden sonra yazılmış menakıpnameleri etkilediği düşünülebilir çünkü *YM*'de ve *VMT*'de anlatılan olayların *ŞM* ve *HM*'de harmanlanarak nakledildiği görülmektedir. *YM*'de atın 30 bin akçeye alındığı, çok sayıda seyis tarafından güç bela Emîr Sultan'a götürüldüğü, “âdet-i kabîhası”na son verip Emîr Sultan'a ve onun dervişlerine itaat ettiği, “ehl-i bid'at”a düşman “ehl-i sünnet”e dost olduğundan bahsedilmektedir. Bunlar *VMT*'de anlatılmamakta; sadece Sultan Murat, Emîr Sultan ve atın sözlelerine yer verilmektedir. Dolayısıyla, *ŞM* ve *HM*'de karşılaşılan ve *VMT*'de yer almayan durumlar, kaynağını *YM*'den almaktadır. Farklılıklar haricinde bu menkıbenin bulunduğu dört menakıpnamede de *VMT*'de 11b-12a sayfalarında geçen cümlelerin değişik ifadelerle tekrar edildiği görülmektedir. Aşağıda Tablo 5'te bu cümlelerin diğer menakıpname metinlerinde nasıl değişikliğe uğradığı gösterilmiştir.

Tablo 5. Yedinci Menkıbede Cümle Düzeyinde Sözcük Değişimlerini Gösteren Tablo

<i>VMT</i>	Şimdiye dek şāhibūn Allāhu te‘ālā’ya ‘āşī idi. Sendaḥi anuñ fi‘line göre cezāsın iderdin. Şimdiki şāhibūn Allāhu te‘ālā Hazretlerine muṭī‘ oldu.
<i>YM</i>	Senūñ şimdiki şāhibūn Allah Te‘ālā’nuñ emrine muṭī‘ olub ve fermānına maḥkūm olmuştur. Sen daḥi şāhibūne tābi‘ olub Ḥaḳ te‘ālā’nuñ emrine itā‘ at idüb şıfat-ı zemīmeñi terk ider misin?
<i>ŞM</i>	Senūñ evvelki sahibūn Ḥaḳ Te‘ālā Hazretleri’nūñ emrine iḡen muṭī‘ degüldür. Sen daḥi aña işyān iderdün. Amma şimdiki şāhibūn Ḥaḳ Te‘ālānuñ emrine muṭī‘ ve münkāddur. Zinhār sen daḥi aña ‘işyān eyleme di didi.
<i>HM</i>	Evvelki sâhibin Allâh korkusun bilmezdi. Sen ana isyân iderdin. Senin şimdi ki sâhibin Allâhü Teâlâ Hazretleri’nin Emîrlerine muṭî‘ ve münkāddur. Sen dahi ana muṭî‘ ve münkad olub eski huylarını terk ider misin?

Tablo 5’te de görüleceği üzere, *VMT*’de geçen bu cümle *ŞM*’de *VMT* gibi bildirme kipi ile kurulmakta, *YM* ve *HM*’de soru cümlesi şeklinde yeniden yazılmaktadır. Ancak, kelimeler değişse de cümlelerin anlamı aynı kalmakta ve her menakıpnamede söz konusu cümle farklı bir biçimde tekrarlanmaktadır.

3.3.1.6. El-Menkıbetü’ş-Şāmine - Emîr Sultan’ın Bursa’yı Timur işgalinden kurtarması (12a-13b)

15. yy başlarında Ankara Savaşı sonrası Timur’un ordularının işgal ettiği yerler arasında Bursa da vardır ve şehir halkı işgalden kaynaklanan fevkalade sıkıntılı günler geçirmiştir. *VMT*’de Timur’un Bursa’yı işgali sonrasında şehir halkının yaşadığı zorluklar ve halktan bazı şahısların Emîr Sultan’a gelerek yardım istemesi ve Emîr Sultan’ın keramet gösterip halkı “Timur belası”ndan kurtarması anlatılmaktadır. *VMT*’de 12a-13b sayfalarında nakledilmiş olan bu menkıbenin anlatımında bazı aksaklıklar dikkat çekmektedir. Çeviriyazılı metin kısmında bu aksaklıklara değinilmiştir. Söz konusu menkıbe *VTM*, *NM*, ve *HM*’de yer almaktadır. *NM*’de bu olay râvînin ismi verilmeden şu şekilde aktarılmaktadır:

Sultān Yıldırım Bāyezīd Ḥān zamanında Timurlenk gelüb gāret eyleyüb ‘askeri buḡāt-ı memleketi müstevlî ve muḥāşara eyleyüb müminin ve müslimin muṣṭarib ve

mütezzaccir olduğda havâşdan ba'z kimesneler... zulmet-i mezkûre üzerlerinden def' ve ref' olmasına temelluğ u iltiyâm eylediklerinde... (Emîr Sultan) buyurur ki: "Varuñ ordıda filân köşede bir eskici oturub müslümanlaruñ bālî u maḥrûk nallerin yamar. Bizden aña selam idüb şu 'askeri müslümanlaruñ üzerlerinden kaldursun didi.'"... mevzu '-ı mevzkûrlarında ol eskiciyi bulub "Emîr Sultân Ḥazretleri size selâm ve peyâm idüb buyurdu ki şu 'askeri müslümanlaruñ üzerlerinden kaldursun diyü buyurdılar"... (Eskici) "Elbette elbette Emîr Sultân Ḥazretlerinüñ elinden biz kurtulmazuz diyüb bizini ve ignesini düşürüb kullesine koyub ve peştemâlin daḥi bağlayub arkasına urub kalkub gidüb fi'l-hâl 'asker daḥi kalkub gider. (Uğur, 2013, s.137)

HM'de yine rivayet edenin ismi verilmeden bu hikâye şöyle anlatılmaktadır:

Râvî-i basîr ve nâkıl-i habîr ider: Ol vakit ki Acem Vilâyeti'nin hâkimlerinden Timûrlenk ki gazab kalbi hemçûn senk idi. Ol zamân ki Timûr Hân merhûm Sultân Yıldırım Hân ile Ankara üstinde cenk idüb dahi âhir Yıldırım Hân mağlûb olub ... Burûsa'ya gâret niyetine gelüb, dahi Atçılar Ovası'na bî-nihâye asker-i Tâtâr talân ile mezkur şehri nehb-i gâret itmek için konı; bu gün yarın yağma iderin diyü bir ay mikdârı durdı ... Burûsa azığın leşkerine yidirib harâb u yebâb idüb dahi asker-i Tâtâr'in hâli malûma. Burûsa halkına cevânibden azık gelmeyüb aclıktan fûrûmânde kaldılar. ... Burûsa halkından biraz nâs ba'zı azîzler ittifâkla Emîr Sultân huzûr- u mevfüri'l-hubûrlarına varub ayıtdılar ... Eger beş on gün dahi bu minvâl üzere bunda turırlarsa açlıktan cümlemiz helâk oluruz. ... (Emîr Sultan fukara bir sufisine): Var Timûrlenk ordusına ve anda Âşık adlu bir eskici var. Sarı sakallı, ahmeru'l-vechdir. Kimesnenin yüzine bakmaz. Muhibb-i muhlisendir. Selâm-i iştiyâk-ı meveddet arz idüb diyesin ki Burûsa'da müselmânlar azıksız kaldılar. ... Dahi göçmezler mi? Müşârûn ileyh sūfî Timûrlenk ordusına varub ol Âşık adlu eskiciyi bulub ... ayıtdı: Ne buyurdılar ki göç dahi olmadı mı? ... eskici ayıtdı: Vâkıa bu menzilde, hayli müddet oldı geleli. Göç vaktidir, hemân ignesin ve ipligin kutıya koyub göçin tedârikinde olıcak mezkûr sūfî ider ki gördim ki dellâllar çağırub göçdir diyü fi'l-hâl bir ânide ordu içinde ve etrâfda çadırlar dürlüb tuğlar gitmeğe başladı. ... sahrâda Timûrlenk askerinin bir çadırı kalmadı. Anı gördim ki Atçılar ovası hâlî olub dahi Timûr askerinin öni ardına bakmayub bir sūratle giderler. (Karaman, 2009, s.187-8)

Tüm menakıpnamelerde isimsiz râvîler tarafından anlatılan menkıbe *VMT* ve *NM*'de ayrıntıya inilmeden, *HM*'de ise daha detaylı anlatılmaktadır. *HM*'de hikâye kahramanlarından "eskici"nin asıl ismi verilmekte ve belirli bir zaman ve mekân unsuru kullanılarak anlatılanlara gerçekliklik katılmaya çalışılmaktadır. Örneğin; *HM*'de Timurleng ordusunun konakladığı mevkinin ismi "Atçılar Ovası" ve eskicinin adı "Aşık" olarak verilmektedir. Yazılma zamanları düşünüldüğünde *VMT*'nin diğer iki menakıpnameye kaynaklık ettiği söylenebilir. Bu menkıbe bağlamında, *VMT* ile en büyük benzerliği -cümle ve söyleyiş farklılıkları olup birebir tekrar niteliği taşımasa da- *HM* göstermektedir.

3.3.1.7. El-Menkıbetü't-Tâsi'a - Şeyh Sinan küçükken hâsıl olan olay (13b-5a)

Şeyh Sinan beş yaşında bir çocukken bir gün babasıyla birlikte tarlaya bostan ekmeye giderler. Babası yanlarında getirdikleri kavun ve karpuz çekirdeği yetmeyeceği için küçük Sinan'ı tarlada yalnız bırakarak çekirdek getirmeye gider. Babası gidince Sinan tarlada atının üzerinde yeşil giysili, nur yüzlü bir kişi ile karşılaşır. Bu kişi Sinan'ın yanına gelip selam verir ve biraz karpuz çekirdeği ister. Adam Sinan'ın uzattığı çekirdekleri alıp “Bismillah” deyip yere saçar ve tarla hemen yemyeşil bostana döner. Adam tekrar Sinan'a bakıp “Şu karpuzu kesip bana ver” der. Aldığı karpuzu üç parçaya bölen adam birini Sinan'a verir, birini de yine Sinan'a uzatıp “Baban gelince bunu ona ver.” der ve “Baban geldiğinde ikiniz birlikte beni Bursa'da ziyaret edin.” diye tembih edip oradan uzaklaşır. Babası gelip tarlanın son hâlini görünce şaşırır. Sinan gerçekleşen olayı anlattıktan sonra hemen yola çıkarlar. Bursa'ya gelip Emîr Sultan'ı bulurlar. Bir süre sonra Emîr Sultan Sinan'ı babasından ister, adam da mutlulukla kabul edip oğlunu orada bırakıp gider. Hikâyenin devamı Hundi Sultan, Şeyh Sinan ve Emîr Sultan arasında geçmektedir. Emîr Sultan ve karısı misafirleri olan çocuğa birlikte yemek hazırlar. Şeyh Sinan'ın yediği o yemeğin hayatında gördüğü en güzel yemek olduğunu rivayet etmesi ile hikâye son bulur. Adı geçen menkıbe sadece *VMT*, *ŞM*, ve *HM*'de yer almaktadır. Olaylar tüm menakıpnamelerde Şeyh Sinan'ın rivayeti olarak anlatılmakta ve birbirine çok benzeyen anlatımlar kullanılmaktadır. *ŞM*'de bu menkıbe aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Râvi-i şâhihü'l- beyân şöyle rivâyet idüp eydür kim: Mezkûr Şeyh Sinân ... hikâyet idüp eydür kim benüm pederüm gendü halinde eli emegin yir ve 'arak-ı cebîni-y-le geçinür bir gişiydi. Sebeb-i ma'îşiyeti zâhire çift ve bustân-ıdı. ... Henüz müddet-i ömrüm biş yaşına ermiş idi. ... Pes bir miqdâr kavun ve karpuz çekirdeğin bir hegbeye koyub anuñ-ıla birle bustâna vardum. ... Oğul sen burda karar eyle. Ben yine eve varayın dahı çekirdek getüreyem... Nâgâh anı gördüm ki bir yeşil 'imâme sarınmış ve yeşil libâs giymiş nûr-ı keramete gark... olmuş bir süvâr çıkageldi. ...

Benden kavun ve karpuz çekirdeğin istedi. ... Bismil-lâhi'r-raḥmani'r-raḥîm diyüb ol çekirdekleri dikdi. ... Fi'l-hâl kavun ve karpuz hasıl oldı. ... Oğul şol karpuzu baña getir. Ben daḥı 'alâ'r-re'si ve'l-'ayn diyü ...sunuvirdüm. ... iki pāre kıldı nışfını baña sunuvirdi. Eyitdi: Oğul bu senüñ naşibüñdür... Oğul bu babaññ hişşesidür. ... Oğul babañ gelicek di seni alup baña Burusa'ya getürsin. Şimdiden soñra sen benüm oğlum ol. ... Benümle şehr-i Burusa'da şimden girü bilece ol didi Beyt ... pederi 'azîzim çıka geldi. ... Hemân-dem bi-tevaḥḥuf Burusa cānibine müteveccih olduk.... Bu oğlancuğı baña vir. Min-ba'd benüm oğlum olsun. ... Kuluñdur sultānum ḳabul eyle... Ol kimse meğer ... Seyyid Muḥammedi Buḥārî ... Emîr Sultān-ımiş. ... Helâli Sultān Ḥātun kim Yıldırım Bāyezîd Ḥān ... kızınıñ yanına iletđi: Saña bir oğul getürdüm ... Ğālibā bunuñ ḳarnı açdur ve yoldan gelmüştür müsāfirimüzdür biraz un getürüñ buña bulamaç idelüm yisün. ... Sultān Ḥātun gendüsi karışdurdı. Fi'l-hâl ısıcaḳ südlü bulamaç oldı. ... Merhûm Şeyḥ Sinân yemîn edüp eydür kim 'ömrümde ben anuñ gibi tatlu ta'ām görmedüm ve yimedüm. Niçe müddet-i medîd Emîr Sultān'un hizmet-i şerîfinde oldum. ... baña hilâfet yirdi. Emr-i şerîfleri-yle Alaşehir'e geldüm. Karâr itdüm diyü buyurđı. (Baba, 1991, s.116-131)

HM'de bu hikâye aşığıdaki gibi anlatılmaktadır:

Mezkûr Şeyh Sinân hikâyet ider ... benim pederim kendü hâlinde bir eli emegiyle geçinir. Sebeb-i maîşeti çift-i bustândı. Günlerde bir gün babam merhûm ile Kırmastı'deki mevlûdimizdir bir tarlamız vardı. Bustân dikmeğe gidüb birâz kavun ve karpuz çekirdeğin hegbeye koydık ... Henüz benim ömrüm beş yaşına varmışdım. Pederim bana ider: Oğıl biz bunda çekirdeği az getürmüşüz. ... bir yeşil amâme sarınmış, yeşil libâslar giymiş, bir demur kır ata binmiş, bir azîz nûr-i kerâmete gark olmuş bir kişi çıkageldi... Benden kavun, karpuz çekirdeğinden istedi. ... Ol azîz çekirdekleri mübârek eline alub Bismillâhirrahmânirrahîm diyüb saçdı. Bi-iznillâhi Teâlâ hem-ân-dem bitdi. ... Bana işâret itdi; oğıl şol karpuzu getir. ... Mübârek eline alub bıcağla iki şaḳ eyledi. Nısfın bana virüb, nısfın dahi babana viresin diyü sipariş eyledi. ... Oğıl pederin geldiğı zaman seni Bursa'ya getürsin. Şimden sonra sen benim oğlum ol, benimle Bursa'da bilece ol. Nazm... Ey oğıl, bu ne hikmetdir. Bustânımıza Hızır'ın mübârek ayağı basdı mı, yâhûd kudret-i ilâhîden bir nâdiru'l-vukû' bir şey-i acîb ve kâr-i azîm mi geldi? Henüz çekirdek dikmesinin eyyamıdır. ... Babam merhum daḥı ale'r-ra'si ve'l-'ayn diyü eve varub vâlidem icazetiyle götürüb yola revan oldılar. ... Bir kapuya irdik... Anı gördim ki ol bana görinen Emîr Efendi Hazretleridir. (Emîr Sultān) getürdin mi diyicek. ... Benim değıl senüñdür diyüb beni Emîr Sultān Hazretleri'ne teslim eyleyüb, ayıtdı: Sultānim bu günden geri kulunuz olsun ... Emîr Sultān Hazretleri benim elüme yapışub içeru Hundî Sultān'a iledüb ayıtdı: Bu oğlamı babası bize hibe itdi diyüb sürurla sâzlığa haber virüb ve buyurđı, var bir mikdâr un getir. Taâm pişirelüm. Oğlum yisün. Bunun ḳarnı açdır. Buna bulamaç idelüm didi. Hundî Sultān dahi varub bir mikdâr un getürdi. Bir mikdâr su getürdi. Ben hâzır turırdım. Sultān Hazretleri unun içine bir mikdâr su koydı. Ol su fi'l-hâl süd oldı ve Hundî Sultān bir kaşık ile karışdırırdı. Od ocak görmedin, pişdi. Bir lezîz taâm oldı. Hiç böyle lezîz taâm ömrümde yemedim diyüb sabâh ahsâm bu makule latif taâm yirdim diyüb; Şeyh Sinân hikayat idüb ayıtdı. Vallâhi artık lezîz taâm görmedim, didi ve müddet-i medîd Hazreti Emîr Sultān hizmetlerinde oldum. ... Aydın ilinde Alaşehir içinde sâkin olmak üzere ... hilâfet himmet eylediler. (Karaman, 2009, s.163-4)

İlk olarak, VMT'de yer alan bu hikâye diğerk iki menakıpnamede de çok benzer anlatımlarla verilmektedir. Şeyh Sinan, hepsinde beş yaşında gösterilmektedir.

VMT'de Emîr Sultan, Şeyh Sinan'ın verdiği karpuzu üç parçaya ayırmaktadır, diğer metinlerde farklı olarak "iki pare" ve "iki şak" kullanımları dikkat çeker. *VMT*'de üç parça yazılmasının müstensihden kaynaklanan bir hata olduğu düşünülebilir çünkü devam eden cümle "Birini başa virdi. Ve bir bölümünü babaña viresin didi." (14a) şeklindedir. *VMT*'nin bir diğer farkı da, *ŞM* ve *HM*'de son kısımda bulunan bilgilerin, yani Şeyh Sinan'ın yıllarca Emîr Sultan'ın hizmetinde bulunması ve onu Alaşehir'e gönderip orada kendisine hilafet vermesi gibi bilgiler *VMT*'de bulunmamaktadır. Diğer taraftan *VMT* ve *ŞM*'de Emîr Sultan, Şeyh Sinan'ı babasından istediğini belirtmektedir. Ancak *HM*'de bu durum değiştirilerek Emîr Sultan Şeyh Sinan'ı daha babasından istemeden babası oğlunu Emîr Sultan'a kendisi vermektedir. Menakıpnameler arasında küçük farklar yaratılarak fakat şahıslar değişmeden -Emîr Sultan, Şeyh Sinan, Şeyh Sinan'ın babası ve Hundi Sultan/Sultan Hatun- aynı hikâyenin tekrar edildiği görülmektedir.

3.3.1.8. El-Menkıbetü'l- 'Āşir - Sarı Yusuf'un Emîr Sultan'nın meclisinde uyuya kalması (15a-15b)

Karşılaştırılan menakıpnamelerden sadece *VMT*, *ŞM*, ve *HM*'de yer verilen bu hikaye şöyledir: Edremit kasabasında Sarı Yusuf³⁸ denilen, Emîr Sultan'a gönülden bağlı bir veli vardır. Bir gün bu kişi Emîr Sultan'ın meclisini ziyarette bulunur. Emîr Sultan ile musahabe hâlinde iken veliyi uyku basar. Emîr Sultan dervişin halinden anlar ve ona boş bir oda gösterip biraz istirahat etmesini, yatıp uyumasını söyler. Sarı Yusuf, yatıp uyur ancak düşünde heybeti korku veren bir nesne görüp sersemlemiş bir vaziyette uyanır. Emîr Sultan'ı elinde bir ok tutar hâlde yanı başında bulur. Emîr Sultan "Korkma yat uyu." diye tekrar uyumasını emreder. İkinci kez yatıp yine

³⁸ Bu kişi Emîr Sultan'ın Hundi Sultan ile olan izdivacı ve gelişen olayların anlatıldığı menkıbedeki Sarı Yusuf ile aynı kişidir.

düşünde aynı heybetli nesneyi görür, korkuyla uyanır. Emîr Sultan yine yanı başındadır ve elinde bu sefer iki yeşil ok tutmaktadır. Düşünde iki defa gördüğü durumu sual eder. Meğer Tatar şehirlerinden bir şehirde Emîr Sultan'ı seven bir kişi varmış. Emîr Sultan'ın yüce meclisinde uyuyan bu kişiyi görüp hiddetlenmiş ve mecliste uyuyan dervişe oklar atmış, Emîr Sultan bu okları yakalamış. Okları atan kişi de oklarının tesir etmediğini görünce velinin Emîr Sultan'ın izni ile uyuduğunu anlamış ve Emîr Sultan'dan özür dilemeye gelmiş. Olaylar her üç menkıbnamede de Sarı Yusuf (ŞM'de Sarı Sinan)'un ağzından anlatılmaktadır. ŞM'de bu menkıbe aşağıdaki gibi anlatılmaktadır:

Râvî eydür: Ol zamânda evliyâ u'l-lâhdan bir kimse var-ıdı. Sarı Sinân demek-ile meşhûr ve ma'rûf-ıdı. ... merkad-ı münîfi livâ-yı Karesi'de Edremid nâm kasabanuñ kurbındadır. ... Mezkur aziz eydür kim: Emîr Sultân'ı ziyâret etmege vardum buluşdum. ... Nâ-gâh baña ziyâde uyku galebe kıldı. Pes Emîr Sultân kaddesi sırrahû benüm hâlumi ma'lûm idünüb baña meclisde yir gösterdi. Eyitdi: 'Aceb olmaz istirahat it diyü buyurdi. Ben dahi hicap etdüm yatmadum ... emrine imtisâl idüb buyurdıkları kuşede yatdum uyudum. Fi'l-hâl bir vehm-nâk düş gördüm. Belinleyüb oyandum. Gördüm ki Emîr Sultan'un elinde bir yeşil kalkan yatduğum zaman yog-ıdı. ... Yine evvelgi düşden ziyade hayf-nâk bir düş dahi gördüm. ... Gördüm ki Emîr Sultan'un huzur-ı şerifinde iki ok yatur. Evvel yog-ıdı. ... Sultanum benüm gördüğüm düşler ile bu okların aslı nedür? ... Eyitdiler kim: Tatar diyârında Kırım nâm şehirde bir muhibbümüz var-ıdı. ... seni bizüm meclisimizde yatup uyur gördi... seni kasd itdi ki helak ide. Fi'l-hâl ben dahi kudret kalkanını karşı tutdum. Gördü ki atduğı ok te'sir itmedi. ... Bildi ki sâhib-i meclisin izniyle yatmışsın. Pes atduğı ok te'sir itmedüğine Hakk Te'âlâ Hazreti'ne hamd-i bî-had ve şükr-i bî-ad 'özü itdi ve'l-lâhü â'lem bi's-savâb. (Baba, 1991, s.131-8)

Bu hikâye HM'de şöyle geçmektedir:

Râviyân-i şerîfi'l-hitâb ve hâkiyân-i latîfi'l-cevâb şöyle rivâyet iderler ki; Anadolu Vilâyeti'nde Karasi Sancağı'nda Edremid Nâhiyesi'nde zamân-ı sâbıkda Sarı Yûsuf Hazretleri ki ol azîzin mezâr-ı şerîfi Edremid Kasabası'nın kurbindedir. Ol (Sarı Yusuf) hikâyet ider: ... Bir defa Emîr Sultân Hazretleri'ni ziyârete gelüb dahi ne ise gelüb kalada Emîr Sultân Hazretleri'nin oldukları Hundî Sultân Hazretleri'nin sarây-ı şerîfide olan saymaa-i şerîfede Emîr Sultân Hazretleri'ne buluşub dahi mübârek ellerin öpüb dahi bir mikdâr meclis-i âlilerinde oturırken; râvî ider: Ol mahalde Sarı Yûsuf'a nâ-gâh bir mertebe uyhu galebe eyledi ki gözüm açmağa kudretüm yetmez idi. Sultân Hazretleri benim hâlime âlim olub lutflar idüb bana bir makâm-i hâlî idüb didiler kim gel beru bir mikdâr yat. ... Ben hicâb itdim, yatmadım. Yine buyurdi kelâmımıza muhâlefet itme diyü Emîrlerin imtisâl idüb buyurdıkları köşede yatıp uyudum. Hemân bir vehm-nâk düş gördüm. Belinleyüb uyandım. Emîr Sultân Hazretleri'nin mübârek elinde bir yeşil kalkan tutar gördüm. ... Yine yatdım. Eyvelki düşden korkulu bir düş dahi gördüm. Yine belinleyüb külliye uyhu gözümde gitdi. Gördüm Emîr Sultân'ın huzûr-i şerîflerinde iki ok yatur. ... Sultanum şu benim iki def'a gördüğüm ne hâldür diyü su'âl eyledim. ... Tatar Vilâyeti'nde Kırım Şehri'nde

bir muhibbimiz var idi.... Meclisde seni uyur gördi. Perîşân olub seni helâk itmege kâsd itdi. İder: Benim seyhum huzûrında yatub uyumak nedir? diyü seni helâk itmek için bu okları atdıklarında ben dahi kudret kalkanın karşı tutub savdım. ... Atduğı ok tesîr itmedi. ... murâdım idüğini. Şimdi bana envâ'-i i'tizârla özürler idüb Sultânım mazûr buyurin. Vallâhi murâdinuz idüğini bilmedim, dirdi. Biz dahi özrini kabûl itdik. (Karaman, 2009, s.185-6)

Her üç menakıpnamede de anlatılan olay aynı ancak kelime değişiklikleri ile metinler arasında farklılık oluşturulmuştur. Bu hikâyeye için metinler arası kelime (kişi-mekân-nesne) değişimini gösteren şöyle bir tablo verilebilir (bkz. Tablo 6):

Tablo 6. Onuncu Menkıbeyi İçerik Bakımından Karşılaştıran Tablo

<i>VMT</i>	<i>ŞM</i>	<i>HM</i>
Sarı Yusuf	Saru Sinân	Sarı Yûsuf
Edremid kasabası	Karesi'de Edremid nâm kasaba	Anatoli Vilâyeti'nde Karasi Sancağı'nda Edremid Nâhiyesi
Mehib korkulu nesne	Vehm-nâk düş	vehm-nâk düş
Bir yeşil ok	Bir yeşil kalkan	Bir yeşil kalkan
Evvelki nesne	Evvelgi düşden ziyade havf-nâk bir düş	Evvelki düşden korkulu bir düş
İki yeşil ok	İki ok	İki ok
Tatar şehirlerinden bir şehirde	Tatar diyârında Kırım nâm şehirde	Tatar Vilâyeti'nde Kırım Şehri
Kudret oku	Kudret kalkanı	Kudret kalkanı

Tablo 6'dan görülebileceği üzere hikâyenin bağlamı aynı kalmak şartı ile kelimeler üzerinde değişikliğe gidilmiştir. *ŞM* ve *HM*, *VMT*'de kullanılan kelimeleri değiştirerek metni tekrar yazmaktadırlar. Bununla birlikte, *ŞM* ve *HM*'de yer isimlerinin detaylandırıldığı görülmektedir. Ayrıca *VMT*'de “Bir yeşil ok” ifadesi *ŞM* ve *HM*'de “bir yeşil kalkan”; “kudret oku” ifadesi ise “kudret kalkanı” şeklinde yazılmaktadır. “Ok” ve “kalkan” kullanımlarının hangisinin anlamsal bütünlüğe daha uygun olduğu düşünüldüğünde, Emîr Sultan'ın atılan okları kalkan yardımı ile geri

çevirdiği mantıklı olacağı için *VMT* yazarı “kalkan” yerine yanlışlıkla “ok” yazmış olmalı.

3.3.1.9. El-Menkıbetü'l-Hādiyyete ‘Aşerete - Emîr Sultan’ın Timuroğlu’nu gazaya göndermesi, ikinci kez gidince esir olması (15b- 16b)

VMT’nin şahıs kadrosu en geniş menkıbelerinden biri olan bu menkıbede Timuroğlu adlı bir şahsın hikâyesi anlatılmaktadır. Hikâyenin konusu şöyledir; Emîr Sultan’ı seven Timuroğlu adında bir kişi vardır. Bir gün Timuroğlu, Emîr Sultan’ın huzuruna gelip gazaya gitmek için ondan müsaade ister. Emîr Sultan izin verir ve diğer mücahitlerle birlikte gazaya gidip muvafak olup oldukça yüklü bir ganimetle geri dönerler. Timuroğlu’nun arkadaşları tekrar onunla birlikte gazaya gitmek ister ve Timuroğlu’na kendileriyle gelmesi için baskı yaparlar. Timuroğlu, Emîr Sultan’ın izni olmadığı için tekrar gazaya gitmek istemez ancak arkadaşlarının ısrarına fazla dayanamaz ve tekrar gazaya gider. Kâfire yenilip esir olurlar. Kâfirler Timuroğlu’na türlü eziyetler ederler. Timuroğlu haline sabredip Allah’a hamd ederken gerçekte Müslüman olan ama bunu gizleyen kâfirlerin beyi Timuroğlu’na acır. Merhamet edip onu satın alır ve sarayında ona bir oda verip ibadet ile meşgul olmasını ister. Ancak ona yardım ettiği anlaşılmaz diye Timuroğlu’na kâfir elbisesi giymesini şart koşar. Timuroğlu bu şartı kabul eder ve yedi yıl bu vaziyette ibadetle ömrünü geçirir. Ancak bir gün hâline isyan ederek Allah’a kendini kurtarması için yalvarır. Emîr Sultan’ın yardımıyla kurtulur. İncelenen Emîr Sultan menakıbnamlerinin hepsinde menkıbelerin başkarakteri ve merkezindeki kişi Emîr Sultan’dır(Halifelerinin anlatıldığı menkıbeler hariç). Ancak, bu hikâyede olayların merkezindeki kişi Timuroğlu’dur. Hikâyede Emîr Sultan olayların merkezinde değil, bir mürşit ya da kurtarıcı diyebileceğimiz bir görevle yardımcı bir karakter konumundadır. Bununla

birlikte, Timuroğlu'nun kaderinin değişmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Timuroğlu hikâyesi üç ana olay eksenini etrafında cereyan etmektedir; Timuroğlu'nun Emîr Sultan'ın izni olmadan gazaya gitmesi ve esir düşmesi, kâfirlerin ona eziyet etmeleri ve yedi yıl esaret hayatı yaşaması ve son olarak Emîr Sultan'ın yardımı ile kurtulması. Bu menkıbe *VMT*'de karşılaştırmaya dâhil edilen diğer menakıpnamelelere göre oldukça kısaltılarak anlatılmıştır. Hikâye *VMT*, *MD*, *ŞM* ve *HM*'de Timuroğlu'nun rivayeti olarak anlatılmaktadır. *MD*'de bu hikâyede *VMT*'den daha detaylı olarak Emîr Sultan'ın Timuroğlu'nu nasıl kurtardığı da anlatılmaktadır. *MD*'de bu hikâye aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır ve son kısımları *VMT*'de yer almayan detayları içermektedir:

Varup sultāna 'arz itdüm murādı
Didüm gāyet diler gönüm cihādı (661)

Didi vargıl yūri şāğ u selāmet
Velī bir kerreye vardur icāzet (662)

Kerem lutf eylegil iy yār-ı dildār
Gazāya var bizümle yine tekrār (670)

İderdi baña her kâfir ezāyı
Kılurdum līk ben gamd ü senāyı (674)

Bu vech-ile geçerken 'ömrüm iy māh
Vezīr oldı benüm hālümnden āgāh (676)

Sarāyumda dahı bir cāy-ı tenhā
Saña iy merd-i şālīh idem i 'tā (679)

Didi giygil libāsuñ kâfirāne
Dilūñ sâf eyleyüp olgıl yegāne (682)

Yedi yıl bilki anda ben tamāmet
Hüdāya eyledüm tāt 'at 'ibadet (688)

Hıtab idüp didüm iy Mīr Sultān
Derunum dertlūdür sen eyle dermān (690)

Yapışdı koluma kuvvetle ol hān
Muhammed āli ya 'ni Mīr Sultān (697)

Görürem kendümi Bursa içinde
Buluram kendümi Bursa içinde (700)

Biri dir ki degül bu ehl-i İslām
Biri dir gördüğün var eyle i' lām (701)

Biri gider gelür tiz yine mesrūr
Mukarrer buyımiş dir İbn-i Tîmur (702)

Beyân eyle baña lutf eyle anı
Nedür maksüduñuz iy rûh-ı sâni (705)

Bize emr eyledi şimdi o perver (Emîr Sultan)
Cihanuñ kutbı ol rûh-ı musavver (708)

Ki taşrada muhibbüm İbn-i Tîmur
Niçe vakt oldu bizden idi mehcür (709)

Getürün varuban didi anı siz
Anuñcün çıkmışuzdur taşraya biz (710)

(Emîr Sultan Timuroğlu'nu tanıyamayan erenlerine onu tasvir eder)
Kılupdur gâyeti şeklini tebdîl
Baňa aluñ gelün siz anı ta' cîl (713)

Emîr Sultânuma vardı çün ol mâh
Yüzün görüp didi elhamdülillâh (715). (Kol, 2007, s.198-205)

ŞM' de bu hikâye aşağıdaki gibi geçmektedir:

Rivâyet olunur kim Hâzret-i Emîr Sultân.. hulefâsından bir 'azîz var-ıdı. Gendünün sergüzeştinden ... hikâyet idüp eydür kim bir gün ben fakîr Emîr Sultân'a varup hayı du'â kıldurup mücâhid-i fi sebîli'lâh ile küffâra gazâyâ gitmeğe 'icâzet istedüm. Bir kerre gazâ kıl ikinciye izin yokdur didi ... Şeyhmün baña tekrar gazâyâ varmağa izni yokdur. ... ben fakîri esîr itdiler ve ben fakîre envâ'-ı vech-ile ezâlar itdiler. Beyt ... Tâ şol vakta degin kim nâ-gâh bir gün gendü hâlümde oturur-iken bir kimse geldi. ... seni bizüm pâdişâhımızuñ vezîri ister. ... Meger ol vezîr mü' mim ü muvâhhid gişi imiş bel kim evliyâ-ı kirâmdan-ımiş. İslâmını gayra âşikâr itmez-imiş. Beni görüp yanında olan kefere zümresini giderdi. ... bu gişiyi Mesîh dînine ve 'İsâ âyinine döndürem diyüp kefere ve ferece gitdi tenhaca bir ol bir ben kaldum. ... eyitdi: Seni şâhibiñden alayım. ... saña kâfir libâsı getürsünler al gey. ... saña bir hâlî hücre vereyin ... 'ibâdet eyle. Tâ'atına meşgûl ol... (azize kâfir elbisesi giydirip) İşte bu kişi bizüm dinimize girdi. Şimden gerü bunu kimse incitmesün. ... yidi yıl temâm oldu. ... eyitdüm: Şeyhüm 'azîzüm, devletüm, rûhum, sa'âdetüm Emîr Sultân ... ben fakîri bu dîn diyânet bilmez bir bölük küffârıñ içinde... halâs kılmağa... Nâ-gâh anı gördüm kim sultânım Emîr Sultân'un mübârek eli yed-i beyzâ gibi zâhir oldu. ... Gördüm kim Burusa şehrine gelmişin. ... Nâ-gâh karşımdan bir kaç dervîş geldi. ... Bu falân degildür diyü benüm adum aındılar. Belki bu frenk ancak didiler. ... Ol dervîşlerin içinden birini fi'l-hâl gönderdüler segirdim-ile gitdi eglenmeyüb yine geldi. Eyitdi bu-y-ımiş. ... 'azîzler sizler kimlersiz ... Seyyid-i Muhammed-i Buhârî Hâzretleri'nüñ dervîşlerindenüz. ... Emîr Sultân buyırdı kim: Benüm muhibbi sâdik ve dost-ı muvâffıklarumdan birisi yidi yıldur kim frenk diyârında eşir kalmış-ıdı. ... çekdüm gertürdüm. Şimdi taşrada turı yorur varuñ aluñ gelün ... Emîr Sultân'un huzûr-ı şerîfine vardum. (Baba, 1991, s.138-159)

HM' de ise bu menkıbe aşağıdaki şekilde geçmektedir:

Râviyân-i dil-pezi ve nâkilân-i habîr şöyle rivâyet iderler ... Yahyâ bin Mesîh adlı bir azîz vardı. Ol hikâyet ider: ... fî-sebîlillâh gazâyâ icâzet alub Emîr Sultân Hazretleri dahi bana izin virüb dimişler idiler ki bu kere de bu gazâyâ var ammâ ayrık dahi sakın varma, ikincisine izin yokdur ... Bana şeyhimden gazâyâ iki defa gitmege icâzet yokdur. ... esîr olduk. Beni yoldâşlarımla zincire çekdiler. Envâ'-i dürlü ezâlar idüb alub hisarlarına iletdiler. ... Bir kimesne geldi. Bana ayıttı. Gel seni bizim pâdişâhımızın vezîri ister. ... Meger ol vezir mü'min, muvahhidmiş. Belki evliyâ-i kirâmdan imiş. İmanını kimseye izhâr itmezmiş çünkim vezîre vardık. Yanındağı kâfirleri birer vechle giderdi. Benimle tenhâ kaldı. ... Hâtırım ahz idüb şeyhum Emîr Efendi'yi sordı. ... İmân getürüb müslümân olmuş imiş. ... Kefere libâsını giy. Ben seni sâhibinden alayın. Fi'l-hal satın aldı ve bir hücre tayin itdi. ... otur Hak Teâlâ'ya ibâdete meşgul ol. ... Kefere libâsını ve fecere takyesini getürüb giydirdiler. ... işde bu bizim dinümüzde girdi. Kimse bunu incitmesün. .. Oturdım yidi yıl Hakka ibadet itdüm. .. Hâtırına şeyhüm, azîzim efendim Emîr Sultân geldi. ... Ben fakîr bu dîn diyânet bilmez küffârın arasından halâs idesin. ... Dahi beni bu belâlardan kurtar diyücek Timûr oğlu ider. ... Anı gördim ki Emîr Sultân Hazretlerinin mübârek eli zâhîr olub bana yapışib muhkem çekdi. ... Râvîler ider: Biz dahi Emîr Sultân Hazretleri'nin huzûr-i âliyyesinde idik. Anı işitdik ki taşrada saray kapusunda bir kimesne yatayurur didiler. Bana nazar itdiler dönüb birbirine benim adıyla bu filân degil midir? ... bu bir Frenk ancak didiler. ... Siz kimlersiz? didim. Ayıtdılar Biz Emîr Sultân Hazretleri'nin dervîşlerindenüz. Şimdi Emîr Sultân buyurdi ki benüm bir muhibb-i sâdıkım yedi yıldı. Frenk diyârında idi. ... Timûr oğlıdır tutsak idi. Bizden meded istedi. Biz halâs eyledik. Taşrada turır varın içertüye getirün. ... Beni azizime iletdiler. ... Emîr Sultân Hazretleri aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân bu Timûr oğlana hayır duâlar ve nice nasihatler Huzûr-i şerîflerinde nice yıllar hizmetleriyle müşerref oldım. (Karaman, 2009, s.180-3)

Söz sonusu menkıbe için yukarıda MD, ŞM ve HM'den alıntılanan parçaların son kısımlarına bakıldığında, üçünde de Timuroğlu'nun nasıl kurtulduğunun detaylı bir şekilde anlatıldığı görülmektedir. Bu kurtuluş şöyle gerçekleşmektedir: Timuroğlu ağlayıp kurtuluşu için dua ederken birden Emîr Sultan'ın eli uzanıp onu bulunduğu hücreden çeker alır. Timuroğlu, kendisini Bursa'ya yakın bir mahalde tek başına bulur. Sonra yanına birkaç derviş gelip onun adını zikrederek "Bu o olamaz, bu kişi olsa olsa bir Hristiyandır." şeklinde kendi aralarında konuşurlar (o an Timuroğlu Hristiyan elbisesi giydiği için böyle düşünürler). Sonra içlerinden bir dervîşi Emîr Sultan'a gönderirler. Timuroğlu neler olduğunu sual edince dervîşler, Emîr Sultan'ın dervîşi olduklarını ve Emîr Sultan'ın onları Timuroğlu adındaki kişiyi kendisine getirmek üzere gönderdiğini söylerler. Timuroğlu'nu alıp Emîr Sultan'a getirirler. Yıllar sonra şeyhi ile buluşan Timuroğlu mesut olur ve yıllarca Emîr Sultan'ın hizmetinde yaşar. Diğer menakıpnamelerde anlatılan Timuroğlu'nun kurtuluş

hikâyesi *VMT*'de anlatılmamaktadır. Sadece “Emîr Sultân Hâzretleri’nün himmet-i ‘aliyyeleri ve kerâmeti berekâtıyla halâş buldı.” (16b) şeklinde bir cümlelik bir açıklama ile Timuroğlu’nun Emîr Sultan sayesinde kurtulduğu söylenmekte, nasıl kurtulduğuna dair bilgi verilmemektedir. Hikâyeyi zenginleştirici bir unsur olan Timuroğlu’nun nasıl kurtulduğunun anlatıldığı bu kısım, Emîr Sultan’a kutsallık atfeden ve Emîr Sultan’ın halk üzerinde ne denli önemli ve yüce bir şahsiyet olduğunu gösteren bir durumdur. Dolayısıyla, *MD*, *ŞM* ve *HM*’de olup da *VMT*’de olmayan bu kısım *VMT* için önemli bir farktır ve eksikliğin sorgulanması gerekmektedir. Bunun dışında, hikâyede anlatıcı ve başkahraman *VMT*’deki ismi ile “Timuroğlu”dur. Ancak, diğer menakıpnamede Timuroğlu isimsiz ya da farklı isimlerle anılmaktadır. Timuroğlu için dört menakıpnamede kullanılan isimler şu şekildedir (bkz. Tablo 7):

Tablo 7. Timuroğlu Hikâyesinde Kahramanın Diğer Menakıpnamede Geçen İsimleri

<i>MD</i>	<i>VMT</i>	<i>ŞM</i>	<i>HM</i>
İbn-i Tîmur	Timuroğlu	Bir ‘azîz, fakîr, falân	Yahyâ bin Mesîh, Fakîr, Timûr oğlu, Timûr oğlan

3.3.1.10. El-Menkıbetü’s-Şânîyete ‘Aşerete - Emîr Sultan’ın asası ile yerden su çıkarması (16b-17a)

Dostları ile mescide öğle namazını kılmaya giderken bir kişi Emîr Sultan’a hitaben “Sultan’ım ne olaydı şu mekânda bir akarsu olsaydı. Hem abdest alsaydık hem gusül etseydik.” der. Emîr Sultan teyemmüm edip ardından adama pınarı nerede istediğini sorar. Adam bir yer gösterir ve Emîr Sultan asasını o yere vurur. Hemen o anda yerden bir su çıkar. Zeyn’el-‘Âbidîn’in naklettiğine göre adına “Asasuyu” denilen bu

su yazarın yaşadığı yıllarda da akmakta ve şehir halkı bu suyu bölüşüp evlerinde kullanmaktadırlar. Yine Zeyn’el-‘Âbidîn’in naklettiğine göre bu suyun pek çok kişinin hastalığına şifa olduğu, yaz günü soğuk, kış günü ise sıcak aktığı bilinir. Hamile kadınlar bu su sayesinde oğlan doğurmaktadır. *VMT*, *ŞM*, *NM* ve *HM*’de bulunan bu menkıbe Emîr Sultan’ın en bilinen kerametlerinden biridir. Pek çok evliya menakıpnamesinde görebileceğimiz yerden su çıkarma hadisesi Emîr Sultan’a da atfedilen kerametlerden biridir. Hikâye tüm menakıpnamelerde isimsiz râviler tarafından gözlemci bakış açısıyla anlatılmaktadır. *ŞM*’de bu menkıbe şu şekilde anlatılmaktadır:

Şöyle rivâyet ider ve eşah vech-ile hikâyet iderler... Hâzret-i Emîr Sultân ‘aleyhi’r-rahmetü ve’l-gufrân sa ‘âdethânelerinden taşra gelüb der-i devlet me‘âblarınun öñine mübârek ‘asâsına tayanub tururlardı. Dervişlerden ba’zı kimesne tazarru’ idüb eyitdiler: Sultân’um n’ola-ydı şol yerde vuзу ‘ itmek için âb-ı revân ola-ydı. Müslümânlar, gelüb âbdest alalardı. Hâzret-i Emîr Sultân dahı: bi’smi-llah diyüb ‘aşâsınun ucı-yla ol dervîş işâret etdüğü yeri urdı. Fi’l-hâl bi’izni’llahi ... bir şu zâhir oldu akdı. Ol zamandan berü ol şu ol yirden cârî olub akar. ... ol suya Kozlu Bıñar dırlerdi. Zirâ ol zamân ol yerde bir koz ağacı var-ıdı. Fakîr ya’nî Seyki bile görüp tururın. Amma haylî zamandur ol ağac kurıyub gideli. Anun cün ekser-i naş yanında şöhre ‘asâ suyu dimek-iledür. (Baba, 1991, s.182-5)

NM’de bu menkıbe ayrı başlık altında toplanmayıp “kadidler hikâyesi”nden sonra devam etmektedir. Hikâye şöyle anlatılmaktadır:

bir gün ‘asâ-yı şerîf ve ‘ukâze-i latîflerine dayanub öyle namâzun kılmağa mescide gider iken ba’z kimesneler istikbâl idüb ya’nî karşılayub “Sultânım ahab u ahbâb sizlerden rüyet-i kerâmet murâd idinürler ya’nî kerâmet görmek isterler didiklerinde mübârek ‘asâsına dayanub giderken ‘aşâyı perkce kaçub geçüb giderler ol yerden fi’l-hâl berrâk ve çok şu çıkar ki Burûsa şehrinde ‘Asâ Suyı dimekle meşhûr u müte‘ârefdür. Mezkûr ‘asâ suyunun ayağını şehirli alub nice yerlerde küpler ve çeşmeler itmişlerdür. Hattâ ‘imâretün mâverâsında cifte iki çeşmeme eylemişlerdür ki Kozbuñar dimekle meşhurdur. (Uğur, 2013, s.136-7)

HM’de bu menkıbe aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır:

Rivâyet-i dindârân ve hikâyet-i perhîzkârân ider çün Emîr Sultân Hazretleri’dir kalada ol sarayda sâkin olub dahi dilediler ki bir âlî mahalde bir bağçe gibice idineler. ... Meger ol mahalde suya kemâl-i ihtiyâc olmağın, bir gün fukarâsından biri didi ki Sultânım, ah nolaydı bu makâmda bir akar su cârî olub leyl ü nehâr akaydı. Müselmânlar evkât-ı hamsede andan abdest alub ibâdât-ı Hüdâ ve taât-ü zü’l-ulâ iderlerdi. .. Emîr Sultân Hazretleri dahi tebessüm idüb didiler ki hemân bu mahalde mi istersin? Ol kimesne dahi ayıtdı: Evet Sultânım, hemân bu mahalde isterin diyücek Hazreti Sultân dahi ayak üzere mübârek asâlarına tayanub tururlardı. Dahi ol asâ-yı şerîfleri ... ol yire depdi. Fi’l-hâl bir su cârî olub revâne oldu. ...

hâliyâ akan su ol sudır ki hamâmına ve câmi-i şerîfine ve ekser muhtâc mahallerde akub müşelmânlar müntefî olurlardır. ... yaz günü soğuk olur ve kış günü ısıcak olur. Dahî içseler cümle dertlere şifâ olub dahi hamli sarı olan avratlar içseler fi'l-hâl toğırır ki asâ suyu denilmekle meşhûr olub bir kerâmet-i azîmeleri dahi budur. Allâhü a'lem. Şiir ... Beyt. (Karaman, 2009, s.179-180)

Menakıpnameler bu hikâyeyi farklı üslup ve sözcüklerle anlatmaktadır. Verilen alıntılardan görülebileceği üzere, *ŞM* ve *NM*'de Emîr Sultan'ın asasını vurup yerden çıkardığı suyun diğer adının “Kozlu Bıñar”(*ŞM*)/ “Kozbuñar”(*NM*) olduğu ve neden bu şekilde anıldığı bilgisi verilmektedir. *VMT* ve *HM*'de sadece “Asasuyu” ifadesi geçmektedir. Bu bakımdan, *VMT*'deki söz konusu Asasuyu hikâyesi en çok *HM* ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik sadece pınarın ismi ile sınırlı kalmayıp hem *VMT*'de hem de *HM*'de bu suyun insanları iyileştirme gücünden, yaz günü soğuk kış günü ise sıcak akmasından ve çocuksuz kadınları evlat sahibi yapmasından bahsedilmektedir.

3.3.1.11. El-Menkıbetü's-Şâlişe 'Aşerete - Emîr Sultan'ın asayuyunu altın yapması (17a- 17b)

Asasuyunu altın yapma hikâyesi bir önceki Asasuyu hikâyesinin devamı niteliğindedir. Karşılıklı konuşma ve sohbet esasına dayanan bir hikâye olması nedeniyle hikâyede ikili diyaloglar fazlaca yer almaktadır. Hikâyenin özeti şöyledir: Emîr Sultan bir önceki menkıbede adı geçen Asasuyu'nda abdest alırken kalabalık bir topluluk yanına gelir. İçlerinden bir kişi halktan bazı sözler işitip huzursuz olmuştur. Bunu Emîr Sultan'a açmak ve fikrini sormak niyetinde iken Emîr Sultan “Babam halk bizim için ne der?” diye sorar. Bu kişi “Sizin için kimyagerdir, kimya biliyor.” derler şeklinde yanıtlar. Emîr Sultan “Kimya iki türlü olur birisi bir ilacı diğerine karıştırarak icra edilir; diğeri ise Allah'ın velileridir.” diyerek avucunu suyla doldurduktan sonra “Altın ol.” deyince su altına dönüşür. Yanındakiler bunu görüp ayağına kapanırlar. Emîr Sultan tekrar suya bakıp “Su ol.” der ve su eski haline

döner. Bu menkıbe ile *VMT*, *ŞM* ve *NM*'de karşılaşılmaktadır. Ancak, *HM*'de bu menkıbe yer almamaktadır. *VMT*'nin en çok konu ortaklığının *HM* ile olduğunu belirtmiştik. Asasuyunu altın yapması olayının *HM*'de olmaması bu nedenle ilginçtir. *ŞM*'de bu menkıbe şöyle anlatılmaktadır:

Rivāyet iderler kim günlerde bir gün ba'zı dervişler ve şulehâdan niçe kimseler tururlardı. Hazreti Emîr Sultân mezkur 'Asâ suyından âbdest alurlardı. Ol gışilerden biri ilerü gelüb eyitdi: Sultânüm sizlerün hakkuñuzda bu şehir halkı ba'zı nesne dirler. İcazet olursa sultânıma diyeyin ... Ne dirler? ... Sultân'um için kimyâya vâsıl olmuştur. didiler. ... Emîr Sultân eyitdi: Derviş kimyâ iki kısımdur. Biri budur ki bakıra ba'zı esbâb hâlt iderler. Ol bakır altun olur ve biri dahı evliyâ u'l-lahuñ nefes-i mübâregi meselâ kimyâdur. Anlardan biri şuya: Altun ol dise hemân-dem ol şu hâliş altun olur. ... avucunu şu-yla tıduruş sağ elinüñ üstine dökti. Ol şuya nefes idüb altun ol didi. ... altun oldu. ... soñra ol altuna şu ol diyü buyurduklarında bi'izni'l-lâhi ta'âlâ kemâ-kân yine şu oldu. ... ol dervîşe hitâb edip buyurdi kim: Bu halk bize kimyânun kankı kısmını bilür dirler diyicek anda hâzır olanlar hayrete gelüb güng ü lâl olub kelimâta kıdır olmayup Emîr Sultân'ın kimi mübarek ellerini öpüp. (Baba, 1991, s.186-192)

NM'de bu menkıbe dokuz satırlık kısa ancak yoğun bir anlatımla aşağıdaki gibi verilmektedir:

Ol Koz buñarda ma'denü'l-kerâmet ve menba'ü'l vilâyet sultân Hazretleri bir gün âbdest alur imiş huzur-ı şerîfine e'immeden bir kimesne hâzır olduñda ol imâm kimesneye suâl eyler ki: “il ve 'avâm bizüm için ne dirler ve ne söylerler?” didikde ol imâm kimesne dir ki: “Sultânüm siziñ için kimyâgirdür kimyâ bilür dirler.” didikde buyurur ki: “Bir kimesne er olub nefes kazanıcak akan şuya altun ol dise altun olur.” diyicek mübarek kollarında ve münnevver yüzinde olan ab-dest suları fi'l-hâl altun olur. Nazar idüb buyurur ki: “Hey mübârek altun olur didik. Saña altun ol dımedik.” diyüb mübarek kollarını kaldıruvirdikde yine şu olub aķub gider. (Uğur, 2013, s.137)

Alıntılanan kısımlara bakılacak olursa, bu menkıbenin *VMT* ve *ŞM*'de hem olayın gerçekleşme şekli hem de dil bakımından benzeştiği görülmektedir. *NM*'de olay daha Emîr Sultan suya “altın ol” demeden gerçekleşmektedir. Bu *VMT*'de ve *ŞM*'de gördüğümüz “altın ol” deyince suyun altın olmasından çok farklı bir anlatımdır. Burada *VMT*'de karşılaştığımız hatalı bir kullanımı tekrar etmekte fayda var. *VMT*'de “Sultân Hazretleri yine şuya nazar idüb şu ol yâ mübârek didi. Fi'l-hâl şu oldu aķub gitdi.” (17b) cümlesi mantıken hatalıdır, metinde “su” yerine “altın” yazılması

gerekirdi. Bunun bir müstensih hatası mı yoksa müellifin elinden çıkma bir kusur mu olduğunu bilemiyoruz.

3.3.1.12. El-Menkıbetü'r-Rābi'a 'Aşere - Emîr Sultan'ın kendisine gelen bir kişinin kalbinden geçeni bilmesi ve bu kişinin Emîr Sultan'a biyat etmesi (17b-18a)

Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıbnamelerde aktarıldığına göre Emîr Sultan insanların aklından geçenleri bilme kabiliyetine sahiptir. Metnin ilerleyen

sayfalarında 16. menkıbede de karşılaşılan Emîr Sultan'ın kişilerin aklından geçeni bilmesi, zihin okuma özelliği bu menkıbede şu olay üzerinden anlatılmaktadır:

Bursa'da bir hankahda³⁹ salih bir kişi vardır. Uzun zamandır Emîr Sultan'ın methini duyan bu kişi ona derin bir sevgi besler. Bir gün bu kişi "Gidip Emîr Sultan'ı göreyim, onun mübarek elinden öpüp ona biyat edeyim." der. Ancak, gitmeden önce Emîr Sultan'a bir imtihan hazırlar. Kendi esasını Emîr Sultan'ın eli yerine koyup önce ona biyat eder ve bunu Emîr Sultan'dan gizlemeye karar verir ve kendi kendine "Eğer, Emîr Sultan gerçekten veli ise konuşmamız esnasında kalbimde gizli olan bu sırrı açıklasın." der. Emîr Sultan'ın huzuruna gelir. Emîr Sultan bu kişinin zihninden geçenleri hemen anlar ve ona: "Babam, sen imdi ol bi'atı berg hıfz eyle. Ol saña kifâyet ider. Ol bi'at dîn 'illete şifâdur." (18a) der. Emîr Sultan'ın sırrını bilmesi ile şaşkınlık yaşayan adam Emîr Sultan'ın eline yapışıp kendisine biyat eder. Söz konusu menkıbe *HM*'de de yer almaktadır. *VMT* ve *HM* bu menkıbe bağlamında karşılaştırıldığında *VMT*'de Emîr Sultan'ın söylediği cümlelerin eksik

³⁹ Kelime metinde geçtiği haliyle verilmiştir. Hankâh, konak yeri, dergâh demektir. Tekkeknin büyüğüne hankâh denilmektedir. Pala, İ. (2014). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı.

yazıldığı/atlandığı görülmektedir.⁴⁰ *HM*'de ise bu menkıbe aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Râvî-i hûb-kāl ve hâkî-i sükker makāl ider: çünkü Emîr Sultân Hazretleri'nin günden güne iştihârı ziyâde olub şehirlülere dendir ve gerek etrâf ve eknâfdan olanlarıdır nâs bölük bölük gelüb dahi ziyâret idüb ve yed-i şerîfesinden be'yat iderler oldılar ise meger Burûsa'da bir hân-kâhda bir azîz kimesne dahi sâkin olur imiş ki ol dahi bu hâlî işidüb, dahi tûri gelüb ben dahi varayın. Şol Emîr Sultân'ı hem ziyâret ideyin ve hem dahi nâs katî çok keşf u kerâmâtın söylerler ben dahi göreyin. Belki naşîb ise elinden bey'at dahi ideyin diyü bu niyet ile bir asâsı var imiş hücreşinde. O asâsını eline alub dir ki bu asâ Emîr Sultân Hazretleri'nin hemânâ yedd-i şerîfesi olsun. Mukaddemâ bundan bey'at ideyin. Dahi ayıtdı: Göreyin inde'l-mülâkât bu sırrı bana beyân ider mi? diyü, kalbinde gizli tutdı. Andan varayın bana bu hâlî keşf ider mi? diyü, eyle idüb dahi Emîr Sultân Hazretleri'nin gelüb dest-i şerîfini bûs idüb ayıtdı: Babam sen ol degil misin kim değneği benim elim menzilesine farz idüb bey'at iden? İmdi ol bey'atı perk-i hıfz eyle o sana kifayet ider. Ol sizin itdügünüz bey'at deyn illetine şifâdır, didi. Dahi bunda olan asâr-ı kerâmâtı görüb dahi bin cânla bey'at ideyin diyü Emîr Sultân Hazretleri'ne hâlini i'lâm idicek, hay benim Sultânım diyüb tekrâr gine mübârek eline yapışub bey'at eyledi. Pes imdi asâdan bey'at idenin deynine şifâ olıcak, yâ kayyım-ı makamı olan ve hulefâsı elinden bey'at iden nice dir kiyâs gerekdür. Allahü alem. (Karaman, 2009, s.172-3)

HM'den yapılan direk alıntıdan da görüleceği üzere iki metin büyük ölçüde benzerlik göstermekle birlikte *VMT*'de daha kısa bir anlatımın olduğu ve bazı detayların atlandığı görülmektedir. *HM*'de “---” ile gösterilmiş olan kısımlar *VMT*'de yoktur. Yazılmayan bu kısımlar *VMT*'de anlamsal olarak kopukluğa neden olmaktadır. *HM*'de Emîr Sultan, kendisine gelen adama: “Babam sen ol degil misin kim değneği benim elim menzile farz idüb bey'at iden? İmdi ol bey'atı perk-ı hıfz eyle o sana kifayet ider. Ol sizin itdügünüz bey'at deyn illetine şifadır.” (Karaman, 2009, s.172) demektedir. *VMT*'de Emîr Sultan'ın söylediği bu cümlelerin eksik olarak “Babam, sen imdi ol bi'atı berg hıfz eyle. Ol saña kifâyet ider. Ol bi'at dîn 'illetine şifâdur.” (18a) şeklinde yazıldığı görülmektedir. *VMT*'de Emîr Sultan'ın adama sarfettiği ilk cümlelerin (soru cümlesi) verilmemesi anlamı askıda bırakmakta, anlamsal bir kopukluğa neden olmaktadır. Ayrıca *VMT*'de anlatıcı/râvî belli olmayıp Emîr

⁴⁰ *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de bu menkıbede cümle atlamaları yapıldığı için hikâyenin anlamlandırılması aşamasında, aynı hikâyenin yer aldığı diğer menâkıpnâme metninden yararlanılmıştır. Bkn. Karaman, a.g.e., s. 172-3

Sultan’a gelen kişi “salih bir kişi” olarak anılmakta iken; *HM*’de olay “Râvî-i hûb-kâl ve hâkî-i sükker” tarafından anlatılmakta ve gelen kişi için “bir aziz kimse” tabiri kullanılmaktadır.

3.3.1.13. El-Menkıbetü’l-Hāmise ‘Aşere - Emîr Sultan’ın ve bir kişinin konuşması (18a-18b)

Bu menkıbe *VMT* ve *HM*’de bulunmaktadır. Menkıbe *VMT*’de bazen eksik yazımlar bazen de cümle tekrarları nedeniyle oldukça bozuk bir anlatıma sahiptir. Bu yüzden hikâyeyi anlamlandırabilmek için *HM*’deki aynı hikâyeden yararlanılmıştır. (bkz. Karaman, 2009, s.173). *VMT*’de olay şöyledir: bir gün bir veli Emîr Sultan’a gelir ve onun elini öperek sohbetine katılır. Veli: “Sultân’um ne hoş ben seni görmedüm gökyüzinde evliyâya nasîbleri kısmet olduğı vakit ehl-i tarîkden göremedüm.” (18b) der. Emîr Sultan: “Ricâl-i nasîbleri kısmet olunduğı vakit sen kassâmı görmediñ mi?” (18b) diye sorar. Veli: “Yok Sultân’um görmedüm. Zîrâ mübarek yüzi taht-ı hicâbda mestûr idi.” (18b) şeklinde cevap verir. Emîr Sultân: “Kassâmuñ ellerin barî görmediñ mi?” diye sorar. Veli: “Sultân’umdan ol hafî degüldür.” (18b) Emîr Sultan hemen mübarek elini uzatıp: “Şuña beñzer mi kassâmuñ elleri?” diye sorar. Veli hayretle o elin Emîr Sultan’ın eli olduğunu anlayıp “Va’ İlâhi Sultân’um bundan gayre mecâl yokdur.” (18b) diyerek Emîr Sultan’ın ellerini öper. *HM*’de bu menkıbe aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır:

Râvî-i pür-abîr ve nâkilân-i lutfî’l-habîr ider; bir gün Emîr Sultân Hazretleri’dir mutâd-i şerîfleri üzere ol savmaa-i şerîfelerinde velâyet bahrine gavnâs olub, murâkabe oturun dahi her gelenlere himmet ve niceleri maksûdlarına yetirüb inâyet iderler iken ittifâk-ı ehlullahdan Hâcî Bayram Velî çıkagelüb dahi tenhâca buluşub mübarek ellerin öpüb bir mikdâr musâhabet itdüklerinden sonra ol kimesnedir Emîr Sultân Hazretleri’ne didi ki Sultanum ben sizi gök yüzünde evliyâullah nasîbleri kısmet olunduğı mahalde görmedim. Aslı nedir? diyücek, Sultânü’s-Sâdât Hazretleri ayıtdı Ricâle kassâm nasîblerin kısmet itdüğü kassâmı sen gördin mi?, didi. Hâcî Bayram Veli ayıtdı: Yok Sultanum kassâmı görmedim, didi. Zîrâ mübarek yüzi taht-ı hicâbda mestûr idi. Sultânü’s-Sâdât Hazretleri ayıtdı: Kassâmın ellerin bâri gördin mi?, didi. Cevâb virüb ayıtdı: Sultânım ol hafî degildir

bana, gördim didi, Sultânü's-Sâdât Hazretleri fi'l-hâl mübârek sağ elin gösteriviricek ol kimesnedir; bî-ihyâr Emîr Sultân Hazretleri'nin mübârek ellerin öpüb dahî Sultânım tahkîk ol eldir diyü yüzine sürüb mütehayyir kalub andan ayrıldılar. (Karaman, 2009, s.173)

Yukarıda *HM*'den alıntılanan ve “---” ile gösterilen yerler *VMT*'de yazılmamıştır ve bu durum *VMT* metninde anlamsal bir kopukluğa yol açmaktadır. Aynı zamanda *VMT* metninde bu hikâye bağlamında cümle tekrarları ile anlam sekteye uğratılmaktadır. Söz konusu cümle tekrarları metnin çeviriyazılı kısmında belirtilmiştir. İki metin büyük oranda benzerlik göstermekle birlikte *VMT*'de Emîr Sultan'a gelen kişinin ismi geçmeyip “Allahü Te‘ala velilerinden bir veli” diye bahsedilmekte; *HM*'de ise bu kişinin Emîr Sultan'ın muhiplerinden olduğu bilinen Hacı Bayram Veli olduğu belirtilmektedir.

3.3.1.14. El-Menkıbetü's-Sâdise 'Aşerete - Emîr Sultan'ın kendisine gelen iki kişinin kalplerinden geçeni bilmesi (18b-19a)

Bu menkıbe de Emîr Sultan'ın insanların düşüncelerini okuması üzerinedir. Olay şöyle gerçekleşmektedir: bir gün iki kişi birlik olup Emîr Sultan'ı denemeye karar verirler ve isteklerini (Birisi Emîr Sultan'ın kendisine bal ile ziyafet vermesini, diğeri ise Emîr Sultan'ın ona hayır duada bulunmasını ister) gizli tutarak Emîr Sultan'a gelirler. Emîr Sultan daha onlar hiçbir şey demeden birinin önüne bal koydurup diğeri içinse ellerini kaldırıp dua eder. Bu menkıbe ile *VMT*, *ŞM* ve *HM*'de karşılaşılmaktadır. *ŞM*'de bu menkıbe şöyle anlatılmaktadır:

Rivâyet olunur kim Burusa hamıyyet-i 'ani'l-be'sâ şehrinde iki kimse ittifâk idüb eyitdiler: ... Gelün biz dahî gönümüzde birer nesne tutalım ... Biri eyitdi: Benüm işteham gâlib gönüm bal-ıla kaymak ister. Ol biri eyitdi: Ben nefsumün gâyetde zebûniyam dimâğum pür-hevâ baña bir hayr dua eylesün. ... huzur-ı şerifine vardılar. ... Bunlar dahî oturdılar. Evvelâ ol kaymak tutan kimse içün dervîşlerünün birine eyitdi: Şunda bal-ıla kaymak vardur getir. Şu gişi yisün didi ol bir yoldaşına eyitdi kim saña bir hayr-du'â oldı. ... Beýt ... Ol kimse ol zamândan şöıra hevâ-yı nefsaniden feragât eyleyüb şülehadan. (Baba, 1991, s.193-8)

HM'de bu menkıbe şöyle anlatılmaktadır:

Râviyân-i müşk-bâr ve hâkiyân-ı anber-nisâr ider; cün Emîr Sultân Hazretleri'dir bu vech üzere Burûsa'da zuhûr idüb kerâmâtı meşhûr kerâmâtı meşhur olmağa başladıysa şehrin ganîsi ve fakîri her biri ziyârete gelmeğe başlayub ve her gelenler tecrübe için gönüllerinde nice nesneler tutub geldiklerinde dahi kendüler hiç kelâm itmeden Emîr Sultân Hazretleri'dir ol minvalleri olan nesneleri birer tarîkle zıkr idüb her kişi mütesellî olub ... meger yine şehirden iki kimesne dahi gönüllerinde tutarlar ki ... Eger velâyet var ise biri ider bana ekmek ile kaymak getürsin diyüb ve biri dahi ider gâyet ile hevâm vardır bana dua itsün. ... Emîr Sultân Hazretleri'dir bunların dahi birine niyeti üzere Emîr idüb ekmek ile kaymak getürdüb ve birine dahi mübârek ellerin kaldurub hevân götürülsün diyü duâ idicek ol kimesne fi'l-hâl Emîr Sultân Hazretleri'nin yed-i şerifinden tevbe itmiştir ki adına Dervîş Yakub denilür. (Karaman, 2009, s.143-4)

ŞM ve HM'den yapılan alıntılardan görüleceği üzere aynı olay değişik şekillerde ŞM ve HM'de de tekrar etmektedir. HM'de anlatının diğer metinlere göre daha uzun tutulduğu, detaylandırıldığı görülmektedir. Örneğin; HM'de Emîr Sultan'a giden kişilerden birinin ismi "Derviş Yakup" olarak geçmektedir. Diğer yandan, Emîr Sultan'dan talep edilenler nesneler değişiklik göstermekte ve yine kelime düzeyinde bir değişiklik gözlemlenmektedir (bkz. Tablo 8).

Tablo 8. On Altıncı Menkıbeyi İçerik Bakımından Karşılaştıran Tablo

VMT	ŞM	HM
Bal	Bal-ıla kaymak	Ekmek ile kaymak
Dua	Hayr dua	Dua

Kelime kullanımlarında farklılıklar görülse de iki menakıpname de VMT'de geçen aynı olayı farklı üsluplarla tekrar ettiği unutulmamalıdır.

3.3.1.15. El-Menkıbetü's-Sâb'ia 'Aşerete - Emîr Sultan'ın kendisini dinlemeye gelen müritlerine nasihati ve isimsiz bir şeyhin Emîr Sultan'a bir aziz vasıtasıyla selam göndermesi (19a-20a)

VMT’de bu başlık altında sanki iki tane hikâye anlatılmaktadır. Hikâyenin başında Emîr Sultan kendisinden nasihat almaya gelen müritlerine nasihat vermektedir. Hikâyenin geri kalanında isimsiz bir şeyhin Bursa’dan gelip geçen bir aziz vasıtasıyla Emîr Sultan’ın mezarına selam göndermesi, Emîr Sultan’ın da bu selama karşılık vermesi anlatılmaktadır. ŞM’de on yedinci sırada yer alan bu menkıbe şöyle anlatılmaktadır:

Rivâyet-i şâhîh be hikâyet-i melîh olunur kim Sultân Muhammed bin Murâd Hân ‘aleyhi’r-rahmetü’s-samed zamânında evliyâ-ı kirâm ve meşâyih-i ‘izâmdan bir kimse var-ıdı. İznik’de olur-ıdı. Halk içince iştiârı Eşref-zâde demek-ile meşhûr-ıdı. Bir maslahat için Burusa’ya geldi. Emîr Sultân’uñ mezâr-ı şerîfini ziyâret itmek murâd idindi. Lâkin bir nesne mâni’ olup ziyâret idemedi gine gitdi. Ammâ bir gün Halîl Pâşaoğlu İbrâhim Pâşâ gider-ken Eşref-zâde’ye buluşdu. Eşref-zâde eyitdi: Burusa’ya vardum. Emîr Sultân’ı varıp ziyâret idemedüğüm cün gâyet bî-huzûr oldum ve sizler Burusa’ya gidersiz gibi. İbrâhim Pâşâ eyitdi. Ben Burusa’ya gitmeliyin. Eşref-zâde eyitdi: imdi Burusa’ya varup Emîr Sultân’uñ türbe-i mutahharasına ve mezâr-ı ravza-i münevveresine varıcak bizden selam idesin ... Emîr Sultân’uñ türbe-i münevveresine vardı. İçerü girüb kıra’ât-ı Kelâm-ı Kadîm ve tilâvet-i Kur’ân-ı Kerîm eyledi. ... eyitdi: Sultân’um Eşref-zâde muhibbiñüz sizlere du’â idüp selâm itdi, diyicek hemân-dem kabri-i şerîf ve merkâd-i latîfenden bir mehîb-âvâz gelüb ‘aleykümüs’s-selâm ve ‘aleyhim diyü râvî eydür: anda hâzır olan kimseler hep bu âvâzı işitdiler. İbrâhim Pâşâ merhûm bu âvâzı işidicek hayret gelüb gendümden gitmişim niçe zamândan soñra ‘aklûm başıma geldi. Bu hayret-ile İznik’e geldüm. Eşref-zâde’ye bu olan ahvâli nakl itdüm. Eyitdiler: Evliyâ u’llah olanlardan ba’îd degül. Husûsa evlâd-ı Resûl u’l-lâhdan ola. Nazm: Evliyâ u’llahı sanma fevt olur Dâr-ı dünyâda karîn-i mevt olur. (Baba, 1991, s.219-23)

Söz konusu hikâye HM’de ardışık iki sayfada iki farklı şekilde anlatılmaktadır. Birincisinde İznikî Eşrefzade, Halîl Paşaoğlu İbrâhîm Paşâ vasıtasıyla Emîr Sultan’a selam göndermektedir. Ardından aynı hikâyenin başka bir varyantının anlatıldığı ve burada selam götüren kişinin isminin geçmediği görülmektedir. Bu hikâye HM metninde şu şekilde verilmektedir:

Râviyân-i müdekkik ve muhkiyân-i müttefik şöyle rivâyet iderler ki mahrûse-i İznik’de Eşref-zâde dirler, erenlere vâsıl olmuş bir azîz var idi. İttifâk Burûsa şehrine bir mühim maslahat için varub mücâvir iken Hazreti Emîr Sultân ziyâret idemeyüb giru İznik şehrine gideyorken Halîl Paşâ oğlu İbrâhîm Paşâ’ya uğrar. Merhûm Eşref-zâde, mezkûr İbrâhîm Paşâ’ya ider: Zâhir siz Burûsa şehrine uğrarsız. Varub Emîr Efendi’nin mezâr-ı şerîflerin ziyâret eyledüğünüzde biz muhiblerinden selâm, duâ idesiz diyü sipâris eyler. Merhûm İbrâhîm Paşâ dahi Burûsa şehrine vardıkda evvelâ Emîr Sultân rahmetü’l-lahi aleyh mezâr-ı şerîflerine varub ziyâret idüb, iki rekât namâz kılub, tilâvet-i Kur’ân; andan sonra Hazreti Emîr Efendi’nin türbe-i mutahharasının önünde varub el bağlayub turdı ve ayıtdı: Sultânım Eşref-zâde

muhibbiniz Sultânım'a selamlar ve duâlar eyledi. Hem-ân-dem türbe-i şerîfden aleyke's-selâm âvâzı gelüb anda hâzır olan azîzler işidüb bî-hûş oldılar ve merhûm İbrâhîm Paşâ hikâyet ider: Hakk alîm-i allâmdır. Ol avaz-ı mehîbden aklımı bir zamân perâkende idüb idemedim. İnâyet-i Emîr Sultân Hazretleri rahmetü'l-lahî aleyh irişüb kendümi fehîm eyleyüb vardım. Mübârek âsitâne-i saâdetine yüzümü sürdüm ve iki bükülüb geldüğim yola gitdim. Nazm

Öli sanma kabirde evliyâyı

Kıyâs eylen diriden etkiyâyı. (Karaman, 2009, s.237-8)

Râviyân-ı ahhâr ve nâkılân-ı âsâr ider; çün Emîr Sultân Hazretleri'nin mezâr-ı şerîfleridir cümleye ziyâret-gâh ve her demde ve her hâlde mahall-i hâcet heyvâh oldu ise, meger İznîk'den merhûm Eşref-zâde Efendi Hazretleri dahi ba'zı mesâlih için Burûsa gelüb dahi âdet-i seniyyeleri her zamânda geldiklerince gelüb dahi Emîr Sultân Hazretleri'ni ziyâret iderler iken; bu seferlerinde acele ile gidüb dahi ol devletden mahrûm olub yolda giderler iken; ittifâk meşhûr beglerden birisine rast gelüb dahi kande gidersiz? diyü, sordıklarında ol dahi Burûsa'ya Emîr Sultân Hazretleri'ni ziyârete giderin, diyücek; buyurdılar ki kerem eylen, biz dahi bu defada varmadım. Sizler vardıkda biz dahi selâm idin diyü muhkem sipâris eyledüğünde; o beg gider. ... Envâ'-i huzû' ve huşû'la Sultânım, Eşref-zâde Abdullâh Rûmî Efendi Hazretleri dahi Sultânım Hazretleri'ne selâm eylediler didigimde; Hakk Teâlâ alîm ve dâna ve cümle bile olanlar bilürdir ki ve aleyhi's-selâm ve aleyküm diyü savt-i a'lâ ile kabir-i muattarlarından bir sadâ gelüb dahi cümle olanlardır ol sadânın heybetinden bir zamân sadâ gelüb dahi cümlemiz vâfir-i bükâlar ve tazarru'lar ve giriyeler ile tekrâr yine rûh-ı şerîfleri için duâ idüb dahi âdâb ile çıkdık gittik, dirler. (Karaman, 2009, s.238-9)

ŞM ve *HM*'de birbirine çok benzer ve *VMT* ile karşılaştırıldığında daha detaylı bir anlatım hâkimdir. *VMT*'de isimsiz karakterler üzerinden aktarılan hikâye *ŞM* ve *HM*'de yeni boyutlar kazanarak zenginleşmektedir. *VMT*'de “bir ‘aziz”, “meşayih-i ka‘betu’lahdan bir şeyh” olarak ismi verilmeyen kişinin Eşref-zâde, Eşref-zâde'nin onun vasıtasıyla Emîr Sultan'a selam gönderdiği kişinin de Halil Paşaoğlu İbrahim Paşa olduğu anlaşılmaktadır. *VMT*'de olay -başka menkıbelerde de olduğu gibi- özetlenerek anlatılmış gibidir. Alıntılar incelendiğinde “---” ile gösterilen kısımların *VMT*'de yer almadığı görülür. *ŞM* ve *HM*'nin her ikisinde de anlatı evliyaların gerçekte ölü olmadığına dair bir şiir parçası ile tamamlanmaktadır. *VMT*'de aşağıda alıntılanan beyitler de aynı anlamı ihtiva etmektedir ancak bu beyitler *VMT*'de bu menkıbenin sonunda değil menakıpname metnin hatime kısmında geçmektedir:

Evliyâ-ullah degül bil mü'minîn
Ölmemişdir hayyudur anlar hemîn

Belki bir evden bir eve vardılar
Anda dahî bir iki gün kalmadılar

Emr-i Hakk ne ise sonra irişür
Bâb-ı cennetden cemî'i irişür (21b)

3.3.1.16. El-Menkıbetü's-Sâmine 'Aşerete - Emîr Sultan'ın kaleden düşmek üzere olan askere yardım etmesi (20a-20b)

Emîr Sultan'ın kale muhasarası esnasında kaleden düşmek üzere olan bir askere yardım etmesinin anlatıldığı bu menkıbe *YM*, *VMT*, *ŞM* ve *HM*'de yer almaktadır.

VMT'de 20a-20b sayfalarında yer alan menkıbenin özellikle 20a sayfası yırtık ve siliklerle tahrip olmuş durumdadır. *YM*'de bu menkıbe şöyle yer almaktadır:

Keyvân Subaşı dirler bir yigit var idi. Rivâyet idüb didi kim, Mutûn seferinde hisâr feth olub 'asker duhûl itdüğü vaktin, ol izdihamda ben dahî hücum eyleyüb hisâra tırmandum. 'Aceyley gitdüm. Bir gedük tüş geldi. Çünkü nısfına irişdüm. Bir taş vâkı' oldum kenarına elüm irişdi. Andan fikr eyledüm gördüm ki derece-i mevtûn kenarında tıururam. Eger inmek dilersem pâre pâre oluram. Halkdan baña dermân yok ata oğulu bilmez. Hayâtumdan nâ-ümîd oldum çağırdım ki "Yâ ger çekim Emîr Sultân baña meded kıl. Kim derece-i mevte yetişdüm. Bundan yek dem olmaz." diyücek yukarı burçdan bir ridâ saçığı inüb yüzüme tokundu. Bakub gördüm ki bi'z-zât yaşıl sūf ile mübârek başında 'imâme ridânuñ bir ucunu dutmuş. "Şol ridâya yapışuñ babam." diyü buyurdu. Hemân kim ridâya yapışub ve bileğüme muhkem tolayıcak beni çeküb üç adım mikdârı hisâr içine düşdüm. Kalkub elini öpeyin diyince gâyib oldu. (Liman, 2008, s.84)

ŞM'de on sekizinci sırada yer alan bu menkıbe şöyle anlatılmaktadır:

Zübde-i evlâd-ı Habîb-i Rabbi'l-âlemîn muktedâ-yı cünd-i ehl-i yakîn ya'nî Seyyid Muhammed-i Buhârî 'aleyhi'r-rahmetü'l Bârî ya'nî Emîr Sultân'ın ahibbâsından bir kimse següzeştini hikâyet idüp başına geldiği rivâyet idüb eydür kim Emîr Sultân ..uñ intikâl itdüğinden niçe yıl sonra bir zamân küffâra gâzâya vardum. Kâfirleruñ bir kal'asına yürüiş oldu. Her yirinde gâzîler yürimege yüz tutdılar. Ahr kal'aya çıkmaga kaşd itdiler. Hisâruñ dîvârına dırmadılar. Bu fakîr dahî bir taraftan kal'aya çıkmaga kaşd eyledüm. Hattâ hisâr dîvârınuñ nısfına ericek hisârın binasını gördüm. Büyük büyük taşlar ile yağmışlar. Şöyle kim âdem kolu irmez. Aşağa inmege dahî kâbil degül şarp olduğına binâ'en yukarı çıkmaga dahî kulacum irmez. Her-giz el ile yapışacak yir yok. Ne yukarı çıkabilürem ne aşağı inebilerüm. Muqarrer oldu düşüp helâk olmam. Gendü gendümden ümîd kesdüm. Hakk Te'âlâ Hazreti'ne tazarru' eyledüm. Emîr Sultân'ın sırrından ve ruhaniyyetinden istimdâd itdüm meded taleb eyledüm. Nâ-gâh yüzüme bir ak ridânuñ sacaklarınuñ ucu tokundu. Yukarı bakdum gördüm kim yeşiller geymiş ve yeşil dülbend sarınmış bir kimse tıurur. Emîr Sultân'ın mütemessil olup beni hâlâs itmek-içün geldi, diyü kalbüme ilhâm oldu. Bu hâlde-yken ben bî-çâreye ol yeşiller geyen eydür: Havf itme ridânuñ ucına muhkem yapış didi. Ben dahî ridânuñ ucını berk tutdum ve muhkem yapışdum. Hakk Te'âlâ Hazretine şıgındum beni çekdi. Fi'l-hâl kal'anuñ içine

bırakdı. Kaşd eyledüm ben de varam hak-i pâ-y-i şerîfine yüzüm sürem didükde hemân-dem gün gibi gözlerümden gayıb oldı. (Baba, 1991, s.212-8)

Son olarak, *HM*'de bu menkıbe şöyle anlatılmaktadır:

Râvi-i hoş-lisân ve hâki-i hûb-beyân idüb Geyve subaşı bir yigit rivâyet idüb didi kim Metûn seferinde hisâr feth olub asker duhûl itdigi izdihâmde ben dahi hücum eyleyüb hisâra dırmadım. Acele ile gıtdüğim yir gedik taşı degil imiş; çünkü nısfına irişdim. Bir taşâ vâki oldım. Kenarına elüm irişmedi. Andan fikr eyledim, gördim ki derece-i mevzin kenarında durıvirin. Eger inmek dilersem pâre pâre olurın. Halkdan hod bana dermân yok, işitmegim ata oğlu bilmez. Hayâtımdan nâ-[ü]mîd olub, çağırub didim kim yâ çekem Emîr Sultân! Meded kıl ki derece-i mevte yetişdim. ... yukarı burçdan bir ridâ saçağı inüb yüzime dokındı. Bakub gördim. ... Andan bana Şol ridâyâ yapışın, korkma babam diyü buyurdı. ... üç adım hisâr içine düşdüm. Kalkub dahi gördim ki karşımda kendüler dahi turırlar... mübârek eller öpeyin didigimde gördim ki fi'l-hâl gâib olub. (Karaman, 2009, s.241-2)

Hikâyeyi rivayet eden ve aynı zamanda olayın kahramanı olan kişi *VMT*'te “Emîr Sultan’a i’tikadı ve i’timadı olan gazilerden birisi” (20a), *ŞM*'de “Emîr Sultan’ın ehibbasından bir kimse”, *YM*'de “Keyvan Subaşı denilen bir yiğit”, ve *HM*'de “Geyve subaşı bir yiğit” diye tanımlanmaktadır. Hikâye tüm menakıbnamelerde bu kişinin ağzından anlatılmaktadır. Hikâyenin menakıbnamelerdeki farklı şekilde gözlemlenen zaman ve mekân unsurları aşağıda Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. On Sekizinci Menkıbeyi Mekân ve Zaman Bakımından Karşılaştıran Tablo

<i>VMT</i>	<i>YM</i>	<i>ŞM</i>	<i>HM</i>
Küffâr çal’elerinden bir çal’e	Hişâr	Kâfirlerüñ bir çal’ası	Hisâr
Sultân’uñ vefâtından altmış yıl geçmiş idi	Mutûn seferi	Emîr Sultân’ın intikâl itdüğinden niçe yıl sonra bir zamân	Mutûn seferi

Tablo 9’daki mekân ve zaman bilgisine dair veriler dikkate alındığında *VMT* ile *ŞM*’nin; *YM* ile *HM*’nin aralarında benzerlikler barındırdığı görülecektir.

3.3.1.17. El-Menkıbetü't-Tâsi'a 'Aşerete - Emîr Sultan'ın Tuzla Müderrisi Yahya

Halife'nin kendisinden biat alması (20b-21b)

VMT, *ŞM*, ve *HM*'de anlatılan bu menkıbe şöyledir: Karesi vilayetinde Tuzla Medresesi'nde Müderris olan Yahya Halife⁴¹ adında bir kişi vardır. Halk arasında meşhur olan bu kişi pek çok şeyhe intisap etmiş, en son Alaşehir'de Şeyh Sinan'a gelmiştir. Niyeti ondan da icazet almaktır. Şeyh Sinan onu Bursa'ya Emîr Sultan'ın mezarına gönderir. Yahya Halife Bursa'ya gelip Emîr Sultan'ın mezarına varır. Emîr Sultan'ı kendi mezarı üzerinde oturur halde bulur. Gidip elini öper ve bizzat kendisinden biat alır. Bu menkıbe *ŞM*'de *VMT*'nin özeti olarak tanımlayabileceğimiz bir şeklide anlatılmıştır. Zira *ŞM*'de bu menkıbe *VMT* ile birebir aynı cümlelerle anlatılmaktadır. *ŞM*'de bu menkıbe aşağıdaki gibi geçmektedir:

Tuzla Müderrisi Yahyâ Halîfe Merhûm Emîr Sultân'ın Tâbeserâhü Mezâr-ı Şerîfine Gelüp Emîr Sultân'ı Mezâr-ı Şerîfleri Üzre Görüp Dest-i Tevbe Eyledüğünün Beyânındadır Râvîler şöyle rivâyet iderler kim Karaşi Vilâyetinde Tuzla Medresesi Müderrisi Yahyâ Halîfe demek-ile ma'rûf bir 'azîz var-ıdı. Vâ'z u nâsîh kimse-y-ıdı. Anlaruñ dahı Şerî'atü'l-İslâm şerhi vardır. Beyne'n-nâs meşhûr ve maqbûldür. Mezkûr Yahyâ Halîfe 'âlim-i Rabbânî ve şeyh-i Hâkânî hikâyet idüb eydür ki Ba'zı meşâyıha vardum, niçe müddet-i medîd ve 'ahd-ı ba'îd her birinüñ hizmetlerinde oldum. Baña hep icâzet virdiler. Ba'dehü baña bir gün bir hâlet vâki' oldı. Hazret-i Emîr Sultân'ın hulefâsından Alaşehir'de ol zaman Şeyh Sinân hâl-i hayâtıda idi. Hizmetlerine vardum. Murâdum anlardan dahı dest-i tevbe itmek-ıdı hâk-i pâ-y-ı şerîflerine yüz sürüben eyitdüm Sultânım siz Emîr Sultân'ın bi'z-zât perverdesi ve tamâm mertebede makbûl halîfesiz baña himmet eyle didüm. Niyâz eyledüm. Yalvardum. Tazarru' kıldum. Baña rahm eyleyüp eyitdiler: Emîr Sultân'ın mezâr-ı şerîfine ve merkad-ı latîfine varuñ diyü baña buyurdı. Ben dahı sözlerün kabul eyledüm. Şehri Burusa'ya geldüm. Tevakkuf itmezşüzün Emîr Sultân'ın tâbe-serâhü türbe-i münEVERESİNE vardum. Edeb-ile içerü girdüm. Emîr Sultân'ı gördüm kim mezâr-ı şerîfinenüñ üstinde oturur ilerü vardum mübârek elin öpdüm. Bi'z-zât gendülerinden dest-i tevbe kıldum. Müşerref ve muğtenem oldum. Benüm arkamı mübârek eli-yle yaptı. Hemân-dem murâdum vâşıl oldı. Mağşûduma irişdüm. Bi-

⁴¹*Tercüme-i Vesîle-i Metâlib*'de Yahyâ Halife olarak geçen bu kişi ilk Emîr Sultan menakıpnamesinin (*Menâkıb-ı Cevâhir*'in) de yazarı olan Yahyâ bin Bahşî'dir. Onun pek çok şeyhten icazet aldığı ve pek çoğunun uzun süre hizmetinde bulunduğu bilinmektedir. Şevkî ve Hüsammedin Bursevî'nin menakıpnamelerinde aktardıklarına göre Yahyâ bin Bahşî pek çok şeyhten icazet aldıktan sonra Emîr Sultan'ın Alaşehir'deki halifesi Şeyh Sinan'a başvurmuş, Şeyh Sinan onu Emîr Sultan'ın kabrini ziyaret etmesi için Bursa'ya göndermiştir. Emîr Sultan menakıpnamesi dâhil 12 kadar eseri olduğu bilinen Yahyâ bin Bahşî'nin eserlerinden birisi de *Şir'atü'l-İslâm Şerhi*'dir ve İmam-zâde eş-Şargî (ö.573/1177)'nin fıkıh konusunda kaleme aldığı *Şir'atü'l-İslâm* isimli eserinin şerhi olduğu bilinmektedir. Liman, a.g.e., s.7-15.

hamdihi ve mennihi vellahü ā'lem bi's-sevāb قال رسول الله صلى الله عليه وسلم والہ و صحبہ
اجمعين المؤمنون لا يموتون بليتفلون من دار الى دار صدق رسول الله و صدق حبيب الله

Evliyā-ullah degül bil mü'minîn

Ölmemişdir hayyudurur anlar hemîn

Belki bir evden bir eve vardılar

Anda dahî bir iki gün kaldılar

Emr-i Hak ne-yse soñra irişür

Bāb-ı cennetden cemi'i girişür. (Baba, 1991, s.224-8)

HM'de *VMT* ile birebir cümle benzerlikleri azdır ve aşağıdaki gibi

anlatılmaktadır:

Emîr Sultan Hazretleri'nin Mezâr-ı Şerifleri Üzerinde Gelüb Tuzlavî Şeyh Yahya Efendi Hazretleri Be'yat İtdikleridir Râvî-i bî-misâl ve hâkî-i hûb-makâl ol seyyidü's-sulehâi ve senedü'l-fukarâi şöyle rivâyet iderler ki; meşâyih-pür-itibâr adasında meşhûr olan Karasî Vilâyeti'nde Tuzla müderrisi Yahyâ Halîfe dimekle marûf bir nâsih-ı azîz varıdı ki nasihat-ı mevizada bî-nazîr ve izhâr-ı velâyet ve kerâmetde acâyibleri kesîr idi ve “*Kitâb-ü Sir ‘atî'l-İslâm*”a şerh yazmış idi. Ol hikâyet ider: Tuzla medresesinde fâriğ olub dahi cezbe-i ilâhiyye ile bir mürşid-i kâmil ve mürebbi-i fâzıl talebinde olub dahi bilâd-i müteferrikada ve nevâhî-i şettâda ol iksîr, tâlib ve vuslatına râğib oldum ise ol takrîble çok diyârı seyâhat ve taleb-i mürşid, sâhib-i velâyet idüb dahi âhir-kâr arayurak himmet-i bülend ve tab'-ı gezendim, Alaşehir'de medfûn (Arapça bir parça) Şeyh Sinân Hazretleri'ne dutulub dahi hizmet-i aliyyelerine varub dahi dest-i şeriflerinden tevbe ve inâbet ve her vecihle hizmet-i aliyyelerinde olmağı câna minnet idüğünü arz eyledimse, buyurdılar ki Emîr Sultân Hazretleri'nin mezâr-ı şerîfine var. Anda sana dest-i tevbe müyesser ola. Hem-ân-dem varıb mübârek ellerin öpüb... birkaç gün içinde Burûsa vuslat bulıcak; evvelâ varid-i evvel ol ki varam, dahi Emîr Sultân Hazretleri'nin türbe-i şerîfelerinde birkaç gün kemâl-i mücâhede ve ri'yâzet ile ihtiyâr-i halvet idüb ... Şeyh Yahyâ Efendi Hazretleri ider: çün bir vakt-i mahmûd ve zamân-ı mesûdda türbe-i münEVEREYE vardım ise gördim ki aslâ kimesne olmayub, Emîr Sultân Hazretleri'dir hayatlarında oldukları gibi cemî libâsların lâbis olub, mezâr-ı şerîfin başı ucında tenhâ câlis olmuşlardır. Hemân süratle varub dahi mübârek dizlerin öpicek bana ol mahalde bey'at virüb dahi mübârek sağ eliyle arkam sığayub dahi fî'l-hâl gâib oldılar. (Karaman, 2009, s.233-5)

Menkıbede adı geçen Tuzla Medresesi Müderrisi Yahya Halife, aynı zamanda Emîr

Sultan hakkında yazılan ilk menakıpname olan *Menakıb-ı Cevahir*'in sahibi Yahya

Bin Bahşı'dır. (Liman, 2008, s.9). *ŞM* ve *HM*'den verilen alıntılardan da

görülebileceği üzere bu menkıbe bağlamında *VMT* ve *ŞM* arasında büyük ölçüde

benzerlik gözlemlenmektedir ve söz konusu benzerlikler etkilenmenin de ötesinde

birebir cümle tekrarlarını içermektedir.

Sonuç olarak, karşılaştırma sonrasında *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de geçen

başlıklar ve başlıklarda anlatılan hikâyeler yukarıdaki şekilde özetlenip diğer beş

menakıpname metnindeki menkıbelerle karşılaştırılmıştır. Beş menakıpname ve *Terceme-i Vesile-i Metâlib*'in karşılaştırılması neticesinde menakıpnamerler arasındaki ilişkiler hakkında dört grup ortaya çıkmaktadır. Bunlar:

- a) Menkıbelerde anlam/anlatılan hikâye aynı kalmak şartıyla kelimelerin değiştirilmesi

İncelenen Emîr Sultan menakıpnamelerinde hikâyenin ve cümlelerin anlamı muhafaza edilmek şartıyla kelime bazında değişikliklere gidildiği görülmektedir. Yukarıda bu kelime değişiklikleri detaylı olarak gösterilmiştir. Burada bir örnekle tekrar açıklamak gerekirse âlimlerin Emîr Sultan'ı imtihana geldiği ve konuşamayıp lal oldukları "El-Menkıbetü'r-Râbi'a" başlıklı menkıbede bu durum belirgindir. *VMT*'de Emîr Sultan'ın "Bir kimesnenüñ mu'allimi Allâh ola ve dersşânesi cennet ola. Ol ma'küle kimesneyi siz nice tecrîbe ve imtiḥân itmek sizlere gâyet ile 'aybdur." (8a) şeklindeki sözü değişik şekillerde aynı menkıbenin bulunduğu menakıpnamerlerde de tekrarlanmaktadır. Bu cümle *YM*'de "Bir kimsenüñ medresesi 'arş olub, ḥocası Rabbü'l-Ālemîn ola. 'Acabâ ol kimsenüñ cihet-i 'ilmiyyesinde müdrîk olmaduğı yir qaldı mı? Ola eyle olsa ol aşıl kimesne ile mübâḥeşe ve mu'âraza olunması 'ayb ola babam." (Liman, 2008, s.56); *MD*'de

Ola medresesi 'arş-ı mu'allā
Daḥı ta'lîm iden Allâh u Mevlâ (639)

İdüp ol kimseye sizler mülâkât
Bu vech-ile aña kılmak su'âlât (640)

Size lâyıḳ mıdur eyleñ 'ayânı
Revâ mıdur bize kıluñ beyanı (641) (Kol, 2009, s.196);

ŞM'de "Şol kimsenüñ kim medresesi 'arş-ı â'lâ ve aña 'ilmi ta'lîm iden Rabb u Mevlâ ola sizler anuñ gibi kimseye imtiḥânen bu ma'küle şübehât 'arz itmek lâyıḳ mıdur?" (Baba, 1991, s.66-7); ve son olarak *HM*'de "şol kimesnenin ki muallimi Hazreti Rabbu'l-ulâ yanî dü-kevnî peydâ iden mevlâ ola, medresesi arş ola, acaba ol

kimesnenin cihet-i ilmiyyesinde müdrik olmadığı yer kaldı mı? Ol sizler anın gibiye imtihân-i suâl itmek ayıb değil midir?” (Karaman, 2009, s.145) şeklinde geçmekte, kelime düzeyinde farklılıklarla aynı anlam tüm menakıpnamlarda tekrar edilmektedir. Emîr Sultan’ın Sultan Murat’ın asi atını uysallaştırması, Sarı Yusuf’un Emîr Sultan’ın meclisinde uyuması gibi menkıbelerde de aynı gruba dâhil edilebilecek örneklerdendir.

b) *VMT*’deki olayın gerçekleşme şeklinin değiştirilmesi

VMT’de geçen bazı olayların bu olayların geçtiği diğer menakıpnamlarda oluş şeklinin, zaman-mekân-kişi bilgilerinin değiştirildiği görülmektedir. Birkaç örnek vermek gerekirse; “El-Menkıbetü’ş-Şāniye” başlıklı Emîr Sultan’ın Buhara’da çocukken gösterdiği kerametın anlatıldığı hikâyede *VMT*’de olay gündüz vakti Emîr Sultan’ın babası ve bağçe sahibi “musahabe üzere iken” gerçekleşmekteydi. Ancak zaman olarak *MD*’de “şeb”; *ŞM*’de “nısfü’l-leyl”; *NM*’de “musahabet üzere”; ve son olarak *HM*’de “nısfü’l-leyl” ifadeleri kullanılmaktadır. “El-Menkıbetü’l-Hāmise” başlıklı Emîr Sultan’ın Hundi Sultan ile olan izdivacının anlatıldığı menkıbede ise Hundi Sultan’ın Emîr Sultan’a kendini nikâhlatması değişik şekillerde anlatılmaktadır. Olayın anlatıldığı beş menakıpnamenin dördünde (*YM*, *VMT*, *ŞM* ve *HM*) olaylar Hundi Sultan’ın gördüğü bir rüya sonrasında başlamakta iken; *NM*’de rüya motifi yer almayıp Hundi Sultan gece yarısı Emîr Sultan’a kendisi kaçmaktadır. Benzer şekilde, menakıpnamlarda aynı olayın anlatıldığı menkıbelerde mekân bilgilerinin de çoğu zaman değiştirildiğine şahit olunmaktadır. Örneğin: *VMT*’de Emîr Sultan’ın Bursa’ya ilk geldiği ve konakladığı yerin ismi “Gökdere başında bir servi ağacı kurbunda bir mağara” şeklinde geçerken; *YM*’de “Bınarbaşı’nda üç servi ağacı katında bir savma”; *MD*’de “Bursa”; *ŞM*’de “Bınarbaşı meşhedleri serviler

yanında La‘la Paşa’nın türbesi”; *NM*’de “Bursa’da Gökdere başında bir mağara”, ve son olarak *HM*’de “Gökdere’de bir savma” şeklinde zikredilmektedir.

- c) Doğrudan hiçbir değişiklik yapılmadan *VMT* ile birebir aynı üslup veya kelimelerin kullanılması

VMT’de yer alan bazı kullanımların diğer menakıpnamelerde hiçbir değişiklik yapılmadan kullanıldığı örnekler de vardır. *VMT*’de rastlanan kullanımların bazen bir cümle uzunluğunda bazen de koskoca bir paragraf ya da bir sayfa boyunca diğer menakıpname metinlerinde hiçbir değişikliğe uğramadan kullanıldığı görülmektedir. Karşılaştırma boyunca gözlemlenen durumlardan yola çıkarak *VMT* ile birebir cümle benzerliklerinin en fazla olduğu menakıpnamelerin sırasıyla *HM*, *ŞM* ve *NM* olduğu söylenebilir. *VMT*’de yer alan özellikle “El-Menkıbetü’s-Şāniye”, “El-Menkıbetü’l-Hāmise”, “El-Menkıbetü’t-Tāsi’a”, “El-Menkıbetü’r-Rābi’a Āşerete”, ve “El-Menkıbetü’l-Hāmise Āşerete” başlıklı menkıbeler *HM*’de büyük oranda birebir aynı cümlelerle verilmektedir. Benzer şekilde, *ŞM*’de metnin giriş kısmındaki şiir parçası ve “El-Menkıbetü’t-Tāsi’a Āşerete” başlıklı Tuzla Müderrisi Yahya Halife’nin anlatıldığı menkıbe *VMT*’den doğrudan alıntılar içermektedir ve bu alıntılar etkilenebilir. Son olarak, *NM*’de özellikle *VMT*’de “El-Menkıbetü’s-Şāniye” başlıklı Emîr Sultan’ın Buhara’da kuruyan bahçeyi tekrar yeşertmesinin anlatıldığı menkıbeden büyük oranda doğrudan alıntılar yapıldığı görülmektedir.

- d) *VMT*’de atlanan kısımların diğer menakıpnamelerde yer alması

Karşılaştırmaya dâhil edilen diğer menakıpnameler ile karşılaştırıldığında *VMT*’de çok fazla menkıbede hikâyeler anlatılırken hikâyeye dair bazı detayların atlandığı göze çarpmaktadır. Hem karşılaştırma kısmında hem de metnin çeviriyazılı kısmında gösterilen bu atlamalar *VMT* metninde bazen anlamsal bozukluklara sebebiyet vermekte, hikâyeyi havada bırakmaktadır. *VMT* metnini karşılaştırmaya dâhil diğer

menakıpname metinlerinden ayrıcı bir özellik olan söz konusu atlamalara burada birkaç örnek vermek gerekirse; *VMT*'de Timuroğlu hikâyesinde Emîr Sultan'ın Timuroğlu'nu kurtadığı söylenip nasıl kurtardığına dair bilgi verilmez. Ancak aynı hikâyenin geçtiği *MD*, *ŞM* ve *HM*'de Timuroğlu'nun kâfirin elinden Emîr Sultan tarafından nasıl kurtarıldığı detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bir başka örnek, *VMT*'de Emîr Sultan'ın Medine'de Hz. Muhammed'in kabrini ziyaret etmesi ve kabirden ona selam gelmesi hadisesinin anlatıldığı "El-Menkıbetü's-Şâlişe" başlıklı menkıbe sadece halkın Emîr Sultan'dan özür dilemesi ile bitmekteydi. *ŞM*'de ise halkın Emîr Sultan'dan özür dilemesinden sonra Emîr Sultan'ın atasının(dedesi) da halk tarafından aynı muammeyle karşılaştığı Emîr Sultan'ın ağzından anlatılmaktadır.

Emîr Sultan menakıpnamelerinin işledikleri tema yönünden aralarında benzerlikler olması kaçınılmazdır. Her biri Emîr Sultan'ı anlatan bu eserler çıkış noktaları gereği büyük farklılıklar içeremezler. Bu durum sadece Emîr Sultan menakıpnameleri için değil genel olarak tüm menakıpname türü için geçerlidir. Ahmet Yaşar Ocak(1992), bu durumun biraz da menakıpname yazarının üzerinde oluşan manevi bir baskıdan kaynaklandığını şöyle ifade etmektedir:

o (yazar) bu menkabeleri ekseri halde hiç değiştirmeden eserine koymak zorundadır, zira gerek müridler zümresi gerekse velînin kültüne bağlı halk topluluğu, bildikleri ve inandıkları kerâmetlerin dışında bir şeyler okumak veya duymak istemezler. Aksi takdirde bu, velînin hâtırasına ve şahsiyetine bir tecâvüz ve saygısızlık sayılır. (s.37)

Burada asıl önemli soru(n) menakıpname türünün "doğası gereği" olduğu bilinen bu benzerliklerin eski edebiyat geleneği içerisinde nasıl tanımlanabileceği, Emîr Sultan menkıbeleri arasındaki ilişkiye ne ad verilebileceği ve bu şekilde üretilmiş metinlerin eser üretme pratikleri içerisinde nasıl konumlandırılabiliridir.

Bilindiği gibi bir eser üretmek için yazarın öncelikle kendinden önce gelen yazar ve şairlere yani geleneğe dönüp bakması gerekir çünkü yazar döneminden ve dönemin edebiyat geleneği/algısından ayrı düşünülemez. Yazarın içine doğduğu çevre onun edebi zevkini de şekillendirir, kendi üslubunun oluşmasında etkili olur. Dolayısıyla, yazar tarafından yeni bir eserin üretilmesi için her şeyden önce yazarın var olanı iyi bilmesi, özümsemesi gerekir. Tietze, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin düzyazı biçimini sorguladığı makalesinde yazarın biçiminin oluşmasında etkili olan ilk unsurun kendinden önce gelen yazarları takip etmek daha sonra var olanı şekillendirmek olduğunu belirtip şunları söylemektedir:

Sanatçı veya yazar, kendini alışılmıştan ayrı tutma ve yapıtına yaratıcı bir boyut katma çabası içinde, kendisinden önce gelen yazarların oluşturduğu örnekleri takip eder. Bu bağlamda, kendini ayırıştırma çabası aynı zamanda mevcut kalıplara uymayı da gerektirir. Böylece bir dönemin ya da bir yazın tarzının ortak biçimi ortaya çıkmış olur. Yaratıcı birey, yine bilinçli bir ayırışma çabası içinde bu modele eklemeler ve çıkarmalar yapabilir. Dolayısıyla, biçim iki katmanlı bir kavramdır; bir yandan belli bir zaman dilimine veya ekole ait ortak bir ifade şeklini yansıtır (ki buradan tarihsel olarak stillerin farklılaşması kavramı ortaya çıkar), diğer yandan da sanatçı, yazar veya bestecinin kişisel özelliklerini ve zevklerini yansıtmayı sağlayan yaratıcı bir dışı vurum aracıdır. (Çev. Seviner, 2010, s.189)

Bu bağlamda bakıldığında, özgünlük iddiasında olan bir yazarın ilk görevi kendisinden önce gelen edebi ortama ve malzemeye hâkim olmaktır, ancak bundan sonra kendi biçimini ortaya koyabilir.

Emîr Sultan'ın menakıbnamesini yazan her bir menakıpname yazarı eserlerinin sebep-i telifinde ya eserinin telif olduğu iddiasındadır ya da eserini sadece tasnif ettiğini belirtip etkilendiği herhangi bir yazar ismi vermemektedir. Bu durum, Emîr Sultan menakıpnamelerinin her birine “orijinal” bir kimlik kazandırmaktadır. Ancak, menakıpnameleri karşılaştırdığımız kısımda durumun pek de böyle olmadığını ve Emîr Sultan menakıpnamelerinin oldukça karmaşık bir ilişki ağı içerisinde olduğunu, birbirlerinden etkilenip, birbirlerini etkilediklerini gözlemledik

ve yukarıda bahsettiğimiz VMT ekseninde dört gruba ayırabileceğimiz bir etki/ilişki ağı olduğunu ortaya koyduk. Söz konusu a ve b gruplarında uygulanan eser üretme biçimleri eski edebiyat geleneğinde sıkça karşılaşılan ve doğal karşılanan uygulamalardır. Gelenekte var olanı alıp yeniden yazmak ya da geleneğin ortak malzemesini kullanarak yeni bir metin üretmek eski edebiyat geleneğinde yaygın bir uygulamadır. Emîr Sultan'ın menâkıbını yazan yazarların/şairlerin var olan edebi malzemeyi değiştirip farklı yapı ve bağlamlarda tekrar ürettiği ancak kendi biçimini oluşturduğu söylenebilir. Peki ya menakıpname yazarlarının birbirinden yaptığı doğrudan alıntıları, yani c grubuna dâhil edilen kullanımları, nasıl tanımlamak gerekir? Bu bir intihal midir ya da bu türden kullanımlara yer veren eserler ne ölçüde telif eser olarak kabul edilebilir? Bizce bu zeminde bir tartışmaya gidildiğinde dikkate alınması gereken en önemli unsur menakıpname yazarının niyetidir. Eserleri ve yazarlarını bugünden bakıp yargılamaktansa yazarların/şairlerin yaptıkları işi ne olarak tanımladıklarına/algıladıklarına bakmak gerekir (Toska, 2009).

Karşılaştırmaya dâhil edilen menâkıpnamelerin sebab-i telifleri üçüncü bölümün başında incelenmişti. Menâkıpname yazarlarının her biri eser üretim pratikleri için farklı kelimeler (*telif etmek, nazm etmek, tasnif, risale telif etmek, kitab tasnif etmek, menakıb cem ' etmek, cem ' olunmak, ihtiyar etmek, ifraz etmek, çıkarmak vb.*)

kullanmakta ve hepsi kendilerine ve eserlerine orijinal bir kimlik addetmektedir.

Ancak, burada menâkıpname türü söz konusu olduğunda menâkıpname yazarının halk dediğimiz isimsiz yaratıcının hayal gücü ile şekillenen menkıbeleri düzenleyip yazıya geçirdiği unutulmamalıdır. Yazar teriminden, kendi muhayyilesinin ürününü yazıya geçiren kişi anlaşılmamalıdır. Menâkıpname yazarı nadiren muhayyilesini kullanmakla beraber, aslında halkın ürünü olan menkıbeleri tertip ve tasnif ederek yazıya geçiren kişidir (Ocak, 1992, s.36-7). Dolayısıyla menakıpname yazarının

kendinden önce var olan geleneği özümsemiş olması gerekir ve eğer orijinallik iddiasına sahipse bu geleneğe yenilikler kazandırmak mecburiyetindedir.

3.3 Menakıpname metinlerini içerik yönünden karşılaştıran genel tablo

Karşılaştırmaya dâhil edilen Emîr Sultan menakıpnameleri arasında *VMT*'deki menkıbeler bağlamında EK D'deki gibi bir içerik tablosu verilebilir. (bkz. s.181) Tabloya *VMT*'de geçen 17 menkıbe ve Emîr Sultan şeceresi dâhil edilmiştir. Genel tablodan görüleceği üzere nicelik yönünden *VMT* ile en fazla menkıbe ortaklığını *HM* (16 menkıbe) göstermektedir. Bu sırayı *ŞM*(13 menkıbe), *NM* (altı menkıbe), *YM* (beş menkıbe) ve *MD* (dört menkıbe) takip etmektedir.

BÖLÜM 4

SONUÇ

Menakıpnameler Türk-İslam edebiyatının önemli ürünleri arasında yer alan eski edebiyatımızda oldukça yaygın bir türdür. Dinî-tasavvufi edebiyat çevresinde gelişen bu metinlerde halk tarafından sevilen bir velinin hayatı çevresinde oluşmuş olağanüstü hikâyeler anlatılmaktadır. Bu tez çalışmasında incelenip çeviriyazımı ortaya çıkarılan *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* de menakıpname türünde yazılmış bir eserdir. Eser, Osmanlı kültürü ve tarihinde önemli bir yere sahip olan Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnamelerden üçüncüsü olan Arapça *Vesîle-i Metâlib*'in yine aynı müellif tarafından yapılan Türkçe tercümesidir.

Eserin yazarı metinde de belirtildiği gibi Zeyn'el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım'dır. Kaynaklarda hakkında çok az bilgi bulunan yazar, eserini H.950/M.1543'te Arapça olarak kaleme almış, sonrasında yine kendi isteği ile daha kolay anlaşılması için Türkçeye çevirmiştir. Yazılış tarihinden Emîr Sultan hakkında yazılmış menakıpnameler arasında üçüncü sırada yer aldığı anlaşılan eserin Arapça yazılması ise dikkate değer bir durumdur. Eser, 16. yüzyılda (H.950/M.1543) yani Emîr Sultan'ın yaşadığı tarihten (d. 1368- ö. 1429) bir asır sonra Arapça kaleme alınmıştır. 16. yüzyılda halkın Türk olduğu ve Türkçe konuşulan bir toplumda Arapça bir eser yazmak müellifin başlangıçta yüksek düzey bir okur kitlesine hitap etme niyetinde olduğunun bir göstergesi olabilir. Ancak, eserini bizzat kendisinin Türkçeye çevirmesi daha geniş kitlelere ulaşmayı hedeflediğini de düşündürmektedir.

Eser biçim ve içerik olarak incelendiğinde, Emîr Sultan hakkında 17 menkıbenin anlatıldığını görülmektedir. Zeyn'el-‘Âbidîn el-Hâc Kâsım da eserinin sebeb-i telifinde menkıbe sayısını 17 olarak vermektedir. Ancak, yazmada son

menkıbe “El-Menkıbetü’t- Tâsi’a ‘Aşerete” başlıklı 19’uncu menkıbe ile son bulmaktadır. Bu durum yazmada birinci ve altıncı menkıbelerin atlanmasından kaynaklanmaktadır ve menkıbe sayısının aslında yazarın da dediği 17 olduğu görülmektedir.

Eser, mensur tarzda kaleme alınmış olmakla birlikte yer yer anlatım akışına şiirsellik katan manzum kısımlara da yer verilmiştir. 17 menkıbenin yer aldığı eserde hikâyeler Emîr Sultan’ın hayatının anlatıldığı bölümdeki tarihsel sıralama ile verilmektedir. Öyküleme anlatım biçiminin hâkim olduğu eserde bazen hikâyelerin anlatımında detayların atlanarak özetleme tekniğine yer verildiği gözlemlenmekte ve bu durumun metinde zaman zaman anlamsal kopukluklara sebebiyet verdiği görülmektedir. “El-Menkıbetü’l-Hâdiyete ‘Aşerete”, “Menkıbetü’r-Râbi’a ‘Aşerete” ve “El-Menkıbetü’l-Hâmise ‘Aşerete” başlıklı menkıbelerde olay anlatımındaki atlamalar ve bunun sonucunda meydana gelen anlamsal kopukluklar açık şekilde görülmektedir. Atlamaların yanısıra, cümle tekrarları da zaman zaman anlamsal kopukluklara sebebiyet vermektedir. Bu duruma en iyi örnekler “El-Menkıbetü’l-Hâmise ‘Aşer” ve “El-Menkıbetü’t-Tâsi’a” başlıklı menkıbelerdir. Ayrıca, eserde menakıpname türünün özelliğinin bir yansıması olarak da yorumlanabilecek kısa ve öz bir anlatım tarzı dikkat çekmektedir. “Sade nesir” tarzına yakın denilebilecek bir anlatıma sahip olan eserde anlatım genel itibarıyla anlaşılırdır. Ancak, yer yer Arapça unsurların metne dâhil olmasıyla metnin dili ve nesir tarzı değişmektedir. Söz konusu Arapça unsurlar hadis, ayet, dua cümlesi, güzel söz, tamlamalar vb. kullanımlardan oluşmaktadır.

Eser, 16. yüzyıl Osmanlı Türkçesi özellikleri göstermekle birlikte eserde Eski Anadolu Türkçesi kelimeleri ve imla özellikleri ile de karşılaşilmektedir. Ayrıca, eser imla özellikleri dikkate alınarak incelendiğinde müstensihnin pek bilgili olmadığı

görülmektedir. Pek çok Arapça kelimenin yazımında yanlışlar yapan müstensih, çoğu yerde Farsça tamlamaları duyduğu gibi yazmaktadır. Metne dair imla hususiyetleri hem dil ve üslup bölümünde hem de metnin çeviriyazımından önce imla özellikleri bölümünde detaylı olarak anlatılmıştı.

Bu tez çalışmasında *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'in çeviriyazılı metni verilmiş ve Emîr Sultan hakkında yazılmış ve üzerinde çalışma yapılmış beş menakıpname metni üzerinden Emîr Sultan menakıpnameleri arasındaki ilişkiler sorunsallaştırılmıştır. Karşılaştırmaya başlamadan önce karşılaştırmaya dâhil edilen diğer beş menakıpname hakkında bilgi verilmiş ve karşılaştırmada kullanılacak olan kısaltma dili oluşturulmuştur (*YM*, *MD*, *ŞM*, *NM* ve *HM*). Daha sonra beş Emîr Sultan menakıpnamesi ve *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'i'de yer alan 17 menkıbe ve eserlerin sebeb-i telifleri bağlamında karşılaştırılmıştır. Menakıpnameler arasında farklılık ve benzerliklerin gösterildiği on adet renkli tablo hazırlanmıştır. Bu tabloların sonuncusu olan EK D'deki genel tabloda (s.181) beş menakıpnamede *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile ortak konuların işlendiği menkıbeler gösterilmiş, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* ile en fazla ortak menkıbe barındıran eserler sıralanmıştır. Menakıpnameler arasındaki ilişkiler dört başlık altında toplanmış ve menakıpnamelerin birbiri ile etkileşimi ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda ikisi *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'den sonra kaleme alınmış bu eserlerde anlam aynı kalmak şartıyla *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de kullanılan kelimelerin ya da karşılaşılan olayların değiştirildiği görülmüştür. Bazen de *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de geçen kullanımların hiçbir değişikliğe uğramadan aynen kullanıldığı ya da *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*'de yer almayan hikâye detaylarına diğer menakıpnamelerde yer verildiği görülmüştür. Buradan

menakıpname yazarlarının gelenekte var olan malzemeyi yeniden yorumladıkları, tarzlarını bu eserlere yansıttıkları gösterilmeye çalışılmıştır.

Emîr Sultan menakıpnamları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde ortaya çıkan bir başka sonuç ise menakıpname türünün genel anlamda yazıldığı dönemin sosyal ve edebi tarihinden etkilenen ve yeniden yazım tekniğine açık bir tür olduğudur. Menakıpnamların kaynağının sözlü gelenek olması ve belli bir dönemde yazıya geçirilmiş olsa da sözlü gelenekte eklenmeler ve değişikliklerle yeniden üretilmeye devam etmesi tür olarak menakıpnamların yeniden yazıma daha açık hale gelmesine neden olmuştur.

Emîr Sultan'ın 16. yüzyılda hakkında en fazla menakıpname yazılan velilerden biri olduğunu daha önce belirtmiştik. Karşılaştırmaya dâhil ettiğimiz menakıpnamların biri hariç (Hüsameddin Bursevî- *Menâkıb-ı Emîr Sultan* H. 1033/M. 1623) diğer menakıpnamların hepsi 16. yüzyılda telif edilmiştir. 15. yüzyılda yaşamış olan Emîr Sultan hangi amaçla 16. yüzyılda ön plana çıkarılmış ve neden 16. yüzyıl edebiyatında Emîr Sultan menakıpnamlarında bir yığılma meydana gelmiştir? Bu durum, Emîr Sultan'ın önemi ve tesiri açısından gözden geçirilmesi ve sorgulanması gereken bir meseledir. Konuya 16. yüzyıl Osmanlı tarih yazımı ile birlikte bakmaya çalışırsak, 16. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin cihan hâkimiyeti hedefi ile hareket edip imparatorluk dilini ve edebiyatını da bu yönde şekillendirdiği bir yüzyıl olmuştur. Bu nedenle, 15. yüzyılda Ankara Savaşı ile sarsılmış pek de parlak olmayan Emîr Sultan dönemi, 16. yüzyılda tam da devletin gücünün zirvesinde olduğu yıllarda neden yazılmaya devam etmiştir? 16. yüzyılda imparatorluk tarihi üretilirken neden taht kavgalarıyla duraksamanın yaşandığı Fetret Devri(1402-1413)'nde yaşamış bir figür edebiyat geleneği içerisinde yaşatılmaya çalışılmıştır? Bu durumun, Emîr Sultan'ın toplum içinde üstlendiği rol ile ilgili olduğu düşünülebilir.

Bu alışmanın Emîr Sultan'ın hayatını anlatan bölümünde (s.9-11) Emîr Sultan'ın halk ve yöneticiler üzerinde ne büyük bir etkisinin olduğunu belirtmiştik. Emîr Sultan yaşadığı dönemde en başta tasavvufi yaşam ve ahlak itibarıyla örnek bir kişilik olarak ön plana çıkmıştır. Yıldırım Bayezid'in damadı olması, saraya yakın olması, İslam adına yapılan savaşlarda devleti en ön saflarda temsil eden gazi dervişlerden olması ve Peygamber soyundan gelmesi gibi Emîr Sultan hakkında sayabileceğimiz nitelikler Emîr Sultan'ın halk üzerinde büyük bir nüfuza sahip olmasında etkili olan diğer etmenlerdir. 16. yüzyıl menakıpname yazarlarını Emîr Sultan'ın menakıbını yazmaya iten de onun bu siyasi ve toplumsal gücü ve nüfuzudur.

BÖLÜM 5

YAZMA NÜSHASININ ÖZELLİKLERİ

5.1 Nüsha tanıtımı

Eserin bilinen tek nüshası Millet Yazma Eser Kütüphanesi(İstanbul) Ali Emîri Koleksiyonunda AESRY 1060 numarada *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* adı ile kayıtlıdır. Aslını bizzat görme imkânı bulduğumuz nüshaya dair katalogda verilen bilgiler oldukça sınırlıdır. Katalog bilgileri ve gözlemlediğimiz özellikler dâhilinde söz konusu esere dair şu bilgiler verilebilir: eser kahverengi deri üzerine cihangûşe ebru cilt içindedir. Bülbülyuvası ebru çeşitlerindendir. Sağ ve sol kapağı mevcut olup nüshada miklep unsuru da mevcuttur. (Miklep olmakla birlikte sertabı yoktur.) Sırtı ve kenarları meşindir. Kapak içi kâğıdı ve miklep içi safran sarısı rengindedir. Miklep ve sol kapak arasındaki dudak payında yeşil bez ile onarım yapılmış olduğu görülmektedir.

Eser, 187x144,152x95 mm. ebatlarına sahip olup soluk sarı renkli kâğıda siyah mürekkep kullanılarak nesih hatla yazılmıştır. Menakıpname bölümü 22 varaktan ve her sayfa 17 satırdan oluşmaktadır. Eserde menakıpname metninin ardından 22b-24b sayfaları arasında başka şairlere ait altı şiir yer almaktadır. Birinci şiir Fatih'in Hocası Akşemseddin'e (d.1390-ö. 1459) ait “-dAn” redifli bir gazeldir. İkinci şiir 16. yüzyıl şairlerinden Seyfî mahlaslı Seyyid Seyfî'ye/Seyyid Nizamoğlu'na (d.?-ö. 1601) ait “çekerler” redifli bir nutuktur. Üçüncü şiir Dervîş Yunus mahlaslı Yunus Emre'ye(d.1241?-ö.1320?) ait “-sUn Muhammed'üm dimiş” redifli bir ilahidir. Dördüncü şiir Bâkî mahlaslı şaire ait bir gazeldir. Beşinci şiir mahlassız bir şaire ait On İki İmamı öven bir nefestir(Düvaz). Son olarak, altıncı şiir Seyyid Sultan Abdullah mahlaslı bir şaire ait “-ma meni/beni” redifli bir ilahidir. Ayrıca, kapak içi ve 1a sayfasında müstensihe ait notların olduğu eserde 1a sayfasında kütüphane

mührü bulunmaktadır. 23b sayfasındaki şiir parçasından sonra da bir mühür yer almaktadır.

Eserde sol üst köşede kurşun kalemle sayfa numaraları belirtilmiştir. Numaralandırmada 13'üncü ve 14'üncü sayfalar arasına numarasız bir sayfa girmekte ve 15'inci sayfa numarası gösterilmemektedir. Numaralandırmadaki bu hata söz konusu sayfalarda anlatılan hikâyede anlamsal açıdan bir kopukluk yaratmamaktadır. Eser, reddadelidir. Şiirlerin başladığı 22b sayfasından itibaren reddade bulunmamaktadır. Nüsha, siyah mürekkeple yazılmış olmakla birlikte, eserin 1b sayfasında yer alan serlevha, eserde yer alan şiirlerin arasına konulan işaretler ve menkıbelerin başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eser, geneli itibarıyla harekesiz yazılmış olup belli kısımları harekelendirilmiştir. Özellikle eserin giriş kısmındaki manzum parçanın ilk beş beyitinin harekelendirilmiş olduğu görülmektedir. Bunun dışında metinde yer yer harekelendirilme yapıldığı görülmektedir. Harekelendirmeler özellikle Arapça kelime veya tamlamaların yoğunlaştığı yerlerde yapılmakla birlikte, Türkçe kelimelerin ve eklerin de harekelendirildiği görülmektedir.

Nüsha okunaklı bir el yazısı ile yazılmıştır. Ancak, 19b'de yazı bozularak karalamalar yapılmıştır. 20a ve 20b sayfalarında ise metnin okunmasını engelleyecek derecede büyük yırtıklar bulunmaktadır. Özellikle 20a sayfasında söz konusu yırtıklar nedeniyle dokuzuncu ve on dördüncü satırlar arasında kalan kısımlar (altı satır) büyük oranda okunamamaktadır. Ayrıca eserde yer yer silinmiş kısımlar bulunmaktadır.

Eser, 1b'de kırmızı mürekkepli "Haza el-Kitābū'l-Menākıbü's-Şerīf Hazret-i Emīr Sultān Kudise'llāhu Sırruhū'l-'Azīz"(1b) şeklinde bir serlehva ile besmeleden sonra

“İbtidā-yı kelām-ı hayy u kadīm

Oldı bi’sm-i raḥīm-i hayy u kerīm” (1b)

şeklinde devam eden 12 beyitlik bir şiir parçası ile başlamaktadır. Eser, 22a sayfasında “Fī evā’il-i şehir-i cemâzî’l-evvel sene-i erba’ ve şelaşin ve mi’e ve elf (M. 1721-2)” tarihli ketebe kaydı ile son bulmaktadır. Ketebe kaydının tümü aşağıdaki gibidir:

قد وقع الفراغ من تحرير هذه الاوراق عن يد اضعف العباد كاتب ك 57 احمد في اوائل شهري
جمادى الاول سنة اربع و ثلثين و مائه و الف
1217
1134
83” (22a)

Eserin telif tarihi ise 21b sayfasında:

“Temām oldı menākıb oldı fāḥir
Tokuz yüz ellisinde oldı āḥir”

şeklinde H.950/M.1543 olarak belirtilmektedir. Nüshanın müstensihî katalogda verilen ismi ile “Ahmed” adında bir kişidir. Nüshada ise bu kişi “Katīb K 57 Aḥmed” şeklinde zikredilmektedir.

5.2 İmla özellikleri

Eser, 16. yüzyıl Osmanlı Türkçesi imla özelliklerini göstermektedir. Bununla birlikte eserin Eski Anadolu Türkçesi (13-15. yy) imla özelliklerini de barındırdığı daha önce belirtilmişti. Eserde birçok yerde Eski Anadolu Türkçesinde karşılaşılan kullanım ve kelimeler görülmektedir. Burada birkaç örnek vermek gerekirse, eserde bazı eklerin yazımında yuvarlak ünlülerin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, olduğu اولدوغی 18b ve olduğu اولندوغی 18b kelimelerinin yuvarlak ünlülerle yazıldığı gözlemlenmektedir. Başka bir örnek ise Eski Anadolu Türkçesinde akuzatif ekinin 3. şahıs iyelik eklerinden sonra kullanılan şekli –n (ن)’dir ve metinde pek çok kelimedede ekin bu hali görülmektedir. Örnek: eyü+(s)i+n ايوسين 2b, ḥaṭā+(s)ı+n خطاسين 2b,

ravza+(s)ı+n روضهسین 4b, ġam+ları+n غملرین 5b, ħaber+i+n خبرین 6a,
maşūmiyyet+leri+n معصومییتلرین 6a, el+leri+n اللرین 7a/7a/17b/18b, namāz+ı+n نمازین
8b, ħāṭır+ı+n خاطرین 8b, ayak+ları+n ایقترلرین 11b, cezā+(s)ı+n جزاسین 12a, libās+ı+n
لباسین 16b, vb. Ayrıca, bu ekin zaman zaman nazal n (ñ) ile yazıldığı görülmektedir.
Örnek: muḥabbetün/muḥabbetüñ (metinde) 2b, ‘ilmin/‘ilmiñ (metinde) 8a, vb.

Bunlarla birlikte müstensih'in imla konusunda benimsediği bazı özellikler
şunlardır:

1. Metinde “dahi”, “çün” ve “sonra” edatları önceki kelimeye birleşik yazıldığı durumlarla karşılaşılmaktadır. Örnek: ol daḥi اولدخی 2b/17, sen daḥi سندی 12a/1, ḥürmet için حرمتیچون 16b/11, zamāndan soñra زماندنصکره 20a/4, vb.
2. Metinde bazen izafet y'sinin (-i) esre ile gösterildiği durumlarla karşılaşılmaktadır. Örnek: evlād-ı Seyyidü'l-mürselīn اولاد سیدالمرساین. Bazen de izafet y'sinin (-i) yazıldığı görülmektedir. Örnek: evlād-ı şıḡār صغار اولادی vb.
3. Müstensih, hemze (ء) ile biten kelimelerden sonra tamlama kurarken tutarsızlık göstermektedir. Metnin dili kısmında bu konu hakkında gerekli bilgi verildi. Burada birkaç örnek vermek gerekirse; senā-yı bī-ḥadd ثنائی بحد (2a) şeklindeki tamlamada müstensih sonu elif (ا) + hemze (ء) ile biten kelimedenden sonra hem hemzeyi gösteriyor, hem de iki defa y (ی) kullanıyor, yani duyduğu şekilde yazıyor. Bazı durumlarda ise elif (ا) + hemze (ء) ile biten kelimedenden sonra hemzeyi göstermemekte ancak yine y'nin (ی) iki kez yazıldığı görülmektedir. Üçüncü bir kullanımda ise eski metinlerde karşılaştığımız elif (ا) + hemze (ء) ile biten kelimedenden sonra izafet kesresini göstermek üzere sadece hemze (ء) koymaktadır; örnek eşnā-yı tazarru اسناء (20a).
4. Metinde pek çok yerde atıf vavı/vav-ı atfī (و) yazılması gerektiği hallerde yazılmamaktadır. Örnek: ‘arş [ü] ferş عرش فرش (1b), āb [u] kilden اب کلدن (1b),

tahıyyāt [vü] şalavāt تحیات صلوات (1b), zār [u] nālān زار نالان (2a), sehv [ü] ḥatāsın sehiv [ü] ḥatāsın (2b), kevn [ü] kā'ināt کون کائنات (3b), ḥavf [ü] ḥaṭar خوف خطر (3b), devlet [ü] اطراف اکناف (5b), etrāf [ü] eknāf اطراف اکناف (7a), vā'ız [u] nāşih واعظ ناصح (21a), güng [u] lāl کنگ لال (21b) vb.

5. Atıf vavının yazılmadığı bazı yerlerde ise kelimelerin sonuna ötre konularak “ve” bağlacı gösterilmektedir. Örnek: ḥayy u qadīm حی قدیم (1b), ḥayy u kerīm حی کریم (1b) vb.

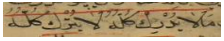
6. Metinde Farsça tamlamaların bazen atıf vavıyla (و) gösterildiği kullanımlar dikkat çekmektedir. Örnek: ḥāh-ı ḍalālet چاه و ضلالت (1b), 'ilm-i zāhir علم و ظاهر (6a), 'arş-ı ā'lā عرش و اعلا (9b), cemm-i gaffīr جم و غفیر (19a) vb.

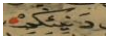
7. İmla konusunda oldukça bilgisiz olduğu gözlemlenen müstensih, bazı Arapça kelimelerin ve Türkçe eklerin yazımında yanlışlar yapmıştır. Dil özellikleri kısmında da bahsettiğimiz bu hususda burada tekrar birkaç vermek gerekirse müstensih “izn” انین (16a/1) kelimesini bir yerde doğru yazarken başka bir sayfada “izīn” انین (16b/1) şeklinde yanlış yazmıştır. Bu örnekler arttırılabilir: “satın almak işi” manasındaki “şaṭun”(صاٹون) kelimesi nun (ن) yerine, nazal n (ك) ile “şaṭuñ” صاٹك 16b/5 şeklinde yazılmıştır. “İzdiḥām” kelimesi ze harfi (ز) yerine zel harfi (ذ) ile “izdiḥām” اندحام şeklinde yazılmıştır (7a/11). “Maḳūle” kelimesi “ma'ḳūle” şeklinde ayın (ع) ile yanlış yazılmıştır(15a/1). “Ayb” kelimesi “āyb” عایب şeklinde yanlış olarak yazılmaktadır(8a/17). Ayrıca müstensih kelimelerin aslında olmayan y'leri yanlışlıkla yazmaktadır. Örneğin, “mücāvir” kelimesindeki “y” yazılmaktadır; mücāvīr (metinde 6b/1). Aynı şekilde “muḥaḳḳik” ve “vilāyet” kelimelerindeki “y”ler de yazılmaktadır; muḥaḳḳik (metinde 8a/15), vilāyet (metinde 21b/12).

8. Metinde zaman zaman Arapça sözler ve imlası karışabilecek kelimelerin harekelendirildiği görülmektedir. Örnek: “Mā-lā yudrak küllühu lā yutraku küllühu”⁴², “denīyi kim”⁴³, vb.

5.3 Metin tespitinde izlenen yöntem

1. Çeviriyazılı metinde sayfa numaraları köşeli parantez içerisinde [1b], [12a], [18b], vb. şekilde gösterilmiştir. 17 satırdan oluşan her sayfanın satır numaraları ise ayraç () içerisinde sayılarla gösterilmiştir.
2. Çeviriyazılı metin oluşturulurken 16. yüzyıl Osmanlı Türkçesi imla özellikleri dikkate alınmıştır. Eklerin yazımında imlanın zamana zaman karışık bir yapıda olduğu gözlemlenmiştir. Metinde bazı ekler hareketlerle gösterilmiştir. Böyle durumlarda metindeki harekelendirilmeye uyulmuştur. Örneğin: āl kelimesinde 1. tekil şahıs iyelik eki “ālim” (4a/12) şeklinde düz hareketlenmiş bu nedenle düz olarak okunmuştur. Harekeli olmayan eklerde ise dönemin imla ve ses özelliklerine bağlı kalınmıştır.
3. Eserde yırtık ve silinmiş kısımlar nedeniyle okunamayan yerler “... (?)” ile gösterilmiş dipnotta bu durum belirtilmiştir.
4. Eserde okunamayan kelimeler ya da okunduğu halde emin olunamayan kelimeler yanlarında “(?)” sembolü ile gösterilmiştir.
5. Atıf vavının yazılması gerekli durumlarda yazılmadığı ya da yazılmayıp sadece ötre ile gösterildiği yerler vardır. Metinde yazılmayan atıf vavları köşeli parantez [] içerisinde belirtilmiştir. (Örnek: sehv [ü] ḥatāsın 2a, ḥayy [u] ḫadīm 1b, vb.) Ayrıca,

⁴² Metinde şeklinde harekelendirilmiştir.

⁴³ Metinde şeklinde harekelendirilmiştir.

Farsça tamlamaların atıf vavı ile yazıldığı tamlamalar izafet kesresi (-i) ile gösterilmiştir. (Örnek: ḥamd-i bī-ḥad حمد و بید , ḥamd-i bī-nihāye حمد و بینهایه , şükr-i bī-gāye شكر و بیغایه vb.) Metinde izafet y'sinin yazılmaması gereken durumlarda yazıldığı pek çok örnek vardır. Bunlar çeviri yazılı metinde düzeltilmiş fakat hepsi dipnotta belirtilmemiştir.

6. Metinde eksik yazıldığı düşünülen kelimeler bağlamına uygun şekilde düzeltilmiştir. Metne tarafımızca yapılan eklemeler (atlanan-unutulan harfler ve kelimeler) köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir.(Örnek: [ideler] 2a, vb.) Ayrıca yanlış yazılan kelimeler düzelterip doğruları dipnotta yanlış yazımlarıyla birlikte verilmiştir.

7. Metin içerisinde geçen şiir parçalarının vezinleri söz konusu şiirlerin başına yazılmıştır.

8. Eserde geçen ayet ve hadisler çeviriyazılı metinde italik olarak yazılmış ve dipnotta anlamları ile birlikte ayet mi hadis mi olduklarına dair bilgiler verilmiştir.

9. Metinde geçen bazı Arapça tamlamaların ve Arapça sözlerin anlamları dipnotlarda gösterilmiştir.

10. Eserde geçen yer adları ve özel adların imlasında nüshadaki yazılışlarına sadık kalınmıştır. (Örnek; metin boyunca en fazla kullanılan yer ismi Bursa'dır. *Bursa* (بورسه) ve *Burusa* (بروسه) şeklinde iki şekilde yazıldığı görülen kelime, çeviriyazılı metinde nüshadaki yazılışı dikkate alınarak iki şekilde yazımı da kullanılmıştır.)

11. Yazmada geçen eser isimleri çeviriyazılı metinde italik olarak yazılmıştır.

12. Eserde kırmızı mürekkeple yazılan serlehva, menkıbe numaraları/başlıkları ve bazı kelimeler çeviriyazılı metinde siyah renkli gösterilmiştir.

13. Çeviriyazıda Arapça ve Farsça ibareler ve tamlamalar trasnkripsiyon harfleri ile gösterilirken *Osmanlı Türkçesi Grameri* (Timurtaş, 2003) dikkate alınmıştır. İkinci

kaynak olarak İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliğı Üzerine Öneriler" makalesinden faydalanılmıştır.

14. Çevriyazıda Eski Anadolu Türkçesine ait kelimeler ve bu döneme ait her türlü kullanımı göstermek için *Eski Türkiye Türkçesi* (Timurtaş, 2003) kitabı dikkate alınmıştır.

15. Eser, nesir tarzında kaleme alınmış bir metin olduğundan çevriyazılı metin oluşturulurken *Klasik Dönem Osmanlı Nesri* kitabındaki bilgilerden faydalanılmıştır.

16. Metinde geçen tarihlerin miladi takvimde karşılıkları yanlarında köşeli parantez içerisinde verilmiştir. Hicri tarihleri miladi takvime çevirmek için Türk Tarih Kurumunun "Tarih Çevirme Kılavuzu" kullanılmıştır. (<https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>)

17. Sözlük çalışması kapsamında Redhouse (1987)'un *Turkish and English Lexicon* isimli sözlüğünden, Steingass(1892)'ın *A comprehensive Persian-English dictionary: Including the the Arabic words and phrases to be met with in Persian literature* sözlüğünden ve son olarak Osmanlı el yazmalarını bir araya getiren online veri tabanı lexiqamus.com'dan faydalanılmıştır.

5.4 Trankripsiyon alfabesi

آ	a, ā
اي	i
ب	b
پ	b, p
ت	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	ħ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ʃ
ص	ʂ
ض	ʒ, ɖ
ط	ʈ
ظ	ʈ
ع	ʕ
غ	g
ف	f
ق	k
ك	k, g, ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v: o, ö, u, ū, ü
ا و	o, ö, u, ü
ه	h: a, e, i
ي	y: ɪ, i, ī
ء	ʔ, -i, -ɪ, -yi, -yɪ

BÖLÜM 6

ÇEVİRİYAZILI METİN

[1b] (1)Haza el-Kitābü'l-Menākıbü'ş-Şerīf Hazret-i Emīr Sultān Kudḍise'llāhu

Sırruhü'l-'Azīz

(2)Bi'smi'llāh-rahḡmani'r-rahīm ve bihinest'aīn

Fe'ilātün / Mefâ'ilün / Fe'ilün (. . - - / . - - - / . . -)

(Fâ'ilātün) (Fâ'ilün)

(3)İbtidā-yı kelām-ı hayy u⁴⁴ kadīm

Oldı bi'sm-i rahīm-i hayy u kerīm

(4)Mücid-i kā'ināt mübdi'-i cūd

Geldi andan vücūda [her]⁴⁵ mevcūd

(5)Yir ü gök 'arş ü⁴⁶ ferş levḡ ü qalem

İns ü cin her ne var nuḡuş u raḡam

(6)Kudret-i ḡabzasında lā-şey'dür

Cümle fānī vü bākī ol hayyudur

(7)Ḥamd-i bī-ḡadd o⁴⁷ zāt-ı bī-ḡūna kim kāf [u] nūn ile 'ālemi (8)ketm-i 'ademden⁴⁸

vücūda getürdi īcād eyledi şükr [ü] sipās-ı(9)bī-ḡadd ol mücid-i eşyā[ya] kim yed-i

ḡudretiyle ādemi āb [u] gilden bünyād eyledi.

Fe'ilātün / Mefâ'ilün / Fe'ilün (. . - - / . - - - / - -)

(Fâ'ilātün) (Fâ'ilün)

(10)Yoḡiken bu cihānı var itdi

Kudretin⁴⁹ ḡalka izḡār itdi⁵⁰

⁴⁴ Metinde atıf vavı ötre ile belirtilmiştir Metinde bu şekilde kullanım çok fazladır.

⁴⁵ her: mihr (metinde)

⁴⁶ Yazmada atıf vavı gösterilmeden عرش فرش şeklinde yazılmıştır.

⁴⁷ Yazmada ol/ اول şeklinde okunan kelime vezin gereği o/ او okunmalıdır.

⁴⁸ ketm-i 'ademden: ketm-i 'ālemden (metinde)

⁴⁹ kudretin: kudretün (metinde)

⁵⁰ Bu mısradaki izḡār kelimesinden sonra hece eksikliğinden kaynaklı olarak vezin bozuktur.

(11)Evvelinüñ bidāyeti yokdur

Āhirinüñ⁵¹ nihāyeti yokdur

(12)Aḥmed'i yirlere imām itdi

Ḥayr-ı ümmet idüp hümām itdi

(13)Yir [ü] gök rüşen oldu nūrından

Müdde'ī göremez ğurūrından

(14)Çehār-yār⁵² cihānda encüm-i dīn

Oldı her birisi çerāğ-ı yakīn

(15)Tuḥaf-ı taḥiyyāt [ü] şalavāt [ü] ḥamd-i bī-nihāye ol kâdir u pâdişâh-ı 'âlem⁵³

(16)kim zûlemât-ı cehlde qalmış nice 'ibādını çıkarup nūr-ı yakīne iletür. (17)Şükr-i

bī-ğāye kim ol Rabbü'l-'Ālemīn'e kim çāh-ı⁵⁴ dālālete düşmüş [2a] (1)nice bī-çāre

kullarına dest-gīr olup ā'lā-yı 'aliyyesine iletir ve şalavāt-ı (2)nā-mahdūd ol risālet

taḥtınüñ sultānına ki 'adl ü 'ilm ile (3)'ālemi münevver kıldı. Ve selām-ı nā-ma'dūd

ol nübüvvet şehrinüñ şehir (4)yārına⁵⁵ ki ḥabāşet-i küfrden cihānı muṭahhar kıldı. Ve

daḥi anuñ āli (5)üzerine olsun kim anlara muḥabbet iden rāh-ı necāta yetişdi. Ve daḥi

(6)aşḥābı üzerine olsun kim anlara iktidā iden hidāyete yetişdi. (7)Ve daḥi senā-yı bī-

ḥadd⁵⁶ ol pâdişāha kim bu baḥr-ı zünūba müstağrak (8)ḥizmet-i 'ulemādan dūr vādī-i

ḥayretde⁵⁷ zār [u] nālān ve şahrā-yı (9)miḥnetde vālih ü giryān olan kulinı yine kendü

Ḥabībi'nüñ ve (10)Resūli'nüñ şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem veledi olan sultān(11)ü'l-

'ārifin ve bürhānū'l-muḥakkıkīn iftiḥār-i āl-i (?) eşref (12)evlādı seyyidü'l-mürselīn

ya'nī Emīr Sultān Ḥazretleri ḫuddise'llāhu (13)rūḥahu ol Sultān'a bizi 'aşık ve

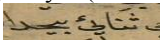
⁵¹ āḥir: aḥir (metinde)

⁵² Bu mısradaki vezin bozuk.

⁵³ Pâdişâh-ı 'âlem şeklinde yazılan tamlamanın doğrusu 'âlem-i pâdişâh şeklindedir.

⁵⁴ çāh-ı dālālet: çāh u dālālet جاء و ضلالت (metinde)

⁵⁵ şehryār: şehriyār (metinde)

⁵⁶ Metinde şeklinde yazılmıştır.

⁵⁷ ḥayret: hayret (metinde)

muhibb kıldı. Ve daḥi bu (14)ḥaḳīr ol Şultān’uñ āsitān-ı⁵⁸ şerīfine varup yüz sürüp (15)şeyḥimūñ mübārek dīdār-ı şerīfī ile nice müddet muḡtenem⁵⁹ olup (16)ve ba’dehu ziyāret bir menāḳıb-ı şerīflerin getürmiş idik. Lākin (17)‘Arabī olmaḡın her kişi okuyup istifāde idemezdi. Öyle olsa [2b] (1)bu ḥaḳīr Türkiyye naḳl itmek ḳaşd itdi fehm āsān olmaḡ için. Ḳudret (2)olmayup ve yine ḥayrete⁶⁰ vardı. Eyitdi: *Mā-lā yudrak küllühu lā yutraku küllühu* ⁶¹(3)ḥadīṣ-i mefhūmunca ol senedimüz olan Sultān Seyyīd Muḥammed el-Buḥārī (4)Ḥazretleri’nüñ himmet-i ‘āliyyelerine istinād idüp bu ḳadar ḳaşd olundu. (5)Ammā yārān-ı vefā ve ḥullān-ı şefādan me’mül ve mercūdur ki ‘ayn-ı rızā (6)ile naḳar idüp vāḳi‘ olan sehv [ü] ḥatāsın ‘afv eyleye setr (7)idüp içinde vāḳi‘ olan kelimātuñ eyüsin taḥsīn [ideler] ve ḥatāsın (8)taḳbīḥ itmeyeler. Bu deñlü söyleyübildüm dilimden ki yazdum geldiḡi (9)ḳadar elimden hemān. Devlet ve sa‘ādet ol kimseye kim Ḥaḳ Te‘ālā (10)anuñ ḳalbine Emīr Sultān Ḥazretleri’nüñ muḥabbetin⁶² ilḳā itmiş ola. (11)Zīrā bu ḳadar mā-lā-nihāye velāyeti⁶³ kerāmeti olduḡından ḳaṭ‘-ı (12)naḳar Ḥazret-i Resūlu’lāllah şalla’llāhu ‘aleyhi te‘ālā ‘aleyhi vesellemūñ şaḥīḥ (13)evlādından eger bilmek murād iderseñ beyān idelim. Sultān (14)Seyyid Muḥammed el-Buḥārī Ḥazretleri Seyyid ‘Alī oḡlıdur. Ol daḥi Seyyid Muḥammed (15)oḡlıdur. Ol daḥi Seyyid Hüseyin oḡlıdur. Ol daḥi Seyyid Muḥammed (16)oḡlıdur. Ol daḥi Seyyid ‘Alī oḡlıdur. Ol daḥi Seyyid Muḥammed oḡlıdur. (17)Ol daḥi Seyyid Ḥasan el-‘Askerī oḡlıdur. Ol daḥi ‘Alī en-Naḳī [3a]

⁵⁸ āsitān-ı: āsitānı (metinde)

⁵⁹ Zeyn el-‘Ābidīn el-Hâc Kâsım, burada Emīr Sultan’ın “eşiḡine yüz sürüp mübarek yüzünü görüp onu ziyaret ettikten sonra” bir menakıpname yazmaya niyet ettim demiştir. Ancak, Emīr Sultan’ın tarih kitaplarında ve menakıpnamlarda kayıtlı olan ölüm tarihi H. 833/M.1429’dur. Yazarın Emīr Sultan’ı ziyaret ettikten sonra yazdım dediḡi *Vesile-i Metâlib*’in ise telif tarihi H.950/M.1543’tur. Arada yüz yıldan fazla zaman vardır. Bu nedenle, yazarın dediḡi gibi “şeyḥimūñ mübārek dīdār-ı şerīfī ile nice müddet muḡtenem olup” doğrudan doğruya Emīr Sultan’ı ziyaret etmesi mümkün değildir. Ancak, yazarın Emīr Sultan’ın Bursa’daki dergâhını ya da mezarını ziyaret ettikten sonra bir menakıpname yazmış olduḡu düşünülebilir.

⁶⁰ ḥayret: ḥayret (metinde)

⁶¹ Bir şey bütünüyle elde edilmezse; tamâmen de terk edilmez. (Hadis)

⁶² muḥabbetin: muḥabbetiñ (metinde)

⁶³ velāyet: vīlāyet (metinde)

(1)oğlıdur. Ol daḥi Seyyid Muḥammed el-Cevād et-Taḳī oğlıdur. Ol daḥi Seyyid
 (2)Alī er- Rızā oğlıdur. Ol daḥi Seyyid Mūsā el-Kāzım oğlıdur. Ol (3)daḥi Seyyid
 Ca‘fer es-Şādīḳ oğlıdur. Ol daḥi Seyyid Zeyn (4)el-‘Ābidīn⁶⁴ oğlıdur. Ol daḥi Seyyid
 İmām Hüseyn oğlıdur. (5)Ol daḥi Hāzreti Fāṭıma’dan İmām ‘Alī’nuñ oğlıdur.
 Şalavātu’llāhu (6)‘aleyhim ve ‘alā-ālihim ecma‘īn. Ve eger şeyḥ silsilesin (7)murād
 idersen anı daḥi beyān idelim. Hāzret-i Emīr Sultān’uñ (8)şeyḥi Seyyid ‘İsā’dur.
 Anuñ şeyḥi Seyyid ‘Alī’dür. Ve anuñ şeyḥi (9)Seyyid Muḥammed’dür. Ve anuñ
 şeyḥi Seyyid Hüseyn’dür. Ve anuñ şeyḥi Seyyid (10)Muḥammed-i Kāīm’dür. Ve
 anuñ şeyḥi Seyyid Ḥasan el-‘Askerī’dür. Ve anuñ şeyḥi (11)Seyyid ‘Alī en-Naḳī’dür.
 Ve anuñ şeyḥi Seyyid Muḥammed et-Taḳī’dür. Ve anuñ şeyḥi Seyyid (12)‘Alī er-
 Rızā’dur. Ve anuñ şeyḥi Seyyid Mūsā el-Kāzım’dur. Ve anuñ (13)şeyḥi Seyyid
 Ca‘fer es-Şādīḳ’dur. Ve anuñ şeyḥi Seyyid Muḥammed el-Bāḳır’dur⁶⁵. (14)Ve anuñ
 şeyḥi Seyyid Zeyn’el-‘Ābidīn⁶⁶’dür. Ve anuñ şeyḥi Seyyid İmām (15)Hüseyn’dür.
 Ve anuñ şeyḥi Seyyid İmām Ḥasan’dür. Ve anuñ şeyḥi Seyyid (16)İmām ‘Alī
 keremu’llāh vechehudur. Ve anuñ şeyḥi Hāḳ Te‘ālā (17) celle celāluhu ve ‘amme
 nevālununñ ḥabībīdür.⁶⁷ Ve dertlülerüñ [3b] (1)ṭabībīdür. Ve melekūt baḡınuñ
 bülbüli ve nübüvvet baḡçesinuñ (2)tūṭīsi ve ‘āşī ümmetinüñ şeff‘i ve ceberūt Kāfinuñ
 Sīmurgı (3)ve şamedıyyet pāzārınuñ şarrāfı Hāzret-i Emīr Sultān Muḥammed
 Muştafa (4) şalla’llāhu ‘aleyhi vesellemdür. Bi-raḥmetike yā erḥame’r-rāḥimīn⁶⁸
 (5)Faşl-ı Evvel

Yā Hātimü’r-risāletihi yā eşrefü’l-verā verā

(6)Ben kim olam ḥāzretüñiçün zār idem du‘ā du‘ā

⁶⁴ Zeyn el-‘Ābidīn: Zeyn el-‘Ārifīn (metinde)

⁶⁵ Bāḳır: Bāḳırī (metinde)

⁶⁶ Zeyn’el-‘Ābidīn: Zeyn’el-‘Ārifīn (metinde)

⁶⁷ “Allah’ın şanı çok yücedir ve ihsanları herkese ulaşmıştır.” manasında. “Habîbî” kelimesi ile Hz. Peygamber kastedilmektedir.

⁶⁸ Allah’ın salat ve salâmı onun üzerine olsun. Senin rahmetinle ey merhametlilerin en rahmetlisi!

Sen faḥr-ı⁶⁹ (7) ‘ālem ü sulṭān-ı kevn [ü] kā‘ināt

Ben ḥōd zerre ez-ḥāk-i (8)na‘l-i gedā gedā

Şükr aña kim seni ‘ālemlere raḥmet yaradan⁷⁰

Ḥamdüm (9)aña kim elindedür livā livā

Ben kime yalvarayım çü sensin (10)şefi‘-i ḥalk

Yā kime ağlayayım çü sensin vefā vefā

İlāhī (11)ḥıfz eyle ben zelīli ḥavf [ü] ḥaṭardan

Çü sensin ḥāfız [ü] (12)raḥman şehā şehā

Ya n’iderler ol denīyi kim söylemeye senüñ rāzuñ (13)

Ya n’iderler ol cānı kim olmaya yolunda fedā fedā

Ulu (14)devlet [ü] sa‘ādet degül mi yarın kıyāmet günü olıcaḳ bu (15)aşl ulu sulṭānlar

ile ḥaşr olmaḳ. Allāhu tebāreke (16)ve te‘ālā cemī‘ ümmet-i Muḥammedi bu

serverlerüñ zümresiyle (17)ḥaşr eyleye. Allāhümma’ḥşurnā me‘ahum.⁷¹ Āmīn, yā

Rabbü’l-‘Ālemīn. [4a] (1) Ve yā ḥayra’n-nāşırīn. Ḳavluḥü tebāreke vü te‘ālā: *Ḳul lā*

es’elüküm ‘aleyhi ecran (2)*ille’l-meveddete fi’l-ḳurbā*”⁷² el-āyetü ya’nī yā

Muḥammed ümmetiñe eyit ki: “Ben (3)size tebellüg-i risālet itmek için sizden ecr

ṭaleb itmezsin. (4)Belki evlādıma maḥabbet ve meveddet idesiz. Ben sizden anı

(5)ṭaleb iderin.” didi. Bes imdi Ḥaḳ Te‘ālā ḳulların evlād-ı (6)Resül’e maḥabbet ü

meveddet itdügün dilermiş. Yā ben niçün (7)āl-i Resül’e maḥabbet idüp

sevmeyeyim.⁷³

mefâîlün / mefâîlün / feûlün (. - - - / . - - - / . - -)⁷⁴

⁶⁹ faḥr-ı: fahrı (metinde)

⁷⁰ یارادن یارادن (metinde)

⁷¹ “Allah’ım bizi onlarla ḥaşret!”

⁷² Eksiklerden uzak ve yüce olan Allah’ın sözü: “De ki: ‘Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum.’” Şûrâ 42/23. âyetten iktibas.

⁷³ Metinde “sevmeyelim” şeklinde yazılan kelime özne-yüklem uyumunu sağlamak amacıyla “sevmeyeyim” şeklinde düzeltilmiştir.

⁷⁴ Şiirde vezne uymayan pek çok yer var.

Severiz cān ile Sultān (8)Emīr'i
Çün oldur düşmüşlerün destgiri
Ne (9)dimişdür işit şāh-ı kevneyn
Ne buyurmuşdur gör şāh-ı (10)kevneyn
Benüm her kim ki ālim sevse bayık⁷⁵
Beni seven (11)olur Mevlā'ya lāyık
Beni seven sever Allāh'ımı
Ol giriser (12)haşr olısar yol(?)
Daḥi her kimse kim sevmeye ālim
Beni (13)sevmez budur dā'im maḳālim
Beni kim sevmezse anı sevmez (14)Allāh'ım
Niçün sevmeye Mevlā
Cehennem olur aña me'vā
(15)Beni sevmeyeni sevmeye Allāh
Olısar 'ākıbet ḥazrete güm-rāh
(16) Bil ki āl sevendür ehl-i īmān
Bunları sevmeyendür ehl-i 'işyān
(17)Gelün āl sevelim cān [ü] dilden
Degül sevmek bunları şöyle dilden.
[4b] (1)Ḥuşūsā şeyḥimüzdür mefḥar-ı āl
İdelim cān u dil yolunda pā-māl
(2)Diyār-ı Rūm'adur raḥmet-i Buḥārī
Bursa'da yatan Seyyid Buḥārī
(3)Mübārek ravzasın eyleñ ziyāret

⁷⁵ Bayık: açık, belli, âşık, gerçek, kuşkusuz, kesinlikle. Bkn. *TDK Yeni Tarama Sözlüğü*, s. 28.

Komaz āyine-i dilde ğubārı

(4)Emīr Sultān Hāzretleri'nün şādır olan merātiblerin beyān (5)ider. Ve daḡı şāhib-menāķıb-ı muḡıbbü'l-fuķarā ve's-süleḡā İbrāhīm (6)oġlı Zeyn'el-Ābidīn el-Hāc Kāsım Hānefiyyü'l⁷⁶-mezheb olan (7)çelebi eydür: “Vaķtā kim aḡvāl-i sülūk kitāblarına mütāla'a (8)eyledüm. Ve 'ālemün fenāsına ve beķāsına nażar idüp eyitdüm: “Ehlu'llāh (9)menķıbelerinden bir menāķıb zıkr ideyim ki Seyyidü'l-Mürselīn Hābībü'r-Rabb(10)ü'l-Ālemīn Hāzret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ḡuzūrunda (11)baña şefī' ola diyü tettebbu' idüp Burusa şehrinde medfün (12)olan Seyyid Muḡammed el-Buḡārī Hāzretleri Emīr Sultān dimekle (13)meşḡūr velāyeti⁷⁷ ve kerāmeti ġüneşden rüşen olan (14)'azīzi vesīle tıutup ve hem meñāķıb ismin daḡı *Vesīle-i* (15)*Meḡālib* ķodum. Zīrā bu meñāķıb sa'y ile ber-murāda ve bermāķşūda (16)vāşıl oldum ki vaşfı ne dil ile 'ayān ve ķalem birle yazmaġa (17)ķābil degüldür. Bi'z-zarūrī kendümi ol Sultān'a ķul itdüm. [5a] (1)Ve hem menāķıbı daḡı on yidi⁷⁸ menķıbeye müştēmil ķıldum.” Eġerçi kim (2)Sultān Hāzretleri'nün velāyeti⁷⁹ ve kerāmeti lā-yuḡşā ve lā-(3)yü'addur. Lākin Sultān Hāzretleri'nün ecdādı Resūlu'llāh şalla'llāhu (4)'aleyhi ve sellem Hāzretleri'nden kendüye gelince on yidi kimesnedür. (5)Biz daḡı on yidi kimesne-i eşrāf-ı ekrem⁸⁰ ḡürmetine ümīzdür ki bir (6)nice murād ḡāşıl ola. Bi-'avni'l-lāhi te'ālā.⁸¹

El-Menķıbetü's-Sāniye Bir ġün (7)ol iki cihān fāḡırnuñ oġlı ve enbiyānuñ vārişi ve evliyānuñ (8)ser-tācı Hāzret-i Emīr Sultān ma'sūm oġlan iken peder-i⁸² (9)'azīzleri ol zamānuñ mürşīd-i ekmeli vü efḡalı idi. Anuñ (10)ḡuzūr-ı şerīfnde oynar iken beş

⁷⁶ Hānefi: Hānīfi (metinde)

⁷⁷ velāyet: vīlāyet (metinde)

⁷⁸ *Yeni Tarama Sözlüğü*'nde “yidi”(yedi) olarak geķen kelime yidi şeklinde okunmuştur.

⁷⁹ velāyet: vīlāyet (metinde)

⁸⁰ ekrem: ekrām اکرام (metinde)

⁸¹ Yüce Allah'ın yardımı ile.

⁸² peder-i: pederi (metinde)

yaş[ında] oğlancık idi. Bir kimesne (11)gelüp şeyh huzûrunda rûzgâr elinden şikâyet idüp eyitdi: (12)“Yâ şeyh bir bağçeye mālîk idim ki ehl ü ‘iyālîmi anuñ mahşûlüyle (13)besleyüp gıdālandurur idim. Hikmet-i İlāhî āfāt-ı Rabbānî yetişüp (14)içinde revān olan şuları kuruyup içinde olan (15)yemişleri ve ağaçları dañi kuruyup harāb ü ‘ayn-ı turāb (16)oldı. Evlād-ı şıgārım ve ezvāc-ı kibārım ac ve cıgān-ı⁸³ (17)muhtācîn kaldılar. Benüm hālîm nice olur? Bu derde dermān [5b] (1)ve bu marāza ‘ilāc olur mı?” diyüp hāk-i pāyına düşüp tazarru‘lar idüp (2)başına gelen ğamların ‘arz itmek üzre iken Sultānū’l-evliyā (3)Hāzretleri bu kimsenüñ hālîne ‘ālim ve ğamına ‘ārîf olup (4)bunlar dañi muşāhabat üzre iken Sultān Hāzretleri hufyeten (5)bu kimsenüñ bağçesine gelüp iki rek‘at namāz kılup du‘ā (6)idüp eyitdi: “İlāhî eger senüñ katuñda ma‘şūmlaruñ kādri varsa (7)ceddüm olan Habīb’üñ şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem hürmetine du‘āmı (8)kabûl eyle.” didi. Hemān fî’l-hāl ağaçları ter [ü] tāze oldı. Ve yine (9)evvel olan şuları cereyān idüp aqđı. Ve yine ‘ale’n-nuķūd (10)ağaçları yemiş virdi. Evvelkiden muzā‘af oldı. Ba‘zı (11)kimesneler bu hālî görüp gelüp bağçe şāhibine haber (12)virdikde ol eyitdi: “Uş varup göreyim” diyüp geldi gördi. (13)Bunuñ bağçesi ravza-yı cennet olmış. Eyitdi: “Sübhān Allāh (14)bu gördigüm bağçem benüm midür yoħsa düşümde olan (15)azġās [ü] ahlāmum mıdur?” diyüp tehayyürde iken bir nūr-ı sātı‘ (16)içinde Sultān Hāzretleri gelüp bu fakîre bu sırruñ (17)hakîkatinden haber virüp bu fakîri tesellî itdükde bu dañi [6a] (1)kaşd itdi ki varup mübārek elin öpe. Sultān Hāzretleri fî’l-hāl (2)ġā’ib oldı. Bu fakîr şād⁸⁴ olup dönüp şehr-i Buħārî içinde (3)nidā idüp bağçe haberin virdi ki kudret haber viricek cemm-i ġafîr-i (4)şaġîr ü kebîr cemî‘en gelüp gördiler. Zîrā ki muķaddemā bağçe harāb (5)olduġın⁸⁵ bilürler idi. Görüp eyitdiler: “Bu iş bunuñ aşlına nazar (6)idicek

⁸³ چنگانلىق “cığānlık” چنگانلىك “çingānelik” kelimesinni eş anlamlısı olarak verilmiştir. *Lexicon*, s.664; “çigan”: “Çingene” *TDK Tr. Sözl.*

⁸⁴ şād: şād (metinde)

⁸⁵ olduġın: olduġıñ (metinde)

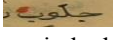
çok degüldür. Lâkin te‘accüb hemân bunun ma‘şümlüğü hâline bu (7)kadar kerâmet itmek” didiler. Ve yine ba‘zılar eyitdiler: “Zâhırde şağîr-i (8)ma‘şümdür. Lâkin haķîkatde gâyet uludur” didiler. Ne ulu belki rûhânî⁸⁶ (9)dâ’irenüñ kûtbü’l- aķtâbı idi. Ce‘ale’llâhu’l-cennetu meşvâhu.⁸⁷

El-Menķibet(10)ü’ş-Sâlişe⁸⁸ Ve yine Emîr Sultân Hâzretleri şehri-i Buķârî (11)içinde ‘ilm-i zâhiri kemâle yetişdürüp ‘âlim olmuş idi. Ve ‘ilm-i (12)dîniyyede fakîh idi. Ve ‘ilmde gâyet mü’eddib idi. Ve ahlâķ-ı hasenede (13)hulķ-ı ‘azîm şâhibi idi. Vaktâ ki ‘âlem-i maşûmiyyetlerin itmâm idüp (14)[gel]üp⁸⁹ recüliyyete ķadem başup recül⁹⁰-i kerîm olup cemî‘ ‘ulûmı taķşîl (15)idüp kemâle yetişdiler andan Buķârî şehrinden rihlet idüp ceddî Resûl(16)’ullâh şalla’llâhu ‘aleyhi vesellemüñ *Men ferra [bi-dînihi]*⁹¹ mine ‘l-arķi ile ‘l-arķi istevcebe (17)*riķvâna’llâhi ‘l-ekber*⁹² ģadîş-i mefhûmıyla ‘âmil olup Ka‘be-i şerrefeha’llâha⁹³ [6b] (1)gelüp tekâ‘üd idüp mücâvir⁹⁴ oldılar. İlâ mâşâ’llâh⁹⁵ şol mertebe ‘ibâdet (2)ü tâ‘at itdiler ki *lâ-yahķfâ ‘aleyhi şey*⁹⁶ maķâmına vardılar. Andan daķı (3)riķlet idüp Medîne-i Nûru’llâh’[a] gelüp cedd-i Resûlu’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi (4)ve sellem civârına nüzûl idüp ittifâķ muķaddem mücâvirîn⁹⁷ olan eşrâfuñ⁹⁸ (5)bir mu‘ayyen şadr-ı maķâmı var idi. Gelüp Sultân Hâzretleri ol (6)maķâma ķu‘üd itdiler. Sâ’ir hâzirûn olan on iki Emîrler

⁸⁶ rûhânî: ruķânî (metinde)

⁸⁷ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

⁸⁸ şâlişe: şâliş (metinde) Metinde Arapķa sıra sayılarının yazımı sorunludur.

⁸⁹ Metinde şeklinde yazılan kelime “gelüp” okunmuştur. Hüsameddin Bursevî’nin menakıpnamesinde de “gelüp” şeklinde okunmuştur. (Karaman, 2009, s 125)

⁹⁰ Metinde şeklinde harekelendirilmiş.

⁹¹ Nûshada “nübüvvetihî” yazılmış olan kelime, hadis kaynaklarında “bi-dînihi” şeklinde tespit edilmiştir. Bkz. Cemâleddin Zeylâî. (1414). *Kitabu tahrîci ehâdis ‘l-keşşâf*. C. 1. Riyad: Dâru İbn Huzeyme, s.334.

⁹² “Kim dini için bir yerden diğeri yere hicret ederse Allah’ın en büyük cennetini kendisine vacip kılar.” (Hadis)

⁹³ “şerrefeha’llâh” tek başına “Allah onu yüceltsin, şereflendirsin” demek. Burada Kâbe ile beraber kullanıldığı için “Allah’ın yüce eylediği Kâbe’ye” anlamında kullanılmıştır.

⁹⁴ mücâvir: mücâvîr (metinde)

⁹⁵ Allah’ın istediği vakte kadar.

⁹⁶ “Allah’a hiçbir şey gizli kalmaz.” Âl-i İmrân Sûresi, 5. Ayet.

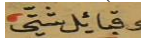
⁹⁷ mücâvirîn: mücâvîrîn (metinde)

⁹⁸ eşrâfuñ: eşrâfun (metinde)

(7)cem' olup gelüp eyitdiler: "Bu maḳāma kimesne lāyık olamaz. İllā ḥasebde (8)ve nesebde eşref ü eşher olasız. Niçün terk-i edep itdünüz didiler. (9)Sultān Ḥazretleri eyitdi: "Bu benüm ceddüm şadr[ı]dur. Baña kim māni' (10)olurmuş." didi. Sābıkūn olan Emīrlar eyitdiler: "Evvelā biz (11)sizden beyyine taleb iderüz. Bize yā beyyine veyā ḥōd 'alāmetün (12)ahz idi[n]üz⁹⁹." didiler. Sultān Ḥazretleri eyitdiler: "Gelün varup (13)ceddimüz ve mūmeyyizimüz olan Ḥabību'llāh fī'l-'ālemīn Ḥazretleri'nün (14)āsītān-ı sa'ādet-me'āb ve merḳad-i nişāblarına varup imtiḥān (15)ve tecrībe idüp bir bir selām virüp geçelim. Ol Sultānū'l-enbiyā (16)Ḥazretleri her kimün zāhiren ve bāṭinen selāmın¹⁰⁰ alursa ol (17)şahīḥ emīrdür. Cedd-i Resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem Ḥazretleri'nün [7a] (1)kapusunuñ esīridür ve maḳbūlidür." diyüp buyurdi. Sābıkūn olan (2)on iki emīrlar cemm-i ḡafīr ḳalkup iki cihān faḥrı Sultān olan (3)Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Ḥazretleri'nün ravza-i şerīflerine (4)gelüp Sultān Ḥazretleri'ne "Siz evvel geçün" diyü teklīf eylediler. (5)Sultān Ḥazretleri buyurdi ki "Sizün bende şübheñüz olup (6)soñra geçeyim siz evvel geçün." diyüp buyurdi. Bunlar daḥi bir bir (7)selām virüp geçerler. Birisinün daḥi selāmı alınmaz. Ba'dehu Sultān (8)Ḥazretleri gelüp "Es-selāmü 'aleyke yā ceddī" diyecek ravza-yı şerīf (9)içinde bir sadā gelür ki "Ve 'aleyke's-selām yā veledī ve yā eşref (10)evlādı ve yā Muḥammed el- Buḥārī" diyü bir sadā geldi. Ḥattā bu sadāyı (11)şu 'üb müst...(?) ve ḳabā'il-i şettā¹⁰¹ ve cemm-i ḡafīr ol izdiḥām¹⁰² (12)cemī'en işidüp gelüp mübārek ellerin öpüp ve ayaklarına (13)düşüp envā' tazarru'lar idüp ol sābıkūn olan on (14)iki Emīrlar gelüp "Sultān'um siziñ¹⁰³ ḳadriñüz bilemedük

⁹⁹ idiñüz: idirüz (metinde)

¹⁰⁰ selāmın: selāmın (metinde)

¹⁰¹Metinde şeklinde yazılan kelime Şevkī menakıpnamesinde de "ḳabā'il-i şettā" şeklinde okunmuştur. (Baba, 1991, s. 55.) bkn. <https://www.osmanlicasozlukler.com/osmanlica-sozluk-madde-57254.html> şettā "çeşit çeşit, başka başka";Steingass *Comprehensive Persian-English Dictionary*'de "shatta" şeklinde okunan sözcük yine benzer anlamda kullanılmaktadır. bkn. <https://dsal.uchicago.edu/dictionaries/steingass/> adresinden erişildi.

¹⁰² izdiḥām: izdiḥām (metinde)

¹⁰³ siziñ: sizin سيزين (metinde)

(15)ma‘zūr buyuruñ.” diyüp ağlaşup ھاڭڭ-ı i ‘tirāfile mu‘teref olup (16)Sultān
 Һазретleri’ni bağına başup mu‘ānağa itdiler ve eṭrāf [ü] (17)eknāfdan işidüp ve
 gelüp mübārek ellerin öpüp ‘avdet [7b] (1)iderler idi. Ve ba‘dehu Sultān Һазретleri
 cedd-i Һabību’llāh şalla’llāhu te‘ālā (2)‘aleyhi ve sellem civārında nice müddet-i
 medīde ikāmet idüp anda muḳīm (3)ve mücāvır¹⁰⁴ olurlar. Andan yine bir gün
 Resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā (4)‘aleyhi ve sellem Һазретleri’nüñ rûḫāniyyetinden bu
 işāret olur ki (5) “Yā eşref evlādı ve semerete ikbārī¹⁰⁵ diyār-ı Rûm’da kıyāmet
 (6)ḳarīb ve nihāyetde murīb olup dīn gāyetde za‘īf olmışdur. (7)İmdi diyār-ı Rûm’a
 var sünnetlerimi icrā ve ümmetlerimi iḫyā eyle.” (8)diyüp emr olduğda semi‘nā ve
 eṭa‘nā¹⁰⁶ ‘ale’r-re’s ve ‘l-‘ayn¹⁰⁷ diyüp (9)hemān ol diyārdan daḫi rıḫlet idüp sefere
 teveccüh itdiler. (10)Kuddāmında ve emāmında bir ḳandīl zāhir olur. Ve yine
 Resūlu’llāh şalla’ (11)llāhu te‘ālā ‘aleyhi vesellemüñ ravza-i şerīflerinden bunda daḫi
 olur ki (12)“Yā veledī bu ḳandīl her ne yerde ḳarār idüp sākin olursa sizler (13)daḫi
 ol mekānda tavaṭṭun idüp ḳarār-ı mekān¹⁰⁸ idesiz.” diyü (14)işāret olıcaḳ ḳandīl daḫi
 öñünce delīl ve ḳulāguz olup (15)Sultān Һазретleri aña tābi‘ olup ḳandīl gelüp Bursa
 şehrinde (16)ḳarār idüp anlar daḫi mezkūr Bursa şehrinde Gökdere başında (17)bir
 servi ağacı ḳurbında bir mağara vardı gelüp anda ḳarār [8a] (1)idüp nice müddet
 ‘ayn-ı nāsdan maḥḥice olup tā‘at ve ‘ibādet (2)üzre oldılar. Ce‘ale’llāhu’l-cennetu
 meşvāhu.¹⁰⁹
 El-Menḳıbetü’r-Rābi’a¹¹⁰ Ve yine (3)ol sultānü’s-sādāt ve menba‘ü’l-vilāyāt ve
 ma‘denü’l-kerāmāt (4)Emīr Sultān Һазретleri ḳuddise’llāhu rûḫahu vaḳtā ki gelüp

¹⁰⁴ mücāvır: mücāvīr (metinde)

¹⁰⁵ “Ey çocuklarımın en şereflişi ve övünç veren meyvem”

¹⁰⁶ semi‘nā ve eṭa‘nā (سمعنا واطعنا) “İşittik ve boyun eğdik” manasında.

¹⁰⁷ Başım gözüm üstüne.

¹⁰⁸ ḳarār-ı mekān: ḳarārı mekān (metinde)

¹⁰⁹ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

¹¹⁰ rābi’a: rābi‘ (metinde)

Bursa (5)şehrinde karar itdiler. Bir gün ba‘zı havâşdan Sultân Hâzretleri (6)karar itdüğü mekânda nûr-ı sâti‘ müşâhade idüp gelüp nâsa (7)medh itdükte cemî‘ nâs içre şâyi‘ oldu. Bir gün ‘ulemâdan ve (8)fuзалâdan birkaç ‘âlimler cem‘ olup eyitdiler: “Varup görelim (9)Sultân Hâzretleri’nün ‘ilmin¹¹¹ ve mertebesin ‘ulûm-ı zâhirde (10)nicedür?” diyüp gelüp bir müşkil yerden mes‘ele su‘âl ideler. Vaktâ ki (11)gelüp huzûr-ı şerîfine duhûl idüp ku‘ûd itdiler. Aşlâ nuṭṭa (12)kâdir olmayup sâkin olup tûrdılar. Ke‘ennehu¹¹² hayvân-ı nâṭık dâ‘ire (13)sinden çıkdılar biri bir kelimâta kâdir olmadılar. Yine Sultân Hâzretleri (14)cevâp virüp eyitdikleri su‘âl[i] irâd ile cemâl ile tamâm tafşîl ile¹¹³ (15)muhakkık¹¹⁴ ve tedkîk idüp ve eyitdi: “Monlâ Efendiler bir kimesnenün mu‘allimi (16)Allâh ola ve dersḥânesi cennet ola. Ol ma‘kûle¹¹⁵ kimesneyi siz (17)nice tecrîbe ve imtiḥân itmek sizlere ğâyet ile ‘ayb¹¹⁶dur.” didi hemân [8b] (1)Monlâlar bi-esrehim¹¹⁷ kâḥup mübârek ellerin öpüp eyitdiler: “Sultân’um (2)kuşûrumuz çokdur. Ma‘zûr buyruñ.” didiler. Ce‘ale’llâhu’l-cennetu meşvâhu.¹¹⁸ (3)

El-Menḳıbetü’l-Hâmise¹¹⁹ Ve yine Emîr Sultân Hâzretleri Bursa şehrinde (4)tâ‘at ve ‘ibâdet üzre idi. Ol zamânda İstanbul kâfirler elinde (5)idi. Taht Bursa idi. Pâdişâh Yıldırım Hân Bâyezîd idi. (6)İttifâk sefere gitmiş idi. Meger pâdişahuñ şâliḥa bir kıızı var idi. (7)İsmine Hündî Sultân dirler idi. Tâ‘at ve ‘ibâdet ehli idi. Gicelerde (8)yatmayup teheccüd namâzın kılar idi. Şalâhiyyet ile meşhûr (9)olmuşdı. Allâhu tebâreke ve te‘âlâ¹²⁰ Hâzretleri ol kıza ḥayr-ı tarîḳ-i (10)necât virmek diledi. Hemân

¹¹¹ ‘ilmin: ‘ilmiñ (metinde)

¹¹² “Sanki, gûyâ, benzer”

¹¹³ Metinde ایراديله جماليله تمام تفصيليله şeklinde yazılmıştır.

¹¹⁴ muḥakkık: muḥakkıḳ (metinde)

¹¹⁵ maḳûle: ma‘kûle (metinde)

¹¹⁶ ‘ayb: ‘âyib (metinde)

¹¹⁷ Hep birlikte.

¹¹⁸ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

¹¹⁹ ḥâmise: ḥâmis (metinde)

¹²⁰ Metinde الله و تبارك و تعالي şeklinde yazılmıştır.

bir gice ol iki cihān faḥrī Ḥazret-i (11)Muḥammed el-Muṣṭafā ṣalla'llāhu te'ālā
'aleyhi ve sellem bu aṣl ṣāliḥanuñ ḥatırın (12)tesellī idüp eyitdi: “Ağlama cānum ben
seni oğlum Muḥammed el-Buḥārī Ḥazretleri'ne (13)virdüm. Şabāḥ olıcak bu emri
benden kabūl edüp ḥilāf itmeyesin. (14)Olmaya ḥicāb idüp bir ğayrı 'amel idesiñ.”
diyüp ğā'ib oldı. (15)Çün Ḥündī Sultān uyandı sākine olduğı kaşruñ içi nur-ı
(16)sātı' birle tölmiş. Kaşr nūrından görünmez. Secde-yi şükr idüp (17)Ḥaḳ Te'ālā
Ḥazretleri'ne ḥamd ü şenā kıldı. Ve yine şabāḥ olıcak bu [9a] (1)sırrı kimseye
dimeci. Ḥicāb itdi. Lākin ol gün yimedi ve içmedi. Gice (2)olıcak ve yine tūrup
namāza şurū' itdi. Nıṣfū'l-leyl olunca (3)andan yine āb-dest tāzeleyüp yatdı. Hemān
yine Resūlu'llāh ṣalla'llāhu (4)'aleyhi ve sellem Ḥazretleri'ni gördi. Gülüp eyitdi:
“Yā Seyyide niçün (5)böyle idersiñ. Yoḥsa benüm oğluma varmakda 'ār mı idersin?
(6)İmdi kıyāmet günü benüm ümmetümden olup şefā'atümden ḥitāb olursa (7)şabāḥ
olıcak bir an ve bir sâ'at te'ḥīr itmeyüp benüm şer'-i şerīfim (8)üzre oğlum
Muḥammed el-Buḥārī Ḥazretleri'ne kendüni nikāḥ itdüresiñ.” (9)diyüp muḥkem
te'kīdler itdi. Çün yine şabāḥ oldı Ḥündī (10)Sultān yine ḥicāb idüp eyitdi: “İlāhī
cemī' gizlü işler saña aşikā(11)redür. Yārāb bu benüm gördüğüm senüñ Ḥabībüñ ve
Resūluñ'dur. Şüphem (12)yokdur. Bu qarāvaşuñ ḥicāb iderim. İmdi Yā Rabbim
dilerim ki ol (13)Ḥabībüñ ve Resūl-i ekremüñ ṣalla'llāhu te'ālā 'aleyhi vesellemüñ
oğlu (14)olan Seyyid Muḥammed el-Buḥārī Ḥazretleri bu ḥuşūsda olan (15)mekānı
evvel feth eylesün.” diyüp ağladı ve eyitdi andan soñra kendinüñ (16)bir maḳbūl
ādemīsini¹²¹ irsāl idüp eyitdi: “Var Emīr Sultān'a ammā (17)bir kelimāt idüp söyleme.
Hemān gör ne buyurdılar ise anı ḥıfz idüp [9b] (1)gelüp ḥaber viresin.” diyüp
gönderdi. Ol kimesne daḥi semi'nā ve (2)eṭa'nā¹²² diyüp Sultān Ḥazretleri'ne geldi.
Hemān Sultān (3)Ḥazretleri istikbāl idüp ya'nī karşı gelüp buyurdılar ki: “Biz bunda

¹²¹ ādemī: ademī (metinde)

¹²² İşittik ve boyun eğdik.

(4)pādişāh kızı almağa gelmedük idi. Lākin ‘arş-ı a‘lāda melā’ike (5)nikāh itdiler. Biz daḥi qabūl itdik.” diyü buyurdi. Ol kimesne gelüp (6)bu ḥaberi viricek Ḥündī Sultān eyitdi: “Emr-i vücūb içündür (7)şimden girü muḥālefet itmege maḥāl yokdur. Hemān nikāh olunsun.” diyü (8)cevāb itdi. Bu sürūr Bursa şehrinde fāş oldı. Lākin (9)nikāh itmege kimse cūr’et idemedi. Yine Emīr Sultān Ḥazretleri’nüñ (10)bir muḥibb[i] var idi. Monlā ‘Alī dirlerdi eyitdi gelüp ol nikāh eyledi. (11)Bu ḥaber seferde Pādişāh Ḥazretleri’ne yetişdi. Ğāyet bī-ḥuzūr (12)oldı. Ve yanunda olan ba‘zı müfsidler eyitdiler: “Sultān’um lāyık mıdur (13)sizler yedi iqlīm pādişāhı olasız. Bir kişi gelüp sizden (14)icāzet almadın pādişāhuñ kızını almadı.” diyüp ba‘zı kelimāt (15)eyitdiler. Ḥattā Pādişāh Ḥazretleri ğazaba gelüp eyitdi: “Elbetde (16)ve elbetde ikisini daḥi qatl itmek gerek.” diyüp Süleyman Beg dirler (17)bir vezīri var idi. Aña emr idüp gönderdi ve eyitdi: “Eger [10a] (1)ikisin daḥi qatl itmezseñ seni bir ‘azāb ile qatl iderim ki cemī’(2)‘āleme ‘ibret olursıñ.” diyüp gönderdi. Süleymān Beg daḥi kırk (3)çavuş alup revāne oldılar. Şehr ḥalkı işidüp şehre bir ğulgule (4)düşdi. Ḥündī Sultān’a ḥaber olup gelüp Emīr Sultān’uñ etegi (5)altına girüp eyitdi: “Sultān’a Ḥazretleri kıymazlar yā benüm ḥālīm nice (6)olur?” didi. Ya’nī “Qorqma üşenme Allāhu te‘ālā bizüm iledür.” didi (7)ve buyurup eyitdi: “Tır yukaru var benüm kebāde yāyumı getir.” didi. (8)Ḥündī Sultān eyitdi: “Ḥavf iderüm.” diyüp dir dir ditrerdi. (9)Sultān Ḥazretleri buyurdi ki: “Anlardan bize zahmet ü ‘inān (10)yokdur in-şāa’llāhü’r-raḥman.” didi. Ḥündī Sultān daḥi (11)kebāde yāyı getürdi. Lākin ḥavfindan ditrer idi. Sultān Ḥazretleri (12)buyurdi: “Bir ok at.” didi. Ḥündī Sultān Ḥazretleri eyitdi: (13)“Qudretüm yokdur.” didi. Sultān Ḥazretleri buyurdi: “Hemān sen (14)okı qo kirişte ok kendisi gider.” didi. Ḥündī Sultān daḥi (15)okı kirişe qodı. Hemān kırk dāne yeşil yelekli oklar yarılup (16)çıkıdı. Mezkūr çavuşlar helāk oldı. Bu ḥālī Süleymān Vezīr’e ḥaber (17)virdiler. Aşlā iltifāt itmedi. Gelüp Yıldırım

Altı'nda kendüsi bi'z-zāt [10b] (1)ben kendüm varayum diyüp Bursa'ya geldi. Şehre haber oldu. (2)Cemm-i gâfir temāşāya çıkdılar. Sultān Hāzretleri'ne haber virdiler. Aşlā (3)iltifāt itmedi. Gelüp Yıldırım Altı'nda çaya geldiler.¹²³ Nice cemā'at (4)seyre¹²⁴ temāşāya geldiler. Bir 'acūze hātūn gelüp eyitdi: "Sultān'um (5)benüm iki oğlancıklarum sizi hemān temāşāya çıkdılar. Sizlere (6)sū-yı kaşdları¹²⁵ yokdur. Anlara kıymañ didi. Sultān Hāzretleri (7)buyurdı ki: "Anlar bizi temāşāya çıkmışlar. Hāḡ Te'ālā Hāzretleri anlara (8)bir hāl virsün ki cemī' 'ālem anları temāşā itsünler didi. (9)Fī'l-hāl ḡadīd oldılar. Anlar şimdi dāhī ḡadīdlerdür. Bursa şehrinde (10)Yıldırım Cāmi''inüñ ḡurbında medfūnlardur. Nice zamāndur şöyle (11)ḡadīdlerdür. Temāşā olındı. Ba'zı hāmīle hātūnlar görüp (12)vaz'-i ḡaml itmişlerdür. Andan defn itdiler. Şimdi medfūnlardur. (13)Bu cānibden Süleymān Vezīr şehre geldi. Hāḡ bunı temāşāya (14)çıkdılar. Meger Sultān Hāzretleri'nüñ bir şūfisi var idi. (15)Şarı Yūsuf dimekle ma'rūf idi. Bursa şehrinde (16)dört günlük ba'īdede olur idi. Bu hāle vāḡıf olup (17)eyitdi: "Bire küstāḡ biz bunda ne işdeyüz ki sen gelüp benim [11a] (1)şeyḡime sū-yı kaşd idersin. Biz baḡup tırayuz." didi. (2)Meger bōstān ḡapalar imiş. Hemān ḡapayı şallayup yire urdı. (3)Süleymān Beg Bursa şehrinde atdan yıḡıldı. Meger Şarı Yūsuf'ün (4)ḡapası gelüp bunun böḡrüne doḡunmuş. Süleymān Beg yıḡıldıḡı (5)ol imiş. Süleymān Beg hemān bir ādemīsin¹²⁶ irsāl idüp eyitdi: (6)"Var Emīr Sultān'a eyit ki bize kıymasunlar. Şimden girü anların (7)ben¹²⁷ 'abd-ı zelīli vü muḡıbb-i şadīḡı olayım. Lūtf idüp bizi ḡabūl (8)eylesünler." didi. Sultān Hāzretleri gelen ādama¹²⁸ eyitdi: (9)"Babam Rūm erenlerinde[n]dür¹²⁹"

¹²³ Metnin buradan sonraki kısmında "kadidler hikāyesi" anlatılmaktadır. Aynı sayfanın 13'üncü satırına kadar bu hikāye devam etmektedir.

¹²⁴ Metinde سیره şeklinde yazılmış.

¹²⁵ Metinde سوي وصدراً şeklinde yazılmış.

¹²⁶ ādemī: ademī (metinde)

¹²⁷ ben: biz (metinde)

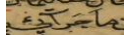
¹²⁸ ādam: adam (metinde)

¹²⁹ erenlerindendür: erenlenderdür (metinde)

didi. “Hep men‘ eyledüm. Lākin Edremīd’de¹³⁰ (10)Şarı Yūsuf’ı men‘ idemedüm. Çapa ile atup urdı. Şimdi (11)aña çare yokdur.” didi. Fī’l-ḥāl Süleymān daḥi vefāt itdi. (12)Bāḳī kulları varup olan mācerāy¹³¹ Pādişāh’a ḥaber viricek (13)Pādişāh Ḥazretleri ḥavfa düşüp ḳalbi dehşet itdi. (14)Ve ḥuzūrunda olan ekābir ve a‘yān eyitdiler: “Sultān’um bu kişide (15)bir sırr vardur. Biz bilmezüz. Bu kişi hem evlād-ı Resūl’dur ve hem (16)velāyet ola. Gelün Sultān’um bu ḥuşūşī Allāhu te‘ālā’ya (17)tefvīz idüp muḳayyed olmañ. Eger muḳayyed olasız belki [11b] (1)size daḥi bir zarar yetişe didiler. Pādişāh Ḥazretleri eyitdi: “Tevbe (2)idüp ve rücū‘ itdüm. Bu ḥuşūşda baña bir daḥi kelimāt itmeñ.” (3)diyü buyurdı. Ba’dehu Pādişāh Ḥazretleri’ne buluşup mübārek (4)ellerinden mā-‘adā mübārek ayakların daḥi öpmek ḳaşd itdükde (5)Sultān Ḥazretleri bārek’allāh¹³² diyüp Pādişāh Ḥazretleri’ni (6)mu‘ānakā eyledi. Pādişāh Ḥazretleri eyitdi: “Sultān’um bizi (7)ḥayr du‘āya meşḡul olup ḳalbinden iḥrāc itmeñ.” didi. (8)Sultān Ḥazretleri mübārek ellerin ḳaldırup ḥayır du‘ā (9)eyledi. Ce‘ale’llāhu’l-cennetu meşvāhu.¹³³

El-Menḳıbetü’s-Sābi‘a Ve yine (10)Sultān Ḥazretleri’nün bir kerāmeti daḥi bu ki bir gün Yıldırım (11)Ḥān Sultān’uñ oğlu Sultān Murād’uñ bir yavuz atı var (12)idi. Bed-ḥūy idi. Yanına kimse iletmez idi. İttifāḳ (13)Sultān Murād eyitdi: “Şu atı eniştem olan Emīr Sultān (14)Ḥazretleri’ne ḥıbe itdüm. İmtihān idüp görelim zabṭ ide (15)bilür mi?” didi. Vaktā kim at gelüp sultān-ı sādāt (16)Ḥazretleri’ne vāşıl oldu. Sultān Ḥazretleri an[da]¹³⁴ hazır (17)olan bir şahşa eyitdi:“ Var ol ata benden selām eyle ve eyit ki [12a] (1)Şimdiye dek şāhibūñ Allāhu te‘ālā’ya ‘āşī idi. Sen daḥi (2)anuñ fi‘line göre cezāsın iderdüñ. Şimdiki şāhibūñ Allāhu (3)te‘ālā Ḥazretleri’ne

¹³⁰ Edremīd’de: Edremīd’ede (metinde)

¹³¹ Metinde şeklinde yazılmış.

¹³² “Allah mübarek etsin.”

¹³³ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

¹³⁴ anda: anuñ (metinde)

muṭī' oldu. Vaḳtā kī ol şahş varup (4)bu haberi ata didi. Hemān ol at üç kerre başını aşağı (5)alup ke'ennehu Rabb selām idüp "Sultān Hāzretleri'nün (6)emri başımız ve yüzümüz üzre." didi. Andan şöıra at şöyle (7)oldı ki bir oğlancık ne yere gel dise ardınca gider oldu. (8)El-ḥamdü li'llāhi 'alī-nevālihī ve's-şalātü ve'-selāmü 'alā-ḥabībih ve ālih.¹³⁵ (9) Ce'ale'llāhu'l-cennetu meşvāhu.¹³⁶

El-Menḳıbetü's-Şāmine Ve yine Emīr (10)Sultān Hāzretleri Bursa şehrinde dā'im 'ibādet ider (11)idi. Allāhu te'ālā Bursa şehrini ehl-i İslām ile ma'mūr (12)itmişdi. Ve gayrı şehirler daḥi ma'mūr.¹³⁷ Şöyle zālīm¹³⁸ idi ki (13)vaşfı nice mümkin ola ḳābil degüldür. Hattā Peyğamber şalla'llāhu (14)te'ālā 'aleyhi vesellemün sünnet-i şerīfinden ḥāric ba'zı bid'atlar¹³⁹ (15)ihdās idüp ve yeryüzünde nice kanlar ve nice fesādlar idüp (16)ḥalk[1] ḳatı idüp ve ekinlerin çigneyüp yire berāber idüp Müslümā(17)nlaruñ kanın¹⁴⁰ dökmek için kılıç çıkarup kolların sığamış [12b] (1)idi.¹⁴¹ Hattā Melik Nāşır dirler Şām'uñ bir begi var idi. Aña bir mektüb (2)bir Müslümāna yazup göndermiş. Şüret-i mektüb budur. Şikāyet (3)idiciye esirgeyiciye ve oğlancığa merḥamet itmeziz. Allāhu te'ālā (4)raḥmetini ḳalbimizden ḳoparmışdı. El-veyl sümme el-veyl¹⁴² şol (5)kimseye kim bizüm 'askerimizden olmaya ve yeryüzünde bunca (6)fesād itdün ve bunca evlādı yetīm itdün ve bunca şehrimizi (7)ḥarāb itdün. Sizden kaçmak bizden ṭaleb itmeñ ve ḳanḳı meşhede (8)varasız ve ḳanḳı yiri ḥişār¹⁴³ idesiz. Kimi kılıcımızdan (9)necāt ve okumuzdan ḥalāş bulasız.

¹³⁵ Nimetleri için Allah'a hamd olsun. Salat ve selam onun habibi (Hz. Muhammed'in) ve ailesinin üzerine olsun.

¹³⁶ "Allah, cenneti ona mesken eylesin."

¹³⁷ Bu cümle sonrası anlamda bir kopukluk meydana gelmektedir. 12b sayfasının 13'üncü satırına kadar farklı bir hikâye anlatılıyor gibi.

¹³⁸ zālīm: zālīm (metinde)

¹³⁹ bid'at: bid'ād (metinde)

¹⁴⁰ kanın: ḳanıñ (metinde)

¹⁴¹ "Şöyle" ile başlayan cümleden itibaren bu uzun parçanın öznesi yok. Yazarın tasvir ettiği kişinin "Timur Leng" olduğunu ise ancak hikâyenin sonundaki "Timur Leng" ifadesinden çıkarmak mümkündür.

¹⁴² Yazık ki ne yazık.

¹⁴³ ḥişār: ḥişār (metinde)

‘Adedimüz kum gibi (10)selāmet buldı. Şol kimesne kim kıtālīmüz taleb itdi nedāmet (11)buldı. Eger bizüm¹⁴⁴ emrimüze itā‘at iderseñüz ve şartlarımızı (12)kabul iderseñüz size olan bizedür ve bize olan sizedür (13)ve’s-selām. Vaktā ki bu zālīm¹⁴⁵ şehre girdi nice zulm ve nice (14)fesād itdi ki izhārından ihfā hayrdur. Hattā şehir halkı (15)cem‘ olup Sultān Hazretleri’ne gelüp selām virüp eyitdiler: (16)“Sultān’um şol habīs şerīrūñ tuğyān-ı ehl-i dāl ü muzıluñ (17)şerrinden şehrimüzi hālāş eyle.” didiler. Bu aşl ulu belāyı Sultān [13a] (1)Hazretleri redd itmege kādirdür. Sultān Hazretleri bunlaruñ (2)hātırı[n] tesellī idüp eyitdi: “İn-şā‘allāh def‘ idelim.” didi. Hemān (3)bir adam irsāl idüp eyitdi: “İn-şā‘allāh orduya var. Anda bir (4)eskici vardur.” Şu endāmile tırup şeklini vaşf itdi (5)ve eyitdi: “Bizden aña selām eyle ve eyit ki dañi inşāf olmadı mı? (6)Bizüm mekānımızda ve maķāmımızda nice bir tıururlar. Hemān rıhlet¹⁴⁶ (7)üzre olsunlar didi. Ve gelüp ol kimse eskici hemān (8)iki ayak üzre kalkup “Ve ‘aleyküme’s-selām ve rahmetü’llāhi ve (9)berekātühü” diyü eyitdi. Ne buyurdı kim bizüm mekānımızda nice bir (10)tıururlar yeter. Hemān rıhlet üzre olsunlar diyüp eyitdi (11)‘ale’r-re’s ve’l-‘ayn diyüp hemān kalkalım didi. Andan bizin (12)ve bıckısın ve ignesin ve iplikin cem‘ idüp kütüsüne (13)koydı. Fi’l-hāl bir münādī nidā idüp er-raḥīl er-raḥīl! (14)ya’nī göçdür göçüñ diyüp nidā eyledi. Ol gice bir kimesne (15)kalmadı hep göçdiler. Rivāyet itdiler ki ba‘zı aşḥāb-ı keşf (16)ve ehl-i tarīķ ve ehl-i sülūk eskici kūtbdur. Anuñiçün (17)Tīmūr Leng aña tābi‘ idi. Ve şimdiki zamān dañi bu minvāl üzredür. [13b] (1)Şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ve ‘alā-ālihi ve şahbihi ecma‘īn.¹⁴⁷ Ce‘ale (2)’llāhu’l-cennetu meşvāhu.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Metinde şeklinde yazılmış.

¹⁴⁵ zālīm: zālīm (metinde)

¹⁴⁶ rıhlet: rıhlet (metinde)

¹⁴⁷ Allah’ın selamı Peygamber’inin, onun ailesinin ve sahabilerinin hepsinin üzerine olsun.

¹⁴⁸ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

El-Menkıbetü't-Tāsi'a Ve yine Emīr Sultān (3)Hāzretleri'nün bir kerāmeti bu ki Allāhu te'ālā'nun velīlerinden (4)bir velī var idi. Şeyh Sinān dimekle ma'rūf idi. Merkad-ı (5)şerīfleri Rūm şehirlerinden bir şehirdedir. Beyān (6)olmağdan müstefīddür. Rivāyet iderler ki mürīd-i kābilīne (7)ve tālīb-i musta'id-i dīne terbiyeler ve mededler iderdi. (8)Ba'zı 'ulemā-yı 'āmilīn¹⁴⁹ kerāmetiyle tecrībe¹⁵⁰ idüp eyitdiler ki (9) va'llāhü'l emr-i kemāl-i bakkāl va'llāhi(?) didiler. Ya'nī nice ki dirler (10)ise öyledür. Rivāyet olundu. Şeyh Sinān beş yaşında (11)oğlancık iken babalarıyla bir gün tarlaya bōstān (12)ekmek için gitdiler. Yanlarında ba'zı karpuz ve kavun (13)tohumı var idi. Lākin az idi. Baba Sinān eyitdi: "Oğul, (14)sen tūr ben varup bir miqdār çekirdek getüreyim." diyü (15)gitdi. Sinān eyitdi: "Hemān şunu gördüm bir 'azīz nūrānī (16)kimse yeşil dülbend ile ve yeşil tınlar giymiş. Yüzünü (17)nūrı güneş gibi berķ urur. Allahu te'ālā celle celāluhū [14a] (1)ve 'amme nevāluhū¹⁵¹ bunu 'izz ü vaķār ile ve sekīnet ile müzeyyen eylemiş (2)ve yüzünü nūrı berķ urmuş. Atını benüm üzerime tıutup (3)doğrı gelüp selām virdi. Ben daħi ta'zīm birle redd-i selām (4)idüp el bağlayup karşı tıurdum. İşāret idüp baña eyitdi:(5)"Şol karpuz çekirdeginden birkaç vir." didi. Ben de emre (6)imtişālen birkaç çekirdek virdüm. Bi'smi'llāh diyüp yire (7)şaçdı. Ben daħi¹⁵² bakup fıkr idüp tıururdum. Fi'l-ħāl (8)tarla [yemişli]¹⁵³ bōstān oldu. Ben daħi kesüp¹⁵⁴ aña nazar (9)idüp fi'l-ħāl bir karpuz zıhūr itdi. 'Ale'l-fevr bu kişi (10)benden yaña nazar idüp buyurdi: "Şol karpuzı kes." (11)didi. Ben daħi kesüp eline virdüm. Bıçağıyla kesüp üç (12)bölük itdi. Birini baña virdi. Ve "Bir bölüğini babaña viresin." (13)didi ve hem "Babaña

¹⁴⁹ Metinde şeklinde yazılmış.

¹⁵⁰ tecrībe: tecrībe (metinde)

¹⁵¹ Allāh'ın şanı çok yücedir ve ihsanları herkese ulaşmıştır.

¹⁵² daħi: daħi داخي (metinde)

¹⁵³ Metinde bu kısım silinmiş.

¹⁵⁴ "Ben daħi kesüp" ifadesi iki kez tekrar etmekte.

ikiñüz bile gelüp beni Bursa şehrinde (14)[ziyā]ret¹⁵⁵ idesiz. Benüm maḳāmum andadur.” diyüp gitdi. Çün (15)babam geldi gördi ki tarla yemişli bōstān olmış. (16)“Oğul bu nedür?” Oğlan kıssayı bir bir beyān idüp ḥaber viridi. (17)Babası eyitdi: “Gel imdi gidelim oğul.” diyüp hemān yola revāne [14b] (1)oldılar. Nice zamāndan soñra Bursa şehrine gelüp bir ḳapudan (2)girüp Sultān Ḥazretleri’nüñ evi imiş. Kendüsi taşra çıḳdı. (3)Gördiler. Maṭlūbları ve maḳşūdları oldur. Varup mübārek (4)ellerin öpüp şād oldılar. Ba’de’z-zamān Sultān Ḥazretleri (5)Sinān’ı babasından istedi. Ve eyitdi: “Oğlunu baña vir. Terbiye¹⁵⁶ (6)ideyim.” didi. Babası eyitdi: “Sultān’um bu günden girü ḳulıñuz (7)olsun” diyüp mübārek ellerin öpüp mesrūr olup (8)babası yine icāzet olup gitti. Şeyḥ Sinān’ı ḥikāyet (9)idüp içeri Ḥündī Sultān’a getürdi. Ve eyitdi: “Bu (10)oğlanı babası bize hibe¹⁵⁷ itdi.” diyüp sürür ile ve şā(11)zılığıla ḥaber virüp ve buyurdi: “Var bir miḳdār un getür.” (12)didi. “Bir ta’ām pişürelim oğlim yisün didi. Ḥündī (13)Sultān daḥi varup bir miḳdār un ve bir miḳdār şu getürüp (14)ben ḥāzır tırur idim. Sultān Ḥazretleri unuñ içine bir miḳdār (15)şu koydı. Ol şu fi’l-ḥāl sūd oldı. Ve Ḥündī Sultān (16)bir ḳaşıḳ ile ḳarışdurur idi. Un ocaḳ görmedin (17)pişmedin bir lezīz ta’ām oldı ki ben ḥiḳ böyle lezīz ta’ām [15a] (1)görmedüm. Ve kimse yimedi şabāḥ ve aḥşām bu maḳūle¹⁵⁸ laṭīf (2)ta’ām yirdüm diyü Şeyḥ Sinān ḥikāyet idüp eyitdi: “Va’llāhi artık (3)böyle lezīz ta’ām görmedüm.” didi. Ce’ale’llāhu’l-cennetu meşvāhu.¹⁵⁹(4)

El-Menḳıbetü’l-’Āşir Ve yine Emīr Sultān Ḥazretleri’nüñ bir kerāmeti daḥi (5)bu ki Edremīd ḳaşabasinda Allāhu te’ālā velīlerinden bir velī (6)var idi. Şarı Yūsuf dimekle ma’rūf idi. Ve ḳabr-i (7)şerīfleri daḥi aña ḳarīb yerde olur. Şarı Yūsuf

¹⁵⁵ Metinde bu kısım silinmiş.

¹⁵⁶ terbiye: metinde şeklinde şeddeli yazılmıştır.

¹⁵⁷ hibe: ḥibe (metinde)

¹⁵⁸ maḳūle: ma’ḳūle (metinde)

¹⁵⁹ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

(8)eydür: “Bir gün Sultān Hāzretleri’ni ziyārete geldüm idi. (9)Baña bir mertebe uyku ğalebe eyledi ki gözüm açmağa kudretüm (10)yetmez idi. Sultān Hāzretleri benüm hālime ‘ālim olup (11)lütüflar idüp baña bir maḳām hālī idüp eyitdi: “Gel bir (12)miḳdār yat uyu.” diyü buyurdi. Ben daḫi emre imtiṣāl idüp (13)ne imtiṣāl benüm daḫi murādum idi yatup bir miḳdār uyudum. (14)Hemān düşümde bir mehīb ḳorḳulu nesne görüp bundan (15)yüregim belinledi. Turı geldüm ḥavfumdan ‘aqlım serāsīme (16)olmuş. Gördüm Sultān Hāzretleri yanumda turur. Baña (17)eyitdi: “Ḳorḳma yatistirāḥat eyle didi. Hem elinde bir [15b] (1)yeşil ok tutar idi. Ben de yine yatup uyudum. Düşümde yine (2)evvelki nesneyi tekrār görüp belinleyüp turı geldüm. Va’llāhi (3)ḥavfumdan ḳışsayı te’vīl itmege kudretüm olmadı. Yine (4)Sultān Hāzretleri yanumda hāzır idi. Elinde iki yeşil ok (5)tutar idi. Ve eyitdi: “Sultān’um şu benüm iki def’a gördiğüm (6)ne ḥāldür diyü su’āl itdüm. Ve eyitdi: “Tatar şehirlerinden (7)bir şehirde ḳadīmī bir muḥibbüm vardur. Beni sevicilerden. Saña ğaḳab (8)idüp eyitdi. “Benüm şeyḫüm ḥuzūrunda yatup uyumaḳ ne küstā(9)ḥlīḳdur.” diyüp iki def’a kudret okun¹⁶⁰ atdı. İkisini (10)redditdüm. Gördi ki okları te’ṣīr itmedi bildi ki murādım (11)ne idüğini. Şimdi geldi. Envā’ i’tizāz ile ‘özürler idüp (12)eydür ki: “Sultān’um ma’zūr buyuruñ. Va’llāh murādıñuz ne (13)idüğini bilmedüm.” dir idi. Ce’ale’llāhu’l-cennetu meṣvāhu.¹⁶¹

El-Menḳıbet(14)ü’l-Hādiyyete ‘Aşerete¹⁶² Ve yine Emīr Sultān Hāzretleri’nün eḥibbāsından (15)Timuroğlı dimekle ma’rūf bir kimesne var idi. Her zamān (16)Sultān Hāzretleri’ne mülāzemet ider idi. Bir gün gelüp (17)sefere gitmege icāzet istedi. Sultān Hāzretleri daḫi [16a] (1)fi sebīli’llāh gazā itmek için izin¹⁶³ virdi. Bir def’a gazā (2)idüp yoldaşlarıyla sühulet üzre asānlığıla nice (3)kāfirleri ḳırup ve nice

¹⁶⁰ okun: okuñ (metinde)

¹⁶¹ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

¹⁶² ḥādiyyete ‘aşerete: ḥādi ‘aşer (metinde)

¹⁶³ izin/ izin: izīn اذین (metinde)

māl ve esīr ǧanīmet cem‘ idüp (4)mihnet ve meşakḳat görmedin gelüp Allāhu te‘ālā’ya şükürler (5)idüp Timuroǧlı’na yoldaşları eyitdi: “Senüñ ḳademüñ (6)mübārek imiş. Zīrā bu kadar ǧanīmet bir ǧayrı zamānda gör(7)medük.” diyüp gitdiler. İttifāḳ yine bir def‘a daḥi gazāya gitmek (8)murādları oldu. Yine bu Timuroǧlı’na gelüp eyitdiler: (9)“Gel yine sefere gidelim.” didiler. Timuroǧlı eyitdi: “Ḥayır (10)benüm Efendüm olan Sultān Emīr’den icāzet olmayınca (11)gitmezin.” didi. Bunlar ibrām-ı ǧalīze ve ilḥām¹⁶⁴-ı şedīde idüp (12)eyitdiler: “Sen bir yaramaz iş içün gitmezsün kim Sultān (13)Ḥazretleri saña incine. Sen fī sebīl’lāh gazā içün (14)gidersin.” diyüp sürüp cebr ile olup gitdiler. Timur(15)oǧlı daḥi kendüyi bir vechile ḥalāş idemeyüp (16)nā-çār olup gitdükde kāfirler ǧalebe idüp bunları (17)tutup esīr itdiler. Ol Timuroǧlı aǧlayup eyitdi: “Bir def‘a [16b] (1)icāzet virmiş idi. Ben şimdi izinsiz geldüm.” diyüp aǧladı. (2)Kāfirler bu Timuroǧlı’na envā‘ ‘azāblar iderler idi. Timuroǧlı daḥi (3)şabr idüp Allāhu te‘ālā’ya ḥamd ü şenālar idüp tā kīm Ḥaḳ Te‘ālā bunu (4)kāfirün bir begi var idi. Gizlü dīn tutup Müslimān¹⁶⁵ imiş. (5)Bu Timuroǧlı’na merḥamet idüp şaṭu[n]¹⁶⁶ aldı. Ve bir hücre ta’yīn (6)itdi. “‘İbādet üzre ol.” didi. Emr-i Ḥaḳ Te‘ālā saña bir yol (7)feth idince diyüp bir ḳul ta’yīn eyledi ḥizmet içün ve şöyle (8)şart itdi ki kāfirler libāsın giye. Bu ḥāl üzre yidi yıl (9)‘ibādet eyledi. Bu ḥāl bunuñ cānına geçti. Bir gün aǧlayu (10)eyitdi: “İlāhī ol Seyyidü’l-mürselīn olan Muḥammed el-Muştafā şalla’llāhu (11)te‘ālā ‘aleyhi ve sellem Ḥazretleri’nüñ ḥürmetiçün beni bu berzahdan (12)ḥalāş buyur.” diyü ‘azīm zārīlıḳler eyledikde Emīr Sultān (13)Ḥazretleri’nüñ himmet-i ‘aliyyeleri ve kerāmeti berekātıyla ḥalāş (14)buldı. Ce‘ale’llāhu’l-cennetu meşvāhu.¹⁶⁷

¹⁶⁴ ilḥām: “weaving, making or letting a wound cicatrize” *Redhouse* s.185.

¹⁶⁵ müslimān: müslīmān (metnde)

¹⁶⁶ şaṭun صاٹون: şaṭuñ صاٹك (metinde) bkn. <https://turki.cagdasozluk.com/osmanlica-sozluk-madde-15924.html> -*Kamus-i Türki* s. 800.

¹⁶⁷ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

El-Menkıbetü's-Sāniyete 'Aşerete¹⁶⁸ Ve yine (15)Emîr Sultân Hâzretleri ba'zı ehibbâ ile öyle namâzın (16)kılmağa mescide giderlerdi. Bir kişi eyitdi: "Sultânüm ne olaydı (17)şu mekânda bir aķarşu olaydı. Hem āb-dest alaydık ve hem ğusul [17a] (1)ideydük didi. Sultân Hâzretleri teyemmüm eyledi ve eyitdi: "Bu mekânda mı (2)istersin ve yohsa ğayrı yirde mi istersin?" didi. Ol (3)şahş eyitdi:"Burada isterim Sultânüm." didi. Sultân Hâzretleri (4)mübârek 'aşasın yire urdı. Fi'l-hâl bir a'lâ şu çıkıdı. (5)Şimdi daĥi cārî olup aķar. Şehirli takşim idüp evlerine (6)almışlardır. 'Aşāşuyı dimekle ma'rūfdur. Nice kimseler şifâ (7)içün nice marâzlarına şifâ bulurlar ve bir hāşşa bu ki yaz (8)ġünü sovuķ olup ve kış ġünü sıcak olur. Ve daĥi ĥamlı (9)sarplanan¹⁶⁹ 'avratlar içün fī'l-hâl oġlan eylerler. Ve şalla'llāhu (10)'ali seyyidinā Muĥammedin ve ālihi ve şahbihi ecma'īn. Ce'ale'llāhu'l-cennetu meşvāhu.¹⁷⁰(11) El-Menkıbetü's-Sālişe 'Aşerete¹⁷¹ Ve yine Emîr Sultân Hâzretleri (12)bir ġün mezkūr 'Aşāşuyı'nda āb-dest alurdı. Ba'zı ehibbâ (13)ve daĥi nice cemā'at-i keşîre gelüp ol 'Aşāşuyı'na cem' oldılar. (14)İçlerinden bir kimesne 'avāmdan ba'zı kelimât işidüp (15)bī-ĥuzūr olmışdı. Anı su'āl ideyim diyüp Sultân (16)Hâzretleri'nün yanına gelüp kaşd itdi ki su'āl ide hemân (17)Sultân Hâzretleri buña eyitdi: "Babam ba'zı 'avām bizüm [17b] (1)içün ne dirler?" didi. Bu kişi daĥi şu'āl itmedin ĥaber virdi. (2)Ķalbinde olan şübhesi izāle¹⁷² oldu. Ve eyitdi: "Sultânüm sizin (3)içün kimyāġirdür kīmyā bilür dirler idi." Sultân Hâzretleri cevāb (4)virüp eyitdi: "Kīmyā iki dürlü olur. Birisi oldur ki ba'zı eczāyı (5)ba'zı eczāya ilkā idüp yapar. Ve daĥi bunun emşāli nice nesneyi birbirine (6)ķalb ider. Ve daĥi biri bu ki Allāhu te'ālā'nuñ velīleri vardur." (7)diyüp hemân mübârek ellerin şuya

¹⁶⁸ sāniyete 'aşerete: sānī 'aşer (metinde)

¹⁶⁹ sarplanan: sarplanañ (metinde). Sarplanmak: doğumda ġüçlük çekmek. *TDK tarama sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr> erişim t. 02/05/2021.

¹⁷⁰ "Allah, cenneti ona mesken eylesin."

¹⁷¹ sālişe 'aşerete: sālişe 'aşer (metinde)

¹⁷² izāle: izāle ازالة (metinde)

batırup avucunu (8)ıoldurup “Altun ol yā mübārek.” didi. Fi’l-hāl mübārek elinde (9)olan şu altun oldu. Anda hāzır olan cemā’at görüp cemī’en (10)gelüp ayağına düşdiler. Sultān Hāzretleri yine şuya (11)nażar idüp “Şu ol yā mübārek.” didi. Fi’l-hāl şu oldu aķup (12)gitdi. Bu hāle cemī’ nās muṭṭali’ oldılar. Ve şalla’llāhu’ali seyyidinā Muḥammedin ve ālihi ve şaḥbihi ecma’in. Ce’ale’llāhu’l-cennetu meşvāhu.¹⁷³ (14)

El-Menķıbetü’r-Rābi’a ‘Aşerete¹⁷⁴ Ve yine sultānü’s-sādāt Hāzretleri’nün (15)bir kerāmeti bu ki Bursa şehrinde bir hānķāh var idi. Anda bir şālih (16)kişi var idi. Sultān Hāzretleri’nün evşāf-ı şerīfin¹⁷⁵ işidüp (17)‘āşık olmışdı. Hemān bu mı ‘āşık oldu nice yüzbiñ [18a] (1)ve bunuñ gibi ‘āşıkları var idi. İnnā semi’nā bi-evşāfi ke-ḥameltü bihā ve ķarrenā mā semi’nā ve evḥaynā ve ķable radeytüküm nilnā maḥabbeteküm ve’l-üzünü mu’şiru ķable’l-‘ayni aḥyānen.¹⁷⁶ Bu şaḥşuñ ḥātırına bu geldi ki gelüp (4)Sultān Hāzretleri’nün yed-i mübāreklerinden bī’at ide. Yine eyitdi (5)bir tecrībe idüp göreyüm diyüp ‘aşāya vardı. Emīr Sultān’uñ (6)mübārek eli menziline diyüp ‘aşāya yapuşup bī’at eyledi. (7)Ve eyitdi. “Göreyim ‘inde’l-mülākāt bu sözi baña beyān ider mi diyüp (8)Sultān gerçek velī ise benüm ķalbümde olan sırrı beyān (9)eylesün diyüp Sultān ḥuzūrına geldi. Sultān Hāzretleri (10)eyitdi: “Babam sen imdi ol bi’atı berk ḥıfz eyle. Ol saña (11)ķifāyet ider. Ol bi’at dīn ‘illette şifādur” didi. Bu kişi (12) “Hāy Sultān’um” diyüp tekrār mübārek eline yapışup bī’at eyledi. (13)Pes imdi ‘aşāyı Sultān’uñ eli menziline diyüp ‘aşādan (14)bī’at idenüñ dīnine şifā olıcaķ yā ķā’im-i maķāmı olan ve yā (15)ḥulefāsınuñ elinden bī’at iden nicedür ķıyās itmek gerek. (16)Ce’ale’llāhu’l-cennetu meşvāhu.¹⁷⁷

¹⁷³ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

¹⁷⁴ rābi’a ‘aşerete: rābi’a ‘aşer (metinde)

¹⁷⁵ şerīfin: şerīfiñ (metinde)

¹⁷⁶ Biz öyle vasıflar işittik ki onları yükledik; duyduklarımızla ve bize vahyedilenlerle mutlu olduk, sizler kaybolmadan sevginize nail olduk. Kulaklar bazen gözlerden önce hisseder.

¹⁷⁷ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

El-Menkıbetü'l-Hāmise 'Aşerete¹⁷⁸ Ve yine Sultān'ın (17)bir kerāmeti dağı bu ki bir gün vilāyet-i tecrībe ğavvāş olup [18b] (1)murākabe iderdi. Allāhu te'ālā velīlerinden bir velī gelüp mübārek elin (2)öpüp eyitdi: "Sultān'um ne hoş ben seni görmedüm gökyüzinde (3)evliyāya naşibleri kısmet olduğı vakit ehl-i tarīkden görmedüm." (4)didi. Sultān Hāzretleri eyitdi: "Ricāl naşibleri kısmet (5)olınduğı vakit sen kassāmı görmediñ mi?" didi. Veli eyitdi: "Yok (6)Sultān'um görmedüm." didi. Velī eyitdi: "Zīrā mübārek yüzi taht-ı (7)hicābda mestūr idi." Sultān Hāzretleri eyitdi: "Kassāmuñ (8)ellerin barī görmediñ mi?" didi. Velī eyitdi: "Yok Sultān'um görmedüm." (9) didi.¹⁷⁹ Velī eyitdi: "Sultān'umdan ol hafī degüldür." Mübārek (10)elin öpüp eyitdi: "Sultān ne hoş ben seni görmedüm.¹⁸⁰ (11)Hemān mübārek ellerin uzadıvirüp eyitdi: "Şuñā beñzer mi (12)kassāmuñ elleri?" diyicek hemān ol velī "Va'llāhi Sultān'um (13)bundan ğayre mecāl yokdur." diyüp mübārek ellerin öpüp (14)yüzine sürüp hayretde¹⁸¹ kaldı. Ce'ale'llāhu'l-cennetu meşvāhu.¹⁸² (15)Ve şalla'llāhu'ali seyyidinā Muḥammed ve ālihi ve şahbihi ecma'in.

El-Menkıbet(16)ü's-Sādise 'Aşerete¹⁸³ Ve yine Emīr Sultān'ın bir kerāmeti dağı (17)bu ki bir gün iki kişı ittifaķ idüp eyitdiler: "Varup Emīr Sultān'ı [19a] (1)ziyāret idüp hem tecrībe idüp görelim" diyüp geldiler. Biri eyitdi: (2)"Eger Emīr Sultān Hāzretleri Allāhu te'ālā velīlerinden gerçek velī (3)ise beni bal ile ziyāfet eylesün." diyüp qalbinde gizli tutdı. (4)Ve ol birisi eyitdi: "Emīr Sultān Hāķķ velīlerinden gerçek velī (5)ise du'ā eylesün benüm qalbümde olan gizli¹⁸⁴ ve hevā-yı nefsi

¹⁷⁸ hāmise 'aşerete: hāmīs 'aşer (metinde)

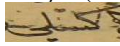
¹⁷⁹ Bu cümle hikāyede ikinci kez tekrar etmektedir.

¹⁸⁰ Bu cümle hikāyede ikinci kez tekrar etmektedir.

¹⁸¹ hayret: hayret (metinde)

¹⁸² "Allah, cenneti ona mesken eylesin."

¹⁸³ sādise 'aşerete: sādīs 'aşer (metinde)

¹⁸⁴ Bu kelime metinde şeklinde yazılmıştır.

emmāre¹⁸⁵ ki (6)beni hayretde¹⁸⁶ koymışdur Allāhu te‘ālā anı benüm kalbünden
ihrac eyleyüp” diyüp (7)kalbinde niyet eyledi. Vaktā ki Sultān Hāzretleri’ne geldiler.
Sultān (8)Hāzretleri bunlara karşı çıkup tebessüm idüp içerüye da‘vet (9)idüp
öñlerine bal getürüp ve her ne iştiḥā itdiler ise öñlerine (10)kodı. Ve ol birisiçün
mübārek ellerin kaldırıp du‘ā eyledi. (11)Hāḡ Te‘ālā du‘āsın ḡabül idüp ḡüsn ü şafā
ile meşḡūr şuleḡādan (12)oldılar. Ce‘ale’llāhu’l-cennetu meşvāhu.¹⁸⁷ Ve
şalla’llāhu’ali seyyidinā Muḡammedin (13)ve ālihi ve şaḡbihi ecma‘īn.
El-Menḡıbetü’s- Sābi‘a ‘Aşerete¹⁸⁸ Ve yine Emīr Sultān Hāzretleri (14)Sultān
ḡaḡḡına cemm-i ḡafīr¹⁸⁹ ve cemī‘-i (15)keşīreden ve ehl-i şıḡḡ ve ehl-i vefādan
kimesne dimedi ki (16)Emīr Sultān Hāzretleri Resūlu’llāḡ şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi
ve sellem (17)Hāzretleri’nüñ adāb-ı şerīflerinden bir sūnnet terk itdi. Rivāyet [19b]
(1)itdiler ki Sultān Hāzretleri’nüñ vefātına ḡarīb eḡıbbāsından ve aşḡāb-ı (2)sülūkdan
ve ba‘zı şuleḡādan ve ‘ulemādan ve nice necāta rāşid ve sālīk (3)aşḡābdan cem‘ olup
yanına gelüp eyitdiler: “Sultān’um bize naşīḡat eyle. (4)Birbiriyle dalālet eyle ki
sebīle selāmet ola. Zūlmden ve ilḡāddan (5)ba‘īd ola.” didiler. Sultān Hāzretleri
eyitdi: “Sizin üzeriñüze olsun. (6)Ceddüm Resūlu’llāḡ şalla’llāhu ‘aleyhi vesellemüñ
şer‘-i şerīfiñe sālīk olsun.” der. (7)Aña seyyidü’l-evvelīn ve’l- āḡırīn¹⁹⁰ ve daḡı her
biriñüz içtināb idüñ. (8)Nefs-i hevālarından ve ḡafletden ḡöziñüzi açuñ ve daḡı
ulemā-yı (9)‘āmilīn¹⁹¹ ve fuḡahā-yı kāmīlīn¹⁹² ...(?)¹⁹³ ile ‘āmil oluñ. Eger ceddümüñ
(10)şefā‘ati ve Rabbü’l- ‘Ālemīn Hāzretleri’nüñ rahmetiñi ḡaleb iderseñüz (11)diyüp

¹⁸⁵ hevā-yı nefsi emmāre: hevā-yı nefsi emmāre (هواء نفسی امارة) (metinde). Tasavvufta “nefs-i emmāre” nefsin yedi mertebesinden insana kötülükleri, ḡünāḡı ve şehveti emreden ilk mertebesidir.

¹⁸⁶ hayret: hayret (metinde)

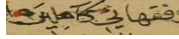
¹⁸⁷ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

¹⁸⁸ sābi‘a ‘aşerete: sābi‘a ‘aşer (metinde)

¹⁸⁹ cemm-i ḡafīr: cemm ü ḡafīr (metinde)

¹⁹⁰ āḡır: āḡır (metinde)

¹⁹¹ Metinde şeklinde. Hemze ve iki kez y yazılmış.

¹⁹² Metinde şeklinde. Hemze ve iki kez y yazılmış.

¹⁹³ Bu kısım tahrip olmuş.

envā‘ neşāyiḥ ile naṣīḥat eyledi.¹⁹⁴ Ve şöyle rivāyet (12)itdiler ki bir gün meşāyiḥ-
i Ka‘betü’l-lāh’dan bir şeyḥ Bursa şehrinde (13)gelüp geçdi. Sultān Ḥazretleri’nün
vefātından bir nice müddetden soñra (14)ittifāḥ bir ‘azīz bu şeyḥe “...(?)Bursa şehrine
varasın. (15)Emīr Sultān Ḥazretleri’nün karşısına varup bizden selām (16)u taḥiyyet
idesiz.” dimişdi. Vaḳtā ki Bursa şehrine geldi. (17)Sultān Ḥazretleri’nün ḳabr-i
şerīfine gelüp eyitdi: “Sultān’um falān [20a] (1)‘azīz Ḥazretiñüze bu faḳīrün dilinden
selām u taḥiyyet itdi.” didi. Hemān (2)ḳabr-i şerīfinden bir mehīb nidā gelüp eyitdi
“‘Aleyküme’s-selām ve ‘aleyke” (3)didi. Ḥattā ziyārete gelen ḥalk cemī‘en işidüp
muḡaşşien ‘aleyh (4)olup nice zamāndan soñra ifāḳat buldılar. Ce‘ale’llāhu’l-cennetu
meşvāhu.¹⁹⁵ (5)

El-Menḳıbetü’ş-Şāmine ‘Aşerete¹⁹⁶ Ve yine Emīr Sultān Ḥazretleri’nün bir kerāmeti
(6)daḥi bu ki Emīr Sultān’a i‘tikādı ve i‘timādı olan ḡazīlerden (7)birisi ḥikāyet idüp
eyitdi. Bir kerre fī-sebili’llāh ḡazāya vardum. Küffār (8)ḳal‘alarından bir ḳal‘ayı
muḡāşşara itdük. Bir nice müddetde bekledük. (9) ‘Āḳıbetü’l-emr bir ...(?)¹⁹⁷ kadar ve
cebbāruñ (10)‘avn ve ‘ināyeti ...(?)¹⁹⁸ larımız ḳal‘anuñ burcına ...(?)¹⁹⁹ itdüm.
(11)Vaḳtā ki divaruñ ...(?)²⁰⁰ (12)ḥā’il ...²⁰¹ (?) (13)ve ne geriye inebilürem. ...(?)²⁰²
(14)varup şu kadar (15)Allāhu te‘ālā’ya tazarru‘ itdüm ki naḳşum ve zararum anuñ
ḳudretündedir. (16)Vaḳtā ki ḳorḳum ...(?)²⁰³ düşüp pāre pāre olmaḳdan (17)ḡayrıya
mecāl olmaya. Hemān Allāhu te‘ālā’ya yüz urup ve ol [20b] (1)ḳuṭbü’l- aḳṭāb olan

¹⁹⁴ Buradan itibaren yeni bir hikāye başlıyor gibi. Bu hikāyede bir şeyhin, başka bir aziz vasıtasıyla Emīr Sultan’ın mezarına selam göndermesi ve Emīr Sultan’ın selama karşılık vermesi anlatılmaktadır.

¹⁹⁵ “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

¹⁹⁶ şāmine ‘aşerete: şāmin ‘aşer (metinde)

¹⁹⁷ Bu kısım yazmada tamamen silinmiştir.

¹⁹⁸ Bu kısım yazmada tamamen silinmiştir.

¹⁹⁹ Bu kısım yazmada tamamen silinmiştir.

²⁰⁰ Bu kısım yazmada tamamen silinmiştir.

²⁰¹ Bu kısım yazmada tamamen silinmiştir.

²⁰² Bu kısım yazmada tamamen silinmiştir.

²⁰³ Yazmada silinmiştir.

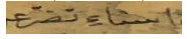
ve kalmışlara destgîr olan âl-i Resûl'ün eşref (2)evlâdı ol velâyet²⁰⁴ menba'ı ol kerâmet maḥzeni²⁰⁵ ol Bursa'nun şehrinde (3)yatan²⁰⁶ Seyyid Muhammed el-Buḥārî Ḥazretleri'nün rûḥ-ı şerîfine istinâd idüp (4)taẓarru'[i]le niyâz idüp ağladum. Hemân eşnâ-yı taẓarru'da²⁰⁷ iken Sultân (5)Ḥazretleri gelüp ridâ-yı şerîflerin²⁰⁸ uzadıvirüp eyitdi: (6)“Yapış korğma ḥalâş olduñ.” didi. Ben daḥi mübârek ridâ-yı (7)şerîfine berk yapışdum. Beni çeküp ḥişâr²⁰⁹ içinde bir a'lâ mekâna (8)kodu. Allâhu te'âlâ'ya şükürler idüp diledüm ki varup Sultân'ın (9)mübârek ellerin öpüp ve yüzüm mübârek ayaklarına sürüp (10)mübârek zeyline yapışam. Fi'l-ḥâl görmedin gâ'ib oldı. Bu ḥâl (11)baña vâkı' oldı. Sultân'ın vefâtından altmış yıl geçmiş idi. (12)Ta'accüb idüp eyitdüm: “Allâhu te'âlâ'nun fazlı ...(?)²¹⁰ oldı. (13)Baña ki Sultân Ḥazretleri'nün irtihâlinden altmış yıl [geçmişdi]. (14)Baña bir iḥsân oldı. Lâkin ekşer-i nâsuñ bu ḥuşûşda ...(?)²¹¹ (15)kâdirdür bilmezler. Ce'ale'llâhu'l-cennetu meşvâhu.²¹² Ve şalla'llâhu'ali seyyidinâ (16)Muḥammedin ve âlihi ve şaḥbihi ecma'in.

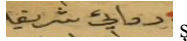
El-Menkıbetü't-Tâsi'a'Aşerete²¹³ Tuzla (17)medresesinde Yaḥyâ Ḥalîfe merḥûm Sultân'ın kabır-i şerîfine [21a] (1)gelüp Emîr Sultân'ın mezâr-ı şerîfleri²¹⁴ üzre girüp dest-i (2)tevbe eyledüğünün beyânıdır. Bu vechile ḥikâyet-i şarîḥ²¹⁵ idüp (3)eydürler kim Karesi vilâyetinde²¹⁶ Tuzla Medresesi'nde Müderris (4)Yaḥyâ Ḥalîfe dimekle ma'rûf bir 'azîz kimse var idi. Vâ'ız [u] nâşih (5)kimse idi. Anlarun daḥi Şerî'atü'l-

²⁰⁴ velâyet: vîlâyet ویلايتى (metinde)

²⁰⁵ maḥzeni: maḥzeni (metinde)

²⁰⁶ yatan: yatañ (metinde)

²⁰⁷ Metinde şeklinde.

²⁰⁸ Metinde şeklinde.

²⁰⁹ ḥişâr: ḥişâr (metinde)

²¹⁰ Yazmada silinmiştir.

²¹¹ Yazmada silinmiştir.

²¹² “Allah, cenneti ona mesken eylesin.”

²¹³ tâsi'a'aşerete: tâsi'a'aşer (metinde)

²¹⁴ mezâr-ı şerîf: mezârı şerîf (metinde)

²¹⁵ şarîḥ: şarîḥ (metinde)

²¹⁶ vilâyet: vîlâyet (metinde)

*İslām Şerhi*²¹⁷ vardır. Beyn(6)e'n- nās meşhūr ve müte'arīfdür. Mezkūr 'ālim-i rabbānī ve şeyh-i (7)hākānī²¹⁸ ve pīr-i yezdānī ya'nī Yahyā Hālīfe eşaḥ hikāyet (8)idüp eydürler kim ba'zı meşāyiḥe vardılar. Ba'dehu baña bir ḥāl (9)vāḳī' oldu. Hāzret-i Emīr Sultān'ın ḥulefāsından Ala(10)şehir'de ol zamān Şeyḥ Sinān ḥāl-i ḥayātda idi. Hızmetlerine (11)vardum. Murād idindüm ki anlardan daḥi dest-i tevbe idem. (12)Hāk-i pāy-ı şerīflerine yüz sürüp eyitdüm ki: "Sultān'um sizler (13)Emīr Sultān'ın bi'z-zāt perverdesi ve tamām mertebede ḥalīfesiz. (14)Baña himmet eyleñ." diyüp yalvardum ve niyāz idüp tazarru'lar itdüm. (15)Baña raḥm eyleyüp eyitdiler: "Emīr Sultān'ın mezār-ı şerīfine ve merḳad-i (16)laṭīfine varuñ." diyü emr eyledüm. Ben daḥi sözlerin ḳabūl idüp (17)Bursa'ya vardum. Emīr Sultān'ın mezārı üstünde oturur. [21b] (1)İlerü vardum. Mübārek elin öpdüm. Bi'z-zāt kendülerinden dest-i (2)tevbe eyledüm. Mübārek eliyle benüm arḳamı şıgadı. Hemān dem (3)maḳşūduma vāşıl oldum. Murādum ḥāşıl oldu. Bi-ḥamdi'llāhi ve'l-minne.²¹⁹ Ḳāle'n-nebiyyü şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: *el-Mü'minīne lā-yemūtüne bel yunḳālüne min-dārin ilā-dārin*. Şadaḳa Resūlu'llāh ve şadaḳa Ḥabību'llāh.²²⁰ Beyt

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (- . - / - . - / - . -)

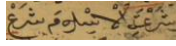
Evliyā'ullāh degil²²¹ bil (7)mü'minīn

Ölmemişdür ḥayydurur anlar hemīn

Belki bir (8)evden bir eve vardılar

Anda daḥi bir iki gün ḳalmadılar

(9)Emr-i Hāḳḳ her ne ise şoñra irişür

²¹⁷ Metinde şeklinde.

²¹⁸ hākānī: ḥākānī (metinde)

²¹⁹ Allah'a hamd ve minnetle.

²²⁰ Nebi (Hz. Muhammed) –Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- şöyle buyurdu: "Müminler ölmezler; bilakis bir evden diğeriye göç ettirilirlir." Allah'ın Resulü doğru söyledi, Allah'ın habibi doğru söyledi.

²²¹ Metinde şeklinde yazılmış.

Bāb-ı cennetden cemī‘ (10)irişür

Bu menākıb bir kışşadur kim bunuñ şerhi tavīl ve zıkr[i] (11)cemīldür. Zebān-ı beyān-ı bedī‘ yle ‘ayān itmede güng [u] lāldür. Ve anuñ (12)kerāmātı vilāyetde²²² lā-yü‘add ve lā-yuḥşādur²²³. Kimse anı (13)vaşf itmekde ‘āciz ve kâşır ve ḥātır-ı²²⁴ ‘ātır-ı kâtırdur.

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fe‘ûlün (. - . - / . - . - / . - . -)

(14)Temām oldı hele el-ḥamdü li’ llāh

Benām oldı hele el-şükrü li’ llāh

Temām (15)oldı menākıb oldı fāḥir

Ṭokuz yüz ellisinde oldı āḥir

(16)Görenler eksügimi şaysun tamāma

Ki ‘ādet böyledür ehl-i kirāma

(17)Şenā eyle añuben ben faḳīri

Unutmasun du‘ādan ben ḥaḳīri

[22a] Ḳad veḳa‘a’l-ferāğ min taḥrīr heza ala varāk ‘an yedā za‘fū’l-‘ibād (2)Katīb K
57 Aḥmed. Fī evā’il-i şehr-i cemāzī’l-evvel (3)Sene-yi erba‘ ve şelaşin ve mi’e ve elf

1217
1134²²⁵
83.

²²² vilāyet: vīlāyet (metinde)

²²³ Metinde şeklinde yazılmış. “lā-yu‘add” ve “lā-yuḥşā” sonsuz anlamına gelen eş anlamlı sözcüklerdir.

²²⁴ ḥātır-ı ‘aṭır: ḥātır-ı ‘aṭır (metinde)

²²⁵ İstinsah tarihi H.1134/ M.1721-2

Yārab bu menaķīb naşıl tekmīl oldıysa bu Emīr Sultān Hāzretleri'nüñ hürmetine²²⁶
beni daħi bu ...(?)²²⁷ ħalāş eyle Yārab amān yā amān amān yā amān ...(?)²²⁸ tekmīl
eyle amān yā amān Nūr-ı Muħammed hürmetine²²⁹ Yārab

²²⁶ hürmet: hürmet (metinde)

²²⁷ Metinde silik okunmuyor.

²²⁸ Metinde silik okunmuyor.

²²⁹ hürmet: hürmet (metinde)

UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT)

In this thesis, the work titled *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*, written and translated by Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım is analyzed. Essentially this work is a hagiography of Emîr Sultan, first written in Arabic in 1543, then translated into Turkish by its author in order to be better understood by the public, as stated in the reason for the composition section. The only manuscript copy of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* is recorded in the Millet Library (Istanbul) Ali Emîrî Collection with number AESRY 1060.

As can be understood from its date of writing, *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* is the third hagiography written about Emîr Sultan. Hagiography is a literary genre in which the lives of saints are narrated. Hagiographies (menakıpnames in Turkish) may include inaccurate information about the saints for whom they are written. However, they usually are considered as valuable sources of information about the historical background of the relevant period in which they were written and of the society's customs, traditions, and belief systems. In this respect, it can be argued that *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* is a notable source that sheds light on the fifteenth-century Ottoman culture and political history. It is also interesting that *Vesîle-i Metâlib* was written in Arabic, because the hagiographies produced in the Ottoman era are generally propaganda works targeting large masses of people, therefore they are written in Turkish. For this reason, it can be said that *Vesîle-i Metâlib* appeals to the educated upper class who knows Arabic. However, translating it into Turkish by himself, it can be also understood that Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım also targets to reach people who do not know Arabic. Actually, Emîr Sultan, who is the protagonist

of the *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*, is a very important figure of the fifteenth century. As a saint (veli) whose lineage comes from the prophet and who is also the son-in-law of Sultan Bayezid I, Emîr Sultan is a very influential person in his period. He is the first representative of Kûbreviyye Cult in Anatolia. Since the fifteenth century was a period when the Ottoman Empire began to expand its territory and to establish a central government, the sultan and the notables of the state wanted to get the support of Emîr Sultan as a powerful religious figure.

The main purpose of this work is to present an accurate transliterated version of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. In addition, this thesis intends to figure out the relationship between six Emîr Sultan's hagiographies and to analyze how these six hagiographies affected each other through a comprehensive comparison. Recently, there exist some hagiographies written for Emîr Sultan in the literature, which were studied and translated into Turkish. However, they have not focused on examining the relationship between Emîr Sultan's hagiographies, and there is not a proper comparative study in which the Emîr Sultan's hagiographies have been analysed in detail. Unlike the other existing works in the literature, this study also deals with comparing the Emîr Sultan's hagiographies with each other in terms of their similarities and differences.

Accordingly, this thesis is structured into six chapters. In the first chapter, several definitions of the hagiography genre and its historical outline are given. In this chapter, how the hagiography genre shaped in both World and Turkish literature is also mentioned shortly. In addition, it includes a summary information about Emîr Sultan's life, his religion, and hagiographies written for him on the basis of old and contemporary sources.

The second chapter presents the details of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. In this chapter, firstly a summary information about Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım is given based on old sources and other Emîr Sultan hagiographies. Actually, he is an author of the sixteenth century as understood from the date of his work. In sources, his name appears in differently such as “Zeyn'el-Âbidîn Çelebi”, “İbrahim b. Zeyni'd-din el-Hâcc Kasım el-Halebi” and “İbrâhîm Çelebi” while his name apperaed in *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* by “İbrahim oğlu Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım”. In addition to discussing its author, this chapter also includes a detailed examination of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* in terms of its content, its prose style, and its language, respectively. Although Zeyn'el-Âbidîn el-Hâc Kâsım stated that he created his work with 17 stories (menkıbe in Turkish), it seems like that the work has composed of nineteen stories. This discrepancy derives from a narrative mistake that is the first and sixth stories were jumped. Despite the work has written in the form of prose, some poetry that adorns the narrative has been used in *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. Therefore, the work becomes a combination of prose style and poetry. What is more, there are some missing details in some stories of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* when it is compared to the other Emîr Sultan hagiographies. This is a distinctive feature of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. The work also shows the characteristics of classical Ottoman Turkish. But sometimes it shows some effects of Old Turkish (the thirteenth century - the fifteenth-century language) and Arabic as well.

In the third chapter, after giving short information about five Emîr Sultan hagiographies, the relationship among Emîr Sultan hagiographies is questioned by a comparative examination over five Emîr Sultan's hagiographies and *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. In this section, some abbreviations are used such as *VMT*, *HM*, *MD*, *ŞM*, *NM*, and *HM* (meanings of these abbreviations are given on the list of

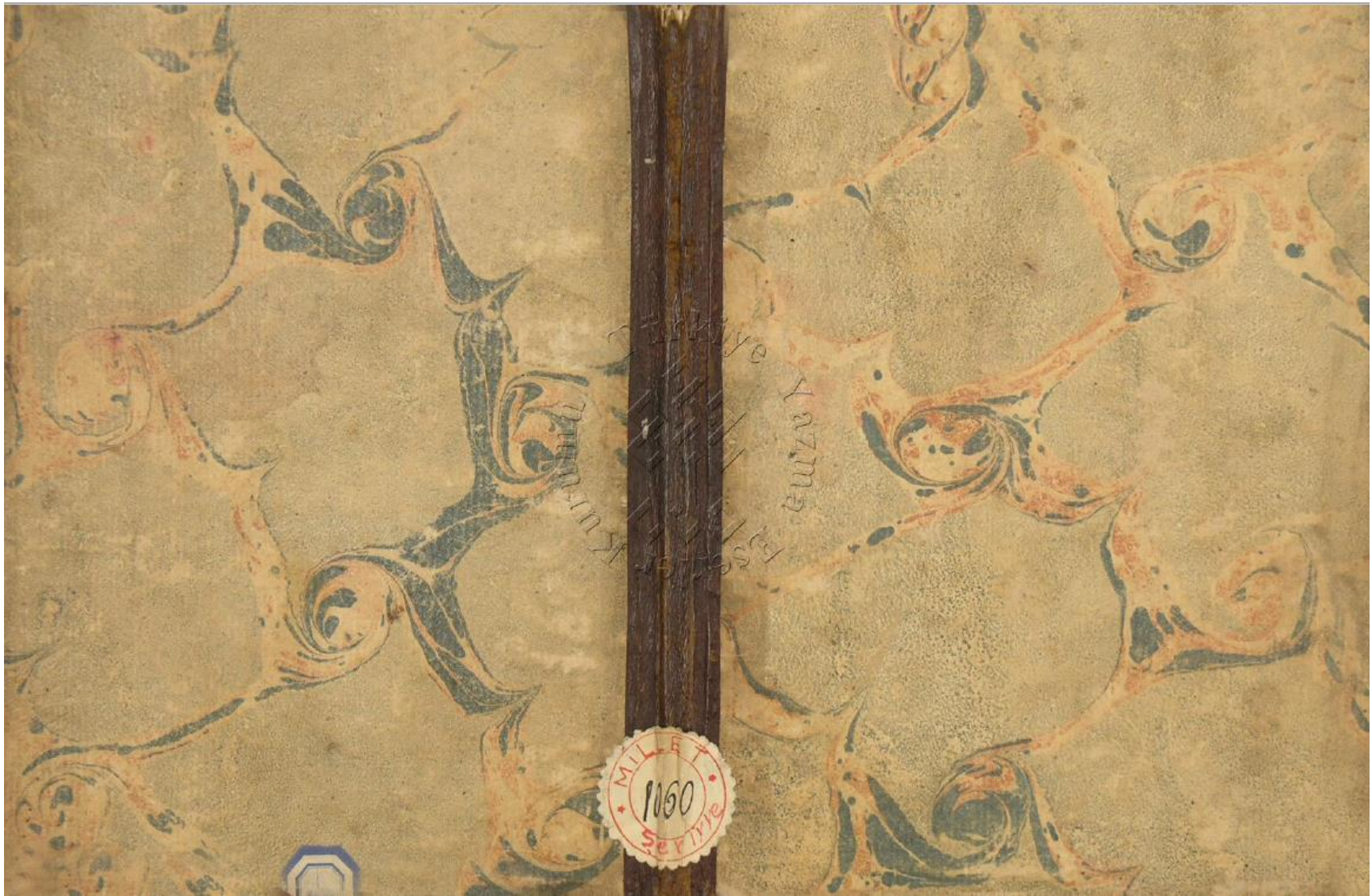
abbreviations at the beginning of the text). The comparison is made in terms of the reason for the composition sections of six hagiographies and 17 stories that existed in *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. As a result of this comparison, it can be said that *Menâkıb-Emîr Sultân* written by Hüsâmeddin Bursevî has the highest similarity with *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. Also, four groups of relationships among these six hagiographies can be created. The first group consists of the hagiographies/stories changed words of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* to create a new text. The second group contains the hagiographies that changed the ways of events that taken place in *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. The third group also covers the hagiographies that do not make any change and use the same words and style with *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. The last and fourth group includes the hagiographies which provide stories and some details that do not exist in *Terceme-i Vesîle-i Metâlib*. From this comparison, it can be concluded that to a certain extent all Emîr Sultan's hagiographies indispensably share some similarities but they also have their own style and they rewrite the same stories in a different way.

The fifth chapter describes the manuscript copy of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* by focusing on the physical features of it. One other aim of this chapter is to examine the spelling features of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* and to give the methods of textual analysis and transcription system which are used in the last chapter. This chapter also includes a transcription alphabet that is used in the transcribed text.

In the sixth and last chapter, the transcribed text of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* is provided. This chapter also concludes with a facsimile of the manuscript copy of *Terceme-i Vesîle-i Metâlib* at the end of the text.

EK B

YAZMA NÜSHANIN TIPKIBASIMI

يارب العليين يارب الرحيم يا حي يا قيوم

بسم الله الرحمن الرحيم
قل هو الله احد
الله صمد لم يلد ولم يولد ولم يكن
له كفرا احد
قل اعلموا
الله الرحمن الرحيم

امير المؤمنين

١٠٦٠

MILLET GENEL KÜTÜPHANASI

İSİM : A.E. Şerife

ESKİ KAYIT No. 1060

YENİ KAYIT No.

TASNİF No.

بجاء قوة الجوارح
سوى على الله قسطه بما يجدر قوت و
بردى طورى شتى شتى
ابنه قوت و بردى

هذه كتاب المناقب الشريف حضرت امير سلطان قدس الله سره الفير

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين
 ابتداي كلام بحمدي قدیم. اولی یسیر رحیم بحی کریم
 موجد کائنات مبین غیو. کبری اندر وجوده مهر موجود
 بیوکوه بر شرف شرفی. انوار حق مرته وار نقوش در
 قدره قبضه سنده لاسی. جمله فایز و باقی اولی بحی در
 حمد و بیحد و از این حیثه. کیم کافین نور ایلله عالمی
 کیم عالمان و موجوده کوری. ایجاد ایلدی شکر سیاسی
 بیحد و اولی موجد استیا کیم. بقدر نیله ادیجای کردن بنیاد ایلدی
 یونین بوجها و ایلدی. قدرت خلقه اظهار ایلدی
 اولینک بدایتی یوفور. اخرینک نهایتی یوقدر
 احمری برله امام ایلدی. خیر امت ایدوب هام ایلدی
 ییکورشی اولی یوز. منعی کوره مزعور نرد
 چهار یا جهانده انجم دین. اولی هر برسی چراغ بقیم
 تحت تحیات صلوات حمد و بی نهایت اولی قادر و عالی پادشاه
 کیم ظلمات جهلده قالمشخه عبادی جقار و نور یقینه الی
 شکر و بی غایه کیم اول رب العالمین کیم جاه و ضلوه لته دوش

بخند

[1b]

بخند بخاره قولی سینه دستگیر اولوب اعلای علیینه الی و صلوة
 فاعده و اول رسالت خیتیک سلطانینده که عدل و علیده
 عالمی منور قاری و سلام نامعدود اول نبوت شهرینک شهری
 یارینه که خبانت کفردن جهانی مطهر قاری و در خاند ال
 اوزینه اولسونیکم اندره محبت ایدن راه بخانه بنشیری و
 اصحاب اوزینه اولسونیکم اندره اقتدا ایدن هدایته بنشیری
 و در شای بیحد اول پادشاهه کیم. بوجرز نوبه مستغرق
 خدمت علان دور. و آوی خبرده زان نالان و صحرا
 محسنه و اله و کر بان اولن قولی نینه کند و جبینک و
 رسولینک صلی الله علیه و سلم. و لری اولان سلطان
 العارفین و برهان الحقیقین. افتخار آل طه و کس اشرف
 اولاد سید المرسلین یعنی امیر سلطان حضرت لری قدس الله
 روحه اول سلطان نه بزی عاشق و صبح قاری و در خج بق
 حقیر اول سلطانک استانی شریفه واروب یوز سور
 شیخک مبارک دیرار شریفی ایلد نیجه مدت هفتیم اولوب
 و بعه زیارت بر مناقب شریفین کور مش ابرک کن
 عربی و لغین هر کشی اوقوب استفاده ایره مزیدی اول اولسه

[2a]

بوختر تورکيه نقل اتمک قصد ایدری فهمد اسما اولیچو قدرت
اولیچو وینه خیرت واری ایدری مالا بزرگ کله لا بزرگ کله
حدیث مفهومیجه اول سندر اولان سلطان سندر محمد البخاری
حضرتینک همت عالیه استناد ایدری بو قدر قصد اولدیری
اقایارانی وفا و خلو صفادون مامول و موجودر که عین رضا
 ابله نظر ایدری واقع اولان سهو خطا سین عفو ایلدی سندر
 ایدری ایچنزه واقع اولان کلماتک اوسین حسین و خطا سین
تقیح اتمیه لر بور کور سولویو بلورم دلمدن که یازوم کلری
قدر ایلدن همان دولت و سعادت اول کیمسه کم حق نقالی
آنک فایده امیر سلطان حضرتینک همچینک الفا ایتش اوله
زیر ابو قدر مالا نهاییه و راه بی کرامتی اولدوغندن قطع
نظر حضرت رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم صحیح
اولادین اگر بیک نصرا ایدرسک بیان ایره یلم سلطان
سندر البخاری حضرتینک سندر علی اوغلیدر اولدیری سندر محمد
اوغلیدر اولدیری سندر حسین اوغلیدر اولدیری سندر محمد
اوغلیدر اولدیری سندر علی اوغلیدر اولدیری سندر محمد اوغلیدر
اولدیری سندر حسن اسکری اوغلیدر اولدیری علی النقی

اوغلر

اوغلیدر اولدیری سندر محمد البخاری النقی اوغلیدر اولدیری سندر
علی الرضی اوغلیدر اولدیری سندر موسی کاظم اوغلیدر اول
دیری سندر جعفر الصادق اوغلیدر اولدیری سندر زین
العارفین اوغلیدر اولدیری سندر امام حسین اوغلیدر
اولدیری حضرت فاطمه دن امام علی نک اوغلیدر صلوات
الله علیه و علی الهما جمیع و اگر شیخ سلسله سین
مراد ایدرسک خدیج بیان ایره یلم حضرت امیر سلطانک
شیخی سندر عیسی دن آنک شیخی سندر علی دن و آنک شیخی
سندر محمد دن و آنک شیخی سندر حسین دن و آنک شیخی سندر
محمد و ایدر و آنک شیخی سندر حسن اسکریدر و آنک شیخی
سندر علی النقیدر و آنک شیخی سندر محمد النقیدر و آنک شیخی سندر
علی الرضی دن و آنک شیخی سندر موسی کاظم دن و آنک
شیخی سندر جعفر الصادق دن و آنک شیخی سندر محمد الباقر دن
و آنک شیخی سندر زین العارفین دن و آنک شیخی سندر امام
حسین دن و آنک شیخی سندر امام حسین دن و آنک شیخی
امام علی کرم الله وجهه دن و آنک شیخی حق نقالی
جل جلاله و عمه نواله نک جیبیدر و در تلورک

طیبی در و ملکوت باغینک بلبل و بنوت باغچه سینک
 طوطی و عاصی امینک شفیق و جبروت قافینک سیمین
 و صمدیت بازارینک صراف حضرت امیر سلطان محمد صفی
 صلی الله علیه و سلم در بر خستک یار جمالنا حمیدین
فصل اول یا خاتم الرساله یا اشرف الوری وری
 برکم اول حضرت یحییون زارایم دعا دعا سن خری
 عالم و سلطان کون کائین بن خود زره از خای
 نقل کردا شکر کا کم سنی الماره رحمت بارادن محکم
 اکا کم النزه در لوالی بن کیمه یالواره یم چو سنسین
 شفیق خلق یا کیمه اغلیه یم چو سنسین وفا وفا لای
 حفظ ایله بن ذیلی حق و خطرون چو سنسین حافظ
 رحمن شهاشها پندر لر اول دینیک سوویه شتک
 رازک یا پندر لر اول جانیک اولیه یولنده فدا فدا اول
 دولت سعادت دگلی یارین قیامت کون اولیجی یوف
 اصل اولو سلطان ابن ایله حشر اولق الله تبارک
 و تعالی جمیع امت و محمدری یوسر و ریک زمره سیله
 حشر ایله الله احشرنا معهم امین یا رب العالمین

و یا خیر الناصرین قوله تبارک و تعالی قل لا اسئلكم علیه اجراً
 الا المودة فی القربی الا که بعضی یا محمد امینکه اینکه بن
 سینه تبلغ رسالت ایمانک سیزدن اجر طلب ایتمین
 بلکه اولاده محبت و مودت یزه سیزدن سیزدن اج
 طلب یورین دیری پسامری حق تعالی قولکین اولادی
 رسول محبت و مودت ایدو کین دیرمش یا بن یحیون
 آل رسول محبت یور سوویه یم سور زجانله سلطان
 امیری چون اولدر دوشمنلرک دستگیری شه
 دیشدر اشیت شاه کونین نه بیور مشدر کور شاه
 کونین بن هرکم که آل سوویه بایق بنی سون
 اولور مولایه لایق بنی سون سور لایق اولور
 حشر اولیسر یول دخی هر کیمسه کم سوویه آل بنی
 سوویه بودر دایم مقالم بنی کم سوویه آل سوویه
 اللهم یحور سوویه مولاجهقم اولور اکاموای
 بنی سوینی سوویه الله اولیسر عاقبت حضرت کراه
 بلکه آل سوندر اهل ایمان یونلری سویندر اهل عصیان
 کلاک آل سوویه یجادلرین رکل سوویه یونلری شویله دلر

خصوصاً شیخینمزد و مخفی آل ایدلم جان و دل یولنده یا مال
 دیاری رومه در رحمت بخاری برونده پتان سید بخاری
 مبادینه سینا یلک زیارت قومز آینه دلره بخاری
 امیر سلطان حضرت تارینک صادر اولان مرآتین بیان
 ایدرم و دخی صاحب مناقب محبت الفقراء و الصلحاء ابراهیم
 اوغلی زین العابدین الحاج قاسم حنیفی المدرع اولان
 چلبی ایدرم وقتا کم احوال سلوک کتابزین مطالع
 ایدرم و عالمک فنانسه و بقاسنه نظر ایدرم ایدرم اهل
 منقبه لرزدت بر مناقب ذکر ایدرم که سید المرسلین حبیب
 العالمین حضرت رسول الله صلی الله علیه و سلم حضور
 یکا شفیع اوله دیوتبع ایدرم بروسه شهره مدفون
 اولان سید محمد بخاری حضرت لری امیر سلطان عکله
 مشهور و یله بی و کرامتی کونشدن روشنی اولان
 عزیز و وسیله طوب و هم مناقب اسمین دخی وسیله
 مطالب قوردم زیرا بو مناقب سی ایله بر مراده و مقصود
 واصل اولدیمکه وصفی نه دلیل عیان و قلبیله یازمه
 قابل کلدر بالضروری کدو می اول سلطان قول ایدرم

و

و هم مناقبی دخی اون بری منقبه مشتمل قلدیم اگر چه کیم
 سلطان حضرت تارینک و یله بی و کرامتی لایحی و لا
 یعودر لکن سلطان حضرت تارینک بخاری رسول الله صلی الله
 علیه و سلم حضرت تارینک کدو می کجه اون بری کیمسته در
 بر دخی اون بری کیمسته اشراق اکرام حرمتیه امیدر که بر
 کجه مراد حاصل اوله بعون الله تعالی **المنقبه الثانیة** بکون
 اول اکی جهان خزینک اوغلی و انبیانک و ارشی و اولیانک
 سیدنا حضرت امیر سلطان معصوم اوغلی اکی بری
 عزیز لری اول زمانک مرشدی اکمل و افضل ایدری اندک
 حضور شریفده اوینار اکی نشی بشر اوغلی بری بر کیمسته
 کل شیخ حضورنده روزگار اندک شکایت ایدرم ایدرم
 یا شیخ بریا غیبه مالک ایدرمکه اهل و عیالینی اندک و محصوله
 بسلیق غدا لدر ایدرم حکمت الهی آفات ربانی تشوب
 ایچده راوان اولان صولری قور و یوب ایچده اولان
 بمشتری و انجاری دخی قور و یوب خراب و عین تراب
 اولری اولادی صفارم و ازواج کبارم آج و جوان
 محتاجین قالدیریم حالیم کجه اولور یودره در مان

و بومر صند علیج اولور دیوب خاکیا نده دوشوق تضرع ایدون
 باشنه کن غمکین عرض ائید ووزره ایکی سلطان اولی
 حضرتلری بو کیمسه نده حالده عالیده و غمده عارف اولوب
 بونلور و خیم صاحب اوزره ایکی سلطان حضرتلری خفیه
 بو کیمسه نده باغچه سنه کلوب ایکی رکعت نماز قیلوب دعا
 ایدون ایزدی الهی اگر سندن فتنه معصوملر قدری واسه
 جزم اولان حبیبک صلی الله علیه و سلم حرمته دئی
 قبول ایلد دیری هان فی الحال انجلری تر تاز اولری وینه
 اول اولان صولری جریان ایدوب اقدی وینه علی القورد
 انجلری یمن ویری او کیدون مضاعف اولری بعض
 کیمسه لر یو حال کوردون کلوب باغچه صاحبه خیم
 ویرورده اول ایزدی اوش واروب کوریم دینی کاری کوردی
 بونک باغچه سی روضه جنت اولتی ایزدی سبحان الله
 بو کوردیکم باغچه م بنم میدر یو خسه دوشنده اولان
 اضفات احاره م میدر دیوب مختوره ایکی بر نور ساطع
 ایچنده سلطان حضرتلری کلوب بوقفیر بوسرک
 حقیقتدن خبر ویرون بوقفیری تسلی ایدر که بونوخی

[5b]

قصد ایدر که واروب مبارک الین ویه سلطان حضرتلری فی الحال
 غایب اولری بوقفیر شاذ اولوب دونوب شهری بخاری ایچنده
 ند ایدون باغچه خبرین ویردی قدر خبر ویردی جود غفیر
 و صغیر و کین جمیع کلوب کوردیلر زیر که مقدما باغچه خراب
 اولر و غنک بیلور ایزدی کوردون ایدیلر بواشی بونک اصلده نظر
 ایکی بجان چوق دکلر کن نجبت هان بونل معصوملری حالده بو
 قدر کرامت ائید دیریلر وینه بعضیلر ایزدی ظاهرده صغیر
 معصوملر کن حقیقتده غایت اولور دیریلر نه اولوب بلکه فانی
 دایره نده قطبه قطایی ایزی جعل الله الجنة مثواه المنقبه
الثالث وینه امیر سلطان حضرتلری شهری بخاری
 ایچنده علم وظاهری کماله بیتشدرن عالم اولش ایزی و علم
 دینیه ده فقیه ایزی و علمه غایت مؤدب ایزی و اخلاصه حسنه
 خلق عظیم صاحب ایزی و قنا که عالم معصومیلرین امام ایدون
 جلوب رجولینه قدم باصوب ریحل کرم اولوب جمیع علوی تحصیل
 ایدون کماله یشدی لزان بخاری شهر نین رحلت ایدون جدر سر
 الله صلی الله علیه و سلم من فریفته من که من الارض سوجب
 رضوان الله اکبر حدیث مفهومیله عامل اولوب بعد شفا الله

[6a]

كلوب تقاعد ايدون مجاور اولديز الى ماشاء الله سول مرتبه عبادت
 وطاعت ايتديركم لا تحق عليه شئ مقامه وارويان دن دحي
 رحلت ايدون مدينه نور الله كلوب جدر سول الله صلي الله عليه
 وسلم جوارينه نزول ايدون اتفاق مقدم مجاورين اولن اشراف
 برصعين صدر وقتاجي وارويي كلوب سلطان حضرتلي اول
 مقامه فعوز ايتديز ساير حاضران اولان اون ايك امير
 جمع اولوب كلوب ايتديز بمقامه كفته لايق اولن اخصيه
 ولسيله اشرف وانشها اوله سيز چو ترك ايد ايتدوكرن ايتديز
 سلطان حضرتلي ايتديز بونم جدم صدر وركايم مانع
 اولور مش ديري سابقون اولان اميرلر ايتديز اولان
 سيزون بينه طكب ايدون بزه يا بينه ويا خود علو منك
 اخرا ايدون ديدولر سلطان حضرتلي ايتديز كلوك واروي
 جديز و معييزن اولان جنب الله في العالمين حضرتلر
 اسنان سعادت مآب و مرقه نصا بلرينه واروي امتحان
 و تجربه ايدون برب سلام و يروق كچه ليم اول سلطان اكبينا
 حضرتلي هر كيمك ظاهر و باطنا سلاه ملك الورس اول
 صبح اميرد جدر سول الله صلي الله عليه وسلم حضرتلر

فوسنه

[6b]

فوسنه اسديز و مقبوليدون ديوق بيوردي سابقون اولان
 ون ايك امير بونم غفر قلوب اكي جهان فخرني سلطان اولان
 رسول الله صلي الله عليه وسلم حضرتلر يك روضه ستر فخرينه
 كلوب سلطان حضرتلرينه سيز اول كجك ديون تكليف ايتديز
 سلطان حضرتلري بيورديك سيزك بزه شبهه كن اولوب
 صكره كچه سيز اول كجك ديوب بيوردي بونلر دحي بون
 سلام و يروق كجك رر برسينك دحي سلامي الهان بون سلطان
 حضرتلري كلوب استلوم عليك يا جدي ديه جك روضه سيف
 ايجنه بر صدر كلورك و عليك السلام يا ولدي ويا اشرف
 اولادي ويا محمدي البخاري ديوب بر صدر اكلري حق بونلر
 شعوب مستغفره و قبايل شتي وجم غفير اولادو حاتم
 جيجا اسديز كلوب مبارك اليرين اويوب و ايتقارينه
 دوشوق انواع نصرا ايدون اول سابقون اولان اون
 ايك امير كلوب سلطان سيزين قدر يكر بيله مدوك
 مغرور بيورك ديوب اغلا شوق حق اعترافيله مقفرو اولوب
 سلطان حضرتلريني بفرينه با صوق معانقه ايتديز اطراف
 اكنا فون اسديز و كلوب مبارك اليرين اويوب عود

[7a]

ایدر لاری و بعد از سلطان حضرت لری جزی جیب الله صلی الله تعالی
 علیه وسلم جوارنده پنجه مدت مرید اقامت اید و اندر مقیم
 و مجاور اولور لاری نده برکوت رسول الله صلی الله تعالی
 علیه وسلم حضرت لری روحانیتش بنواشارت اولور که
 یا اشرف اولاد و کرمی اکباری دیار و و مریه قیامت
 قریب و نهائیه هریب اولوب دین غایتیه ضعیف اولور
 امری دیاری رومه وار ستر لری امر و امیر و امیر ایله
 دیوب امر اولور قریه سمعنا و اطعنا علی الراس و العین دیوب
 همان اول دیار دخی رحلت اید و سفره توجه اید لاری
 قد امنه و اماضه بر قندیل ظاهر اولور وینه رسول الله صلی
 الله تعالی علیه وسلم روضه شریف لاری بوز ادخی اولور
 یا لری بوقندیل هر نه برده فرار اید و ساکن اولور سه سیزلر
 دخی اولر که نده توطن اید و فراری مکان اید سیزلر دیوب
 اشارت اولو بوقندیل دخی و کجه دلیل و قول غور اولوب
 سلطان حضرت لری کانایع اولوب قندیل کلوب بور سه شهر
 فرار اید و اندر دخی زکوری بور سه شهر نه کول دره باند
 بر سر و غایب فریده بر مفار و اردی کلوب نده قرار

ایوب

8
 اید و پنجه مدت عین ناسون تحقیق اولوب طاعت و عبادت
 اولور اولوب جلیل الله الجنة متناه **المنجیه الرابع** وینه
 اول سلطان السادات و شیخ الولا کات و معمرین الکرمان
 امیر سلطان حضرت لری قدس الله روحه و وقتا که کلوب بور
 شهر نده قرار اید لاری برکوت بعض خواص دن سلطان حضرت لری
 قرار اید و کما نده نور ساطع مشاهد اید کلوب ناسه
 مدح اید کما جمیع ناسی بحر شایع اولوب برکوت عیال و
 فضیله و بر قیام عالمی جم اولوب اید لاری واروب کوره لیم
 سلطان حضرت لری ملک و مرتبه سینی علوم ظاهر ده
 بخند دیوب کلوب بر مشکل برون مسبله سوال اید و کما
 کلوب حضور شریفه دخول اید و قور اید لاری اصره نطقه
 قادر اولوب ساکن اولوب طور دیلر کانه حیوان ناطق دیر
 ستر جقدیلری بری بر کمانه قادر اولور لاری نه سلطان حضرت لری
 جواب ویر و اید لری سوال اید لاری به جملله تمام تفصیل
 تحقیق و ترقی اید و ایدری منزه اید لری بر کیمسندک معنی
 الله اوله و در سرخانه بی جنت اوله اول عقول کیمسندک
 پنجه مجریه و امتحان اید و سیزلر غایت اید عابد و دیر همان

منه لربا سره و القوب مبارک والدين او پو پاتيز پير سلطانم
 قصورين جو قدر معرور بيورك و پير جلال الله الجنة مشوه
 المنقبه الخامس وينه امير سلطان حضرت پير جورسه شهره
 طاعت و عبادت اورزه ايري اول زمانه استا بنول كافر لانه
 ايري تحت پورسه ايري ياد شاه يادرم خان يازير ايري
 اتفاق سفره كفش ايري مكر ياد شاهك صالحه بر قري وار ايري
 اسمنه خوركي دير ايري طاعت و عبادت ايري كچه لوده
 يا نبوت محمد نماز بن قيله راي صلاه حيت ايله مشهور
 اولشدي الله و تبارك و تعالي حضرت پير اول قره خير طريق
 نجات و يرمك و يلدري هان بريجه اول اكي جهافري حضرت
 محمد المصطفى صلي الله تعالى عليه و سلم بواصل صالحه نال خاطر
 استا اير و پاتيز ايله جام بن سني و علم محمد البخاري حضرت
 ويردم صباح اوليحق بومري بنون قبول ايرد خواف ايمه سني
 اوليه حجاب ايرد بر غيري عمل ايره سكه ديوب غايب اولري
 جني حفري سلطان اويانري ساكنه اولدوغي قصر كايچي نور
 ساطع برله طولش قصر نور بن كورنر سجد شكر ايرد
 حق تعالي حضرت پير محمد و ثنا قلدي وينه صباح اوليحق بو

سري

سري كيمسيه و غيري حجاب ايري مكن اول كون پيري و ايجري كچه
 اوليحق وينه طور نماز شروع ايري نصف الليل اوليحق
 اذن ينه ايرست تازه ليوب ياتري هان ينه رسول الله صلي الله
 عليه و سلم حضرت پير كوروي كلوب ايري ياسينه بنون
 بويله ايرسدك بوضه بنم او غليه وار مقده عارجي ايرد سني
 امري قيامت كوني بنم امتدن اولوب شفا غملي خطا بلورسه
 صباح اوليحق بران و بر ساعت تاخير ايمه بنم شرع بنم
 اولري و علم محمد البخاري حضرت پير كدوي نكاح ايرد سكه
 ديوب محكم تا كيدر ايري چون ينه صباح اولري حفري
 سلطان ينه حجاب ايرد ايري ايجي كز لو ايشلر سكه استا
 ايرد يارب بونيم كور و يكيم سكه حبيبك و رسول كدو شهادت
 يوقدر بوقراوشك حجاب ايرد امري ياربم ديوب مكه اول
 حبيبك و رسول كرمك صلي الله تعالى عليه و سلم اولي
 اولان سيد محمد البخاري حضرت پير بو خصوصه اولان
 مكاني اول فرخ ايلسون ديوب اغلري و ايري اندنكره كندك
 بر مقبول ديسين ارسال ايرد ايري وار امير سلطان هان
 بر كمان ايرد سويله هان كورنه بيوردر ايسه ايجي حفظ ايرد

بن کدوم و آرايم ديوب بوردسه به کلري شهره خبر اولري
 جعفر غفر ناسايه جعفر بزر سلطان حضرت پرنده خبر و پرنده
 التقات ايندي کلوب يلدرم التذه چايه کلري کچه جماعت
 سینه ناسايه کلري بزر عجزه خاتون کلوب ايندي سلطان
 بنم ايکي او علي خورم سيزي هان ناسايه جعفر بزر سيزره
 سوي فصد لري يوقدر انوره قيمک ديري سلطان حضرت لري
 بيورد بکه انور بزي ناسايه جعفر بزر حق نوي حضرت لري انوره
 بر حال و پرنده کلري ناسايه ايندي بزر ديري
 في الحال قريز اولدي انور شمدي ديري قريز لرد بزر بزر شهره
 يلدرم جامعين قريز مرفون لرد بزر بزر زمانه سويله
 قريز لرد ناسايه بزر بزر حامي له خاتون لرد کور و بزر
 وضع حمل ايشان لرد بزر بزر دقن ايندي بزر شمدي مرفون لرد بزر
 بوجا بنون سليمان وزير شهره کلري خلق بوي ناسايه
 جعفر بزر مکر سلطان حضرت لري نک بر صوفسي و آراي
 صاري يوسف ديمکله معروف ايندي بوردسه شهر بزر
 دورث کونک بعیده ده اولور ايندي بوجا له واقفا اولوب
 ايندي بزر کسناخ بزر بزر نه ايشده بزر که سن کلوب بنم

سینجه

سینجه سوي قصوي ايدرسک بزر باقوب طودا بوز ديري
 مکر بزرستان چايه لرايمش هان چايه صاليوب پير اور
 سليمان بک بزر بزر شهر بزر استن بقلري مکر صاري يوسف
 چايه سي کلري بوز بکر و نه دو قتمش سليمان بک بقلري و غي
 اول ايمش سليمان بک هان بزر ميمش ار سال ايندي ايندي
 و آرايمر سلطان اينکه بزر بزر سونلر شردن کير و انور
 بزر بزر ليلي و محبت صادق اوليم لطف ايندي بزر قبول
 ايلسون لرد بزر سلطان حضرت لري کن ادمه ايندي
 يادام بوم ار نلر بزر در ديري هب منع ايلدم کن اور بزر
 صاري يوسف منع ايره مرم چايه ايله انوب اور بزر شدي
 اکا چاره بوقدر ديري في الحال سليمان ديري وفات ايندي
 ياي قولري و آروپ اولن ما جرای پادشاه خبر و بزر
 پادشاه حضرت لري خوفه دوشوب قلبی دهشت ايندي
 و حضور بزر اولان اکا بزر و اعيان ايندي بزر سلطان بوشيد
 بزر بزر و بزر بزر بزر بوشيد هو اوله در سولدر و هم
 و لايت اوله کلک سلطان بزر بزر خصوصي ايله تعاليم بک
 تفويض ايدوب مقيد اولک اگر مقيد اوله سين بلکه

سینه دخی بر ضرر پیشه دیر بیلر پادشاه حضرتلری ایتدی
 ایدر ورجوع ایتدیم بو خصوصه بکا بر دخی کلمات ایتد
 دیوبوری بعد پادشاه حضرتلرینه بولشوق مبارک
 الین دن ما عذر ایتدیم ایقارین دخی اوجده قصدا ایتد
 سلطان حضرتلری بارک الله دیوب پادشاه حضرتلری
 معافده ایلدی پادشاه حضرتلری ایتدی سلطان ایتدی
 خیر و عاید مشغول اولوب قلیدن اخراج ایتد دخی
 سلطان حضرتلری مبارک الین قالر یوب خیر و عاید
 ایلدی جعل الله الجنة مشواه المنقبه الثامنة وینه
 سلطان حضرتلرینک برکرامتی دخی بویکه برکون یلدریم
 خان سلطانک اوغلی سلطان مرادک بریا ورت آت ورت
 ایدی بدخوی ایدی یا الله کیمسه الین ایدی ایقار
 سلطان مراد ایتدی شولین انیشتم اولان امیر سلطان
 حضرتلرینه هیبه ایتدیم امتحان ایدر کوریم ضابطه ایدر
 بیلورجی دیری وقتا کیم آت کلوب سلطان ایتدی
 حضرتلرینه واصل اولدی سلطان حضرتلری آنک حاضر
 اولن بر شخصه ایتدی وارا اول الله بون سلام ایلد ایتدی

شهری

[11b]

شهر دخی به دك صاحبك الله تعالی به عامی ایدی سندرخی
 اند فعلنه کور جزاسین ایدر دك شهریکه صاحبك الله
 تعالی حضرتلرینه مطیع اولدی وقتا که اول شخص واروب
 بو خبری آتد دیری هان اول آت اوچکره باشی اشغ
 الوب کانه رب سلام ایدوب سلطان حضرتلرینک
 امری باشمن ویزین اوزره دیری اندنضکره آت شول
 اولر که براو غلیق قنه بره کل دیسه اردنجه کیدر اولدی
 الحمد لله علی نواله والصلوة والسلام علی حبیبه وال
 جعل الله الجنة مشواه المنقبه الثامنة وینه امیر
 سلطان حضرتلری بعد هیبه شهرنره دائم عبادت ایدر
 ایدی الله تعالی بوردیه شهرینی اهل اسلام میلده معور
 ایتشدی و غیره شهرلری معور شولده ظالم ایدر
 و صیغه محکیم اولله قابل دکلدر حتی پیغمبر صلی الله
 تعالی علیه وسلم سنت شریفدن خارج بعض برادر
 احداث ایدوب ویر یوزره پنجه قانلر و پنجه فسادلر ایدر
 خلق قتل ایدوب واکلدرین چکنوب بره برابر ایدر مسلمان
 نلرک قانک دوکد یاچوب قلیج چقاروب قورلرین صفامش

[12a]

اولی از پنجه زماندن مکره بود سه شهرینه کلوب بریا بود
 کبرو سلطان حضرت نرنگه او را پیش کند و بی طشره چقدی
 کور و بر مطلق و مقصود و او را و وار و ماک
 الدین اویوب تشار اولی از بعد از زمان حضرت نرنگی
 سنای بابا سندن است و او را و او را و او را و او را
 ایدم و بری بابا سنی از سلطان یو کور و او را و او را
 اولسون دیو مبارک الدین اویوب و او را و او را
 بابا سنی به اجازت اولوب کندی و او را و او را
 ایدم ایچری خونی سلطان کتوری و او را و او را
 او غلامی بابا سنی به هیه ایدی دیو و او را و او را
 ذیل خبر و یوب و یور و او را و او را و او را
 دیری بر طعام بشوره لیم او غلام و او را و او را
 سلطان دخی و او را و او را و او را و او را
 بن حاضر و او را و او را و او را و او را
 صوفی و او را و او را و او را و او را
 بر قاشق ایله قار تندر ایدی و او را و او را
 پیشین بر لیز طعام اولدی که بن هیچ بویله لیز طعام
 کوردم

[14b]

کوردم و کیمسه عیدی صباح و اخشام بوم عقوله لطیف
 طعام بوم دیوشنچ سنان حکایت ایدم و او را و او را
 بویله لیز طعام کوردم دینی جعل الله الجنة مشواه
 المنقبه الفاش و او را و او را و او را و او را
 یو که دره و او را و او را و او را و او را
 و او را و او را و او را و او را و او را
 شریفی دخی اکا قریب برده اولور صاری یوسف
 ایدم و او را و او را و او را و او را و او را
 یکا و او را و او را و او را و او را و او را
 بنم ایدی سلطان حضرت نرنگی بنم حالیه عالی و او را
 لطف ایدم و او را و او را و او را و او را و او را
 مقدار یات او یور و او را و او را و او را و او را
 نه امثال بنم دخی و او را و او را و او را و او را
 همان و او را و او را و او را و او را و او را
 یور که یکا و او را و او را و او را و او را و او را
 اولش کوردم سلطان حضرت نرنگی یا غده طور و او را
 ایدی و او را و او را و او را و او را و او را

[15a]

اجات و بر مشايدي بن شمردي از نسيز كلرم ديوبانغوري
 كافر لريوتمورا و غلنه انواع غذا بلرايد لريوتمورا و غلني
 صبرا يروپ الله تعالى كه محمد و ثنا لرايدون تا كيم حق تعالى بوي
 كافرك بركي وارايدكي كبريا دين طويوب سلطان عيش
 بوتمورا و غلنه مر حبت ايدون صبا لك ايدون و مر حبه لعين
 ايندي عبادت اوزنه اول و ديكي ايري حق تعالى سكار بول
 فتح ايدنجه ديوب برفق لقيين ايدون خد مت بچون و شوقه
 شرط ايندي كه كافر لرباسين كه بو حال اوزنه ايندي
 عبادت ايدون بو حال بونك جاننه چدي بركون اغلني
 ايندي اله لراي اسيد المرسلين اولان محمد المصطفى صلي الله
 تعالى عليه وسلم حضرت نبيك حرميتون بني بعبر ز خرد
 خلوص بوردو عظيم زار يلقل ايندي كه امير سلطان
 حضرت نبيك همت عليه لري و كرامتي بر كاتيله خلوص
 بولري جعل الله الجنة مشواه المنقبه الثاني عشر و نه
 امير سلطان حضرت نبي بعض احبا ايله اوليله نمازيت
 قلعه مسجد كور لردو بر كشي ايندي سلطان نه اوليندي
 شومكانه برفا فر صفا اوليندي هر ايدست ايدون و هم غسل
 ايدون

[17b]

ايدونك ديوي سلطان حضرت نبي بنم ايدون و ايندي بومكانه
 استر سين و يو خسه غيري برده جي استر سين ديوي اول
 شين ايندي بوراده استرم سلطان و ديوي سلطان حضرت نبي
 مبارك عطا سين بيره اور و ديوي خيال بر اعلاه و ديوي
 شمردي و ديوي جاري اولوب فر شمردي بنم ايدون اولين
 الشير و عصا صويدي عكله معروف و ديوي كيمسه لري شفا
 ايدون نجه مر ضارينه شفا بولور لري و خاصه بوكه يان
 كوي خنوق اولوب و قيتش كوي سحيق اولور و ديوي حلي
 صبره نك عوز لرايچون في الحال او غلن ايار و صلي الله
 علي سيدنا محمد و اله و احبايه اجموع جعل الله الجنة مشواه
 المنقبه الثالثه عشر و نه امير سلطان حضرت نبي
 بركون مذكور عصا صوين ايدست الوروي بعض احبا
 و ديوي نجه بجا عت كثره كلوب اول عصا صوين جمع اولور
 ايدون بر كيمسنه عوامدن بعض كليات اشيدوب
 بي حضور اولشدي كني سؤال اريم ديوب سلطان
 حضرت نبيك ياننه كلوب و صدر ايندي كه سؤال ايدون
 سلطان حضرت نبي بوكا ايندي يا بام بعض عوام بزوم

[18a]

ایچون نه دیرلر دیری بوکشی دخی سئوال ایتدی خبر ویردی
 قلبنده اولان شبهه سی ازاله اولدی وایتدی سلطان نه سیزین
 ایچون کیمیا کیرد کیمیا بیلور دیر ایدی سلطان حضرتی جواب
 ویردی ایتدی کیمیا ایدی در اولو اولدی برکتی و لدر که بعضی اجزاء
 بعضی اجزاء بقا ایدی یا ایدی در دخی بوکشی ایتدی ایتدی لکنه برکتی
 قلب ایدر و دخی برکتی بوکشی ایتدی ایتدی لکنه برکتی
 دیوب هان مبارک الیرین عوینه با نروب ایتدی
 طو لدرین التوت اول یا مبارک دیری فی الحال مبارک ایتدی
 اولان سوال دن اولدی ایتدی حاضر اولن جماعت کور و جمعا
 کلوب ایاعنه دویشدیلر سلطان حضرتی ایتدی عوینه
 نظر ایدر و صو اول یا مبارک دیری فی الحال صو اولدی ایتدی
 کدی بو جماله جمیع ناس مصلح اولدی و صلی الله علی
 سیدنا محمد و اله وصحبه اجمعین جعل الله الجنة مشواه
المنقبه الزائفة عشر وینه سلطان السادات حضرتی
 برکرامتی بوکشی بور سه شهر نه بر خاقانه وارا ایدی ایتدی صالح
 کیتی وارا ایدی سلطان حضرتی اوصاف شریفک شیرین
 عاشق اولشدی هان بوی عاشق اولدی خجده یوز بیل

و بون

[18b]

و بون کیم عاشق دیری وارا ایدی انا سمعنا با و صاف کملت بها
 وقرنا ما سمعنا و اوجنا و قبل ردیتکون نکنا محبتکون و اولان
 معشر قبل العین ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی
 سلطان حضرتی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی
 بر خجده ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی
 مبارک ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی ایتدی
 وایتدی کور و غنر ملار قاپوسوزی یکا بیان ایتدی دیری
 سلطان کرچک و ایسه نیم قلبره اولان سیری بیات
 ایلسی دیوب سلطان حضرتی ایتدی ایتدی ایتدی
 ایتدی یا با م سن ایتدی اول بیعتی برک حفظ ایلد اول سکا
 کفایت ایدر اول بیعت دین علتنه شفا در دیری بوکشی
 های سلطانم دیوب کور مبارک الله یا بشو بیعت ایتدی
 پس ایتدی عساکر سلطانم ایتدی منزلته دیوب عساکر
 بیعت ایتدی دیننه شفا اولیو یا قایماقی اولان ویا
 خلفا سنک النون بیعت ایدر خجده در قیاس ایتدی کرک
 جعل الله الجنة مشواه **المنقبه الحامس عشر** وینه سلطان
 برکرامتی دخی بوکشی برکون و لایت بخجده غواص اولوب

[19a]

مراقبه ايدردى الله تعالى ولبايدن بروط كلون مبارك والبن
 او يوب ايتري سلطان نه خوش بن سني كوردم كوك بوزنه
 اوليا به نصيبلى قسم اولردن غي وقت اهل طرقدن كوردم
 ديري سلطان حضرت ايتري ايتري جمال نصيبلى قسم
 اولردن غي وقت سني قساي كوردم كوردم ديري ويا ايتري بوق
 سلطان كوردم ديري ويا ايتري ايتري ايتري ايتري ايتري
 حجابره مستور ايتري سلطان ايتري ايتري ايتري ايتري
 الدين ياري كوردم ديري ويا ايتري بوق سلطان كوردم
 ديري ويا ايتري سلطان اول غي ويا ايتري مبارك
 الدين او يوب ايتري سلطان نه خوش بن سني كوردم
 هان مبارك الدين اوزاري ويا ايتري ايتري ايتري ايتري
 قسامك الدين ايتري ايتري ايتري ايتري ايتري ايتري
 بوزنه غيره جمال بوق ديري مبارك الدين او يوب
 بوزنه سورين خيرنره قاري جمال ايتري ايتري ايتري
 وصلي الله على سيدنا محمد واله وصحبه اجمعين المنقبه
 السادس عشر وبنده امير سلطانك بر كرامتي دخي
 بوكه بكون ايكي كشي اتفاق ايدردن ايتري واري ايتري

بزاردن

نارت ايدردن هو بخريده ايدردن كوردم ديري ايتري ايتري
 انور امير سلطان حضرت ايتري الله تعالى وليدن كرك ويا
 ايتري بن يال ايله ضيافت ايتري ايتري ايتري ايتري
 واول بركي ايتري امير سلطان حق وليدن كرك ويا
 ايتري دعا ايتري ايتري ايتري ايتري ايتري ايتري
 بن خيبرنره قسامك ايتري ايتري ايتري ايتري ايتري
 قلمره نيت ايتري ويا ايتري سلطان حضرت ايتري سلطان
 حضرت ايتري بوزنه قشوقچي ايتري ايتري ايتري ايتري
 ايتري او كرينه بال كوردم ويا ايتري ايتري ايتري ايتري
 قوري واول بركي چون مبارك الدين قاري دعا ايتري
 حق تعالى ايتري ايتري ايتري ايتري ايتري ايتري
 او ايتري جعل الله الجنة مشوله وصلي الله على سيدنا محمد
 واله وصحبه اجمعين المنقبه السابعة عشر وبنده امير
 سلطان حضرت ايتري سلطان حقه جرم و غفير و جمع
 كتره دن واهل صدق واهل وفادن بر كرامته ديري
 امير سلطان حضرت ايتري رسول الله صلي الله تعالى عليه وسلم
 حضرت ايتري داب شريفدن بر سننت ترك ايتري رويت

ایتدی که سلطان حضرت نرنگ و وفاته و تین جاسنون و احوال
 سلوگون و بعض صلحان و علوان و نجه بخانه راشد و سالک
 اصحابن جمع اولویانده کلوب ایتدی سلطان مره نصیحت ایلدی
 بر بیلده دلاکت ایلدی که سبیلده سلوگون و ظلمدن و علوان
 بید اولدی دیر سلطان حضرت نرنگ ایتدی سیرین اوزرک و اسق
 جرم رسول الله صلی الله علیه و سلمه و سیرین شهر که سالک
 اکسیرده و لیل و الاخرین و زخمی هر یکرا حساب ایدک
 نفس هوالندن و غفلندن کورنگری آجک و زخمی علایم
 عاملین و فقهای کاهای و اهل ایله شامل اولان کورنگری
 شفاعتی و رب العالمین حضرت نرنگ و جمعی طلبه ایدر سکن
 دیوب انفع نصاب ایلدی نصیحت ایلدی و غولده روایت
 ایتدی که بر سوه شایع کلمه و فاشیج بوشه مشهور
 کلوب کجری سلطان حضرت نرنگ و غفلندن و غفلندن
 اتفاق بر غول بوشه و ایتدی که فاشیج بوشه مشهور
 امیر سلطان حضرت نرنگ و غفلندن و غفلندن
 و نخت ایره سیرین دیشدی و قتلده بوشه مشهور
 سلطان حضرت نرنگ و غفلندن کلوب ایتدی سلطان فلان

عزیز

[20b]

عزیز حضرت نرنگه بوفقیه و دنون سلام و نخت ایتدی دیری همان
 قیرش بفتدن بر مهب نرا کلوب ایتدی علیک السلام و علیه
 دیری حتی زیارت کاز خلق جمیعاً اشدوب و فشیخا علیه
 اولوی نجه زمان و نکره و افاقت بولر بولر جعل الله الجنة مشواه
 النسخه الثامن عشر و امیر سلطان حضرت نرنگ و کرامتی
 و کرامتی امیر سلطان و اعتقاد و اعتقاد اولان غاز بولر
 بر لیس حکایت ایتدی بر کور و سبیل الله غزایه و اردو کفار
 قلعه لیزون بر قلعه محاصره ایتدی بر نجه مدتی یکدلک
 عاقبت ایتدی که
 غول و غنای او
 ایتدی که دیوارک
 ایتدی که حایث
 ایتدی که کوریه اینه بیلورم
 ایتدی که وارین شوقا
 الله تعالی بیه ایتدی که نفع و ضرر و آنک قدر نده در
 وقتا که قور
 غیری بیه حال او اینه هان الله تعالی و ایتدی که و اول

[21a]

قطب الاقطاب ولن وقا لشجرة دستگیر اول کمال رسولک اشرف
 اولادی اول ویرایت منبعی اول کرامت بحریف اول بورسده شهرت
 یاک سید محمد البخاری حضرت تیرینک روح شریفنه استاد ایرق
 نضره نیان ایرق اغلام همان اسما نضره آیین سلطان
 حضرت تیری کلوب روای شریفین اوزاری ویرق ایردی
 یاپش قورقه خلوص اولدک دیری بنی مبارک ردایش
 شریفنه برک یاپشدم بنی کلوب خضار اچنده بر اعلم مکه
 قودی الله تعالیه شکر لایق دیله دمه واروق سلطانک
 مبارک آلون اویوب و یوزم مبارک ابقارینه سوروب
 مبارک زیننه یاپشتم فی الحال کورده نای اوزاری بوجا
 نکا واقع اولدی سلطانک وقاسدن القش بل کچش ایردی
 یغیا ایرق ایدرم الله تعالیه فضل
 نکا که سلطان حضرت تیرینک عار خالینک المشریق
 نکا بر احسان اولدی کن کن ناسک یوسوسه ر
 قادر دیر یلز جعل الله الجنة منواه وصلي الله علی سیدنا
 محمد وآله وصحبه اجمعین **المنقبه التاسع عشر** طوزله
 مدره سه سنه یحیا خلیفه مرحوم سلطانک و تبر شریفه

کلوب

[21b]

کلوب امیر سلطانک مزاری شریفی اوزره کبر و دست
 توبه ایدر و کنک بیاندر بوجوه حکایت صبح اویوب
 ایدر کیم قرصی ویر تندر طوزله مدره سه سنه مدره
 یحیا ^{خلیفه} کلوب معروف بر عزیز کیمسه واری و اعظافا صبح
 کیمسه ایردی اندرک دخی شریفه لایق شرف و آرزوین
 التاس مشهور و متعارف در مذکور عالم ربانی و شیخ
 حقایق و یبیزدی یغیا خلیفه اصبح حکایت
 اویوب ایدر کیم بعض شایخه وار دیر بعد نکا حال
 واقع اولدی حضرت امیر سلطانک خلفا سندن آله
 شهره و اولزه انان حال حیاتره ایردی خزان
 واروم مرا و ایرد مکه اندون خجی دست توبه ایدرم
 نکا کای شریفینه یوز سور و میرد مکه سلطانک سیرل
 امیر سلطانک بالو آ برورده و تمام مرتبه و خلیفه
 نکا هت ایاک دیوب بالو آردم و نیاز ایرق نضره ایدرم
 نکا رحم ایلوب ایدر امیر سلطانک مزاری شریفه و مرقد
 لطیفنه وارک دیو امر ایدرم بنی سوزلین قبول ایردی
 بوز سیکه واروم امیر سلطانک مزاری اوستونده اویر

[22a]

ایدر و وارد مبارک الین اویدم بالذات کدولون و سبت
 نوبه ایدرم مبارک الیلله بنم ارفاچی صفادی هکات و دم
 مقصودمه واصل اولوم هر ادم حاصل اولری محمد الله
 والله قال النبي صلى الله تعالى عليه وسلم المؤمنین
 لا یؤمنون بل یقولون من رآه الجدار صدق رسول
 الله وصدق حبیب الله بیت اولیاء الله ذکله بیل
 مؤمنین اوله مشدر حتی درز اندر همین بکلیه
 اودن برآوه وارد یلوا نره دخی بر اکی کون فالمدین
 امر حقونه ایسه صکره ایریشود بای جشدن جمیع
 ایریشود بو مناقب بر قصه در کیم بوند شری طویل و ذکر
 جمیل در زبان بیان بر یعله عیان نموده کناک لدر و آن
 کرمانی و براه یدره لا یقدر و اوله اجمعی در کیمسه آف
 وصف انمکره عاجز و قاصر و خاطری غاطری فاتردن
 تمام اولری هله الحمد لله بنام اولری هله الشکر لله تمام
 اولری مناقب اولری فاخر طقوز یوزا لکی سنده اولری احسن
 کوزنلر اکسوی صالیق تمامه که عادت بویله در اهل کرا همه
 ثنا بله اکوب بن فقیری اونو تسون دعا دن بن حقیر

قر

[22b]

قد وقع الفراغ من تحرير هذه الاوراق عن يد اضعف العباد
 كاتبك ٥٧ احمد في اوائل شهرى جمادى الاول
 سنة اربع و ثنتين و مائة و الف

١٢١٧
 ١٢١٨

یاد بن بو مناقب نصیل تکمیل اولرسه بن امیر سلطان خضر ترنگ خورشید
 بنی دخی بو خلد صلی الله باریه امان یا امان امان یا امان
 تکمیل ایلد
 امان یا امان
 امان یا امان

[23a]

أوج

منعون خدا و ملا فی زنجیره چکر لر •

شول طالب الحق عاشق بریدہ جگر لڑ

فرعيله بيلونزنيه بو عالم اصلى

یعنی بلنی اعظیلہ تقریر چکرلو

بودن می یکنواخت است ای خواجه بوالحسن •

بود در سه یلین عاشق بقفس و دگر لعل

دله و ده دوش و ب - ا - ب - تسه دله و ده و ده

بدان حقیقت آئند بیره چکر کر

سنة ثمان مائة وستمائة صفت في المراتب والاركان طريق سني تقريره جكر ل

در این بزمی که در پیشگاه پادشاه
بود و در آنجا که در میان
و در آنجا که در میان
و در آنجا که در میان

زهی جانیکم منور و ربو کون نوری نخله دن

زهی دلکیم مقطر در هوای عشق مولان

که اول مولای عشق و عشق بار و در بار اول آن

و تماشا سمن دو بان عشق و نظر قلی خان

که دایم عشق شوق استرا و صفا از اول بوسه و راز

احسانه و ماورایستاقه در خلد عاشق

مومنان و غیر مومنان و غیر مومنان و غیر مومنان

دو عالمی خبریں

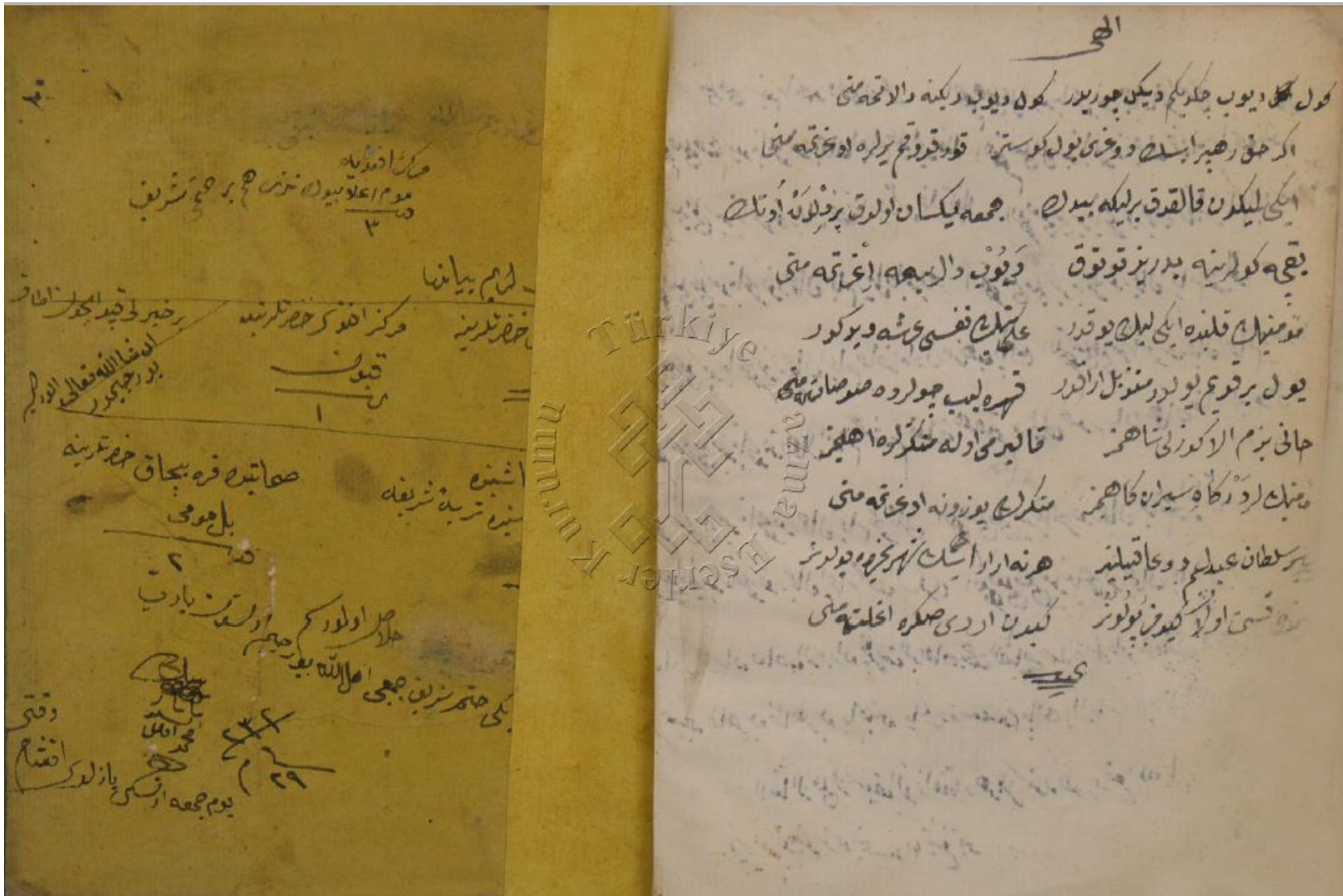
بومي دلداره ويريد چهلده قاري لرام

رگردان خود و عقاید و

خداوند عاقلی چو قدر و طاعت و تمسک الی ربی

یازدهم یازدهم یازدهم
 یازدهم یازدهم یازدهم
 یازدهم یازدهم یازدهم

[illegible]

[25b]

EK C

EMİR SULTAN'DAN SONRA DERGÂHINA POSTNİŞİN OLAN HALİFELERİ²³²

İsim	Şeyhlik Süresi	Vefat Tarihi
Halife-i Sultân Emîr eş-Şeyh el-Hâc Hâce Hasan Ef.	12	H. 845/M. 1441-42
eş-Şeyh Mahmûd Bedre'd-din Ef.	19	H. 864 /M. 1459-60
eş-Şeyh Lutfu'l-lah Ef.	30	H. 894 /M. 1488-89
eş-Şeyh Dâvud Ef. (Damâd-ı Lutfu'l-lah Ef.	6	H. 900 /M. 1494-95
eş-Şeyh 'Abdu'r-Rahmân ibn Lutfu'l-lah Ef.	30	H.930 /M. 1523-24
eş-Şeyh Ahmed Ef. ibn 'Abdu'r-Rahmân Ef.	5	H. 935 /M. 1528-29
eş-Şeyh İbrahim Efendi ibn 'Abdu'r-Rahmân Ef.	9	H. 944/M. 1537-38
eş-Şeyh Lutfu'l-lah-ı Sâni bin İbrahim Ef.	27	H. 971/M. 1563-64
eş-Şeyh Mustafâ ibn Lutfu'l-lah Ef.	15	H. 986/M. 1578-79
eş-Şeyh Ali Ef. Mustafâ Ef.	34	H. 1020/M. 1611-12
eş-Şeyh 'Aziz-zâde Mehmed ibn Osman (Damâd 'Ali Ef.)	39	H. 1059/M. 1649-50
eş-Şeyh Mustafâ Ef. bin Mehmed Ef. ('Ali Ef. nin kerime-zâdesi)	-	H. 1059/M. 1649-50
eş-Şeyh İbrahim Ef. bin Mustafâ Ef.	19	H. 1087/M. 1676-77
eş-Şeyh Mehmet Salih bin İbrahim Ef. (târik-i dergâh)	-	H. 1134/M. 1721-22
eş-Şeyh Selâmî 'Ali Ef. ²³³	-	H. 1104/M. 1692-93
eş-Şeyh İshak Ef. ²³⁴	46	H. 1150/M. 1737-38

²³² Tablo için yararlanılan kaynaklar: Mehmed Şemseddin. (1997). *Bursa dergâhları yâdigâr-ı şemsî I-II*. Kara, M., & Atlansoy, K. (Haz.). Bursa: Uludağ Yayınları; Tek, A. (2007). Emîr Sultan dergâhı postnişinleri *Emir Sultan ve erguvan toplumsal bir çağrı* içinde (s.81-93). Bursa: Uludağ Yayınları.

²³³ Celvetiyye'dendir.

²³⁴ Celvetiyye'dendir.

eş-Şeyh Lutfu'l-lah-ı Sâlis bin İshak Ef.	10	H. 1160/M. 1747-48
eş-Şeyh Reşîd Ef. ibn Lutfu'l-lah Ef.	57	H. 1217/M. 1802-03
eş-Şeyh Tayyib Ef. ibn Reşîd Ef.	6	H. 1223/M. 1808-09
eş-Şeyh Sağır Tayyib ibn Tayyip Ef.	-	H. 1125/M. 1810-11
eş-Şeyh el-Hâc Ahmed Ef. ²³⁵	37	H. 1262/M. 1845-46
eş-Şeyh Tâhir Ef.	35	H. 1297/M. 1879-80
eş-Şeyh Emin Ef.	54	H. 1316/M. 1898-99
eş-Şeyh Sa'id Ef.	12	H. 1328/M. 1910-11
eş-Şeyh Ragıb Efendi	- ²³⁶	H. 1340/M. 1921

²³⁵ Nakşibendiyye'dendir.

²³⁶ Algül, bu süreyi 12 yıl olarak vermiştir (Algül, 1982, s.289).

EK D

EMİR SULTAN MENAKIPNAMELERİNİ İÇERDİKLERİ MENKİBELER

BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRAN TABLO

<i>VMT</i>	<i>YM</i>	<i>MD</i>	<i>ŞM</i>	<i>NM</i>	<i>HM</i>
Buhara’da kuruyan bahçeyi yeşertmesi (2. Men.) ²³⁷	yok	var	var (1. Men.)	var	var
Medine’de Hz. Muhammed’in kabrini ziyaret etmesi ve kabirden ona selam gelmesi (3. Men.)	var	var	var (2. Men.)	var	var
Alimlerin Emîr Sultan’ı imtihan etmesi (4. Men.)	var	var	var (3. Men.)	yok	var
Emîr Sultan ile Hundi Sultan’ın evliliği (5. Men.)	var	yok	var (4. Men.)	var	var
Sultan Murat’ın asi atını uysallaştırması (7. Men.)	var	yok	var (5. Men.)	yok	var
Bursa’yı Timur işgalinden kurtarması (8. Men.)	yok	yok	yok	var	var
Şeyh Sinan küçükken hâsıl olan olay (9. Men.)	yok	yok	var (6. Men.)	yok	var
Sarı Yusuf’un Emîr Sultan’nın meclisinde uyuya kalması (10. Men.)	yok	yok	var (7. Men.)	yok	var
Timuroğlu’nu gazaya göndermesi ve kurtarması (11. Men.)	yok	var	var (8. Men.)	yok	var

²³⁷ Tabloda parantez içerisinde verilen sıralar söz konusu hikâyenin bulundu menâkıpnâme metindeki sırasını göstermektedir. *VMT* ve *ŞM*’de menkıbeler numaralandırılmıştır.

Asasuyu (12. Men.)	yok	yok	var (11. Men.)	var	var
Asasuyunu altın yapması (13. Men.)	yok	yok	var (12. Men.)	var	yok
Emîr Sultan'ın bir kişinin kalbinden geçeni bilmesi (14. Men.)	yok	yok	yok	yok	var
Emîr Sultan'ın bir kişinin ile bir kişinin konuşması (15. Men.)	yok	yok	yok	yok	var
Emîr Sultan'ın iki kişinin kalplerinden geçeni bilmesi (16. Men.)	yok	yok	var (13. Men.)	yok	var
Emîr Sultan'ın müritlerine nasihati ve isimsiz bir şeyhin Emîr Sultan'a bir aziz vasıtasıyla selam göndermesi (17. Men.)	yok	yok	yok	yok	var
Emîr Sultan'ın kaleden düşecek askere yardım etmesi (18. Men.)	var	yok	var (16. Men.)	yok	var
Yahya Halife'nin kendisinden biat alması (19. Men.)	yok	yok	var (18. Men.)	yok	var
Emîr Sultan'ın şeceresi	yok	var	var	var	var

KAYNAKÇA

- Aksoyak, İ. H. (2010). Eski Türk edebiyatında nesir üzerine bazı belirlemeler. Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S., & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Eski Türk edebiyatı çalışmaları V: Nesrin inşası: Düzyazıda dil, üslup ve türler* içinde (s.56-71). İstanbul: Turkuaz.
- Algül, H. (1982). *Bursa'da medfun Osmanlı sultanları ve Emîr Sultan*. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Algül, H. (2007). Emir Sultan Hazretleri ve geleneksel Erguvan Bayramı. *Emîr Sultan ve erguvan toplumsal bir çağrı* içinde (s.97-103). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Algül, H., & Azamat, N. (1995). Emîr Sultan. *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi, Cilt: XI*, Ankara.
- Âşık Çelebi. (2018). *Meşâ'irü's-Şu'arâ*. Kılıç, F.(Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> adresinden erişildi.
- Baba, M. O. (1991). *Menâkıb-ı Emîr Sultân (metin-inceleme-gramer-indeks)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Baysun, C. (1949). Emîr Sultan'ın hayatı ve şahsiyeti. *İst. Üni. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 1/1, İstanbul, s. 78-94.
- Bursalı Mehmed Tahir Efendi. (1972), *Osmanlı müellifleri. c. I-II-III*. Yavuz., A. F., & Özen, İ. (Haz.). İstanbul: Meral.
- Cebecioğlu, E. (1997). *Tasavvuf terimleri ve deyimleri sözlüğü*. Ankara: Rehber.
- Cemâleddin Zeylâî. (1414). *Kitabu tahrîci ehâdis'l-keşşâf*. Riyad: Dâru İbn Huzeyme.
- Çoruh, Ş. (Tarihsiz). *Emîr Sultan*, Tercüman 1001 Temel Eser.

- Demircioğlu, C. (2005). *From discourse to practice: rethinking “translation” (terceme) and related practices of text production in the late Ottoman literary tradition* (Yayımlanmamış doktora tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İz, F. (1996). Önsöz. *Eski Türk edebiyatında nesir: XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıl ortasına kadar yazmalardan seçilmiş metinler içinde* (s. V-XXII). Ankara: Akçağ.
- Karaman, N. (2009) *Menâkıb-ı Emîr Sultân (Hüsâmeddin Bursevî) inceleme ve metin* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Karateke, H. (2010). Osmanlı nesrinin Cumhuriyet devrinde algılanışı. Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S., & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Eski Türk edebiyatı çalışmaları V: Nesrin inşası: Düzyazıda dil, üslup ve türler içinde* (s. 44-55). İstanbul: Turkuaz.
- Kâtip Çelebi. (2007). *Keşfü’z-zünun* (Çev. Balcı, R.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kavruk, H. (2010). Klasik Türk nesir geleneğinde tahkiye dili. Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S., & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Eski Türk edebiyatı çalışmaları V: Nesrin inşası: Düzyazıda dil, üslup ve türler içinde* (s. 176-187). İstanbul: Turkuaz.
- Kol, N. (2007). *Kefeli Mustafa Müdâmî divanı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Köksal, M. F. (2012). Nesir. Okuyucu, C., Kartal, A. & Köksal, M. F. (Haz.) *Klasik dönem Osmanlı nesri içinde* (s. 13-36). İstanbul: Kesit.
- Köksal, M. F. (2012). Seci. Okuyucu, C., Kartal, A. & Köksal, M. F. (Haz.) *Klasik dönem Osmanlı nesri içinde* (s. 21-37). İstanbul: Kesit.

- Köprülü, M. F. (1943) Anadolu Selçuklu tarihinin yerli kaynakları. *TTK Belleten*, VII/27, Ankara, s. 379-522.
- Kut, G. (1991). 13. yüzyılda Anadolu’da şiir türünün gelişmesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 127-136.
- Levend, A. (1973). Nazire ve cevap. *Türk Edebiyatı tarihi* c. I içinde (s. 70-80). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Liman, H. (2007). Emîr Sultan menâkıbnâmeleri ve Yahyâ bin Bahşî’nin Menâkıb-ı Cevâhir adlı eseri. *Emîr Sultan ve erguvan toplumsal bir çağrı* içinde (s. 47-50). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Liman, H. (2008). *Yahyâ bin Bahşî’nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) adlı eseri: inceleme-metin* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Mehmed Şemseddin. (1997). *Bursa dergâhları yâdigâr-ı şemsî I-II*. Kara, M., & Atlansoy, K. (Haz.). Bursa: Uludağ Yayınları.
- Ocak, A. Y. (1997). *Kültür tarihi kaynağı olarak menâkıbnâmeler* (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Osmânzâde Hüseyin Vassâf Efendi. (2006). *Sefîne-i evliyâ*. c.1. Akkuş, M., & Yılmaz, A. (Haz.). İstanbul: Kitabevi.
- Pala, İ. (2014). *Ansiklopedik Divan şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Redhouse, Sir J.W. (1978). *A Turkish and English lexicon*. İstanbul: Çağrı.
- Sabuncu, Z. (2005). Âlî’nin Mihr ü Mâh’ı ile Feyzî’nin Şem ü Pervâne’si arasındaki benzerlikler: intihal mi gelenek mi? *Türk kültürü incelemeleri dergisi*, 13, 129-166.
- Steingass, F. J. (1892). *A comprehensive Persian – English dictionary, including the Arabic words and phrases to be met with in Persian literature*.

London: Routledge & K. Paul.
<https://dsal.uchicago.edu/dictionaries/steingass/> adresinden erişildi.

Şahin, H. (2004). Menâkıbnâme. <https://islamansiklopedisi.org.tr/menakibname> maddesinden erişildi.

Tanpınar, A. H. (2005). *Beş Şehir*. İstanbul: Dergâh.

TDK *Türkçe Sözlük* (2011). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.

Terceme-i Vesîle-i Metâlib, Millet Ktp. Aesry1060.

Tek, A. (2007). Emîr Sultan dergâhı postnişinleri. *Emîr Sultan ve erguvan toplumsal bir çağrı* içinde (s. 81-93). Bursa: Uludağ Yayınları.

Tietze, A. (2010). Gelibolulu Mustafa Âlî'nin düzyazı biçemi (Çev. Seviner, Z.). Aynur, H., Çakır, M., Koncu, H., Kuru, S. S., & Özyıldırım, A. E. (Haz.), *Nesrin inşâsı: Düzyazıda dil, üslûp ve türler* içinde (s. 188-213). İstanbul: Turkuaz.

Timurtaş, F. (1994). *Eski Türkiye Türkçesi XV. yüzyıl gramer-metin-sözlük*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Timurtaş, F. (2003). *Osmanlı Türkçesi grameri III* (10. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınevi.

Toska, Zehra (2000). İleriye yönelik araştırmalarla ilgili olarak eski Türk edebiyatı sahasında yazılmış olan tercüme metinleri değerlendirmelerde izlenecek yöntem/ler ne olmalıdır? *Türklük Bilgisi Araştırmaları (Journal of Turkish Studies)*, 24, 291-306.

Uludağ, S. (2001). *Tasavvuf terimleri sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı.

Uludağ, S. (2001). Veli. <https://islamansiklopedisi.org.tr/veli--tasavvuf> maddesinden erişildi.

Uludağ, S. (2002). Keramet. <https://islamansiklopedisi.org.tr/keramet#1> maddesinden erişildi.

Uğur, A. (2013). *Emîr Sultân Menâkıbnâmeleri ve Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultan adlı eseri (inceleme-metin)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Ünver, İ. (1993). Çeviriyazıda yazım birliği üzerine öneriler. *AÜ DTCF Türkoloji Dergisi c. XI* (1), s. 51-89.

Şahin, H. (2004). Menâkıbnâme. <https://islamansiklopedisi.org.tr/menakibname> maddesinden erişildi.